

Sturmfels

Marie Boddaert

bron

Marie Boddaert, *Sturmfels*. Bureau Nieuws van den Dag, Amsterdam z.j. [1889].

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/bodd003stur01_01/colofon.htm

© 2003 dbnl

Sturmfels

door Marie Boddaert.

I.

Ik was arts en in 1840 sedert een jaar te Bermen, eene aanzienlijke stad in Westelijk Westphalen, waar ik de praktijk deelde van mijn Oom, die al op jaren begon te komen en die mij langzamerhand zijne geheele praktijk hoopte over te doen.

Die praktijk strekte zich ook uit tot het naburige Birkenbach, waar de onlangs gestorven geneesheer nog niet was vervangen, een groot welvarend dorp, dat deel uitmaakte van de Heerlijkheid Sturmfels.

Die laatste naam had al menigmaal mijne aandacht getrokken. Mijne behoeftige patiënten kenden hem! Waar te helpen, te steunen of aan te moedigen viel, trad de Vrijheer van Sturmfels op. Of juister: zijn zaakgelastigde. Het slot Sturmfels was sedert jaren onbewoond.

‘Gij zijt verkeerd ingelicht,’ zeide Oom. ‘Die giften zullen krachtens een legaat worden uitgereikt. De laatste Majoraatsheer is sinds jaren dood. Kortens nadat ik mij hier had gevestigd, werd ik aan zijn sterfbed geroepen. Met hem is het oude geslacht uitgestorven en zijn de uitgestrekte goederen aan de Kroon vervallen. Het is jammer voor de geheele streek, dat het slot na dien tijd nooit meer werd bewoond; jammer ook voor het slot zelf, dat door geschiedenis, ligging en bouworde tot de oudste en merkwaardigste kasteelen van Duitschland behoort.

Wat Oom mij verder vertelde, vermeerderde mijne belangstelling zoo zeer, dat ik besloot mijn eersten vrijen Zondag aan een uitstapje naar Sturmfels te wijden.

‘Als het te zien is,’ merkte Oom aan. ‘De vroegere vergunning werd ingetrokken.’

‘Voor een enkele maal zal het wel toegankelijk blijken over de

brug van geld en goede woorden,' antwoordde ik. 'En als gij mij uw kaartje van aanbeveling medegeeft....'

'Mijn naam zal weinig baten. In geen veertig jaar heb ik er een voet gezet.'

Ik gaf mijn plan niet op. Veertien dagen later ging ik op weg.

'Komt gij binnen, zoo vergeet niet u in de groote wapenzaal het portret van Freule Aurora van Wisburg te laten aanwijzen,' riep Oom mij na, toen ik het rijtuig instapte, dat mij naar Birkenbach zou brengen. 'Let wel op: eene statige vrouw van een Spaansch type, groote schitterende oogen, donkere gelaatstint... eene Juno-gestalte. Ik heb haar maar eens - bij een feest - gezien. Ik was een knaap en zij de vijftig nabij, maar welk eene vrouw, welk eene vrouw! Een prachtexemplaar, zooals ik er geen tweede heb ontmoet.'

Ik knikte Oom lachend toe, greep de teugels.... Een uur later was ik te Birkenbach, stalde er mijn paard, liet mij den kortsten weg naar Sturmfels wijzen en ging toen verder, de Sturmfelser bosschen in, die achter Birkenbach beginnen en zich uren ver over de heuvelen uitstrekken.

De morgen was zoo opwekkend en helder als een lentemorgen maar kan zijn. Grootsch en stil breidde het nog bladerlooze woud zich uit. Geen bijlslag stoorde de Zondagsrust, geen windje verdreef den nevel, die roerloos neerhing tusschen de ernstige, statige beuken, welke hoog boven mij de kruinen ineenstrengelden, een luchtig netwerk van gladde, fijngrijze takken, fijner van toon, nu zij zich afteekenden tegen het vroolijke, zonnige blauw van den voorjaarshemel.

Woon in de stad en vergast u op een dag buiten, een dag in een bosch, dat nog niet als fashionable uitspanningsoord dienst doet voor honderden, maar dat zijne kalmte, zijne rust behouden heeft en alleen voor u zijne geheimzinnige diepten schijnt te openen. Uw verrukking stijgt bij elken stap, bij elke wending; altijd meer, altijd verder rijzen bleekgrijze fluweelige stammen op, naast en achter elkaar, in eindelooze groepen en rijen, waarheen gij het oog wendt; forscher en breeder legeren zij zich op de dunner beplante hellingen en klimmen op langs de hoogten, alle zoo kalm en vol majesteit, dat gij onwillekeurig stil wordt en luistert naar de taal dier woudreuzen, de taal van het grootsche en verhevene. Daar is geen bosch, dat zoo bedarend en machtig tot het gemoed spreekt als het rustige statige beukenbosch! De sombere den vangt een echo op van den zang der zee, maar de zang wordt een treurlied in zijne schaduw en wekt weemoed in het hart van den wandelaar; de eik kronkelt en wringt zijne armen of hij worstelend ware groot geworden en nog

in zijne grootheid zijne worsteling niet kan vergeten; de beuk alleen staat en breidt zijne takken uit of alle stormen langs hem waren afgegleden, en rust en kracht dalen in het hart, dat zijne schoonheid aanschouwt.

Vroolijk gleden de zonnestralen neer tusschen de Sturmfelser beuken en riepen alle boschgeuren wakker.

Zij stroomden mij toe terwijl ik voortging.

Hoelang?

Eene dorpsklok in de nabijheid maakte mij opmerkzaam, dat ik ruim anderhalf uur moest gelooopen hebben.

Nog eenige minuten en Sturmfels zou voor mij liggen.

Doch meer dan een kwartier, een half uur verliep, zonder dat ik iets wat naar muren geleek tusschen de boomen zag schemeren.

Daar hoorde ik een hond....

Ik verliet het gebaande pad en drong door het hout in de richting van het welkome geblaf.

Eindelijk een muur! - Links en rechts, zoover ik zien kon, liep die voort. Het blaffen van den hond was heftiger geworden. Ik volgde den muur. Mijn blaffende gids hield gelijken tred aan den anderen kant.

‘Hier, Tiras!’

De persoon, die geroepen had, moest op weinig passen afstands van den muur staan. Tegelijkertijd bespeurde ik een poortje.

Ik ijldde er heen, trok aan de schel....

De deur ging open.

Ik trad met zooveel haast binnen, dat ik bijna de oude vrouw omver liep, wier hand nog op den grendel rustte.

II.

Was dit Sturmfels?

Ik keek met gretige oogen rond. - Een groote tuin, eene halve wildernis lag voor mij. Boven die ineengewarrelde heesters, reeds met het eerste teere geel-groen van zwellende bladerknoppen overspreid, rezen uitgestrekte gebouwen, aaneengeschakeld tot een groot, onregelmatig vierkant, waarboven een zware wachttoren uitkeek als een breedgeschouderde reus: een trotsche dreigende burcht, ondanks de klimop, die zich aan de grauwe muren had vastgehecht, opklom langs de ramen, de omgangen der kleinere hoektorens overdekte en van daar in festoenen neerhing.

De bouwmeester had niet naar schoonheid getracht.

‘Sterk en tegen stormen bestand,’ was de gedachte, die hem had geleid, maar het sterke had het grootsche te voorschijn geroepen.

Ik volgde de stoute lijnen, de schijnbaar grillige afwijkingen, het voor- en terugspringen der muren, de hoge daken en breede omgangen, de hoekige kanteelen, als scherpgekante kronen gedrukt op de roerloos zwijgende steenmassa's; ik stroopte den weelderigen klimop af, bevolkte transen en omgangen en was zoo in dien arbeid verdiept, dat ik er de oude vrouw om vergat.

‘Wat wilt gij?’ vroeg zij kortaf.

‘Den tuin zien,’ antwoordde ik lachend, terwijl ik een Mark in hare hand wilde laten glijden en meteen een stap vooruit deed, alsof na die gift eene weigering onmogelijk was.

‘Niet te zien,’ zeide zij met een afwijzend gebaar, ‘vaarwel.’

Toen eerst wendde ik mijn blik van het gebouw op haar.

Zij paste in deze omgeving. ‘Oud - maar sterk’, dacht ik, terwijl ik haar in de nog levendige, doordringende oogen keek, die zulk een contrast vormden met het dichte spierwitte haar, eenvoudig boven haar breed voorhoofd gescheiden en onder een glad, hagelwit mutsje weggestreken; ‘zeer oud,’ de vele fijne rimpels om mond en oogen bewezen dit, niet hare houding: zij hield zich rechtop; hare rijzige gestalte scheen weinig van hare veerkracht verloren te hebben.

‘Vaarwel,’ herhaalde zij ongeduldig, toen ik bleef staan.

Maar zoo spoedig wilde ik mij niet laten afschrikken.

‘Waarmede kan ik u vermurwen?’ vroeg ik, den versmaden Mark opstekende en zeer teleurgesteld. ‘Gebouwen zooals Sturmfels zijn schaars en mij viel nog nooit de weelde te beurt er een te bezoeken.’

‘Wat denkt gij er te vinden?’ vroeg zij spottend.

‘Herinneringen uit een verleden dat mij aantrekt.’

Zij keek mij een oogenblik oplettend aan.

‘Wat gaat u het verleden van Sturmfels aan? - Voor een oogenblik zou het u boeien, omdat het voor u den prikkel van nieuwheid en zeldzaamheid bezit.... Zij eindigde den volzin niet. ‘Wacht totdat Sturmfels in andere handen overgaat, totdat het wellicht onder den hamer komt en aan baatzuchtige en onverschillige handen wordt prijs gegeven. Het zal zoolang niet meer duren of men zal hier naar hartelust mogen ronddolen en snuffelen.’

‘Als Sturmfels' rust verstoord wordt, zou het voor mij zijne bekoring verliezen,’ antwoordde ik, getroffen door den weemoed en de bitterheid van haar toon. ‘Ik wil het zien voordat een schendige hand het aanraakt. Ik heb veel van zijn laatste bewoners gehoord, veel van

den laatsten eigenaar bovenal. Laat mij de woning zien van den man die veertig jaar na zijn dood nog zoovelen ten zegen is.'

De starre, strakke uitdrukking van haar gelaat verdween. Zij had mij laten uitspreken; zij zweeg ook nu, terwijl ik haar, verrast over de uitwerking mijner woorden, aanstaarde.

Zij wendde zich af. Langzaam sloot zij het poortje en keerde zich nog langzamer tot mij:

'Wie zijt gij?'

Ik reikte haar met Oom's kaartje het mijne over.

'Zijn neef?' vroeg zij, en haar stem klonk zacht en week. 'De neef van den dokter, die aan zijn sterfbed werd geroepen?'

Ik boog toestemmend.

III.

Zij ging den tuin dieper in en ik volgde haar.

De vraag wie zij was hield mij bezig, maar ik durfde haar niet in hare overpeinzingen storen. Houding en manieren waren in tegenspraak met haar eenvoudige, bijna landelijke kleeding en dwongen mij eerbied af.

Eindelijk verbrak zij het stilzwijgen en vroeg mij bijzonderheden omtrent mijne patiënten te Birkenbach, die bewezen hoe goed zij op de hoogte was van alles wat daar voorviel.

Werden de giften door haar uitgereikt?

Wij waren de gracht rondom het kasteel genaderd. Weer werd mijn aandacht geboeid, toen wij, den hoek omslaande, den voorgevel te zien kregen. Aan deze zijde sprong de door twee halfronde torens geflankeerde poort vooruit, welker zware met ijzeren knoppen beslagen deuren openstonden en een blik in de donkere, verwelfde poortgang vergunden.

Het ontging mij niet, dat mijne geleidster met onmiskenbaar welgevallen mijne bewondering opmerkte. Terwijl ik ijverig alle bijzonderheden van het slot bestudeerde, bestudeerde zij niet minder ijverig mijn gelaat.

Wij gingen de brug over.

Boven den poortingang hieven twee in steen gehouwen leeuwen het wapen der vroegere eigenaren op. Sedert veertig jaar hadden alleen vreemde oogen daarop gerust.

De oude raadde wat er in mij omging; zij stak mij de hand toe.

'Ik zal zelve uw geleidster daarbinnen zijn.'

Ik beantwoordde handdruk en blik. Wat ik in dien laatste las,

zou ik moeilijk in weinig woorden kunnen weergeven. Ik gevoelde dat de vrouw, die voor mij stond, veel doorleefd, veel geleden en veel nagedacht had.

‘Vrees niet, dat ik het door u te ontsluiten heiligdom door blik of gebaar zal ontwijden,’ zeide ik.

Zij knikte en keek met weemoed naar den grauwen muur op.

‘Een heiligdom, dat hebt gij juist uitgedrukt. Gij zult nu ook begrijpen waarom ik het tegen nieuwsgierigen verdedig. Vroeger was het te zien; ik heb die vergunning moeten intrekken. Hier spreekt alles van hen, die ik liefheb en - die sedert jaren zijn heengegaan.... Ik heb weinig dagen levens meer te wachten en wend liefst de oogen naar de talrijke dagen, die achter mij liggen,’ eindigde zij met een zucht. ‘Wees voorzichtig met het opwekken van herinneringen,’ ging zij opgewekter voort: ‘uwe hoffelijkheid zou u het luisteren opleggen, lang nadat uw geduld was uitgeput.’

De poortgang was achter ons en wij waren op de binnenplaats. Nog beter dan zoo even begreep ik hoe sterk het omvangrijke slot in dagen van bloei moest geweest zijn.

Aan vier zijden rees het op, behalve de kelders drie verdiepingen hoog. Er was ruimte genoeg voor een tiental gezinnen buiten dat van den Burchtheer.

Mijne geleidster ging mij voor met den kalmen nog veerkrachtigen stap, dien ik reeds aanstonds had bewonderd, zich nu en dan omwendend met een glimlach, die weemoed en ernst uit haar gelaat verjoeg en hare trekken verjongde en verzachtte, terwijl zij mij op de belangrijkste gedeelten opmerkzaam maakte en door beschrijving aanvulde wat ontbrak of was veranderd.

Zij had veel te vertellen. Zeshonderd jaar had Sturmfels zien komen en gaan; allerlei hartstochten hadden er gewoed, duizenden menschen had het geherbergd.

‘Wie weet hoevelen er hierna nog zullen leven en strijden....’

Met een halfverschrikt gebaar legde zij mij de hand op den arm.

‘Zeg dat niet. - De geschiedenis van Sturmfels is voor mij een boek, waarbij ik geen nieuwe bladzijde duld, - Ach, ik spreek onzin,’ hernam zij een oogenblik later. ‘Ik heb dit gedeelte in geen maanden bezocht. Ik ben ontroerd en zenuwachtig. Vergeef mij.’

Zij ontsloot eene deur.

Met een uitroep van verrassing betrad ik de hooge, verwelfde zaal, die nagenoeg de geheele breedte van het gebouw aan dezen kant besloeg. Acht boogvormige vensters gaven uitzicht op de vlakke beneden. Tusschen de vensters stonden rustingen en wapentropen;

daartegenover hingen de beeltenissen der voormalige Heeren van Sturmfels, heldengestalten, kloek van bouw, trotsch van uitzicht. Bij de oudsten waren de kleuren verbleekt of de omtrekken uitgewischt; toch kon men bij de meesten nog een fieren trek om den mond onderkennen, die aan allen eigen was, een trek, die bij eenigen vastberadenheid, bij anderen hardnekkigheid, bij een enkelen overmoed verried.

Aandachtig ging ik de lange rijen langs en bleef eindelijk staan voor het portret van een negentienjarig jonkman, wiens open, van levenslust tintelend gelaat mij bijzonder trof; de donkerbruine oogen blikten zoo fier en vrij; de eigenaardige trek, waarvan ik zoo even sprak, werd niet gemist en zette aan het geheel eene uitdrukking van hoogheid bij, maar de hoogheid was niet overheerschend. Ik zocht onwillekeurig naar alles wat mijn eersten indruk kon versterken, naar het zonnige, onbevangene in zijn voorkomen; alles in hem sprak van eene warmgevoelende, gulle natuur; alles in hem was zoo gezond, zoo echt, zoo jong!

Naast hem, op hetzelfde paneel geschilderd, stond eene vrouw van middelbare jaren, waarschijnlijk zijne moeder, te oordeelen naar het verschil in leeftijd, *niet* naar de gelijkenis, want *zij* was donker van tint en oogen, donkerder zelfs dan men gewoonlijk in Noord-Duitschland aantreft, eene vrouw van zeldzame schoonheid. Het hooggekapte, gepoederde haar deed den gebiedenden opslag der groote, schitterende oogen, de fijngepenseelde donkere wenkbrauwen, de classiek-zuivere lijnen van haar gelaat nog meer uitkomen.

‘Aurora van Wisburg!’

Ik twijfelde er niet aan.

Zij boog toestemmend het hoofd.

‘Moeder en zoon,’ zeide zij, terwijl zij verder ging.

‘Ik heb van de bestorming gehoord, die Sturmfels in het midden van de vorige eeuw heeft doorstaan; ik weet, dat die vrouw toen mannenmoed en mannelijk beleid heeft getoond en deze streken het aan haar krachtig optreden te danken hadden, dat zij aan de algemeene plundering der Franschen zijn ontkomen. Oom heeft mij daarvan verhaald! Leeft er niemand meer, die mij bijzonderheden van die bestorming kan vertellen?’

Zij antwoordde niet. Reeds was zij de volgende schilderij genaderd.

‘Het portret van den man, over wien gij straks gesproken hebt,’ zeide zij, en hare stem trilde.

Zij bleef er voor staan, terwijl ik de andere portretten langs ging.

Eerst aan het einde der zaal voegde zij zich weer bij mij.

Wij doorliepen eene reeks van vertrekken, maar zij was niet meer in de rechte stemming om te vertellen. De herinneringen, wel verre van haar spraakzaam te maken, hadden haar te sterk ontroerd.

Ik vreesde reeds, dat ik weinig of niets meer zou hooren, toen een onverwachte stoornis afleiding bracht en haar lust tot vertellen verlevendigde.

Wij hadden den linker zijvleugel bezocht en waren thans in een hoogere verdieping van het gebouw, waarin zich de portretten-galerij bevond. Dit achtergebouw, oprijzend aan den rand der rots, die hier bijna loodrecht in de vlakke afdaalt, was kennelijk het hoofdgebouw en bevatte de woonvertrekken van den Burchtheer en zijn gezin, de receptie-zalen en het archief. De zware toren, waarvan ik reeds melding maakte, vormde daarvan den linkerhoek.

Werktuigelijk was de oude vrouw mij in het laatste half uur voorgegaan, werktuigelijk had zij mij de bestemming der verschillende kamers en gangen aangegeven. Nu stond zij een oogenblik als vermoeid stil voor een smal venster van een portaal, dat vlak naast dien hoofdtoren moest liggen.

Hoe oud zij was en wie zij wel kon zijn, was mij nog altijd een raadsel. Een afstammeling van het geslacht, waaraan zij zoo gehecht scheen? - Die voorstelling paste niet bij haar kleeding. - De vrouw van den slotbewaarder, waarvan Oom mij gesproken had? - Onmogelijk! Toon, houding, manieren, alles getuigde in haar van fijne beschaving. - De vrouw van een der voormalige hoogere beambten van Sturmfels? Velen onder hen hadden gestudeerd en den rang van Mr. in de rechten verworven.

Wij schrikten beiden op uit onze overpeinzingen.

Een slag, veroorzaakt door het vallen van een zwaar voorwerp, klonk door het eenzame huis. Een deur achter ons vloog knarsend open en een donkere ruimte daarachter werd zichtbaar.

‘Een verroest slot, dat door eigen zwaarte is losgescheurd,’ zeide mijne onbekende. ‘Het zal wel de laatste keer zijn, dat de kast, - want veel meer is deze hoek niet, - iemand schrik zal aanjagen. Ik zal hem open laten. De lucht is duf,’ en zij duwde de deur nog verder open, zoodat ik den geheelen hoek kon overzien. Tegelijkertijd bemerkte ik dieper in eene tweede deur.

‘Die leidt naar de kleine, smalle gangen, welke dit gedeelte van den burcht doorkruisen,’ zeide zij, daar zij mijn nieuwsgierigen blik had opgevangen. ‘Gij zult u zeker over de buitengewone dikte der binnenmuren hebben verbaasd. Die muren zelfs zijn gangen en verbergen trappen, ja, wat niet al!’

‘Wellicht zouden deze gangen nog meer kunnen vertellen dan de groote vertrekken van het slot.’

‘Bij de bestorming van Sturmfels heeft deze kast een treurige rol vervuld,’ antwoordde zij ernstig en ging mij voor op de trap, die naar beneden leidde. ‘Dáar zijn de gevangeniszen,’ vervolgde zij en wees op den toren, dien wij thans rechts lieten liggen. ‘De Vrijheeren van Sturmfels oefenden vroeger hoog en laag recht over hunne onderdanen uit. Ik ben nu te moe om verder met u rond te gaan. Wellicht wilt gij even bij mij uitrusten; daarna kan de slotbewaarder mijne taak overnemen. Ik zal u een aanbeveling medegeven. Sturmfels is, zooals ik in den beginne zeide, anders niet te zien.’

Ik boog en dankte voor het mij verleende voorrecht.

Wij staken de binnenplaats over; zij opende een deur in den rechtervleugel, - het vriendelijkste gedeelte van den burcht, - en wij waren in een ruime kamer, die over de gracht, in den straks bezochten slottuin uitzag.

‘Ga den slotbewaarder roepen, Marianne,’ beval zij het aankomend dienstmeisje, dat de tafel dekte. ‘Ik vrees, dat hij nog niet van de kerk teruggekomen zal zijn,’ ging zij tot mij gewend voort, terwijl zij mij uitnodigde plaats te nemen. ‘Mocht dat zijn, zoo schiet u niets anders over dan geduld te oefenen en - mijn eenvoudig maal te deelen.’

Het was zooals zij vermoedde. De slotbewaarder werd eerst tegen vier uur terugverwacht.

De klok op de hooge console tegenover mij wees één uur aan, het uur waarop men toen middagmaalde; de lange wandeling had mijn eetlust gescherpt en de geur van gebrad uit de aangrenzende keuken verscherpte dien nog meer.

Ik nam met graagte aan, wat mij zoo gul en eenvoudig werd aangeboden, en zette mij tegenover haar.

‘Op de nagedachtenis van den Vrijheer van Sturmfels,’ zeide ik, mijn volgeschonken glas opheffende.

Zij stootte aan en dronk met trillende lippen.

Na eene pauze bracht zij nogmaals het gesprek op mij en mijne praktijk.

‘Zooals gij straks hebt kunnen opmerken, zijt gij geen vreemde voor mij. Ik heb veel van u gehoord en was juist van zins u door mijn notaris te laten polsen omtrent een voorstel, dat ik u nu zelve kan doen. Wilt gij, wanneer ik er niet meer zal zijn, de giften uitdeelen, die aan de Sturmfelser onderhoorigen uit naam van den Vrijheer worden uitgereikt? De renten van het daarvoor te storten kapitaal zullen u elke drie maanden worden uitbetaald.’

Ik verklaarde mij bereid.

Na het middagmaal wees zij mij een gemakkelijken stoel aan, om de komst van den slotbewaarder af te wachten.

Een kleine wenk om haar het gewone middagdutje te vergunnen, meende ik, zette mij neer en ik begon het vertrek rond te kijken. Mijn oog viel op eene teekening in krijt, een jongmeisjeskopje, waarschijnlijk mijne gastvrouw of hare moeder: een schrander, vriendelijk gelaat met heldere oogen.

‘Mijne moeder,’ zeide mijne gastvrouw. - ‘Ik slaap niet’, vervolgde zij lachend, toen ik mij verrast tot haar keerde, ‘ik ben de moeheid van straks weer te boven, maar zal het toch maar liever aan den slotbewaarder overlaten om u het slot verder te laten zien. Door Sturfels' geschiedenis wil ik u wel rondleiden, zoo die u belang inboezemt...’

‘Verhaal mij van de bestorming van Sturfels en van zijne heldhaftige verdedigster,’ bad ik; ‘wellicht hebt gij haar zelve gekend.’

‘Moeder was op het slot toen het bestormd werd,’ zeide zij na een lichte aarzeling.

‘Volgens Oom's beschrijving moet Aurora van Wisburg veel ouder dan gij zijn geweest, maar het *kon* zijn...’

‘Ik heb haar gekend,’ en haar stem was hard, ‘van jongsaf gekend. - Twintig jaar - een lange tijd.’

‘En een lange tijd ligt tusschen nu en toen,’ merkte ik aan met zacht verwijt, andermaal getroffen door de bitterheid van haar toon.

‘Wie men eenmaal heeft liefgehad, vergeet men niet; wie men eenmaal heeft... gehaat evenmin,’ fluisterde zij met afgewend gelaat.

IV.

Er volgde een lange pauze.

‘Zoo gaat het in de wereld’, hervatte zij, ‘Freule Aurora leeft voort in het geheugen der menschen als de kloeke verdedigster van Sturfels. Die éene daad heeft al de anderen uitgewischt...’

Zij haalde de schouders op en poosde weer.

‘Nu, - zij *was* kloek en schrander! Hare moeder was haar vroeg ontvallen en: “de dochter van een krijgsman kan vroeg alleen staan en moet dan voor zichzelf kunnen oordeelen en handelen”, was haars vaders stelregel geweest. - Freule Aurora wist te oordeelen en te handelen, toen zij als wees voor het eerst op Sturfels kwam, waar de oude Vrijheer zijne nicht als eene dochter had verwelkomd en - naar men zeide - bestemde voor zijn eenigen zoon. Ongelukkig had

Baron Siegfried al gekozen: een bruidje, dat weinig in den smaak van den ouden Vrijheer viel. “Zulk een bleek, tener poppetje was nog nooit als Vrijvrouw van Sturmfels ingehaald”, placht hij misnoegd tot grootvader te zeggen; hoe was het mogelijk, dat zijn zoon ongevoelig was gebleven voor zulk eene schoonheid als Aurora, die in alle zaken thuis en hem bij alles behulpzaam was, en wier kennis en beleid hij hoogschatte!

Wat Freule Aurora voor haar knappen neef gevoelde, had zij niet laten blijken. Na Baron Siegfried's verloving was zij naar het afgelegen Wisburg vertrokken, zeer tegen den zin van den ouden Vrijheer, die Wisburg geen geschikt verblijf voor een jong meisje vond. De Heer van Wisburg, haar oom, leefde er als vrijgezel in eene zonderlinge omgeving. Hij was een ruw, weinig beschaafd man, die zelden zijn goederen had verlaten, en in zijn jongen tijd veel van zich had doen spreken. Maar Aurora had zich niet laten gezeggen. Zij was meerderjarig en gewend haar eigen hoofd te volgen. Zij erkende geen wil boven den haren; zij beschouwde de menschen als ledepoppen en - ledepoppen zijn zij voor haar gebleven - door alles heen - tot aan haar dood toe.’

Gaandeweg was hare stem weer scherper geworden.

Langen tijd verroerde zij zich niet. Hare wasbleeke handen lagen gevouwen in haar schoot en een pijnlijke trek speelde om haren mond.

Eindelijk sloeg zij de oogen weer op.

‘Arm menschenhart, dat nooit tot rust komt en tegen ons opstaat, juist als wij meenen daarover gezegevierd te hebben. Na zooveel strijd op nieuw eene nederlaag’, en zij streek zich met de vlakke hand over het voorhoofd.

‘Ik ben afgedwaald; ik had u de bestorming van Sturmfels willen verhalen. Ik ken die tot in de geringste bijzonderheden door Moeder en Grootvader, die beiden toen ter tijd hier waren: *zij*, tot gezelschap van de jonge Burchtvrouw, *hij*, in zijne betrekking als houtvester, met zijne onderhoorigen door Freule Aurora ter verdediging van het slot opgeroepen.

Want Freule Aurora was daar na eene afwezigheid van anderhalf jaar teruggekomen, na lang aanhouden van haren neef Siegfried, die naar het leger terugkeerde en zijne vrouw kort na hare bevalling in zorgwekkenden toestand had moeten achterlaten. Hij had door zijn vader zoo menigmaal Aurora's geestkracht en zaakkennis hooren roemen.... Alleen aan haar had hij het bestier van zijne goederen en de zorg voor zijne jonge vrouw willen toevertrouwen.

De oude Vrijheer was dood en de zevenjarige oorlog in vollen gang.

Na zijne overwinningen te Rosbach en te Leuthen had de krijgskans zich tegen Frederik den Grooten gekeerd; de legers van Saksen, Oostenrijk, Rusland en Frankrijk waren Pruisen binnengevallen. Maarschalk Richelieu - de vader der stroopers - zooals zijne tijdgenooten hem noemden, liep het van troepen ontbloote Westphalen af. Plundering van het vijandelijk land, instee van soldij voor zijne soldaten, was zijne leus. Wat op zijn weg lag, werd uitgeroofd, uitgemoord, vernield. Vooral het platteland had te lijden. Zijne woeste benden waren in aantocht; eene afdeeling voetvolk was boven Bermen gezien!

V.

Op een Aprilmorgen van 1758 zaten Moeder en de Burchtvrouw voor het opengeslagen raam van een der bovenvertrekken in den burcht en keken naar de ongewone drukte op het binnenplein. Daar was geen plek schier onbezet; daar werd gewerkt en gehamerd; houten loodsen werden opgeslagen tot berging van het vee, dat steeds in grooter aantal door de bezorgde, tierende eigenaars werd naar binnen gedreven; daar woelde en drong en draafde alles door elkaar voor de wijdgeopende stallen en kelders van voorburcht en zijgebouwen; loeiende runderen, schreiende kinderen, schreeuwende mannen en vrouwen verdrongen elkander in klimmende onrust en verwarring.

Freule Aurora had den ingezetenen van Birkenbach, Sturmfels en Hohenlinde, de drie dorpen die tot de Heerlijkheid behoorden, laten aanzeggen, dat hun in tijd van nood huisvesting en berging voor hun kostbaarste have en hun vee op den burcht werd aangeboden.

De slotvoogd, die de elkaar snel opvolgende wagens en karren in ontvangst nam, kon zich nauwelijks boven het tumult doen verstaan. In het laatste uur, - sedert de komst van den jonkman, die nu gevoelloos en dof op een bank naast de poortgang neerzat, - waren de lieden als dol van angst geworden. De jonge vreemdeling moest een langen rit in één adem hebben afgelegd; zijn paard was op de brug neergestort en hijzelf zag er uit of hij dat voorbeeld zou navolgen. Hij hield een pakket in de hand en had op gejaagden toon naar Freule Aurora gevraagd. Toen men hem had gezegd, dat die was uitgereden, had hij zich norsch en zwijgend afgewend.

'Een vluchteling, die den vijand ontkomen is en die belangrijke tijdingen brengt,' heette het weldra, en men had hem omringd en

overstelt met vragen, die hij slechts met een kort *ja* of *neen* had beantwoord.

Nu voor het eerst ontwaakte hij uit zijne dofheid: hoefgetrappel op de slotbrug kondigde Aurora's terugkeer aan. Hij sprong op, den blik gericht op de poortgang, waardoor een kleine ruitersstoet naderde. Voorop reed Aurora. Dat haar tocht ver en vermoeiend was geweest, getuigde haar met zweet overdekt paard; dat hij gevaarlijk was geweest hare verhoogde kleur en vonkelende oogen.

Een oogenblik van stilte volgde.

Zelfs de angstigsten en ongeduldigsten staakten hun werk en drongen vooruit om de woorden van den jonkman op te vangen, wien het gelukt was in hare nabijheid te komen en die nu de hand op den teugel van haar paard legde.

‘Van Wisburg,’ zeide hij en hief het pakket in de hoogte.

Zij had hem tot nog toe niet bemerkt. Geheel vervuld van het gevaar dat dreigde, was haar eerste blik voor het slot geweest, dat zij zou verdedigen; met een glimlach van trotsche voldoening overzag zij de hooge, sterke gebouwen en berekende de kansen van tegenweer en overwinning.

Een lichte trilling doorliep haar bij het hooren van zijne stem.

Zij sloeg de donkere wimpers even neer; toen zij ze ophief, was het om hem bedaard te gelasten haar paard los te laten en Grootvader, die inmiddels was afgestegen, te wenken.

‘Van Wisburg!’ herhaalde de jonkman en hief andermaal het pakket in de hoogte. ‘De oude Heer is...’

Het overige ging verloren. Nu het bleek, dat hij niet uit de overvallen streken kwam, was de belangstelling van de omstanders verflauwd en werd hij teruggedrongen en overschreeuwd.

Aurora gebood stilte.

‘De vijand is op zes uur afstands van Bermen gezien,’ zeide zij met verheffing van stem. ‘Als hij te Bermen niet wordt opgehouden, kan hij vanavond hier zijn.’

En na de beweging van schrik en ontsteltenis onder de saamgepakte menigte:

‘Ik heb goed nieuws daarbij: de Vrijheer nadert met zijne ruiters de grenzen. Door een ijlbode heb ik hem kennis gegeven van het gevaar. Zeker zal hij, die zijn leven veil heeft voor Koning en Vaderland, verlof bekomen om eigen huis en hof te verdedigen. Stormfels is sterk; wij hebben leeftocht voor weken; het komt er voor ons slechts op aan om den moed niet te laten zakken en den vijand buiten de muren te houden, totdat hij afdeinst of door Baron Siegfried wordt verjaagd.’

Zij had langzaam en met klem gesproken. Ook de beide vrouwen voor het raam hadden haar verstaan.

‘Niets dan grootspraak, holle woorden, waaraan zijzelve geene beteekenis hecht, Lina,’ zeide de Vrijvrouw tot Moeder; ‘zij weet beter dan iemand anders, dat de Koning in zulke tijden geen verlof kan toestaan. Hoe dikwijls heeft Baron Siegfried mij herhaald in de laatste dagen vóór zijn vertrek: “persoonlijk belang moet wijken voor algemeen belang”. Als hij had *kunnen* komen, zou hij mij niet zoolang alleen gelaten hebben! Neen, hij zal niet komen.... de vijand zal hier binnendringen; ik weet hoe hij in de andere provinciën heeft huisgehouden!’ Zij rilde. ‘Zelfs kleine kinderen waren niet veilig voor hun woede,’ en zij zocht met de oogen haar kleinen Siegfried, die in een hoek van het vertrek rustig in zijn wiegje lag te slapen, onder de hoede van zijne voedster.

‘Freule Aurora's woorden zullen wellicht geen grootspraak blijken, genadige Vrouw,’ troostte Moeder. ‘Nog nooit is Baron Siegfried zoo nabij geweest. Hij *kan* komen. Onze lieden gelooven het en gevoelen zich daardoor reeds sterker...’

‘Ja, zij kan alles; zij is krachtig en gezond; zij windt allen om den vinger,’ viel de Burchtvrouw uit. ‘Zelfs met dien jongen bode is dat het geval. Zie maar, Lina, hij heeft voor niemand oog of oor. Hij poogt haar te naderen en haar aandacht te trekken. Het is of zijn leven daarvan afhangt.’

Zij zeide niet te veel.

Sedert Aurora's komst was ook Moeder de houding van den vreemdeling opgevallen. Terwijl Aurora sprak, had hij geluisterd met meer dan bewondering op zijn hartstochtelijk gelaat, dat - Moeder ontgaf het zich niet - eene lichte gelijkenis met dat der jonkvrouw vertoonde; tint, haar en oogen waren even donker en de neus had dezelfde zachtgebogen lijn. Een oppervlakkig beoordeelaar zou dit gelaat schoon hebben genoemd. Op Moeder maakte het een allerongunstigsten indruk; wat haar daarin het onaangenaamst trof, wist zij niet: zinnelijkheid, eigenwaan of overmoed? Wellicht dat alles te zamen.

‘Eene woeste, ongebreidelde natuur,’ dacht zij, terwijl zij hem bleef gadeslaan. Zijne hooge gestalte maakte haar dit gemakkelijk. Hij stak boven allen uit. Te meer verbaasde het haar daarom, dat Freule Aurora niets van zijne pogingen om haar te naderen bemerkte. Zij was afgestegen en gaf hare bevelen aan Grootvader en den slotvoogd, die eerbiedig luisterden.

‘Die vrouw kan alles,’ klaagde de Burchtvrouw, terwijl zij zich

uit het venster boog om het drietal na te kijken. ‘Sinds haar komst ben ik eene vreemde in eigen huis geworden.... Zij vermoordt mij door haar neerbuigende goedheid en laatdunkende bescherming! “*Gij kunt niet, gij zijt te zwak, te onnoozel,*” lees ik in haar oogen, nog vóór dat zij de lippen opent. Zij haat mij, zij misgunt mij alles!... Was ik sterker, ik zou haar *wegjagen*.... Had ik nog maar den troost mijn hart voor mijn man te kunnen uitstorten, maar hij kan mij nu niet helpen, en het ware te wreed zijne kwellingen te vergrooten. Hij waant mij gelukkig en veilig in de door hem gekozen hoede. Als hij wist, als hij wist....!’

Zij drukte beide handen voor het gelaat en wierp zich achterover in haar stoel.

Er behoorde tact en geduld toe om met de vroeger zoo zachte, doch nu overprikkelde Burchtvrouw om te gaan. Moeder vreesde voor eene uitbarsting en achtte het geraden de voedster te verwijderen, die oogenschijnlijk aandachtig voortbreide, maar voorzeker niets van het gesprek had gemist.

‘Zij haat mij en zoekt mij bij allen te benadeelen,’ ging de zieke voort, toen zij alleen waren. ‘Schud het hoofd niet, Lina. Ik lees het in aller blik, ik speur het in de lucht; ik gevoel, dat zij de trouwste dienaren van ons Huis van mij heeft vervreemd. Zelfs uw vader is mij afgevallen.’

Moeder antwoordde niet.

Het was maar al te waar; zij wist, dat Aurora meermalen in het bijzijn van anderen lucht had gegeven aan haar ongeduld over ‘de kinderachtige houding der Vrijvrouw.’ En de lieden waren al zoo geneigd vergelijkingen te maken tusschen beide vrouwen!

Ondanks haar medelijden met de Vrijvrouw, trof Moeder dat onderscheid op dit oogenblik te sterker. Alles in Aurora ademde kloekheid en vastberadenheid.

Toch verminderde die uitdrukking de bekoring niet, welke van haar uitging. De vastberadenheid werd nooit hardheid, en men vroeg zich niet af of dat altijd zoo zou blijven.... Aurora was vier-en-twintig jaar; het fijne, ovaalronde gelaat had nog niets van zijne zachte ronding, van zijne frischheid verloren. Zelden was zij Moeder schooner voorgekomen dan nu, zooals zij daar langzaam het binnenplein overstak, den sleep van haar rijkleed over den arm, de donkere haarvlechten door geen poeder ontsierd, eenvoudig opgenomen onder den breed geranden rijhoed en den blos der bezieling op de zuidelijk getinte wangen.

VI.

Een lichte, veerkrachtige tred op de gang, een tik op de deur deden de Burchtvrouw uit haar halfliggende houding oprijzen en hare tranen afwisschen.

Freule Aurora trad binnen.

‘Deze kamer dient, evenals al de andere, die uitzien op het binnenplein, ontruimd en planken voor de ramen gespijkerd te worden, Margaretha,’ zeide zij haastig. ‘In geval van nood zal daarachter gevuurd worden om de binnenplaats vrij van vijanden te houden. - In de vertrekken aan de achterzijde zult gij niets te vreezen hebben. De rots is daar te hoog en te steil om beklommen te worden. Zeker zult gij den slotvoogd gelegenheid geven om alles hier zoo spoedig mogelijk in orde te laten brengen,’ en zij wenkte den slotvoogd, die met zijne onderhoorigen in de gang was blijven staan.

Zij had gesproken op dien half sussenden, half bevelenden toon, waarmede men gewoonlijk zieke kinderen aanspreekt, wier halsstarrigheid men vreest, omdat men ze terwille van hunne zwakheid moet ontzien, en scheen niet te bemerken hoe hare nicht bij dien toon een schok door de leden ging. Toen er geen antwoord volgde, schreef Aurora dat zwijgen toe aan vrees voor het naderend gevaar.

‘De vijand is in aantocht,’ vervolgde zij, ‘maar Siegfried is nog nooit zoo dichtbij geweest sedert zijn vertrek. Gij hebt mij zoo even hooren zeggen, dat hij op de grenzen is, hij zal...’

De jonge Burchtvrouw was opgestaan.

‘Gij zoudt dat weten?’ vroeg zij, en hare stem was scherp door ingehouden hartstocht. Zij trok minachtend de schouders op. ‘Ik weet er niets van! Als mijn echtgenoot zoo nabij was en komen *kon*, zou hij dat aan mij, zijne vrouw, hebben geschreven.... Gij gaat wel wat ver, Aurora, en vergeet dat voor Siegfried zijne vrouw de eerste persoon is, en dat in *zijne* oogen zijne nicht niet boven haar staat.’

Zij had de laatste woorden meer uitgestooten dan uitgesproken. De toorn had haar krachten uitgeput en zij wankelde naar de wieg om er haar kind uit te nemen en met hem het vertrek te verlaten.

Aurora was bij den onverwachten uitval roerloos blijven staan. Even hadden hare oogen gevlamd en een blik vol haat was daaruit neergeschoten; als een blik had kunnen doden, zou hare nicht voor haar zijn neergezegen. De woorden der Vrijvrouwe hadden dieper gewond dan deze-zelve vermoedde. De pijn had Aurora haar masker van neerbuigende goedheid doen afwerpen.

Voor éene seconde slechts. Zij dwong haar strak, kleurloos gelaat weldra weer tot een glimlach en keerde zich tot de omstanders, die nieuwsgierig en onthutst het ongewone schouwspel hadden bijgewoond.

‘Arme vrouw, die zich door ijverzucht en gevoel van onmacht tot zulk een dwaze taal laat vervoeren! Ik vergeef haar; zij is niet toerekenbaar in haar zwakken toestand’, las men in haar glimlach vol gehuicheld medelijden en het optrekken harer schouders, terwijl zij de wieg naderde om hare nicht behulpzaam te zijn bij het opnemen van den kleine, die, wakker geworden door het rumoer en de onhandige pogingen zijner moeder, luidkeels schreide.

Doch blik noch schouderophalen waren voor de Burchtvrouw onopgemerkt gebleven. Zij stiet Aurora's hand terug en riep Moeder om te helpen, - eene hulp, die niet meer noodig was, want op het schreien van haar voedsterkind had de min de deur opengerukt en was haastig toegeschoten.

VII.

Grootvader had het intusschen lastig genoeg gehad met den jongen vreemdeling.

‘Ik *wil* binnen, ik *wil* gehoord worden!’ riep deze telkens driftiger en poogde de gang van het Heerenhuis binnen te dringen. ‘Denkt gij, dat ik den langen rit van Wisburg heb afgelegd om onverrichter zake terug te keeren en mij door lieden van uw slag te laten ringelooeren? - De Heer van Wisburg is dood!.... Als gij dat zegt, zal de Freule Aurora mij te woord staan!’

Aurora, die juist de trap afkwam, verhaastte haar tred.

‘Is Oom dood?’ vroeg zij getroffen, en de bestraffing voor den indringer bleef achterwege.

‘Ik wist wel, dat ik gehoor zou vinden,’ las Grootvader in den blik van den jonkman, terwijl hij Aurora in een zijvertrek volgde en de deur achter zich toetrok.

VIII.

Grootvader bleef in de nabijheid. Evenmin als Moeder stond hem de vreemdeling aan. Voor Freule Aurora scheen hij ontzag te hebben.... een ontzag, dat hem ook alweer niet beviel! - Eigenlijk was het dit dan ook in het geheel niet. - Het was... hartstocht! - Zou de vermetele, wiens kleeding, hoe fijn ook van stof, een ondergeschikte,

een jager of boschbeambte verried, de oogen tot Freule Aurora durven opslaan?

Grootvader verzonk in gepeins, terwijl hij langzaam de gang op en neer wandelde.

Die gelijkenis met de Jonkvrouw van Wisburg, enkele uitdrukkingen van den jonkman, die onder zijne teleurstelling niemand had ontzien en zulk eene brutale houding tegenover hem en den slotvoogd had aangenomen, ja, die zelfs niet onduidelijk had laten doorschemeren, dat hij op hen als op zijne minderen neerzag en de overleden Heer van Wisburg tot hem in nauwer betrekking had gestaan dan iemand hier op Sturfels vermoedde... dit alles gaf te denken.

Het gesprek daarbinnen duurde lang. Het werd op gedempten toon gevoerd.

Eensklaps stond hij stil.

Wat was dat geweest? - Een kreet van smart, van angst of van pijn? - Had Freule Aurora dien geslaakt?

Hij had de hand al aan den deurknop. Niets meer. - Ja, toch! Hij hoorde een woest, hartstochtelijk klagen, en daartusschen Aurora's stem, die bedarend en bemoedigend sprak.

Zij was ongedeerd.

Met een zucht van verademing liet hij de deur weer los en hervatte zijne wandeling. Doch het was wel of de stemmen der sprekers hem nu achtervolgden. Zij hadden den gedempten toon laten varen.

IX.

De deur vloog open.

‘Uit mijne oogen, en waag het nooit meer met dergelijken zotteklap aan te komen,’ gebod Aurora vertoornd. ‘Alleen medelijden deed mij uw verzoek inwilligen en u daarna aanhooren. Naar Wisburg! Vier uur geef ik je om uit te rusten en wat bij den hofmeester te gebruiken.... Houtvester,’ vervolgde zij, Grootvader bemerkende, ‘laat over vier uur een paard voor hem zadelen. - Uit mijne oogen; zoek zelf den hofmeester op,’ hervatte zij tot den jonkman; ‘een drieste klant als gij vindt overal den weg... Maar zorg, dat men je na den bepaalden tijd hier niet meer vindt! - Ik heb met u te spreken, houtvester..’

Zij ging de kamer weder binnen en wenkte Grootvader. Wilbrant, de vreemdeling, sloop de gang uit als een gekastijde hond.

‘Ik wil nogmaals een renbode naar den Vrijheer zenden. De bende voetvolk is talrijk... en met die lieden hier zal weinig uit te richten zijn. Bij de bloote vermelding van de nadering van den vijand sloeg hun de schrik om het hart. Wij mogen niet alleen, noch te lang op eigen kracht rekenen. Wien zullen wij zenden? Slimheid en vlugheid zijn vereischten, om door de onveilige streken te komen en den Vrijheer te bereiken. Wie kan gaan?’

‘Ikzelf?’ opperde Grootvader.

Aurora wilde daarvan niet hooren. Wie zou de lieden drillen en aanvoeren als hij weg was! Daarenboven: zulk een gevaarlijken, vermoeienden tocht op zijn leeftijd! Er viel niet aan te denken.

De deur was open gebleven. Geen van beiden had bemerkt, dat Wilbrant was teruggeslopen en nu op den drempel stond.

‘Laat *mij* gaan,’ smeekte hij, toen Aurora hem toornig afwees, ‘ik zal den Vrijheer opzoeken. - Gij zult vlugger, noch trouwer bode vinden.’

Eenzelfde gedachte speelde Grootvader en Aurora door het hoofd: het was de beste wijze om van hem ontslagen te worden.

‘Zoodra gij kunt, zult gij gaan, den Vrijheer kennisgeven van het naderend gevaar en zijne hulp vragen. Daarna keert gij naar *Wisburg*.’ Aurora legde bijzonderen nadruk op het laatste woord. ‘Kies zelf een paard uit.’

Zij groette met een lichten hoofdknik en wendde zich tot Grootvader, die den weggaande nakeek. Wilbrant had bij Aurora's woorden onderworpen het hoofd gebogen; alles was onderwerping en verbrijzeling in zijn bleek, hartstochtelijk gelaat, waarop de storm van daareven nog duidelijke sporen had nagelaten en toch....

‘Stel u gerust, houtvester,’ zeide Aurora, ‘Wilbrant zal zijne boodschap doen, al voerde de weg tot den Vrijheer door de hel. Zijne eerzucht is in het spel. Die knaap is een zonderling mengelmoes van goed en kwaad, van sluwheid en onnoozelheid,’ ging zij na een lichte aarzeling voort. ‘Hij groeide op bij een broeder van zijne vroeg gestorven moeder, een der jagers op Oom's landgoed, die de kunst verstond om de aandacht van zijn meester voor zijn kweekeling levendig te houden en den knaap af te richten in het verkrijgen van gunsten en voorrechten. Gunsten en voorrechten te verkrijgen is Wilbrant's leven. - Ik heb hem zoo juist duchtig onderhanden moeten nemen.... Stel u gerust. Wilbrant zal het eerste wat hem wordt opgedragen stipt en ijverig volbrengen, om - wie weet! - later op nieuwe gunsten aanspraak te maken.... Maar op dit oogenblik hebben wij niemand, die beter voor zulk een tocht is geschikt.’

Zij brak af en trok de wenkbrauwen samen.

‘Die knaap moet met harde hand geregeerd worden. Had Oom hem op zijne plaats gehouden, hij zou bruikbaar zijn geworden. Nu is hij lastig.’

‘En gevaarlijk,’ ontglipte Grootvader.

‘Gevaarlijk?’ herhaalde zij trotsch, terwijl zij licht kleurde en Grootvader doordringend aankeek, als wilde zij onderzoeken *wat* en *hoeveel* hij van haar gesprek met Wilbrant had opgevangen.

‘Dat hij onder streng toezicht staat en weinig heeft te beteekenen, heeft hij uit het afschrift van Oom's testament geleerd.’ Hare oogen dwaalden af naar het geopend pakket op tafel.

‘Ik had zijne bede niet moeten inwilligen; maar medelijden behield de overhand, toen hij voor mij stond met zijn van twijfel en spanning verwrongen gelaat.

Onnoozele, die waarlijk meende, dat Wisburg *hem*, in plaats van mij, kon toevallen!’

Die laatste woorden verklaarden Grootvader de aanmatigende houding van den jonkman. Wilbrant was de natuurlijke zoon van den Heer van Wisburg en in eigen oog weinig minder dan de Heer van Wisburg zelf.

X.

Wilbrant *was* te beklagen.

Van zijne jeugd af was hij met recht *afgericht* geworden om van alles en allen voordeel te trekken. Als kind was het hem gelukt op het slot te Wisburg te komen, wanneer daar geene gasten waren; later had hij zich daar blijvend weten te nestelen. De dienstboden, die zijne betrekking tot hun meester kenden, hadden hem gevreesd en ontzien om zijn heftig karakter en hem bij alles den voorrang gelaten. Wilbrant had zich daarop hoe langer hoe meer laten voorstaan. Hij was te ruw en te onbeschaafd om het pijnlijke en vernederende van zijne positie te gevoelen. Gaandeweg waren hebzucht en inbeelding bij hem grooter geworden. De Heer van Wisburg had hem altijd dezelfde achtelooze toegevendheid betoond, waarmede hij zijne geliefkoosde rijpaarden en jachthonden behandelde, zonder te bedenken, dat die toegevendheid Wilbrant's stoute verwachtingen zou versterken.

Het testament had alle droomen van grootheid bij Wilbrant vernietigd. Onherroepelijk bleef hij, de zoon zijner moeder, weinig meer dan een lijfeigene van het landgoed, waartoe hij behoorde, en volgens de

toenmaals heerlijke rechten, als buiten echt geborene, tot aan zijn vijf-en-twintigste jaar geheel afhankelijk van de overheid van Wisburg. Een legaat van vijfhonderd kronen werd hem toegezegd, uit te betalen bij zijne meerderjarigheid, zoo hij in de drie daar tusschen liggende jaren geene reden tot misnoegen gegeven, noch zich zonder verlof van Wisburg verwijderd had.

Het was niet te verwonderen, dat woede en wanhoop Wilbrant in het eerste oogeblik hadden overmeesterd en Aurora's medelijden was opgewekt.

XI.

Alle maatregelen waren genomen om den vijand af te weren: de buitenramen gesloten en versperd en de luiken van schietgaten voorzien, de wapens onder de landlieden verdeeld, een cordon van posten door de omringende bosschen getrokken; maar geen vijand vertoonde zich. Twee etmalen gingen zonder stoornis voorbij.

Aurora liet strenge wacht houden, de posten geregeld aflossen en den landlieden onderricht in het gebruik der wapens geven.

Op den middag van den tweeden dag kondigde de torenwachter een ruiter aan.
Wilbrant!

Aurora's ontvangst was niet vriendelijk.

‘Ik had je bevolen naar Wisburg terug te keeren’, zeide zij gestreng.

‘De Vrijheer heeft mij met dezen brief belast’, luidde zijne verschooning.

‘Dank voor uwe zorgen. Houd goeden moed. Ik vraag verlof om te helpen, een verlof, dat niet geweigerd zal worden’, las Aurora.

‘Van den Vrijheer’, zeide Aurora luid en hief den brief in de hoogte, opdat allen hem zouden zien. ‘Hij komt! Moed gehouden en het gevaar rustig onder de oogen gekeken’.

‘Ik had eerder hier kunnen zijn, maar ik heb den Bermenschen weg moeten vermijden’, berichtte Wilbrant, die zich het zweet van het gelaat wischte.

Een uur later achtte Aurora het geraden de houten zijbruggen te laten afbreken en de voorbrug op te halen. De zware slagboomen werden voor de poort geschoven, balken en met zand gevulde vaten daartegen gestapeld en de hamei neergelaten. De posten op torens en omgangen werden verdubbeld, de vrouwen en kinderen in eene bovenzaal van het achtergebouw opgesloten en de mannen onder

bevel van den slotvoogd, den schout en Grootvader in de beide vleugels en het poortgebouw verdeeld.

Voordat zij zich naar de hun aangewezen plaatsen begaven, sprak Aurora hun toe.

‘Doet allen uw plicht’, zeide zij, ‘Sturmfels is sterk genoeg om weken lang den vijand buiten de muren te houden. De Vrijheer rekt op uwe trouw. Uit *onze* handen moet hij Sturmfels, vrouw en zoon ongedeerd terug ontvangen.’

Zij had het woordje *onze* gebruikt. Dat zij daarbij hoofdzakelijk aan zichzelf, eigen verantwoordelijkheid, eigen wil en geestkracht had gedacht, had haar fier gelaat verraden.

Niemand had hare woorden gretiger opgevangen dan Wilbrant.

Het naderend gevaar scheen hem dronken te maken.

XII.

Wilbrant, die het dak had beklommen en achter een hoektoren op den uitkijk stond, gaf het sein dat de vijand naderde.

Het stille bosch werd levendig. Spoedig daarna viel een schot, gevolgd door een verward geschreeuw en meerdere schoten. De buitenstaanden hadden op nachtverblijf te Sturmfels gerekend en de afgebroken bruggen stelden hen te leur.

Een tweede sommatie volgde in den vorm van een dreigender geroep en meerdere schoten op poort en vensters.

Het getal der aanvallers groeide met elke minuut aan. De muren van den slottuin werden beklommen; de tuin was vol soldaten.

Een uur later was de gracht aan de westzijde voor de helft gedempt door alles wat in den tuin daarvoor dienstig was; de bestorming was aangevangen; ladders werden aangehaakt; bijlslagen vielen neer op de luiken. Het geweervuur der belegerden schrikte de bestormers niet af. Sturmfels' rijkdom was vermaard en het vooruitzicht op een grooten buit moedigde hen aan.

Toen de eerste versperring krakend week en doorgang verleende aan den vijand, toen de boeren terugdeinsden en wilden vluchten, was Aurora daar.

Het slepende gewaad had zij voor een eenvoudig kort kleed verwisseld; ofschoon zij het geweer als de beste hanteerde, was zij nog ongewapend. Een der verschrikten bij den arm te grijpen en terug te slingeren, was het werk van een oogenblik.

Verontwaardiging had haar kracht verdubbeld; de onverhoedsche duw van een zijde, waar hij geen aanval verwachtte, deed den man het evenwicht ver-

liezen. Hij viel... voor de voeten van hen, die hij had willen ontlopen.

Aurora zag de bijl op zijn hoofd neervallen. De boeren behoefden geen aanmoediging meer. Nu zij een der hunnen hadden zien doden, was hun wraaklust ontbrand.

Een bange nacht volgde.

Tegen den middag waren twee verdiepingen van den westervleugel in handen van den vijand.

Het hoofdgebouw was van binnen langs geen der zijgebouwen te bereiken. Het gold dus dak en zolders te verdedigen en uit het hoofdgebouw te bestrijken.

XIII.

Een korte pauze was ingetreden.

Aurora liet aan de afgematte burchtzaten brood en wijn uitdeelen. Zijzelve ging rond om hen toe te spreken en hunne wonden te verbinden.

Wilbrant, die met doodsverachting op de gevaarlijkste punten had gevochten, poogde vruchteloos met zijn afgerukten halsdoek het bloed te stelpen, dat uit een diepe snede boven zijn oog vloeide.

Een korte aarzeling en Aurora trad op hem toe, deed hem neerzitten en legde met vaardige hand een voorloopig verband.

Reeds boog zij zich over een anderen gekwetste....

Daar schrikten allen op door eene nieuwe losbarsting van geweervuur. Een kogel drong door de gekruiste balken der versperring.

Aurora liet een lichten kreet glippen.

Vóór dat iemand begreep wat er was gebeurd, was Wilbrant toegesprongen, had Aurora's arm gegrepen en zijne lippen op de gekwetste plaats gedrukt.

Vruchteloos gebod Aurora hem op te staan, vruchteloos trachtte zij haar arm los te wringen, Wilbrant luisterde niet. Zijne wilde natuur had hem overmeesterd; nu hij haar bloed zag verdruppelen, haar arm voelde en wederstand ontmoette, had hij zijn bezinning verloren. De woorden, die hij daarbij uitstiet, woorden van toomlozen hartstocht, half uitgesnikt, half gesmoord, gonsden rond haar, vielen op haar neer, scherp en hortend. Elk woord was haar eene belediging.

Een gebroken sabel lag naast haar. Zij hief dien op en sloeg toe, twee, driemaal. 'Ellendeling', steunde zij.

Wilbrant was weg. Zij had zich losgerukt. Nog rilde zij en meende zijn fellen blik te voelen. Zij achtte zich bezoedeld en gehoond voor aller oog en dacht er niet aan, dat in de algemeene ontsteltenis aller blik naar het bedreigde punt gevlogen was. Zij had niets bemerkt van het rumoer, de verwarring rondom haar.

‘Om Gods wil, hier is uwe plaats niet langer’, vermaande Grootvader, terwijl hij haar in een zijvertrek buiten het bereik der suizende kogels trok.

De vijand had den storm op vier verschillende punten hervat.

XIV.

De Burchtvrouw had hare vertrekken niet meer verlaten na Aurora's bezoek; zooals gewoonlijk was hare overprikkeling door uitputting gevolgd. Moeder had haar te bed gebracht, toegesproken en getroost. Moeder als troosteres, zij met haar zachte, heldere oogen, waarin alle lief en leed van anderen zich zoo getrouw afspiegelde! Geen wonder, dat de Burchtvrouw zich aan Moeder had gehecht en haar gesmeekt had haar niet te verlaten, zoolang Baron Siegfried weg bleef. Grootvader had toegestemd, hoe hard het hem ook viel zijn eenig kind zoolang te moeten missen, hoe hard dat ook was voor Dr. Albrecht, den jongen assessor bij de Sturmfelser rechtbank, die zijne verloofde nu zoo weinig te zien kreeg.

In spanning waren de dagen voor de beide jonge vrouwen in de afgezonderde vertrekken voorbij gekropen. In deze vertrekken, boven de portrettenzaal gelegen, drong het rumoer van den strijd slechts gedempt door. Men was er veilig; eerst als het hoofdgebouw zelf in handen van den vijand was gevallen, kon hij hier binnendringen.

Het baatte niet, dat Moeder dit telkens en telkens aan de jonge zieke herhaalde. Voor zichzelf vreesde de Burchtvrouw niet; - al haar bekommering had zich op haar man en haar kind saamgetrokken. Afschuwelijke tafereelen van strijd en moord achtervolgden haar; het gevaar, waarin haar echtgenoot bijna dagelijks verkeerde, stond haar levendiger voor den geest, en haar kind....

Zij wilde het geen oogenblik uit de kamer hebben, zelfs niet in een aangrenzend vertrek. Lag zij te bed, zoo moest zij de min kunnen zien. Dikke omslagdoeken en dekens lagen voor den kleine gereed, in geval een vlucht noodzakelijk bleek; - zij kende het bestaan van een kelder, in de rots uitgehouwen, die in tijden van nood dikwerf

dienst had gedaan en uit deze vertrekken was te bereiken. Bij elke nieuwe losbarsting buiten vloog zij op, het oog gewend naar de verborgen trap, die daarheen afdaalde. Spijs noch drank waren in de laatste vier-en-twintig uren over hare lippen gekomen en zij had geen oog gesloten.

Met een kreet van schrik begroette zij Aurora en Grootvader, toen die des namiddags zonder kloppen binnentraden. Hun haast, hun ernstig gelaat, hun door bloed en kruitdamp bezoedelde kleederen waren niet geschikt om de Burchtvrouw kalmer te stemmen.

‘Mijn kind’, gilte zij, toeloopende op de min, terwijl zij poogde den kleine in hare armen te nemen.

Doch de lichte last bleek voor de kranke te zwaar. Eene duizeling overviel haar en zij ware gevallen zonder Moeder's hulp.

‘Draag de Burchtvrouw, houtvester’, gelastte Aurora, terwijl zij Moeder een doek over het hoofd wierp en haar stevig bij den arm greep. ‘Wij hebben geen tijd te verspillen. Min, blijf hier, sluit de deur achter ons en doe niet open voordat wij terugkomen om u en den kleine te halen.’

‘Eerst mijn kind of allen tegelijk,’ riep de Burchtvrouw, Grootvader afwerende.

‘De trap is te nauw en wij mogen het geheim niet prijsgeven,’ zeide Aurora kortaf, met een wenk aan Grootvader om de tegenstribbelende op te nemen. ‘Onderwerp je, Margaretha; elke vertraging is gevaarlijk voor je kind,’ voegde zij er bij.

Voort gingen zij, de duistere, smalle trappen af, altijd lager en dieper, totdat alles stil was om hen heen. Eerst in den kleinen kelder ontknoopte Aurora Moeder's doek.

‘Nu den kleine en zijne min,’ zeide zij, terwijl zij de zware deur achter zich en Grootvader toetrok.

De Burchtvrouw plaatste er zich voor.

XV.

Waren het minuten of uren die verlopen waren? Geen der beide vrouwen wist het.

Nog altijd was de deur dicht.

Geen geluid, geen voetstap daarachter.

De Burchtvrouw had er zich tegen aangedrongen met ingehouden adem en voorovergebogen hoofd. Haar wijd geopende, strakke oogen schenen al grooter en grooter te worden. Zij was niet langer bij

machte om het heftig bonzen van haar hart, het versnelde ademhalen te bedwingen. Hare ooren suisden; zij kon niet meer luisteren; vruchteloos rukte zij aan den ijzeren ring en poogde zij de deur te openen. Zij hoorde niet meer naar troostwoorden en smeekingen om toch bedaard te blijven.

Alsof Moeder zelve dat was, - nu de deur niet openging - en dan - naast deze kreunende, kermende kranke, die de fijne handen aan bloed sloeg op het harde hout, die honderdmaal was neergezegen en weer was opgevlogen.

De avond viel.

Nu kon Moeder het zich niet langer diets maken, dat slechts het wachten haar den tijd zoo ondragelijk lang had gemaakt. Er waren *uren* verlopen, sedert Aurora's heengaan.

Eene rilling overviel haar. Er was iets gebeurd, iets ontzettends. Was de vijand in het slot, waren Freule Aurora en haar vader in hun handen gevallen? - Waren zij dáárom vergeten en - moest de onbekende kelder hun graf worden?

Zij stiet het kleine, achter klimplanten verborgen venster open en trachtte te luisteren. De wind voerde doffe, verwarde klanken tot haar.

De strijd duurde voort. Binnen of buiten het slot was haar niet duidelijk.

De nachtlucht had haar verfrist. Zij keerde terug tot de stil jammerende, wier bleeke lippen niet aflieten te stamelen:

‘Mijn kind, mijn kind!’

XVI.

Zoo snel zij vermocht was Aurora naar het zoeven verlaten vertrek der Burchtvrouw teruggekeerd.

De deur van het portaal stond aan; het vertrek was ledig.

Zij bekwam geen antwoord op haar roepen, maar begreep spoedig waarom de min zich, ondanks haar verbod, met het kind had verwijderd.

Brandlucht stroomde haar toe langs het portaal; een roode gloed was zichtbaar achter de gesloten luiken; een geknetter daarachter was hoorbaar.

Schrik had de min een veiliger schuilplaats doen opzoeken.

Wáar zou later blijken. Eerst moest het vuur bedwongen worden. Aurora ijlde naar beneden om den slotvoogd de noodige bevelen te geven.

De brand had niet veel te beteekenen: eene der kortelings opge-

slagen houten loodsen op het binnenplein had vlam gevat. Grootvader had de brandende planken reeds uit elkaar laten halen. De vlam kon de hechte muren niet deren. Met hem keerde Aurora naar boven terug, gaf last dat men de min zou zoeken, zocht zelve...

Zij werd gevonden in de zaal, waar de vrouwen en kinderen der landlieden bijeen waren, kermend, handenwringend, badend in tranen en - *zonder kind!*

Bij Aurora's komst zonk zij voor haar op de knieën en herhaalde snikkend wat zij aan de verschrikte vrouwen had gezegd:

‘De vijand is doorgedrongen en heeft mij het kind ontruikt.’

Aurora verbleekte. Daar was geen twijfel mogelijk: de min meende waarheid te spreken, en toch wist Aurora, dat het de waarheid niet kon zijn.

Zij luisterde naar het onzamenhangend verhaal der ongelukkige: wat deze in de nabijheid van anderen niet bevreesd had gemaakt, had haar, toen zij alleen was, schrik aangejaagd. Zij was bij elk geluid, bij elk geritsel opgevlogen; was nu naar het raam, dan naar de deur gesnelde om te luisteren. In haar angst had zij schreden op de gang meenen te hooren; zij had de kruk van het aangrenzend vertrek zien bewegen, ofschoon daar niemand kon zijn.

Op het portaal had zij zich veilig gewaand...

Daar was een diepe kast. Zij had zich daar verscholen en de deur toetrokken; dáár kon zij de terugkomst van Freule Aurora afwachten.

Maar juist in die kast had de vijand geschuild!

Zij was tegen een man aangelopen!

Met een gil was zij achteruit gedeinsd, zij had de bezinning verloren, men had haar den kleine ontruikt, en in blinde vaart was zij de gang opgevlogen, totdat zij bewusteloos bij de vrouwen was neergestort.

‘Beken, dat gij, door schrik overmand bij het zien van den brand, alleen aan uzelve hebt gedacht en den kleine hebt prijsgegeven,’ zeide Aurora gestreng.

Maar de min volhardde bij haar verhaal. Van den brand had zij ternauwernood iets bemerkt.

Kast en kamers der Burchtvrouw werden inderhaast onderzocht en ten overvloede afgesloten. Geen vijand kon zich daarheen gewaagd hebben en het kind bleef weg.

Tot verdere nasporingen was op dit oogenblik geen tijd. De belegeraars rukten aan onder woest geschreeuw. Zij hadden tot een algemeenen aanval besloten, in de hoop eindelijk nachtkwartier en buit te zullen veroveren.

Ditmaal scheen hun dit te zullen gelukken. Zij drongen door den veelgehavenden linkervleugel naar binnen en overmeesterden het binnenplein. Weldra was de versperring in de poortgang uiteengerukt, de valbrug neergelaten en onder woest gejuich stoven ook hier de bestokers naar binnen.

De burchtzaten hadden zich in allerijl in het hoofdgebouw teruggetrokken.

Daar steunde Aurora het bonzend hoofd op de hand en vroeg zich af hoe lang de afgematte verdedigers zich nog staande zouden kunnen houden.

Het raadselachtig verdwijnen van het kind had aan haar zelfvertrouwen een gevoeligen slag toegebracht. De gevolgen van overspanning en bloedverlies deden zich nu eerst gelden. Zij had al haar wilskracht nodig om de duizeligheid te bekampen en de moedeloosheid te verbergen, die haar dreigden te overrompelen.

Eensklaps hief zij het hoofd op.

Tusschen het geschreeuw en rumoer, het knallen en ratelen der schoten, meende zij hoefttrappel te onderscheiden. Het naderde over de brug, onder het poortgewelf...

Met uitgetrokken sabel, het pistool tusschen de tanden geklemd, deden Baron Siegfried en zijn ruiters een charge op het binnenplein. De in den rug aangevallen belegeraars raakten onder den voet; de burchtzaten waagden een uitval.

Twee uur later was het slot van vijanden gezuiverd. De Vrijheer deed ze nazetten. Hijzelf trad op Aurora toe, die hem bleek en bestorven opwachtte.

Zij durfde hem niet volgen naar den verborgen kelder. Eerst nu begreep zij welk eene marteling daar geleden was.

'Arm kind,' mompelde Baron Siegfried, terwijl hij zich over de bezwijmende boog. Zijne stem wekte de Burchtvrouw uit hare verdooving op, maar geen hevige uitbarsting in snikken en tranen volgde. Zij vlijde het witte, afgetobde gezichtje tegen zijn schouder als een kind, dat, moe geschreid, troost zoekt aan de moederborst, glimlachte en - sliep in.

'Arm kind!' herhaalde hij, en tranen gleden langs zijne wangen, terwijl hij de sluimerende zachtens opnam en naar boven bracht.

XVII.

De min werd geroepen en de kast nogmaals doorzocht, maar - niets gevonden. Doch wat bij het eerste haastige onderzoek ontsnapt was,

trok nu de aandacht en bevestigde het verhaal der min, dat er iemand in de kast verborgen was geweest.

Van een tweede deur, sinds menselijke heugenis niet gebruikt, waren de grendels afgeschoven. Die deur, slechts aan enkelen, aan de oudste dienaars bekend, gaf toegang tot een smalle gang, die het hoofdgebouw in zijne geheele lengte doorliep. Een wenteltrap daalde daaruit af tot de benedenste verdieping en voerde naar een sluippoortje, aan den buitenkant kunstig verborgen.

Dit poortje stond aan.

Hoe de indringer dezen toegang ontdekt en waarom hij het kind tot buit gekozen had, bleef een raadsel.

Reeds den volgenden morgen moest Baron Siegfried vertrekken. Vóór zijn heengaan smeekte hij Aurora te blijven en het aangevangen onderzoek verder te leiden.

‘Sturmfels heeft veel geleden en kan uwe zorgen evenmin missen als mijne arme Margaretha,’ zeide hij, toen hij zich bij het afscheid over de nog altijd in looden slaap neerliggende heenboog. ‘Hoe zal zij bij het ontwaken zijn! Verwijder de min, maar houd haar in het oog. En laat mij 't weten, zoodra mijn kind.... dood of levend.... wordt gevonden.’

Zwijgend had Aurora hem op zijn tocht door en rondom het slot begeleid, zijgend zijne aanwijzingen voor het herstellen der muren en de te nemen maatregelen bij een mogelijk terugkeeren van den vijand aangehoord. Al haar trots, al hare fierheid scheen gebroken. Nu hij haar dankte voor haar offervaardigheid en haar moed, weerhield zij met moeite hare tranen.

‘Mij zegt gij dat?’ las hij in haar blik.

Moeder had geen gelegenheid om ten uitvoer te brengen wat zij zich had voorgenomen: den Vrijheer te wijzen op het ongewenschte van een langer verblijf van Aurora, op de antipathie van de Vrijvrouw voor hare nicht. En zoo die gelegenheid zich al had voorgedaan, zouden haar de woorden ontbroken hebben. Sturmfels had een hoofd nodig; wie zou dat zijn, als Aurora wegging?

Moeder besloot de arme zieke niet te verlaten, maar dubbel voor haar te waken en te zorgen.

Meer dan ooit had deze haar toewijding nodig; toen de Burchtvrouw ontwaakte, vertoonden zich teekenen van - waanzin.

Niemand wist waar Wilbrant gebleven was. Aurora had aan hem bij de ontvoering van het kind gedacht; wat hij met die misdaad beoogde, begreep zij niet. Zij ontgaf het zich en toch keerde dat vermoeden sterker bij haar terug.

Het onderzoek naar het kind werd voortgezet, het geheele slot doorzocht, de grachten afgedamd en doorwoeld, het bosch doorkruist, belooningen uitgelooft en kwijtschelding van straf verzekerd; maar tot nog toe brachten nasporingen noch beloften iets aan het licht.

Wel had Sturmfels een flink hoofd nodig! Dat werd eerst recht duidelijk, toen Aurora kort na Baron Siegfried's vertrek met schout, slotvoogd en houtvester de ronde deed buiten het slot.

Alles in den omtrek was vernield; de slottuin geleek een wildernis; daar stond boom, struik, noch heester meer overeind; wat overgebleven was na de demping der gracht, had later dienst gedaan om het vuur voor de aanvallers in den koelen nacht te onderhouden.

In het dichtstbij gelegen dorp zag het er niet beter uit. Stil en als verwezen slopen de teruggekeerde bewoners er rond, zagen de verwoesting aan van jaren sparens en zorgens, en maakten inderhaast de noodigste herstellingen. Niemand had moed tot meer: de vijand kon terugkomen.

Op nieuw werd een cordon van posten door het bosch getrokken, wachthutten in de verafgelegenste gedeelten opgeslagen en een geregeld wachtkorps gevormd, waarover Grootvader, als oudgediende het bevel kreeg.

Hij keek Aurora na, die na de gedane ronde nu alleen en te voet door den boschweg naar het slot keerde met den haar eigen veerkrachtigen tred.

XVIII.

Toch had die tocht haar zeer vermoeid; de breede kringen onder hare oogen, haar versnelde ademhaling, haar bleek gelaat bewezen dit, toen zij bij haar terugkomst zich aanstonds naar haar kamer begaf.

Zij was laat teruggekomen. Het viel den lieden op, dat zij na dien dag gejaagd, verstrooid en prikkelbaar werd.

Jaren, - een menschenleven ging voorbij, - zonder dat iemand vermoedde wat haar op die terugreis bejegend was.

Langzaam was zij den boschweg gevolgd, nu en dan stilstaande om de toegebrachte schade gade te slaan. Vooral aan dezen kant had het bosch geleden; het jonge plantsoen lag vertreden, het jonge hout was geveld en geheele rijen van boomen waren gehavend.

Voor één daarvan had zij stilgestaan, toen een geritsel haar het hoofd had doen omwenden....

Wilbrant!

Zijne kleederen hingen hem als flarden om het lijf. De nog niet

genezen wonde gaf aan zijn met builen en striemen bedekt gezicht eene uitdrukking van woestheid; zijne houding was driest en uitdagend.

Zij had begrepen, dat alleen een vertoon van hoogheid en onbevangenheid haar redden kon.

‘Ik-zelf’, had hij honend gezegd, nog voordat zij de lippen had kunnen openen, ‘ik-zelf, ondanks uw verbod, want ik had u wat te zeggen: *ik heb den kleine vermoord!* Was Baron Siegfried niet tevreden? Zijn slot was half verwoest, zijn zoon en zijne vrouw stervende! - Jammer, dat hij niet een paar uur later is teruggekomen! Hij zou dan de Fransche duivels in het slot en den rooden haan op het dak gevonden hebben! - Wat heeft Freule Aurora eer ingelegd met de verdediging van Sturmfels; wat heeft zij trouw gezorgd! Nu, dat kon wel niet anders tegenover den man, dien zij liefheeft, dien zij naar de oogen kijkt’. - Hij stampvoette. - ‘Spreek niet tegen! Ik heb het zelf gezien; - nog gisteren, - hier, op deze zelfde plek. Spreek niet tegen of ik schreeuw het de geheele wereld in de ooren. Gij hebt hem altijd liefgehad; ik weet het *nu*; daarom kondt gij zijne vrouw niet dulden: zij staat op ùw plaats’.

Hij hijgde naar adem en had hare beide handen gegrepen.

Wat hij verder had gezegd, wist zij niet. ‘*Gij hebt hem lief; ik zal het de geheele wereld in de ooren schreeuwen*’, had zij alleen verstaan. Zij had tijdens haar verblijf te Wisburg gehoord waartoe Wilbrant met zijn heftig karakter in staat was! Om haar te treffen en hare fiere woorden te schande te maken, had hij zich in blinde woede aan het kind vergrepen.

Hij zou ook nu zijne bedreiging volvoeren en haar verder treffen - in datgene, wat zij voor aller oog wilde verbergen.

Wat baatte het om hem aan te klagen! Het kind werd er niet levend door! - Zij moest hem voorkomen - zij wist, dat zijne woedende buien nooit lang duurden, dat het vuur van zijn wilden hartstocht dien hartstocht zelf in hem verteerde en ten slotte neersloeg....

Zij moest hem beheerschen. Zij had al haar geestkracht bijeengeraapt.

Zij kende zijne hebzucht.... Het legaat was haar te binnen geschoten.... Hij had het verbeurd; alleen ter wille van haar oom zou zij vergeten en zwijgen; alleen door een spoedigen terugkeer naar Wisburg kon hij het herwinnen.

Hare hoogheid, hare zelfbeheersching en ten laatste hare bedreiging om zelf zijne misdaad aan te geven en Grootvader te roepen, die niet verre af kon zijn, hadden de rollen doen verwisselen. De aanvaller was angevallene geworden.

Naderende schreden hadden haar een seconde doen verbleeken. *Als* zij met Wilbrant gezien werd, moest zij hem laten vatten en zou hij spreken. Maar Wilbrant wilde zelf niet gezien worden. Hij was in het kreupelhout teruggesprongen, voordat de naderkomende hem had bemerkte.

De voorbijganger was haar onbekend, al had zijn groet bewezen, dat hij wist wie zij was.

Eerst toen zij alleen was en met knikkende knieën en duizelend hoofd haar weg had vervolgd, was het bij haar opgekomen, dat zij, door toe te geven aan een oogenblik van zwakheid, als het ware afhankelijk was geworden van Wilbrant's grillen.

Was het te laat om te herstellen, om hem te laten vatten en aan het gerecht over te leveren? Wie zou geloof hechten aan zijne woorden?

Maar, - was zij dan *zeker*, dat de onbekende haar niet met Wilbrant in gesprek had gezien? En zoo ja, zou hare late aanklacht dan geen verwondering wekken? Waarom had zij zijne hulp niet ingeroepen? zou men vragen. Terzelfdertijd herinnerde zij zich een uitroep, waarmede Wilbrant hare bedreiging om hem over te leveren had beantwoord: 'Klaag mij aan, als gij durft. Ik zal zeggen, dat ik uw werktuig ben geweest: gij kondt kind noch vrouw dulden!'

Niet alleen hare aarzeling om de hulp van den onbekende in te roepen zou tegen haar getuigen, ook hare houding tegenover de Burchtvrouw, ook de antipathie van deze. En Wilbrant, die zou uit-gillen wat zij voor allen wilde verbergen en die niet zou zwijgen over haar aandringen om naar Wisburg terug te keeren en de door haar daaraan verbonden belofte!

Den volgenden morgen vroeg vertrok een bode naar Wisburg. Aurora had aan den schout aldaar geschreven. Een ieder weet, wat Heerlijke rechten in die dagen betekenden: Wilbrant zou *goed* bewaakt worden.

XIX.

Drie weken gingen ongestoord voorbij. Geen vijand vertoonde zich; de vrees voor zijn terugkeer week langzamerhand uit de gemoederen der Sturmfelers, zij begonnen op te bouwen en te herstellen, alles hernam zijn gewonen gang en Aurora meende, dat zij hare taak als geëindigd mocht beschouwen, te meer daar zij toch de verpleging der Burchtvrouw met Moeder niet kon deelen. De zieke werd al onrustig als zij haren voetstap hoorde.

Daarbij verkeerde Aurora in gestadige onrust, dat er iets van den door Wilbrant gepleegden moord zou uitkomen. Het onderzoek werd nog altijd voortgezet.

Wilbrant zelf gaf haar geene bekommering meer. Zooals altijd, scheen hij zijn drift en zijn wraaklust botgevierd te hebben. Hij had zich werkelijk aanstonds naar Wisburg begeven en had daar kort daarop naar een boschwachtersplaats gedongen. Die post was hem gegeven. De schout van Wisburg had Aurora thans om haar toestemming tot zijn huwelijk verzocht: Wilbrant wenschte te trouwen met een zijner voormalige liefjes, een overigens flink en oppassend meisje, met wie hij al lang in betrekking had gestaan.

Op het laatst van Juli vertrok Aurora, niet naar Wisburg, maar naar Berlijn, waar zij eene uitnoodiging bij een van haar verwanten had aangenomen. Na al de ondervonden schokken verlangde zij meer naar afleiding, dan naar de eenzaamheid van haar nieuwe bezitting.

Eenige dagen later werden eenige boomen te Birkenbach geveld. Een kinderlijkje werd opgegraven. De lijkschouwing leidde tot geen resultaat, want het kind verkeerde in te verre staat van ontbinding, maar de kostbare kleederen waren nog te herkennen.

De kleine Siegfried werd plechtig in den familiekelder begraven.

Weinig tijds daarna werd die grafkelder andermaal geopend: de ongelukkige Burchtvrouw was gestorven.

‘Gij hebt uwe taak waardig vervuld’, zeide Grootvader tot zijne dochter bij hare terugkomst, en hij kuste haar de verbleekte wangen. ‘Heeft Freule Aurora niets meer van zich laten hooren na haar vertrek?’

Grootvader's bewondering voor de koene verdedigster van Sturmfels was nog niet verminderd.

‘De oude Vrijheer had wel gelijk’, beweerde hij nog menigmaal, ‘zij had Baron Siegfried's vrouw moeten zijn’.

‘En zij wordt het ook!’ riep hij twee jaar later, na een schrijven uit Berlijn. ‘Dàt is de Vrouwe, die Sturmfels past!’

Moeder deelde zijn geestdrift niet.

‘Wanneer zullen zij trouwen en waar zal de bruiloft gevierd worden?’ vroeg zij, terwijl zij rustig voortwerkte.

‘Te Berlijn, daar de Vrijheer, zoolang de oorlog aanhoudt, noch lang verlof, noch ontslag uit den dienst kan nemen, en - nog dit jaar in December. - Wat al bruiloften in die maand, he, Lina?’

Hij knikte Moeder toe, wier huwelijk ook tegen dien tijd zou gesloten worden.

Aurora had eerst de hand van haar neef beslist geweigerd. ‘Dring

niet verder aan', had zij gezegd. Toch had hij het gewaagd later terug te komen.

Na lang aarzelen had zij eindelijk toegegeven. Een jaar later was er groote vreugde op Sturfels. De Vrijvrouw was van een zoon bevallen.

'Een flinke jongen', schreef Baron Siegfried. 'Mocht hij gelukkiger zijn dan mijn eerstgeborene. Hij zal Bodo heeten naar mijn Vader. Groet uwe dochter van mij en zeg haar, dat ik er prijs op stel, dat haar eerste kind naar mij en mijne lieve vrouw-zaliger zal genoemd worden, uit dankbare herinnering aan alles, wat zij voor de overledene heeft gedaan.'

In Februari daarop werd het in het houtvestershuis geboren, waar de jonggetrouwden op verzoek van Grootvader en met toestemming van den Vrijheer hun intrek hadden genomen. *Margaretha Siegfrieda* werd het kind gedoopt.

Dat kind was ik'.

XX.

Margaretha Albrecht zweeg en liet het hoofd tegen de leuning van haar stoel rusten.

Zij had het laatste gedeelte als in een droom verteld; zij had alles om zich heen vergeten; hare oogen staarden voor zich uit: het verledene had het tegenwoordige verdrongen.

'Ik heb mij door mijne herinneringen laten meeslepen, terwijl ik u alleen in de bestorming van Sturfels had willen inwijden', zeide zij, terwijl zij zich met inspanning oprichtte.

De komst van den slotbewaarder stoorde ons.

'Tot weldra', luidde haar afscheid, 'binnen kort zult gij door mijn notaris van mij hooren.'

Dit gebeurde. Eene aanzienlijke som werd door Margaretha Albrecht gestort voor het op te richten fonds.

Onder de voorlezing van de akte van schenking was zij diep geroerd.

'Mijn verlangen is vervuld', zeide zij daarna, 'en ik ben u dankbaar, dat gij mijne pogingen wilt steunen.'

Ik bezocht haar dikwijls in den loop van dien zomer. Zij was koortsig en vermoeid en had mijne hulp als dokter noodig. Toch bleef zij werkzaam, in alle stilte en bescheidenheid volhardende op den post, dien zij zich had gekozen, steunende en helpende met raad en daad, eene werkzaamheid zooals ik nimmermeer heb ontmoet: menschenliefde en menschenkennis gingen hier hand aan hand.

Haar geest bleef helder en wij spraken over velerlei.

XXI.

‘Ik gevoel, dat mijne dagen geteld zijn...’

Met deze woorden ontving zij mij, toen ik haar eenige weken later bezocht. Zij had haar grooten stoel in den tuin laten brengen en zat daar onder het koele lommer der lindeboomen. Het was een warme Augustus-dag; de bijen gonsden tusschen het loof; de lucht was vol geuren; alles groeide en bloeide.

Ik keek de bleeke, eenzame gestalte aan.... Zij *was* bleeker en stiller dan voorheen!

‘Ik heb u gewacht’, vervolgde zij, ‘gij zijt mij een vriend geworden. Ik heb u tot executeur van mijn testament aangewezen. Wilt gij mij dien dienst bewijzen? Ik heb niemand anders tot wien ik mij wenden kan.’

Zij verschoof een der laag afhingende takken van de linde en keek peinzend den tuin in, den wilden vervallen tuin, waarvan de paden wegscholen onder gras en voortwoekerende heesters, en die er verlatener dan ooit uitzag met zijne in vrijen wasdom groeiende boomen en hoog opschietende veldbloemen.

‘Gij zult vele papieren vinden’, ging zij verder met afgewend hoofd voort.

‘Verbrand die ongelezen. Deze alleen niet: een soort van dagboek, dat ik als kind begonnen en als tachtigjarige geëindigd heb. Deze vermaak ik u. Gij stelt belang in Sturmfels en zult met de uwen spreken over mijne lieve afgestorvenen; zoo zullen ze niet vergeten worden, al ben ik er niet meer.’

Zij reikte mij een pakket over en wenkte mij haar den arm te geven en naar huis te geleiden.

Doch zij had hare krachten overschat. Eene trilling kwam over haar, een lichte duizeling deed haar in haren stoel terugzinken en de oogen sluiten.

Toen zij die opsloeg, ontmoetten zij de mijne....

‘Beklaag mij niet.... Deze ure is niet eenzaam.... Niemand is te beklagen, die tot het leven geroepen werd’, - en er ging als een juichtoon door hare gefluisterde woorden, - ‘dit leven.... is.... eene weldaad!’

XXII.

Het waren de laatste woorden van de eenzame, op Sturmfels als levend begraven tachtigjarige.

Een dokter maakt vroeg kennis met sombere, schrille toestanden. Hoeveel lijden, weeklachten, verwenschingen en morrend zwijgen had ik al bijgewoond!

'Eene weldaad!'

Opgevangen van deze lippen, hadden die woorden voor mij beteekenis.

Nog dienzelfden avond sloeg ik het dagboek open. Welk een onderscheid tusschen het ronde, wilde, maar ferme kinderhandje der eerste bladzijden en het nog altijd vaste, breede schrift der laatste regels....

'Laat uw dagboek getuigen voor uwe levensleuze in deze eeuw van pessimisme, van grommen en morren, van ondank en zelfzucht', dacht ik na de lezing.

Zoo is *Sturmfels* in druk verschenen.

Margaretha's dagboek.

23 Juni 1774.

Grootvader is dood.

Eergisteren is hij gestorven. Hij is niet ziek geweest, alleen maar een beetje slaperig de laatste dagen.

‘Ik heb zwaar gedroomd,’ zei hij aan het ontbijt, ‘wil je mij den *Nieuwsbode* voorlezen, Margreet? Mijne oogen schemeren vandaag.’

Onder het voorlezen sliep hij weer in.

Ik riep Moeder. Zijne handen waren zoo wit - en zoo koud, en er was iets in zijn gezicht, dat mij deed opspringen.

‘Hij zal nooit weer wakker worden,’ zeide Moeder 's middags, toen zij, steunende op Vader, uit Grootvader's slaapkamer kwam en bitter schreide; ‘ga naar binnen, kind, en zeg Grootvader voor het laatst vaarwel!’

Dit deed ik, maar toen ik mij over Grootvader boog om hem te kussen en mijn lippen zijn koud, zijn ijskoud voorhoofd aanraakten, verschrikte ik en liep de kamer uit.

Het is heel akelig om dood te gaan.

's Avonds kwam mijn peetvader, en gisteren en vandaag weer..

Toen was ik juist in den tuin. Ik had rechter Mastel aan onzen Toni hooren vragen, hoe laat de begrafenis den volgenden dag zou zijn; zijne vrouw wilde dan een krans op de kist komen leggen. Dat wilde ik ook, - een heel mooien - en daarvoor was ik in den tuin gegaan. ‘Alleen de witte,’ had Toni mij nageroepen, maar Toni wist niet, dat Grootvader veel meer van gekleurde bloemen hield. En er waren er zoovele: rozen, goudenregens, seringen, paarse lussen, eglantier, Meidoorn... de tuin was nog nooit zoo mooi geweest, juist nu Grootvader hem niet meer kon zien. Arme Grootvader, hij zou alles hebben... voor het laatst!

Ik plukte af, waar ik bij kon, zette mij op het gras tusschen den hoop in en was druk bezig aan mijn krans, toen de Vrijheer voor mij stond.

‘Gij kunt hem niet meer zien,’ zeide ik zonder op te kijken, daar

ik moeite had om mijne tranen te bedwingen, ‘*nooit* meer: de kist is al dicht. Moeder is o zoo bedroefd. Wilt gij niet binnengaan, Baron Siegfried?’

‘*Baron Siegfried!*’ Goed dat Vrouwe Aurora mij niet hoorde! ‘Laat dat kind die dwaze gewoonte afleeren; zij is twaalf jaar: oud genoeg om te weten wat zij zeggen moet,’ had zij verleden halffluid aangemerkt. Maar mijn peetvader had mij glimlachend toegeknikt en geantwoord, dat hij het graag hoorde. Het aantal van hen, die hem zoo genoemd hadden bij het leven van zijn vader, werd met elk jaar kleiner.

Het was weer kleiner geworden nu Grootvader er niet meer was.

Dacht hij daaraan? Hij had een tros goudenregens opgenomen en plukte al de kelkjes af, zonder het te weten: zijn oogen keken alsof ze heel in de verte iets zagen.

‘Wilt gij niet binnengaan?’ vroeg ik weer.

‘Neen, ik kom morgenochtend vroeg terug. Zeg dat aan uwe ouders.’ Hij legde mij even de hand op het hoofd, keek van mij naar den krans, scheen iets te willen zeggen, maar glimlachte even en ging langzaam den tuin uit.

24 Juni.

Om negen uur waren ze al in huis, de zwarte mannen, die Grootvader zouden wegbrengen.

Vader was met hen naar de sterfkamer gegaan. Ik zat naast Moeder in het voorhuis, waar wij 's zomers wonen, en hield haar hand vast. Baron Siegfried was binnengekomen en sprak haar fluisterend toe. Alles fluisterde, alles was gedempt, alles was zwart en treurig geweest om en in ons, en al die dagen waren de luiken gesloten gebleven. Wat kwam het er voor ons op aan of de zon al scheen, nu Grootvader daar niets meer van genieten zou!

Zoo zaten wij met ons drieën... Baron Siegfried tusschen Moeder en de voordeur, opzettelijk zóo, geloof ik, om haar te besparen wat komen moest. Grootvader's deur was opengegaan. Er volgde een geschuifel, een fluisteren... Daar kwam de kist aan! Een verblindend licht viel door de wijd geopende voordeur. Buiten stonden wel honderd menschen. Een laatste bemoedigende handdruk van Baron Siegfried en hij ging.

Nu was het tijd om mijn krans te halen. Met moeite drong ik door. Hij lag eindelijk op de baar... tusschen al die witte, bleeke bloemen... Niet lang. Een der dragers nam er hem weer even gauw af.

Ik kreeg een gevoel of Grootvader zelf hem afweerde; ik had hem zoo dikwijls verdriet gedaan door mijne onoplettendheid en onbesuisdheid... Goddank, hij lag er weer; mijn krans bedoel ik. Baron Siegfried had den drager een wenk gegeven.

Dominee Kerner uit Birkenbach vroeg aan allen, die Grootvader hadden liefgehad, om hem op zijn laatsten tocht te vergezellen.

‘Ga naar huis, Margreet,’ zeide Vader, toen hij mij zag medegaan. ‘*Allen, die hem liefhadden!*’ Ik knikte van neen en liep mede, door mijne tranen heen kijkende naar mijn krans, die mij nu toch wel wat heel vreemd voorkwam, te midden van al dat stille, doodsche wit.

‘Laat Margreet met mij medegaan, Albrecht,’ zeide Baron Siegfried bij het terugkeeren. ‘Dan kan zij met Bodo spelen. Van avond om acht uur bezorg ik haar weer thuis.’

‘Ik ben toch blij, dat ik de mooiste bloemen voor Grootvader heb afgeplukt,’ zeide ik, nog altijd snikkend, op het slot tot Bodo.

Bodo antwoordde niet. Hij hield een groot boek met platen onder den arm en was vol verlangen om mij dat te laten zien.

Het *was* mooi: de lotgevallen van Robinson Crusoë, en het was nog mooier om op zolder Robinson Crusoë te spelen. Wij bouwden een hut van kisten en planken. Bodo was Robinson en ik Vrijdag. Als de klok sloeg en de zware gewichten in den toren naar beneden ratelden, kwamen de wilden. Bodo's gouverneur was de koning van de wilden. Als *die* naar ons kwam kijken, scholen wij weg en hielden ons doodstil en luisterden en beefden... Alles heel prettig en natuurlijk. Bodo houdt niet van zijn gouverneur. Bodo is wild en de gouverneur heel stil en heel stijf en heel streng. Wij aten op de leerkamer. Na het eten speelden wij verder in den tuin onder en in de boomen. 's Avonds bracht Martijn, Baron Siegfried's kamerdienaar, mij thuis. Eerst toen bedacht ik, dat ik niets aan Grootvader zou kunnen vertellen en schaamde ik mij, dat ik zooveel plezier had gehad.

1 September.

‘Dat gaat niet langer zoo. De Vrijheer heeft tot nog toe het benoemen van een nieuwen houtvester uitgesteld om onzentwil, om ons niet uit ons huis te verdrijven; maar de boschwachters en jagers missen toezicht en de wild- en houtdieven gaan hun gang.’

Zoo sprekende kwam Vader verleden week thuis en vertelde wat de laatsten hadden uitgevoerd.

Den daarop volgende nacht werden wij opgeschrikt. Vader had een der vensters geopend en in het wilde Grootvader's buks afge-

schoten, alleen om ze te leren, dat ze niet geheel onopgemerkt waren.

Ook de Vrijheer had ingezien, dat een langer uitstel onmogelijk was. Oproepingen in den *Nieuwsbode*, aanplakbiljetten in de omliggende steden en dorpen vermeldden op welke dagen de zich aanbiedenden moesten opkomen.

Vader had het druk dien eersten daartoe aangewezen dag. Hij had moeder 's morgens laten zeggen, dat hij vóór het eten niet thuis zou komen. Eerst veel later, veel later.

Hoeveel later wist de man, die de boodschap overbracht, niet te zeggen.

‘En ik heb zijn lievelingsgerecht klaargemaakt,’ zeide Moeder, toen de man vertrokken was. ‘Weet je wat, Margreet, je moest Vader opzoeken en zeggen, dat ik het avondmaal tot acht uur zal uitstellen. Het zou jammer zijn als hij de lekkere forellen moest missen en tot morgen kan ik ze niet bewaren.’

Naar Vader gaan! Het ambtshuis, waar hij zijne bezigheden had, besloeg met zijne wacht-, verhoor-, schrijvers- en rentmeesterskamers de geheele benedenverdieping van den linkervleugel van het slot en keek uit op de binnenplaats. Wat al ramen, waardoor ik Baron Siegfried kon zien! Dan volgde er gewoonlijk een uitnoodiging om binnen te komen en met Bodo te spelen.

In minder dan een halfuur was ik op het slot. De wachtkamer was vol en ik kon Vader in het eerste uur niet spreken, werd mij gezegd. Zoo zette ik mij in een vensterbank en verdeelde mijn aandacht tusschen wachtkamer en binnenplaats.

Geen Bodo en geen Baron Siegfried. Ik keek de wachtenden rond. Velen daarvan kende ik, meest lieden uit den omtrek. Eén niet: een reus.

Zoo moesten de wilden van Bodo's boek er uitzien.

Ik kon mijn oogen niet van hem afhouden.

Hij merkte het, lachte en kwam op mij af.

‘Wil je ook houtvester worden?’ vroeg hij, terwijl hij mij naar zich toe wilde trekken.

Ik geloof niet, dat hij mij pijn wilde doen of schrik aanjagen, maar hij deed beide.

Met een kreet stoof ik naar buiten...

Daar stond Bodo.

‘Wat is er? - Heeft iemand je kwaad gedaan?’ vroeg hij driftig.

Hij trok mij mede naar de boekerij, waar - nieuwe schrik - de Vrijvrouwe zat te schrijven.

Zij sloeg geen acht op ons en ik vertelde van den reus en mijn angst.

Toch had zij geluisterd! Ik moest mijn verhaal nog eens doen.

‘Vraag naar de naamlijst van hen, die zich voor den post van houtvester hebben aangemeld,’ gelastte zij.

Zij bleef lang op het papier turen. Het trilde in haar vingers.

‘Ga den man roepen, die u straks heeft toegesproken,’ gebod zij, zonder op te kijken, ‘en breng hem hier. Bodo, blijf op de gang, totdat ik je roep.’

‘Wat een reus,’ zeide Bodo zacht en op beschermenden toon, toen de onbekende in de boekerij was verdwenen. ‘Ik begrijp, dat meisjes bang voor hem zijn.’

‘Jongens ook, als hij op hen toeschiet.’

Bodo lachte.

‘Gij ook,’ hield ik vol.

‘Als ik een meisje was...’

‘Uwe moeder is niet bang voor hem...’

‘Hij krijgt troef,’ zeide Bodo, een en al nieuwsgierigheid en voldoening. ‘Mama is bang voor niemand. Afgemarcheerd,’ besloot hij, den vreemdeling nakijkend, die zich langzaam en verdrietig door de poortgang verwijderde. ‘Kom je terug, Margreet?’

Ik knikte van ja, kon Vader te spreken krijgen en draafde naar Bodo terug.

De gouverneur gaf vacantie.

Twee uur later werden wij door een groot rumoer op de binnenplaats gelokt.

‘Vader, die terugkomt! Hij is van middag uitgereden,’ riep Bodo, en sprong vooruit.

Ja, de Vrijheer kwam terug, langzaam, bleek, steunende op de schouders van zijn rijknecht. Een opgewonden menigte volgde hem.

‘Zijne Genade is stroopers op het spoor gekomen; zij hebben zich geweerd, zijn hem aangevallen en zouden hem gedood hebben, zoo er geen hulp ware opgedaagd,’ riepen twintig monden tegelijk.

‘Niets dan een schampschot, Aurora,’ zeide de Vrijheer luid tot zijne vrouw, die uit het heerenhuis toesnelde. ‘Morgen zal ik weer beter zijn. Het had anders kunnen afloopen zonder mijn redder. Ik hoop, dat hij zich morgen zal aanmelden. Ik ben hem grooten dank schuldig.’

Wie de redder was vertelde ons de rijknecht.

‘Mijn reus,’ zeide ik teleurgesteld tot Vader.

Moeder schudde het hoofd, toen Vader het haar vertelde.

‘Wilbrant, uit Wisburg,’ herhaalde zij. ‘Wil die hier houtvester worden? Daartegen zal de Vrijvrouwe opkomen.’

’s Avonds kwam de schout bij ons en vertelde, dat hij last had

alle verdere sollicitanten af te wijzen. De Vrijheer had zijn woord aan zijn redder gegeven. ‘Gij blijft uw huis tot het voorjaar bewonen, Albrecht,’ eindigde de schout. ‘De vrouw van den nieuwbenaemden houtvester is pas bevallen; het gezin komt eerst na den winter. De houtvester zal zoolang bij den slotvoogd inwonen.

Moeder bleef in gedachten voor zich staren. Zij scheen nog niet van hare verbazing bekomen.

30 September.

Het is vier weken geleden, dat Bodo's gouverneur door familieomstandigheden plotseling werd weggeroepen. Vader heeft hem op verzoek van den Vrijheer les gegeven, niet op het slot, maar bij ons aan huis. Elken morgen verschijnt Bodo om half negen, deftig begeleid door een bediende; 's namiddags om vijf uur wordt hij weder afgehaald.

Van morgen kwam hij bijzonder vroeg. Ik was nog bezig met het opruimen van het ontbijt.

‘Ik blijf tot van avond zeven uur!’ riep hij op den meesterachtigen toon, die hem in oogenblikken van ontroering eigen is.

En tot den bediende, die zijne boeken had gedragen:

‘Kom mij geen minuut vroeger halen.’

Meteen ontrukte hij hem het pak, wierp het op tafel, gooide de muts van het hoofd en plofte met eene knorrige uitdrukking in Vader's stoel neer.

‘Dat is een mooie manier om bij de lieden in huis te vallen’, zeide ik boos.

‘Bah’, antwoordde hij, ‘gij zult nog wel wat anders ondervinden. - Gij moet het huis uit!’

‘En op het Slot komt gij ook niet,’ ging hij voort, toen ik zweeg, ‘Moeder wil ulieden niet hebben’.

‘Zoo,’ zeide ik schijnbaar onverschillig, hoewel even boos en bedroefd om de manier, waarop hij alles had gezegd, als om de zaak zelve; ‘het is heel vriendelijk van u om ons dit alles te komen vertellen. Jammer maar... dat... wij alles wisten.’

Hij sprong op.

‘Gij wist het, Margreet,’ en zijn oogen glinsterden; ‘je *liegt*.’

Ik had mijn oogen al neergeslagen en mij afgewend. Bodo's ongewoon gedrag, de gedachte aan het oude, lieve huis, aan Moeder's verdriet om het te verlaten....

Ik kon mij niet langer goedhouden.

In het volgend oogenblik waren Bodo's armen, om mijn hals geslagen.

‘O, Margreet, *kondt* gij maar bij ons wonen! - Ik heb er zoo mijn best voor gedaan. - Toch is het mij niet gelukt’, en hij stampvoette, met tranen van spijt in de oogen. ‘Omdat gij niet van anderen zoudt hooren, dat gij zoo spoedig mogelijk weg moet, heb ik *geëischt*, dat *ik* het je dadelijk zou mogen vertellen. Gisteravond laat zond de schout van Birkenbach bericht: de nieuwe houtvester is al daar met heel zijn gezin. Zij kunnen nauwelijks onder dak komen; er is niet op hen gerekend; geen huis, geen schuur zelfs is er leeg.’

Hij zweeg en wachtte op een woordje van dank, van aanmoediging wellicht. Ik had alleen ‘zoo spoedig mogelijk’ verstaan en herhaalde dit zoo bedroefd, dat Bodo andermaal uitriep, niet te zullen dulden dat wij verjaagd werden.

Hij was zoo heftig, dat ik bedaarde en hem troost insprak.

‘Begrijp je nu waarom ik zoo vroeg ben gekomen en mij zoo laat doe halen?’ vroeg Bodo, nadat hij Moeder had opgezocht en haar alles verteld had. ‘Ik wilde hier nog eens een heelen dag met ulieden zijn. Ik zal zoo spoedig niet meer terug kunnen komen, want mijn gouverneur wordt verwacht, en wie weet waarheen gij gezonden zult worden’.

‘Wij worden zoo maar niet gezonden’, zeide ik en kleurde van spijt.

Bodo meende het goed, maar zijn meesterachtige toon ergerde mij.

Het was goed, dat Vader hem juist voor de lessen opriep. ‘Hij is soms even trotsch als zijne Moeder’, pruilde ik.

‘Gij zoudt het wellicht nog meer zijn, als gij in zijne plaats waart en zoovelen rond u hadt, die op uw wenken pasten’, berispte Moeder, die geen kwaad van Bodo kon hooren. Hij was haar lieveling, evenals van Grootvader. ‘Hij groeit den ouden Vrijheer achterna’, placht die vol trots te zeggen: ‘een prachtstuk van een jongen met zijn open voorhoofd, dik blond krulhaar, gebruinde wangen en heldere oogen.’

Na het middagmaal kwam Bodo op mij toe en stak zijn arm door den mijnen.

‘Laat ons nu rondgaan, Margreet, het heele huis door. Ik wil alles nog eens zien om het nooit te vergeten. Ik heb hier zulke prettige dagen doorgebracht.’

Wij zochten alle gezellige plekjes op, niet alleen in huis, maar ook in den tuin en buiten de omrastering het boschpad in, naar de bank waar wij zoo dikwijls hadden gerust.

Dit wilden wij ook nu doen, toen wij bemerkten, dat een ander ons vóór was geweest: een vreemde knaap, lang en donker van uitzicht.

Hij bemerkte ons niet voordat wij vlak bij hem stonden, zoo ver-

moeid was hij van het zware pak, dat nu naast hem op de bank lag.

Ik had medelijden met hem en wilde Bodo juist influisteren, dat wij in het geheel niet behoefden te rusten, toen hij mij voorkwam en den knaap op luiden, bevelenden toon gelastte op te staan.

Dat was niet meer noodig. De knaap was al opgesprongen en bezig om zich het pak weer op den rug te schuiven, iets wat naar Bodo's zin niet spoedig genoeg gelukte.

‘Hoe komt gij hier en wie zijt gij?’ vroeg hij ongeduldig.

Ik wilde helpen en poogde mijn arm los te trekken, maar Bodo weerhield dien met kracht op het hooren van het antwoord.

‘Ik ben de zoon van den nieuwen houtvester en door Vader met een en ander voor de huishouding naar de houtvesterij gezonden, om te vragen wanneer wij er kunnen intrekken.’

Bodo staarde hem wrevelig aan en scheen den tengeren, ziekelijken knaap, die nu het pak had opgenomen en zwaar ademend met ontbloot hoofd voor hem stond, wel te willen weggijken.

Ik tuurde hem na, tot ergernis van Bodo, die mij geheel voor zichzelf wilde hebben.

Daar struikelde de knaap!

Of het moeheid was, of iets in den weg hem had doen vallen, wist ik niet. Ik ontwong mijn arm uit Bodo's greep, zonder te letten op zijn gebiedend: ‘Blijf hier, Margreet!’ en snelde den ander na.

‘Laat mij het pak voor u dragen.’

Hij kleurde en wees mijn hulp af.

Ik zag dikke zweetdruppelen op zijn voorhoofd en hoorde zijn hijgen.

‘Ik zou het zoo graag willen doen’, smeekte ik.

Toen voor het eerst sloeg hij de oogen op en keek mij met bevreemding, haast met wantrouwen aan. Ik had geen tijd juist te zien, zoo spoedig wisselde weer de uitdrukking van zijn gelaat.

Hij greep mijn hand, liet die los en stamelde iets wat ik niet verstond.

Maar zijne oogen zeiden: ‘ik dank u.’

Heel andere oogen dan die van Bodo, donker, zoo.... stil en zoo treurig.

Ik was er zelf stil van geworden, beweerde Bodo. ‘Zal zulk bedelpak het mooie houtvestershuis bewonen?’

Ja, dáarin had hij gelijk!

Ondanks al mijn medelijden gevoelde ik den afstand tusschen ons en den nieuwen houtvester. Zou Baron Siegfried dezen ook wel eens de hand geven?

Bij onze terugkomst vonden wij den knaap in het voorhuis. Moeder

had hem bier en brood gebracht. Hij stond op, zodra hij Bodo zag en bleef staan, zoolang deze in het gezicht was.

Vader had hem bij zich laten komen en hem ondervraagd; de bescheiden houding van den knaap trok hem aan.

Wilbrant's geheele familie was den vorigen avond al te Birkenbach aangekomen. Zoodra Wilbrant zijn ontslag had gevraagd, had de schout van Wisburg hem bevolen zijn huis binnen een week te verlaten. Toen waren ze hierheen gereisd. 'Een moeilijke tocht', besloot Wolfram, zoo heette de knaap: 'vader's tweede vrouw is pas bevallen; maar in Wisburg konden wij in geen geval den winter overblijven.'

Met hem en de jonggeborene waren er nog drie knapen in leven.

'Wil dat zeggen, dat er kinderen dood zijn?' vroeg Vader, wien iets in Wolfram's toon getroffen had.

'Wij hadden met ons negenen kunnen zijn. Verleden najaar is Moeder gestorven. - Welke boodschap mag ik overbrengen?' vroeg hij, na een poos wachtens.

'Dat wij het huis zoo spoedig mogelijk zullen ontruimen', antwoordde Vader.

'Die knaap ziet er niet uit of hij veel vreugde heeft gekend', merkte Moeder later medelijdend aan.

Een bode bracht een schrijven van den Vrijheer. Het rentmeestershuis te Birkenbach zou voor ons in gereedheid gebracht worden. Het ligt heel aan den anderen kant van het bosch, bijna een half uur gaans van het dorp.

'Nu zal er een drukke tijd volgen', zeide Moeder peinzend en keek de kamer rond, of zij zoo aanstonds aan het oppakken wilde beginnen.

Bij het naar huis gaan kwam Bodo voor haar staan.

'Mag ik meehelpen als ik terugkom? - Ik ben sterk en kan veel doen.'

7 October 1774.

Wij zijn geheel op orde in Birkenhof, een mooi plekje en een mooi huis, mooier dan het vorige....

Ik zie dat nog niet, evenmin als Moeder. Gisteren, terwijl ik bezig was een klimoprak van het oude huis naast de voordeur over te planten, wandelden Moeder en Vader den tuin door en hoorde ik haar zeggen:

'Alles daarginds had een stem. Dit huis is voor mij een boek, waar nog niets in geschreven staat; ik houd meer van volgeschreven boeken.'

‘De toekomst zal ook hierin veel schoons en heerlijk schrijven’, heeft Vader daarop geantwoord.

‘Daar staat de eerste regel al!’ heeft Moeder toen uitgeroepen en mij een kus gegeven voor mijn werk.

Ik wachtte Vader op, die mij dezen namiddag een wandeling had beloofd, en drentelde onderwijl op en neer voor het huig, dat er met zijn schuur en zijn stalling heel deftig uitziet, te midden van zijn grooten tuin, aan drie zijden ingesloten door het bosch.

Vader kwam en wij gingen op weg.

De dag was mooi en stil. Het had 's nachts wat gewaaid en de grond was bedekt met versch gevallen, helgele bladeren. Maar de wind had ze niet alle afgeschud! Daar hingen er nog genoeg tusschen de lichtgrijze takken. De zon stond laag en kleurde den mist, totdat alles, alles zoetjes aan goud werd om ons heen.

Wij waren bij onze oude woning voordat wij het wisten.

Het scheen niet langer hetzelfde huis, zoo wanordelijk en onsmakelijk zag het er uit. In den tuin waren de sporen van het uitpakken nog zichtbaar. Voor de ramen hingen geen gordijnen; de deur stond open. Een knappe, jonge vrouw met een brutaal uitzicht kwam op onze nadering naar buiten en vroeg of wij haar man moesten spreken; die was niet thuis.

Zij bleef staan alsof zij wilde zeggen: dan hebt gij hier niets te maken. Vader groette en ging verder. Dichtbij waren boomen geveld; daar zouden wij kunnen rusten.

Er werd nog gewerkt; wij hoorden bijlslagen.

Wolfram, die hout kloofde! - Een veel te zwaar werk voor hem, naar het Vader voorkwam.

Ja, het viel hem zwaar. Wolfram moest het zelf bekennen. Maar er was zooveel te doen. Zijne ouders hadden zich nog geen geschikte hulp kunnen aanschaffen; zijn vader vooral had het druk om van alles op de hoogte te komen.

‘Het is Vader's eerste plaats als houtvester’, eindigde hij eenvoudig.

Wij gingen zitten. Wolfram liet zijn bijl even rusten.

Vader deed hem eenige vragen omtrent den predikant van Wisburg, zijn tijdgenoot aan de academie.

Wolfram was tot den laatsten dag bij hem geweest.

‘Als leerling?’

‘Ik sleep messen, deed boodschappen en hield den tuin in orde. Vader was blij, dat ik iets verdiende. Zijn inkomen was klein en zijn huishouden zwaar. Dominee Hatzveld heeft mij lezen en schrijven geleerd.

‘Op verzoek van uw vader?’

‘Op het mijne. Ds. Hatzveld begreep mijn verlangen. Ik ben dankbaar, dat ik het heb mogen leeren.... Ik ben haast zeventien: het is het eenige wat ik ken.’

Hij begon het verspreide hout te verzamelen.

‘Zoudt gij gaarne meer willen leeren?’

‘Natuurlijk’, en hij ging voort met zijn werk.

‘Er zullen zeker beter dagen voor u komen, nu uw vader zulk eene voordeelige en belangrijke betrekking heeft gekregen.’

‘Ik hoop het.’

Hij poosde even en wendde het hoofd af.

‘Met zulk werk leer ik niets en mijn tijd gaat voorbij.’

‘Als gij boeken wilt hebben, zal ik ze u gaarne leenen.’

‘Boeken! - Welke?’

‘Kom, en gij kunt ze zelf kiezen.’

Was dat dezelfde Wolfram van daareven? Zijn gezicht was àl zonneshijn!

‘Help hem, Vader,’ bad ik op onzen terugtocht.

‘Ei, hebt gij daar ook aan gedacht, Greta?’

Vader keek mij aan met zijn fijnen, goedigen glimlach, en ik wist al, dat hij zich Wolfram zou aantrekken.

15 October.

Vader laat er geen gras over groeien.

Hij heeft Wolfram ontboden en beloofd hem driemaal 's weeks les te geven, zoo hij tegen den langen loop in de winteravonden niet opzag: alleen de avonden had hij vrij.

Wolfram telt den loop niet. Moeder des te meer voor hem. Na de eerste les regende het bij stroomen en zij wilde hem houden dien nacht, maar Wolfram was daartoe niet te bewegen. Zijn vader wachtte hem. Toen Moeder hem daarop een ouden regenmantel van Vader omsloeg, weerde hij haar half verbijsterd af en liep de deur uit, zonder er gebruik van te maken.

‘Een schuwe vogel,’ vermaande Vader zacht; ‘gun hem tijd om aan ons te gewennen.’

‘Niet aan ons, maar aan liefde en voorzorg,’ antwoordde Moeder, terwijl zij langzaam den versmaden mantel weer opborg. ‘Er is iets in dien knaap, dat mij aantrekt.’

‘Zijne bescheidenheid en schranderheid. Daar zal wat van hem te maken zijn, als ik mij niet vergis!’

‘Wolfram keek in de les of hij in de kerk zat en het orgel hoorde,’ viel ik in.

‘Wolfram stelt mijne hulp hooger dan zijn vader doet. Vanmiddag kwam ik den houtvester tegen. Wolfram wil den heer uithangen,’ riep hij mij toe. ‘Hij is altijd suf en lui geweest. Hij mag van geluk spreken, dat ik hem nu zoovele uren in de week missen kan.’ Geen enkel woord van dank, dat ik mij zijn zoon heb aangetrokken. Ik kon het den man aanzien, dat de gedachte daaraan niet eens bij hem opkwam. ‘Hij mag van geluk spreken, dat ik hem laat gaan, tegen den zin van mijn tweede vrouw; die is minder toegankelijk dan mijn eerste uitgevallen. Mijn eerste vrouw had altijd een zwak voor hem, omdat hij lang sukkelend is geweest. Bij deze moet hij niet met zijn kuren aankomen. Dat heeft hij verleden ondervonden, toen zijn taak niet af was!’ En de man lachte of hij een grap vertelde.’

‘Wilbrant is een ruwe klant,’ zeide Moeder, ‘nog ruwer dan voorheen, naar het mij voorkomt. Hij zal zijn kinderen wel met ijzeren hand regeeren. Het zal mij benieuwen of ze de school zullen bezoeken. Tot nog toe worden ze van 's morgens tot 's avonds aan het werk gehouden. Nu, de anderen zien er sterker uit en kunnen er tegen, maar Wolfram! - Ik zou hem graag voor een poos in den kost hebben om hem eens goed te doen. Hij ziet er zoo schraal uit. Met zijn kleeren is het eveneens zoo gesteld. Ik verschrikte half op dien avond, toen ik hem den mantel wilde geven.’

December 1774.

Het is werkelijk niet voor Wolfram vol te houden. De winter is ingevallen; om zes uur is het volslagen nacht in het bosch; regen, sneeuw en wind gieren er door heen, dat iemand hooren en zien vergaat, en toch komt hij op het aangewezen uur en zet zich bij Vader neer, opgeruimd en vol verlangen, en verlaat Vader's warme, gezellige kamer twee uur daarna met hetzelfde opgeruimde, dankbare gezicht, om in kou en vocht weer huiswaarts te gaan.

Geen de minste kans om hem te houden: zijn vader wil het niet, en daarmee is alles gezegd.

‘Zouden we de lessen niet voor een paar weken uitstellen, tot het weer wat gunstiger is?’ opperde Vader verleden.

Wolfram bleef een oogenblik het antwoord schuldig, wierp daarna een snellen blik op Vader en stond op.

‘Ik ben u voor het genotene dankbaar; zult gij het mij laten weten, als ik terug mag komen?’

Hoe eerbiedig toon en houding ook waren, toch konden zij zijne teleurstelling niet geheel verbergen.

‘Zoo is het niet gemeend, Wolfram,’ zeide Vader en stak hem de hand toe. ‘Ik sprak niet om mijnent-, maar om uwentwil. In mijn jonge jaren aan de academie gaf ik les uit liefhebberij; toen ik hier kwam, had ik al spoedig een tweetal jongelieden in de leer, die voor onderwijzer wenschten opgeleid te worden; Margreet heeft geen anderen leermeester gekend dan mij; toen de Vrijheer mij voorstelde den gouverneur voor een poos bij zijn zoon te vervangen, wist hij, dat hij mij daarmee genoeg deed; - de zucht om les te geven zit mij in het bloed! Ware mijn vader niet tusschenbeide getreden, ik zou mij het liefst aan de opvoedkunde hebben gewijd! Ik maak mij alleen bezorgd over u: gij zijt niet sterk.’

‘Denk daaraan niet en laat mij komen,’ riep Wolfram en kuste Vader's hand. ‘Hierdoor zal ik zwak noch ziek worden, wel door de vrees om niets te leeren, niets te weten. Laat mij vooruitkomen en tot iets anders bekwaam worden dan houthakker en schapenhoeder.’

Zijn gezicht gloeide, de tranen waren hem uit de oogen gesprongen; hij beefde van het hoofd tot de voeten.

‘Zulk een jongen moest kunnen studeeren,’ zeide Vader later; ‘daar dient iets op gevonden te worden. Als ik Wolfram eenige jaren onder mijne leiding had, zou ik hem klaar krijgen voor de academie.’

‘Neem hem dan, Vader.’

‘Zonder toestemming van zijn vader?’

‘Ik weet wat ik doen zal,’ riep ik in de handen klappend; ‘ik zal den Vrijheer...’

Verder kwam ik niet. Daar hield een rijtuig voor het hek stil.

Bodo sprong er uit, niet de Vrijheer.

‘Ik wacht u om één uur, vóór het middagmaal terug,’ riep de gouverneur, terwijl hij den koetsier een wenk gaf om door te rijden, ‘*om een uur.*’

‘De man houdt van commandeeren,’ zeide Bodo. ‘Voor de derde maal sedert het ontbijt herhaalt hij hetzelfde bevel. Na zijne terugkomst is hij nog vervelender geworden - en Moeder kan geen kwaad van hem hooren! Ik wilde, dat hij een vette pastorie had en elders kon preeken. Hij maakt mij wild met zijn gezeur en zijn uitgestreken gezicht. Vader en moeder thuis?’ en hij liep naar binnen.

Wij hadden hem na de terugkomst van zijn gouverneur niet meer gezien. Vader en Moeder begroetten hem hartelijk, ik schoof mijn stoel bij, - zoo zaten wij een uurtje gezellig pratend bij den haard.

Bodo's oogen schitterden toen hij wegging.

‘Dat is in lang niet gebeurd, Dr. Albrecht. Ik ben in den laatsten tijd als een gevangene thuis geweest en ik begrijp niet waaraan ik deze gunst te danken heb.’

‘Toon uw dankbaarheid dan door uw gedrag,’ antwoordde Vader halffluid en, naar het mij voorkwam, met bijzonderen nadruk.

Bodo kleurde.

‘Heeft de eeuwige preeker zich ook bij u beklaagd over mijn halsstarrigheid, mijn opvliegendheid, mijn... ja, vul zelf maar aan. De lijst van mijne gebreken en overtredingen is lang volgens hem,’ en hij lachte luid en gedwongen.

‘Ik heb den Heer Proponent niet gesproken,’ zeide Vader, met opzet langzaam sprekende, zoodat hij het benauwend stilzwijgen, dat op Bodo's uitval gevolgd was, nog rekte.

Ik bracht Bodo tot aan het hek.

Juist kwam Wolfram aan.

Deze groette en bleef staan zoodra hij Bodo zag.

Bodo ging hem norsch voorbij.

‘Komt die indringersjongen hier ook al? Ik zal hem leeren als hij het u lastig maakt. Mama kan den vader en ik den kwajongen niet uitstaan. Ik kan niet vergeten, dat hij ulieden uit het mooie houtvestershuis heeft verjaagd.’

De laatste woorden werden zachter uitgesproken. Had Wolfram de eerste verstaan? Het scheen wel, dat Bodo het daarop aangelegd had.

‘Geen indringer, maar een leerling op wien vader prijs stelt, is Wolfram voor ons, jonker Bodo,’ antwoordde ik haastig.

‘En een speelmakker voor u meteen, Margreet, he? Zeg maar, dat gij mij niet gemist hebt.’

‘Niemand kan mij laten zeggen wat ik niet meen.’

‘Kom je nooit meer op het slot, Margreet?’

‘Als ik niet gevraagd word...’

Hij stampvoette van ergernis.

‘Louter de schuld van dien geleerden kwezel, die Mama dwaasheden voorpraat.’

‘Pas op. Laat hij ditmaal niets op u kunnen aanmerken. Het uur is verstreken.’

Hij was den hoek al om.

Wolfram wachtte mij bij de voordeur op.

‘Jonker Bodo is wat heftig, maar hij heeft toch een goed hart,’ zeide ik onder het voorbijgaan.

Wolfram keek mij even doordringend aan, als wilde hij weten of ik in scherts of in ernst sprak. Daarna volgde hij mij zwijgend.

Het was Zondag. Vader was gewoonlijk dan thuis te vinden. Wolfram had van een vrijen middag gebruik gemaakt om Vader een boek ter leen te vragen.

Na het middagmaal ging ik op weg om mijn plan te volvoeren: Baron Siegfried te spreken en voor Wolfram te winnen. Naar het slot wilde ik na het gehoorde van Bodo niet gaan. Mijn peetvader was ik altijd welkom; Frans de portier had last mij binnen te laten als de Vrijheer thuis was, maar de Vrijvrouwe te ontmoeten in gang of voorhal... Brrr, daar was ik niets op gesteld.

Ik bleef wel een uur in den omtrek van het slot, altijd met open oor en oog voor alles wat daar uitkwam. Nu eens sloeg ik den rijweg in, dan liep ik een boschpad op en neer.

Eindelijk werd mijn geduld beloond. De Vrijheer kwam aan.

‘Zoo, petekindje,’ riep hij van verre, ‘op wien is dat wachten hier gemunt?’

‘Op u,’ antwoordde ik vroolijk en vertelde van Wolfram, Vader's verwachtingen en Wilbrant's onwil, het al in één adem door, alsof ik vreesde gestoord te worden.

‘Zou het niet zonde zijn als Wolfram verhinderd werd een knap mensch te worden, louter en alleen omdat zijn vader niet begrijpen kan, dat zijn zoon andere behoeften heeft dan hij?’

‘Is Wolfram werkelijk zulk een wonder?’

Alles wat ik kon bedenken, voerde ik aan om dit te bewijzen.

‘Wij willen zien wat wij voor hem kunnen doen. Uw vader heeft mij al op hem gewezen... en Ds. Kerner heeft een aanbeveling van zijn collega te Wisburg ontvangen.’

‘Heeft hij? Gij moet Wilbrant geen tijd tot bedenken geven, Baron Siegfried; gij moet hem *dwingen* zijn zoon af te staan, zoodat hij bij ons komt inwonen...’

‘Heeft Margreet wellicht behoefte aan een speelkameraad?’ vroeg hij schertsend.

Ja, zóo had ik de zaak nog niet bekeken. Een kameraad was prettig, maar daartoe was Wolfram, vreesde ik, wel wat heel oud: hij zestien en ik nog niet voluit dertien.

Zoo sprekend waren wij opgewandeld naar den driesprong, waar boschpad, rijweg en houtslag elkaar kruisen. De zoogenaamde houtslag is een plek, waar het geslagen hout wordt opgestapeld; de toegang is gewoonlijk door een slagboom afgesloten.

Daar dichtbij hoorden wij Bodo's stem:

‘Het hek dicht, lomperd. Dicht, zeg ik. Ik wil er overheen.’

Baron Siegfried verhaaste zijn stap. Een smalle strook eikenhout

scheidde ons van den rijweg. Wij konden zien zonder bemerkt te worden.

Bodo had de teugels van zijn zweetvos ingekort en liet het snuivend, dampend paard achteruitgaan om een aanloop te nemen en den slagboom over te springen, waarvan het eene einde, uit de voege geglipt, op den grond rustte. Wolfram stond bij het hek en tot hem hem was het bevel gericht.

Baron Siegfried legde mij de hand op den mond en hield mij vast.

‘Heb je geen ooren? Neem den boom op en leg hem in de voege,’ gebood Bodo. Wolfram gehoorzaamde.

Geen seconde later vloog Bodo hem rakelings voorbij. Of hij Wolfram bezeerd had? Wolfram bracht de hand aan den linkerarm. De mouw was opengereten; dáar had het paard hem geraakt.

Bodo was omgekeerd en maakte zich gereed terug te springen.

‘Hooger,’ schreeuwde hij met een beweging van de hand om Wolfram te beduiden den boom hooger op te houden. ‘Hooger!’ en licht en vast in den zadel, één met zijn paard, wipte hij er over en bracht het dier in den stap, van zins verder te gaan.

‘Flink gesprongen.’ Baron Siegfried trad vooruit, na een wenk aan mij om achter te blijven.

‘Ik kreeg dien inval juist van pas in het voorbijrijden,’ zeide Bodo, terwijl hij den blik van zijn vader vermeed en het druk had met zijn onrustig op het gebit knabbelend paardje. ‘De slagboom is wel drie voet van den grond en mijn aanloop was kort.’

‘Heel kort en de sprong was gewaagd. Hij is *nu* gelukt; een volgenden keer moet gij voorzichtiger zijn en de kansen nauwkeuriger berekenen. Geen schade bekomen aan kleeding of zadel? - De jonkman ginds is er minder goed afgekomen. Gij zult zeker uwen weg niet vervolgen, zonder hem dat vergoed te hebben’, en hij wenkte Wolfram naderbij te komen.

Waar wilde de Vrijheer heen? Zijn gelaat was nu naar Wolfram gekeerd en zoo strak als ik het nooit had gezien.

Bodo trok minachtend de schouders op en haalde eene beurs te voorschijn - Bodo's beurs was nooit heel ruim voorzien. - ‘De geheele plunje is geen zes groschen waard’, bromde hij, terwijl hij Wolfram een tamelijk groot zilverstuk toewierp. ‘Het overschot is voor de pijn en den schrik, dien ik je heb aangejaagd’, riep hij en wendde zich af.

Wolfram verroerde zich niet en het geld bleef liggen waar het was gevallen: voor zijne voeten.

‘Grij moet uw gift verdubbelen’, merkte de Vrijheer koel aan; ‘zij blijkt niet voldoende.’

Bodo trok andermaal zijne beurs, maar Wolfram was hem voor. Hij had het geld opgeraapt en reikte het Bodo toe.

‘Schrik heeft den jonker mij niet aangejaagd; pijn heb ik niet gevoeld’, zeide hij schor.

‘Behoud het als schadevergoeding voor je gescheurde buis’, wenkte de Vrijheer.

Wolfram schudde het hoofd. ‘De geheele plunje is geen zes groschen waard; laat de Jonker zes groschen geven.’

Bodo schudde zijn beurs leeg en wendde zijn paard om, zonder verder acht op Wolfram te slaan.

‘Kan ik gaan, Vader? - Mijn tijd is om en mijn gouverneur wacht.’

De Vrijheer knikte toestemmend en Bodo reed weg.

‘Raap het geld op en keer naar huis,’ beval de Vrijheid kortaf.

Hoe dikwijls had ik tegenover Wolfram Baron Siegfried's goedheid en minzaamheid geroemd!

Wolfram bukte om het verspreide op te zamelen. Dat hij uit dwang handelde, was hem aan te zien. Daarna zocht hij een zesgroschenstuk uit, stak dat in den zak en bood het overige den Vrijheer op de vlakke hand aan.

‘Alles of niets.’

Wolfram aarzelde een oogenblik; zijn blik vloog met een uitdrukking van schrik naar zijne gehavende mouw. Zeker schoot hem de vraag door 't hoofd, waaraan hij zich blootstelde, als hij zonder vergoeding thuis kwam.

‘Niets’, antwoordde hij en het geldstuk lag weer bij de rest.

‘Gij hebt geaarzeld. Zeg mij de reden en alles blijft uw eigendom.’

Er volgde geen antwoord.

‘Halsstarrig en hoogmoedig’, hervatte mijn peetvader streng. ‘Hier, Margreet, neem het geld aan en stort het den volgenden Zondag in de armenbus. - Laat hij je een eindweegs naar huis brengen: het is al laat. Pas op, dat ik geen klachten van je hoor’, besloot hij tot Wolfram.

Ik sprong hem in den weg.

‘Ik wil niet thuis gebracht worden; ik ben niet bang, al wordt het wat donker in het bosch. Laat Wolfram naar huis gaan; hij is lang genoeg opgehouden en zal daarvoor boeten, wie weet hoe hard.’

‘Is het zóo gesteld? - Wil je mij nu zeggen waarom je straks mijne vraag weigerdet te beantwoorden, Wolfram?’

‘Liever niet.’

‘Ook niet wanneer je mij daardoor kunt bewijzen, dat ik je onrecht heb gedaan? Sla de oogen niet langer neer, kijk mij aan.’

‘Ook dan niet.’

‘Ga nu naar huis en spreek niemand over het voorgevallene, zelfs uw vader niet.’

Wolfram groette en wilde gaan.

‘Neem het geld mede; niet voor u-zelf’, vervolgde hij op Wolfram's afwijzend gebaar, ‘maar voor uwe ouders, als pleister op deze wonde’, en hij wees op de opengereten mouw. Hij keek Wolfram na, die langzaam en met gebogen hoofd den weg naar de houtvesterij insloeg.

Eerst toen hij uit het gezicht was, keerde de Vrijheer zich tot mij.

‘Margreet, die haar peetvader om zijn hardheid veroordeelt’, zeide hij half weemoedig, half schertsend, terwijl hij mij op den schouder tikte, ‘is het niet zoo, kind.....?’

‘Wolfram is al zoo ongelukkig’, antwoordde ik half schreiend, ‘en ik had hem juist zooveel goeds van u verteld; hij zal nu nooit van u houden.’

‘Ongelukkig?’ herhaalde hij, zonder door mijn laatste reden getroffen te worden.

Ik bracht hem alles over wat ik van het houtvestersgezin gehoord had; vooral bij Wilbrant's hardheid voor zijne kinderen bleef ik stilstaan.

Tot mijne verwondering luisterde mijn peetvader heel kalm toe en knikte herhaaldelijk met het hoofd.

‘Hier nemen wij afscheid’, zeide hij, toen wij op den grooten weg waren gekomen. ‘Loop vlug naar huis, Margreet, en vraag uwe moeder of zij er bezwaar in heeft om Wolfram als huisgenoot aan te nemen.’

Hij kuste mij op het voorhoofd en ik liep dansend naar huis.

1 Januari 1775.

Nieuwjaar! En alles is wit. Den geheelen nacht door is de sneeuw gevallen...

Toen ik van morgen de luiken openwierp, keek ik in een nieuwen tuin, statig, stil en ongerept, als uit witten, schitterenden steen gehouwen. Die nieuwe aarde paste bij den nieuwen dag, het nieuwe jaar!

Wolfram was nog vroeger dan ik. Hij had zich geweerd! De deur van de woonkamer ging schuil onder een boog van saamgevlochten hulst en taxis-takken. Terwijl ik de ontbijttafel gereed maakte, wilde hijzelf het vuur opbouwen tot een kunstig gevaarte, dat de geheele

plaat bedekte. Waar hij de denneappels van daan had gehaald, die zoo vroolijk sisten en knapten en vlamden, toen Vader en Moeder binnenkwamen, weet ik niet, wèl dat het feestelijk stemde en de geheele kamer er door opgeluisterd was.

Het was een heerlijke nieuwjaarsmorgen. Wij praatten en schertsten. Moeder's oogen dwaalden zoo nu en dan eens af naar Grootvader's stoel bij het zijraam, en ik zag Vader's hand de hare grijpen en drukken, doch de weemoed kwam maar heel even om den hoek kijken; die was niet bestand tegen de blijdschap en dankbaarheid in Wolfram's oogen. Het is zoo verrukkelijk iemand gelukkig te zien. Zijne dankbaarheid verwarmde ons nog meer dan het vuur in de schouw.

Hij is nu vier weken bij ons en geheel thuis. Na een gesprek met den Vrijheer heeft zijn vader hem zonder verdere bezwaren aan ons afgestaan. Zóo zelfs, dat hij zich in het geheel niet meer om hem bekommert, noch om hem, noch om zijne kleeren. Het kleine bundeltje, dat Wolfram op Moeder's verzoek bij haar bracht, was meer dan bescheiden. En de arme jongen, die er kleurend bijstond!

Hij studeert en blokt van 's morgens tot 's avonds; zijn eenige uitspanning is het werken in den tuin en het behulpzaam zijn in de huishouding. Den tuin wil hij geheel voor zijn rekening nemen om Vader een arbeider te besparen. ‘Laat mij doen wat ik bij Ds. Hatzveld deed, het weinige wat ik kan’, heeft Wolfram gepleit en Vader heeft toegegeven. ‘Hoofd en hand moeten elkaar bij den arbeid afwisselen’, heeft Vader gezegd.

Van werken kwam vandaag niet veel. En al die gelukwensen aan de deur, bij het hek, op den weg, allerwege! En de armen, die bedacht moesten worden!

's Middags naar het slot om mijn peetvader te feliciteeren en de genadige vrouw de hand te kussen. Bodo was nergens te zien.

De portier wenkte mij bij het teruggaan.

‘Weet gij wien wij daarboven in den toren hebben?’ vroeg hij geheimzinnig. ‘Niemand anders dan de jonker. Hij zit er al sinds eergisteren op water en brood. Daar is wat voorgevallen tusschen hem en den gouverneur! Die laatste haalt er altijd Hare Genade bij. “Vraag op staanden voet vergeving”, beval zij, terwijl de jonker al harder en harder schreeuwde dat *hij* gelijk had. Toen heeft de genadige vrouw hem laten opsluiten, maar jawel, de gouverneur kwam daarbij niet zonder kleerscheuren vrij. Jonker Bodo vloog op hem toe, voordat de slotvoogd dit kon verhinderen, en gaf den gouverneur een muilpeer, die hem niet zal gesmaakt hebben. De Vrijheer was

op jacht toen dit alles gebeurde. Bij zijne thuiskomst wachtte de gouverneur hem op en diende zijn ontslag in. “Best!” zei de Vrijheer, die het nooit op den man voorzien had. Maar de Vrijvrouwe wil den gouverneur niet laten gaan, voordat de jonker openlijk zijne schuld heeft bekend. Als de jonker wist, dat hij daardoor zijn gouverneur kwijt kon raken, zou hij niet talmen! Die twee verstaan elkaar als vuur en water’.

‘En de Vrijheer?’ vroeg ik ongeduldig.

‘De Vrijvrouwe had al uitspraak gedaan, vóordat Zijn Genade er iets van wist. Het gaat toch niet aan om Hare Genade in het ongelijk te stellen.’

Ik liet Vader en Moeder naar huis gaan en bleef nog wat op de binnenplaats. Bodo's lot ging mij ter harte. Daar zat hij nu in koude en donkerheid en alleen, terwijl iedereen feestvierde. Ik moest een goed woordje voor hem doen.

‘Margreet!’

De stem was zwak en kwam uit de lucht, - uit den toren. Ik liep er heen.

Bodo was niet te zien, wèl zijne hand.

‘Veel heil en zegen, Margreet,’ klonk het weer. ‘Zorg dat ik er uitkom, wil je? - Ik verstijf hier’.

‘Vraag dan ook vergeving’, riep ik terug. ‘De gouverneur mag niet vertrekken, vóór gij dat gedaan hebt.’

‘Wat? Wil hij weg....?’

Ik hoorde niet meer. De portier wenkte en wenkte. Ik begreep dat er onraad was en vloog in eene seconde naar de poortgang.

De Vrijvrouwe kwam uit de voorhal - met den gouverneur. Zij keek mij scherp aan. Zij mag niemand van ons lijden, Moeder vooral niet, en heeft nooit een voet bij ons aan huis gezet.

‘Wat doet gij hier?’ vroeg zij kortaf; ‘uwe ouders zijn naar huis en den Vrijheer hebt gij gesproken. - Dat kind is altijd onbescheiden’, vervolgde zij tot den gouverneur.

Ik dorst niet blijven en ging naar huis. Gelukkig kwam Martijn ons later vertellen, dat Bodo verlost was. Een uur nadat ik vertrokken was, had hij verzocht den gouverneur te mogen spreken.

‘Hij heeft den gouverneur heel gepast om verschooning gebeden’, zeide Martijn met een ondeugend trekje om den mond. ‘Jonker Bodo's berouw is spoedig opgekomen. Héél spoedig na zooveel tegenstand. Zijne Genade had ons allen verboden, iets omtrent de plannen van den gouverneur te zeggen; maar de Jonker heeft er toch de lucht van gekregen, naar het blijkt.’

Ik wendde kleurend het hoofd af.

‘Is de gouverneur al vertrokken?’

‘Tegen morgenochtend zes uur is de reiskoets besteld’.

2 Januari.

Vóór het uur, waarop Vader gewoonlijk naar het slot gaat, was de Vrijheer al hier.

‘Ik heb u te spreken, Albrecht’, zeide hij, Vader een wenk gevende om hem in de studeerkamer te laten, en de deur viel achter hen toe.

Dat het Bodo gold, begreep ik, en Bodo-zelf maakte mij dit 's middags duidelijk.

‘Je hadt aan geen doove verteld, dat het vertrek van den gouverneur wachtte op mijn vragen om vergeving’, zeide hij. ‘Geen uur later was dat gedaan. Maar denk je, dat de zaak daarmee was afgehandeld? - Mis, Vader nam mij in het verhoor. “Ik zal je niet afvragen wie tegen mijne orders heeft gehandeld en je omtrent de plannen van den gouverneur heeft ingelicht”, zeide hij, “wèl of die plannen invloed hebben gehad op je besluit om te doen wat je Moeder je hadt opgelegd.” - En na mijne bekentenis...’

‘Nu, wat daarna?’ drong ik, daar Bodo's lust tot vertellen plotseling bekoeld scheen.

‘Moest ik twintigmaal de spreuk: *een man een man, een woord een woord* overschrijven. Vader was boos, en wat erger was, hij was bedroefd. ‘Op uw leeftijd speelt men niet met woorden’, zeide hij; ‘wie vergiffenis vraagt zonder van eigen schuld overtuigd te zijn is een.... lafaard; wie het doet om zijn doel te bereiken een.... eerlooze.’

14 Januari.

‘Jonker Bodo zal voorloopig hier komen om les te nemen,’ meldde Vader aan het ontbijt.

Dit had ik wel verwacht, of liever half gevreesd met het oog op Wolfram.

Wat zou die er wel van zeggen?

Hij bleef lang turen op zijn bord.

‘Laat mij zoolang naar huis gaan,’ smeekte hij.

‘Gij zijt in het programma begrepen. De Vrijheer stelt er prijs op, dat gij blijft. Hij verwacht meer van een makker dan van een dozijn

gouverneurs voor zijn zoon. De Vrijheer verlangt, dat mijne beide kweekelingen op gelijken voet met elkaar zullen verkeerem.

Wolfram antwoordde niet. Voorzeker dacht hij aan zijne ontmoetingen met Bodo. Die belofde niet veel voor de toekomst!

Het was ons allen opgevallen, dat de Vrijheer zich in de laatste weken veel aan Wolfram had laten gelegen liggen; hij had hem herhaaldelijk in het ambtshuis ontboden, om stukken te copieëren; hij had hem een en ander opgedragen en hem toegesproken waar hij kon. Nu begrepen wij op eens die belangstelling; de Vrijheer had al lang nieuwe plannen in het hoofd gehad en Wolfram nader willen leeren kennen.

‘Zal Jonker Bodo weer zooals vroeger bij ons eten?’ vroeg ik.

‘Juist zooals vroeger,’ hernam Vader. ‘Behalve de Zondagen zal hij elken morgen om half negen komen en om vijf uur vertrekken.’

‘Bodo zal je meevallen,’ troostte ik Wolfram, toen wij 's middags alleen waren. ‘Grootvader placht te zeggen: hij heeft een hart van goud.’

‘Voor u en hen die hij genegen is, Margreet, dat kan zijn. Zij, die hem onverschillig of onaangenaam zijn, merken weinig van dat *goud*. Daarbij is de Jonker tegen ons ingenomen. Zooals gij weet, heeft de Vrijvrouw zich heftig tegen Vader's benoeming verzet en kan zij het den Vrijheer nog niet vergeven, dat deze zijn woord aan Vader heeft gestand gedaan. Wat gij *niet* weet is, dat zij vooraf Vader's naam van de lijst der sollicitanten heeft geschrapt en Vader reeds had teruggezonden met streng verbod om zich niet weder op Sturmfels te vertoonen. Juist dat terugzenden was oorzaak, dat Vader in het bosch was en kon toeschieten, toen de Vrijheer werd aangevallen. Na die verleende hulp werd de Vrijvrouw Vader nog vijandiger dan voorheen gezind. Wáar zij hem ontmoet, in poortgang of binnenplaats, in dorp of bosch, zij wendt het hoofd af. In het Heerenhuis zou zij hem niet dulden. Jonker Bodo heeft dien afkeer voor ons van zijne moeder overgeërfd en van den beginne af ben ik hem een doorn in het oog geweest.’

15 Januari.

Wij zaten nog aan het ontbijt toen Bodo kwam. Hij was te paard en alleen. Met een luidruchtig: ‘Goeden morgen’ stapte hij binnen, schudde vader en moeder de hand, trok mij bij wijze van begroeting aan mijn lange vlechten en wenkte Wolfram, waar hij den voor hem bestemden stoel zou neerzetten.

Hij deed moeite om onbevagen te schijnen; maar zijn luide toon en zijn verhoogde kleur duiden op heel wat anders: Bodo was ontstemd en had iets in den zin.

‘Goddank, dat er verandering is gekomen en ik weer hier ben,’ vervolgde hij; ‘ik dacht, dat de beraadslagingen nooit een einde zouden nemen. Mama wilde een nieuwen gouverneur laten aanrukken en Vader wilde er geen hebben. Ik zag mij in gedachte alweer gevangen in die ellendige leerkamer op Sturfels. Hola... Wolfram, mijn paard staat buiten. Breng het in den stal, neem het zadel en hoofdstel af en geef het wat te eten.’

Meteen schoof hij zijn stoel naast Moeder en ging zitten.

Een korte aarzeling, en Wolfram verliet de kamer.

Vader volgde hem.

Onmiddellijk daarop kwam Wolfram terug.

‘Wat beduidt dat?’ riep Bodo opstuwende; ‘het paard *kan* nog niet op stal zijn. Gij zijt ternauwernood de deur uit geweest.’

‘Mij werd gelast het over te geven.’

‘Door wien?’ vroeg Bodo barsch, alsof hij zeggen wilde: ‘welk bevel gaat boven het mijne?’

‘Door Dr. Albrecht, die zelf het paard overnam en mij gelastte terug te keeren.’

‘Ga op staanden voet terug en waag het niet hier te komen, voordat gij mijn last hebt volbracht,’ gebood Bodo, die was opgesprongen en nu Wolfram bij den schouder greep om hem de deur uit te duwen.

Wolfram sloeg de oogen niet neer voor Bodo's toornigen blik.

‘Ik kan geen twee bevelen tegelijk gehoorzamen,’ antwoordde hij bedaard. ‘Aan wien komt hier het recht van bevelen toe?’

Met een verwensching duwde Bodo Wolfram achteruit. De stoot was zoo ruw en onverwacht, dat Wolfram het evenwicht verloor, tegen de commode aansloeg en een vrij diepe snede aan het voorhoofd kreeg.

Vader had mij verboden om tusschenbeide te komen; maar nu werd mij het lijdzaam toekijken langer onmogelijk. Ik vloog op Bodo toe, die zich na zijn heldenfeit had afgewend en met een onverschillig gelaat op de ruiten trommelde.

‘Schaam u, Jonker Bodo,’ riep ik driftig en verontwaardigd uit, ‘dat was laag, laag en verraderlijk.’

Hij greep mij bij de hand en sloot met kracht zijne sterke vingers om mijn pols.

‘En dit is een even lage wraakoefening,’ ging ik voort, bij de pijn, die ik voelde.

Hij liet mij los en keek naar de sporen, door zijn vingers achtergelaten. Hij was plotseling bedaard geworden, doch hij zeide niets, en ik ontsnapte om Wolfram op te zoeken, die met Moeder het vertrek had verlaten, toen Vader juist met een: 'Uw paard is verzorgd' binnenkwam. Nieuwsgierigheid hield mij in de kamer. Doch ik had buiten den waard, of beter: buiten Bodo, gerekend. Hij vermoedde, dat er eene bestraffing voor hem in aantocht was, en vrijpostig zooals altijd greep hij mij bij den arm en schoof mij buiten de deur.

De morgenles ging heel stil voorbij. Men zou een speld hebben kunnen hooren vallen in Vader's kamer.

Aan het middagmaal zouden Bodo en Wolfram beiden zeker liever zijn weggebleven. Zij kwamen tegelijkertijd de woonkamer binnen, ieder van een tegenovergestelden kant: Wolfram uit den tuin, dien hij had opgeharkt, Bodo uit Vader's kamer.

Vader's veelzeggende blik bleef op den laatste rusten.

Met den tred van een slaapwandelaar stapte Bodo op Wolfram toe en bleef als een standbeeld voor hem staan.

'Ik,' en zijn stem haperde en was heesch, 'ik heb, ik ben.... ik vraag u om vergeving,' zeide hij eensklaps luid en snel.

Onmiddellijk na het nagebed stond Bodo op, zadelde zelf het paard en reed in galop weg.

Vóór de middagles was hij terug. Er was niemand in Vader's kamer. Hij legde het pak, dat hij had medegebracht, op Wolfram's plaats neer en zette zich in de vensterbank.

Kort daarop kwamen Vader en Wolfram binnen.

Aanstands viel den laatste het pak in het oog.

Hij opende het en liet een uitroep van blijde verrassing hooren.

'De laatste uitgave van het woordenboek, dat gij vanmorgen nog geroemd hebt,' zeide hij en snelde op Vader toe, die zijn dank afweerde.

Bodo trad vooruit.

'Het ligt sinds weken onopgesneden thuis; mijn gouverneur had het voor mij besteld. Ik heb het voor u medegebracht. Ik was u eene vergoeding schuldig,' eindigde hij achteloos.

Wolfram liet het boek op de tafel vallen, als had het hem plotseling de hand verbrand. Hij scheen iets te willen zeggen, doch hij bedwong zich en verliet de kamer.

De middagles was nog stiller dan de morgenles.

Toen Bodo om vijf uur naar den stal ging om zijn paard te zadelen, vond hij er Wolfram, die het hoofdstel al had aangespnt en nu den zadel oplegde.

‘Ik zal den buikriem toehalen,’ zeide Bodo, ‘Myra heeft nukken en blaast zich op.’

Wolfram trad op zijde en wierp de staldeuren open. Bodo draafde heen zonder groet.

Een fraai begin!

‘Geduld en geen inmenging van derden,’ zeide Vader met een blik op mij.

Wat zou ik Bodo gaarne eens de les gelezen hebben! Ik kon mij zoo recht goed voorstellen wat er op het slot was voorgevallen en wat er nu in hem omging. De Vrijvrouw, die niet blind was voor Vader's gunstigen invloed op haar zoon en die daarom het besluit van den Vrijheer had toegejuicht, had haar misnoegen niet verborgen, dat Bodo met een zoon van Wilbrant zou omgaan. Wellicht had zij zelfs in Bodo's bijzijn lucht gegeven aan hare geringschatting voor lieden uit lager stand, voor Wilbrant en zijn gezin in het bijzonder. En nu daarbij het bevel van zijn vader om met Wolfram als met een makker om te gaan! Meer was er niet noodig geweest om Bodo tot verzet te prikkelen.

De avond kroop om; Vader was ernstig, Wolfram teruggetrokken, Moeder bedrukt.

Jammer, dat *ik* Bodo niet eens onder handen mocht nemen. Ik begreep wel, dat Vader het gedaan had na dien eersten uitval en ook later na de geschiedenis met het boek... Maar het had immers niet geholpen.

22 Januari.

De eerste week is om. Een gemakkelijke week! De anders zoo vroolijke, luidruchtige, hulpvaardige Bodo stijf en gedwongen; Wolfram stil en dof, ondanks al zijn pogingen om het niet te zijn; Vader en Moeder.... gewoon; ik brandend van ongeduld om Bodo en Wolfram tot elkaar te brengen.

De Vrijheer had gewenscht, dat Bodo evenals vroeger als gelijke bij ons aan huis zou verkeer; maar Vader was van een ander gevoelen en had daaromtrent volle vrijheid van handelen verlangd.

‘Het zou verkeerd zijn,’ had hij den Vrijheer geantwoord, ‘om den Jonker voorrechten te ontnemen, waaraan hij gehecht en gewend is; verkeerd zoowel voor hemzelf als voor allen, die met hem omgaan. Hij is te oud om die voorrechten te vergeten. Laat hij integendeel liever leeren, dat hem door zijn hoogen stand grooter verplichtingen en zwaarder verantwoordelijkheid wordt opgelegd, en dat alleen zelfkennis hem tot heerscher over zichzelf en de hem ondergeschikten

kan vormen. Hij heeft te weinig zedelijke vrijheid gekend. Zijn gouverneur heeft te veel voor hem gedacht en gehandeld. Hij moet allereerst zichzelf, de kracht en de gevolgen der goede en kwade neigingen, die in hem werken, leeren kennen. Door de macht, mij door Uwe Genade als zijn opvoeder verleend, sta ik boven hem; ik ben niet van plan met hem een vergelijk te treffen, tittel of jota van die macht af te staan; ik vorder van hem het in acht nemen der beleefdheidsvormen tegenover mij en mijn gezin; maar - hij blijft voor ons allen de zoon van den Vrijheer.'

En zoo is dit gebeven. Bodo heeft den voorrang behouden: aan tafel de eereplaats tusschen Vader en Moeder; hem worden het eerst de schotels aangeboden....

Maar even nauwgezet als Vader is op Bodo's voorrechten, evenzeer is hij het op de onze. Daardoor ontaardt het erkennen van den voorrang nooit in onderdanigheid en wordt Bodo er voortdurend aan herinnerd, hoe er, nevens de zijne, ook nog andere rechten te eerbiedigen zijn.

Wolfram's verhouding tot onzen nieuwen huisgenoot is zeer moeielijk. Zooveel hij durft, behandelt Bodo hem met eene in het oog loopende achteloosheid. Hij schijnt Wolfram's groet nooit te bemerken, den stoel niet te zien, dien hij voor hem aanschuift; hij kijkt bij alles letterlijk over hem heen.

Bodo komt meestal te paard. Het is Wolfram, die ongevraagd het paard in ontvangst neemt en naar den stal leidt, die het opzadelt en voorbrengt bij het vertrek. Behalve dien éenen keer heeft vader zich daarmee niet meer bemoeid.

'Zou hij het nooit meer doen?' dacht ik ongeduldig.

Wat kostte het mij moeite om mijn boosheid tegenover Bodo te bedwingen!

'Als ik in je plaats was,' zeide ik tot Wolfram, 'zou ik hem anders behandelen; ik zou niets ongevraagd doen en hem ten minste de moeite van het bevelen niet besparen.'

'Alleen door geduld kan ik mijn dankbaarheid aan je Vader en den Vrijheer toonen,' was al wat Wolfram antwoordde.

'Dat heb je genoeg getoond; geef nu een proefje van je fierheid.'

Er ging Wolfram een schok door de leden; hij keerde zich half om en ik verwachtte een uitbarsting, een rechtvaardiging, maar er kwam geen woord over zijne lippen.

En zooals gewoonlijk ging hij om vijf uur weer naar den stal om Myra te halen. Toevallig was ik in de buurt, toen Bodo de teugels van hem overnam. Dezen keer gebeurde het niet zwijgend.

‘Heeft Dr. Albrecht je gelast voor mijn paard te zorgen?’ vroeg Bodo onder het opstijgen.

Wolfram antwoordde ontkennend.

‘Wie dan?’ en er lag een mengeling van hoogheid en nieuwsgierigheid in zijn toon.

‘Ikzelf.’

Bodo trok de teugels zoo hevig aan, dat Myra steigerend achteruit week.

‘Ik *wil* geen gunsten! Als ik je hulp verlang, zal ik spreken.... Voorloopig verbied ik je om Myra met een vinger aan te raken.’

Ik sloop in huis en dorst Wolfram niet aankijken. Had ik hem verkeerd beoordeeld? De blik, waarmede dat ‘*ikzelf*’ gepaard was gegaan, deed het mij vermoeden.

29 Januari.

De verhouding blijft dezelfde. Noch Bodo, noch Wolfram zijn van hun eenmaal aangenomen gedrag afgeweken, en toch schijnen ze elkaar eerder te zoeken dan te ontwijken.

Vader weigert tusschenbeide te komen.

Is dan leeren en altijd leeren hoofdzaak? Daar wordt gestudeerd, gewerkt, geblokt! Als twee bedaagde geleerden, buigen Bodo en Wolfram het hoofd over hun boeken, de pennen krassen over het papier, bladzijde na bladzijde wordt omgeslagen.... verder niets, geen scherts, geen lach, geen vraag zelfs! Vader laat hen veel alleen, als hij hun het werk heeft opgegeven.

Eergisteren, terwijl hij was uitgegaan en ik in de woonkamer zat te naaien, hoorde ik in zijn kamer een verdacht geluid. De deur stond aan.... Ritsch en weer ritsch. - Het was het scheuren van papier. Een oogenblik en Bodo liep met verhit gelaat de woonkamer door, zonder mij op te merken. Ik sloeg een blik in Vader's kamer. Wolfram raapte de op den grond verspreide stukken papier op.

Bodo kwam terug, kort daarop gevolgd door Vader, en de lessen werden zonder verdere stoornis voortgezet.

Eerst vandaag werd mij het gebeurde duidelijk.

's Zaterdagmorgens moeten beide leerlingen hun in het net geschreven werk van de afgelopen week overleggen. Elken middag wordt hun het laatste half uur voor dat overschrijven overgelaten. Vader is stipt en streng in de les; het in het net overgeschrevene is eene herhaling van het geleerde; daaraan mag niets mankeeren, aan schrift noch onderwerp. Het overleggen daarvan is het glanspunt van de week.

Beiden, Bodo zoowel als Wolfram, doen er hun uiterste best aan.

Bij het doorbladeren van Wolfram's werk kwam er ditmaal een trek van misnoegen op Vader's gezicht.

‘Ik neem zulk werk niet aan’, zeide hij. ‘Gij zult het morgen in uw vrijen tijd overmaken. Hebt gij niets ter verontschuldiging te zeggen?’

Wolfram's antwoord was ontkennend. Hij had zijn boeken al bijeen en maakte zich gereed die weg te brengen, toen Bodo, die oogenschijnlijk onverschillig had toegekeken, tusschen hem en de deur sprong.

‘Ik ben die lamme goedgunstigheid eindelijk moe’, barstte hij uit. ‘Waarom zeg je niet, dat ik je prullenboel in een vlaag van drift heb verscheurd en je daarna geen tijd hebt gehad alles behoorlijk over te maken? - Hier dat schrift! - *Ik* ben de schuldige en *ik* zal overschrijven.’

‘Ik geloof, dat gij gelijk hebt, Jonker Bodo’, merkte Vader koeltjes aan en - liet hen alleen achter!

‘Maar spreek dan toch een krachtig woordje mede’, bad ik ongeduldig.

Vader schudde het hoofd en liep peinzend den tuin in.

Binnen waren ze slaags, de twee *kameraden!*

‘Laat het voor het laatst zijn’, schreeuwde Bodo. ‘Ik duld die beschermende goedheid niet langer. Je kunt als dank voortaan op een paar striemen met mijn rijzweep rekenen!’

Het scheen wel, dat Wolfram nu voor de deur stond en Bodo verhinderde om weg te gaan. Zijne stem, diep en geschokt door ontroering, klonk vlak bij.

‘Zoo ik u door mijn gedrag in dien waan heb gebracht, Jonker, sta ik als een schuldige voor u. Ik werd gedreven door een heel ander gevoel. - Na deze verzekering zal uw dwaling ophouden. - Ik zal trachten u zooveel mogelijk uit den weg te gaan. - Verlangt gij nog verdere ophelderingen?’

‘Neen.... Ja!’ riep Bodo aarzelend en bevelend tegelijk.

Er volgde een pauze.

‘Waarom heb je mij met ongevraagde diensten achtervolgd? Je weet, dat ik je niet lijden mag en dat ik wel de vrijheid zal nemen te bevelen als ik je hulp verlang. Je weet, dat mijn vader je aan mij heeft opgedrongen, heeft *opgelegd!* - Ik kan je niet afschudden; ik *moet* je dragen, - zoolang hij dat verkiest. - Vóordat je hier kwam, was Dr. Albrecht's huis mij alles; nu is het een hel!’

‘Met ongevraagde diensten achtervolgen? Als de Jonker van Sturmfels

zonder rijknecht komt, begrijp ik, dat *ik* hier aan huis de persoon ben, waarop hij heeft gerekend, en *dat hij dat heeft gedaan*, hebben zijn eerste woorden, zijn eerste optreden bewezen.'

'Zwijg over dien eersten dag!'

'Ik moet nog verder teruggaan. - Zoodra ik had gehoord wie Dr. Albrecht's leerling zou zijn, heb ik gevraagd om naar huis te mogen gaan. Mijn verzoek werd geweigerd. Toen bleef mij maar één ding over tegenover Dr. Albrecht mijn weldoener en den Vrijheer mijn beschermer: geduldig te zijn. Ik ben het geweest,' besloot Wolfram, en zijn toon verried hoe groot de kwelling was.

'Geduldig!' herhaalde Bodo sarrend; 'iets anders zou je ook kwalijk passen. Houd nog een goede dosis gereed. Je zult die noodig hebben.'

'Daarop ben ik voorbereid,' antwoordde Wolfram dof; 'mijn geduld zal niet onderdoen voor mijn dankbaarheid.'

'Dankbaarheid jegens mij! Was dat het gevoel om mij te dienen?' en Bodo lachte smadelijk.

'Dankbaarheid jegens hen, die mij hebben welgedaan, maakt mij weerloos tegenover u. Ik erken dit alleen om verdere dwaling te voorkomen.'

'Weerloos? - Ik zag je liever tegenover mij staan en elken stoot beantwoorden,' mompelde Bodo.

'Ik zal ze nu alleen opvangen. Gij zijt gewend om ze ongestraft uit te deelen....'

'Weer af; verdedig je,' riep Bodo stampvoetend.

Er volgde een oogenblik van stilte.

'Gij kunt tevreden zijn, Jonker Bodo. Geduld is een schild, dat *veel* afweert....'

'Bah, visschenbloed!' riep Bodo en stoof de kamer uit.

'Ik bid u, laat mij gaan,' zeide Wolfram halffluid tot Vader na het middagmaal. 'Ik kan zijn tegenzin niet overwinnen; ik verbitter hem slechts meer,' maar Vader wilde er niet van hooren.

Dien middag was de geschiedenis der Middeleeuwen aan de beurt. De stichting van de orde van Sint Jan werd behandeld.

'Vroom en vroed moesten de Ridders zijn; degelijk en duchtig, groot van hart en nederig van geest, elkaar's eere deelende en elkaar's lasten dragende. Zij waren gehouden voor recht en billijkheid op te treden, weerloozen te eerbiedigen en te beschermen....' las Bodo.

'Een fraai Ridder van Sint Jan zoudt gij geweest zijn,' riep ik hem bij zijn vertrek toe.

Bodo kleurde en wendde het hoofd af. Hij bracht Myra in galop en rende het bosch in.

Een groot half uur later was hij terug.

‘Hoe nu? Nog niet naar huis? Je verlangt toch niet naar een derde les?’ vroeg ik spottend.

‘Ik heb wat vergeten.... een schrift....’

‘Ik zal het wel halen; blijf zitten,’ riep ik haastig.

Vermoedelijk had hij het in Vader's kamer laten liggen, en ik wist, dat Wolfram juist met Vader had gesproken en daar was achtergebleven. Ik wilde niet, dat Bodo Wolfram's ontroering zou zien.

Maar hij was al afgesprongen en mij voorbij.

Myra rekte den kop naar de glinsterende klimopbladeren. Bodo had haar de teugels over den nek geworpen; bij den minsten schrik zou zij de rappe beenen uitslaan en wegreppen. Bodo verdiende wel, dat hij haar moest naloopen, maar toch greep ik de nu afhangende leidsels en hield die vast.

Het duurde tamelijk lang voordat hij terugkwam. Niet alleen. - In de eene hand hield hij het schrift; de andere.... lag.... in Wolfram's hand!

‘Dus, tot morgen; na kerktijd kom ik je afhalen.’

‘Graag,’ zei Wolfram met een stevigen handdruk.

‘Dank je, Margreet,’ en Bodo wipte in den zadel.

‘Dag Ridder,’ zei ik zacht.

‘Niet ik, *hij* is de Ridder: hij heeft overwonnen!’ riep Bodo met schitterende oogen. ‘Vertel het haar, Wolfram. Margreet mag daar niet buiten zijn.’

En ondanks het late uur en den kouden, vochtigen avondmist, drentelden Wolfram en ik den tuin in, arm in arm, en vertelde hij alles: Bodo's binnenstuiven om Wolfram's schrift voor het overschrijven te halen, zijn onthutst stilstaan bij het zien van Wolfram's ontroerd gelaat, zijn haperend uitgebracht bevel, zijn kampen met eigen ontroering, zijn hartstochtelijke uitbarsting in het eind van spijt en berouw, zijne bekentenis van slecht en onrechtvaardig gehandeld te hebben.... ‘Alles door elkaar, maar alles zoo warm en diep gevoeld,’ zeide Wolfram. ‘Ik was door dien plotselingen overgang overstelpt en bracht geen woord uit na zijn smeekend: “Ik heb meer spijt dan ik in weinige woorden kan zeggen. Kunt gij vergeven en - wilt gij mij de hand geven?” - Hij had de zijne niet uitgestoken en wachtte als een boeteling. En daarna, na mijn handdruk, zijn blik! - Het schrift moest ik hem laten; hij stond er op, het mislukte zelf te herstellen.’

‘Hoezee! Een vriend gewonnen!’

‘Een vriend,’ herhaalde Wolfram stilstaande en diep ademhalend,

‘een vriend, Margreet? - Dat is een veelzeggend woord voor iemand, die nog kortelings de geschiedenis van Orestes en Pylades heeft gelezen.’

‘Wat gaat mij die geschiedenis aan! Ik heb lang genoeg tweestrijd bij Bodo opgemerkt, en wat u betreft: *gij* zoudt hem niet zoo spoedig de hand hebben gereikt, indien u niet iets in hem had aangetrokken, ondanks al zijn hoogheid en opvliendheid.’

Ik liet Wolfram alleen met zijn gelukkigen glimlach en zocht Vader en Moeder op om alles te vertellen.

Februari.

Klokslag elf uur was de kerk uit, klokslag elf uur stond Bodo voor ons.

‘Ik heb een boodschap van Vader voor je, Margreet,’ zeide hij, ‘de arend is thuis gekomen, heel mooi, met uitgespreide vlerken. Hij staat in de bibliotheek. Als je hem zien wilt, moet je maar komen.’

Hij stak zijn arm door dien van Wolfram. Daar gingen zij, het bosch in! Bodo heeft meestal met ouderen omgegaan; ik ben zijn eenige speelnoot geweest; Wolfram werd altijd aan den arbeid gezet.... Ik weet niet wie van beiden er het gelukkigst uitzag.

De arend is een vogel, door Baron Siegfried in het voorjaar geschoten en later naar Göttingen gezonden om opgezet te worden. Ik was bij het schieten tegenwoordig geweest, had den grooten, statigen vogel bewonderd en kreeg nu een uitnoodiging om hem in zijn nieuwen staat te komen bezien.

Ik ging maar dadelijk op weg.

Frans, de baardige portier van Sturmfels, stond aan het einde van de poortgang en tuurde naar het binnenplein, als zag hij het voor het eerst.

Hij draaide zich niet om bij mijn komst, maar greep zwijgend het touw van de groote klok en gaf het sein, dat er bezoek was.

Ik volgde zijne oogen....

De houtvester liep langzaam het binnenplein op en neer. Bij de voordeur van het Heerenhuis vertraagde hij zijn stap nog meer en....

Hij was binnen!

‘Hola!’ riep de portier en snelde hem na. Een oogenblik later kwam hij hijgend terug.

‘Drommelsche vent,’ zeide hij, ‘hij is mij te vlug geweest. Ik heb dat loeren den geheelen morgen bijgewoond. Nu, ik kan moeilijk zonder order den houtvester den toegang *verbieden!* - Wat de kerel

wil, weet Joost. Vermoedelijk Hare Genade spreken, want hij was nu het blauwe salon al binnen. Hij denkt zeker, dat Sturmfels een boerenherberg is, waar men zoo maar binnenvalt. Verleden week heeft hij verzocht om Hare Genade te mogen spreken en werd afgewezen. Ik nam mij voor den kerel in het oog te houden. Dat hij naar binnen wilde, heb ik toen al gemerkt. En nu heeft hij mij toch verschalkt.'

De komst van een knecht stuitte dien stortvloed van woorden.

De Vrijheer was uit, maar Martijn had order mij den arend te laten zien.

'Heel mooi,' schreef ik op een stukje papier, dat ik den vogel in de klauwen duwde. Toen sloop ik, zooals ik gekomen was, langs de bedienden-trap weer naar beneden. Het was voor mij de veiligste weg om de Vrijvrouw niet tegen te komen. Die trap komt uit op een klein portaal aan het einde van de groote gang. Ik wilde die oversteken, toen ik de glazen deur weer even zacht dichttrok. De Vrijvrouw kwam juist uit het blauwe salon.

Wat scheelde haar? - Was zij ziek? - Zij was zoo wit als de marmeren Diana in de gang en bracht herhaaldelijk de hand aan het voorhoofd. De houtvester moest het bont hebben gemaakt!

Februari.

Een bravo voor den Vrijheer!

Wolfram werd gisteren in het ambtshuis ontboden en onmiddellijk in het kabinet van den Vrijheer gelaten. Toen hij het verliet, had hij eene aanstelling als jongste klerk in den zak. Hij zal voortaan twee morgens in de week op het bureau van den rentmeester werken.

Een kiesche manier om Wolfram een kleine toelage te bezorgen, eene toelage die hij hoog noodig heeft, want zijn vader heeft hem nog geen penning gezonden.

Wolfram heeft het ook zoo opgevat.

'Margreet,' zeide hij, 'gij hebt mij niet te veel van den Vrijheer verteld. Al had ik niets anders van hem ondervonden, ik zou hem hoogschatten en vereeren.'

En toegevend aan zijne ontroering en dankbaarheid, vertelde hij voor het eerst van zijn verleden.

'Hoe geheel anders is mijn leven hier dan op Wisburg! Alles is anders geworden in en om mij. Dáar troosteloze, eindeloze hei, waar wij, kinderen, opgroeiden als de schapen en koeien, die wij er hoedden, in omgang met menschen, die het weinig in beschaving van

Vader en Moeder wonnen, ruwe woorden, harde behandeling, slechte voeding, slechte kleeding en - slechter leiding. Behalve Ds. Hatzfeld en de Heer Kern, schout en zaakwaarnemer van Vrouwe Aurora, waren het meerendeels lieden van één slag, begeerig en afgunstig, afgericht van hun jeugd af om degenen, die boven hen gesteld waren, zooveel mogelijk te bedriegen en naar den mond te praten. Wisburg bestaat uit een dubbele rij aaneengeschakelde, vuilgrijze, lage huizen en schuren, en een twintigtal verstrooide hutten op de hei en den schralen bouwgrond. Op die hei, aan den boschrand, bewoonden wij, - Vader had het eindelijk tot onderhoutvester gebracht, - een groote hut, opgetrokken van leem en klei, steen en hout, niet veel meer dan één groot vertrek, door een houten wand in twee ongelijke deelen gesplitst. Dáar huisden wij: Vader, Moeder en negen kinderen. 's Morgens vroeg er op uit, - Vader wist ons altijd aan allerlei baantjes te helpen, - 's avonds terug, moede en hongerig. Wee dengeen, die met klachten door den werkgever werd teruggezonden of ziek te huis kwam. Vader kende geen genade. Zijn inkomen was klein en zijn huisgezin groot; zoo spoedig wij konden, moesten wij meehelpen om den kost te verdienen.

Moeder sprong dikwijls voor ons in de bres, nadat drie van ons het hadden afgelegd. Zij was goed, maar had geen kracht meer om te strijden tegen al het leed en de ellende rondom haar. Of Vader van haar hield, weet ik niet, maar hij had ontzag voor haar, en in ernstige zaken volgde hij altijd haar wil.

Mij nam zij dikwijls in bescherming. 'Hij is teerder dan de anderen,' placht zij te zeggen. 'Hij eet evenveel,' was het antwoord, maar menigmaal bleef het dan voor mij bij eene bedreiging.

Ik was 12 jaar en als koewachter aangenomen. Het was voorjaar. Ik had in een vlaag van onwil en moedeloosheid mijn grof breiwerk op den grond geworpen en voelde mij ellendig. 's Avonds te voren was ik zonder eten naar bed gestuurd, was 's nachts naar de kast geslopen en had een snede brood weggenomen. Moeder zou het mij gegund en er niets van gezegd hebben, maar Hans, de jongen die op mij volgde, had het gezien en aan Vader verklapt. Dit had mij een pak ransel als ontbijt bezorgd. Ik was moe en koud en huiverig, ondanks het zoele weer, en dacht er aan hoeveel gemakkelijker het was de oogen voor goed te sluiten, zooals de andere drie hadden gedaan, dan voort te leven, opgejaagd en voortgezweept. En toch waren zon en lucht, hei en bosch mij nooit zoo mooi voorgekomen. Ik was zenuwachtig van de ontvangen slagen, zenuwachtig ook door het ontoereikende voedsel en begon te snikken of mijn hart zou breken.

Met een gil sprong ik een kwartier later overeind en greep naar mijn werk. Goddank, het was Vader niet, maar de nieuwe predikant Ds. Hatzfeld.

Hij sprak mij vriendelijk toe. ‘Kom bij mij op de catechisatie,’ zeide hij, ‘je hebt er den leeftijd voor. Wat je daar leert zal je opbeuren en gelukkiger maken.’

‘Naar Ds. Hatzfeld,’ zeide Vader, zonder mij te laten uitspreken, ‘die man heeft ternauwernood genoeg voor zichzelf en zijn gezin; die zal niet veel kunnen betalen.’ ‘Hij wil mij leeren...’ begon ik weer. - ‘Leer wat verdienen. Ds. Hatzfeld kan fluiten. Als baas Roel een anderen koewachter neemt, ben jij het dagloon kwijt.’ En daar bleef het bij.

Maar dat ‘gelukkig maken’ kon ik niet uit het hoofd zetten. Alles wat er rond mij gebeurde werd tot eene vraag, waarop ik antwoord wilde.

De zoon van den houtvester, een jongen van acht jaar, kwam mij voorbij als hij naar school op het dorp moest. Ik begon fluitjes voor hem te snijden en lijsterbessen voor zijn strikken te zoeken, en hij vertelde mij wat hij op school had geleerd. Zoo leerde ik spellen. Elk gedrukt stuk papier, dat ik machtig kon worden, was een vondst.

O, die half waanzinnige blijdschap, toen ik voor het eerst een geheelen volzin kon spellen en begrijpen! Ik had een paar regels vol korte woorden uitgekozen. ‘Komt herwaarts tot mij allen, die vermoeid en belast zijt. Mijn juk is zacht en mijn last is licht.’ Ik herhaalde ze in het oneindige en bewaarde het papier. Ook de beteekenis had mij getroffen. Ik moest er altijd aan denken. Zij stonden op een oud, afgescheurd stuk papier; de man, die ze had geschreven, moest al even oud, kon wellicht al dood zijn, dacht ik met vreeze en ongeduldig verlangen naar hem.

Ds. Hatzfeld had mij niet vergeten. De schout liet bekend maken, dat alle kinderen boven de elf jaar één uur in de week het godsdienst-onderwijs in de consistorie-kamer *moesten* bijwonen. Vader durfde mij niet achterhouden, en zoo ging ik ook.

Met een kloppend hart naderde ik Ds. Hatzfeld toen de les was afgelopen en hield hem het papier voor. Hij, die zooveel wist, kon mij wellicht zeggen waar de man woonde, die deze woorden had gesproken.

‘Was hij al dood?’ vroeg ik angstig, toen er geen antwoord kwam.

‘Wolfram is nog suffer dan vroeger,’ zeide Vader tot Moeder, ‘hij slaapt waar hij staat;’ want niemand begreep wat er in mij omging. Ik dacht, dat er geen leed meer kon zijn op aarde na alles wat

Ds. Hatzfeld mij had verteld. Ik gevoelde mij niet alleen, ik was niet langer ongelukkig. Als ik durfde, klom ik de hoogte bij het bosch op, waar ik de geheele streek kon overzien en dicht bij den hemel was. Dan knielde ik daar neer en zei: 'Lieve, genadige Heer, ik ben zoo gelukkig, dat gij er zijt; roep mij nu voor goed bij u.'

In dien toestand bracht ik een half jaar door. Baas Roel had een anderen koewachter genomen, - hij kon zijn beesten geen uur lang alleen laten! - en Vader's woede was op mij neergedaald. Ik was beurtelings opgesloten of voor werk boven mijn krachten gebruikt geworden, maar ik had mij daar weinig over bekommerd. Het viel Ds. Hatzfeld op, dat ik er zoo slecht uitzag, en hij nam mij in dienst. In den tuin was ik te gebruiken; licht huiswerk als: messen slijpen, kleeren en schoenen borstelen, op de kinderen passen, kon ik ook. Het loon, dat hij daarvoor uitkeerde, stond Vader aan.

Ds. Hatzfeld gaf mij één uur per dag les. Ik leerde schrijven, rekenen en lezen. Ik verslond de boeken, die ik kon krijgen. Zoo kwam mij op een dag 'het leven van beroemde mannen' onder de oogen....

Sedert dien dag was het uit met mijne rust, mijn geluk! Wat mij lang vaag en onbestemd had voorgeschmerd, was mij plotseling duidelijk geworden. De vragen, die zij zich hadden gesteld, hadden mij bestormd; hun verlangen was mijn verlangen... Ik klom niet meer op mijn heuvel en strekte de armen uit naar de onzichtbare werelden boven mij: het *zichtbare* hield mij gevangen. Ik wilde leeren, *weten*; ik gevoelde, dat ik kon bereiken, wat voor hen niet onbereikbaar was geweest. Een koortsachtige dorst naar kennis greep mij aan, mijn wilskracht was verdubbeld. In mijn vrijen tijd las ik; 's nachts bij heldere maan poogde ik de boeken te ontcijferen, die ik meester was geworden.

Zoo ging andermaal een jaar voorbij. Moeder was na den dood van de kleinen nooit heel gezond meer geweest; nu werd zij ziek. Ik kon thuis niet gemist worden en werd dus gehaald. 'Dat is nu eerst werk naar je zin,' schimpte Vader, 'den geheelen dag thuis luieren, Moeder wat oppassen, te zorgen dat het vuur aanblijft en er geen vreemde honden binnenlopen.....'

Ik had nog meer te doen nu Moeder bedlegerig werd en niet meer voor den pot kon zorgen en Vader en de drie jongens alleen om te eten thuiskwamen. Mijn zusje leefde toen ook nog, een klein gebrekkig ding van vier jaren, dat geen oogenblik zonder toezicht gelaten kon worden.

Ik paste Moeder niet lang op. Zij werd zwakker en zwakker. Zij

had mij altijd mogen lijden; maar den laatsten dag wilde zij mij niet zien. Als ik bij haar kwam, verborg zij het hoofd onder de dekens. De koorts was haar in het hoofd geslagen. Ik was alleen thuis, toen zij stierf. Met haar laatste krachten weerde zij mij af, toen ik haar wilde vaarwel kussen.'

Wolfram tuurde een heele poos strak voor zich.

'Na haar dood werd het bij ons thuis een hel. Toen werd het ons duidelijk hoeveel wij met haar verloren hadden. Daar was langer geen orde, geen band, geen ontzag. Alleen door zijn vuisten kon Vader zich door mijn broeders laten gehoorzamen. Het weekgeld, dat vroeger toereikend was geweest, strekte nu nauwelijks voor vijf dagen.

Twee maanden later bracht Vader op een avond een jonge vrouw thuis en zeide, dat wij die als moeder moesten gehoorzamen. De nieuwe moeder scheen levenslustig van aard; zij lachte en stoeide met ons, als ware zij onze zuster, zette ons duchtig aan het werk, deed inkoopen, dischte flink op... Dat duurde een week; toen waren middelen en levenslust uitgeput; de vrouw werd kregelig en knorrig, wierp ons naar het hoofd wat voor de hand lag, overlaadde Vader met schimpscheuten en verwijtingen, tierde, raasde en weende, en vertelde aan de voorbijgangers, dat Vader haar bedrogen had. Was zij het schelden moe en bracht Vader zijn loon weer thuis, dan verviel zij in hare vorige buien van uitgelatenheid.

Vader en zij raakten dikwijls handgemeen, maar zij had er slag van om hem te drillen, op een heel andere wijze dan Moeder, die altijd om bestwil handelde. Deze volgde alleen de gril van het oogenblik.

Toen het haar was gebleken, dat Vader's inkomen, in plaats van ruim, te klein was voor de huishouding, zette zij hem aan om naar beter post te dingen. Hij stond als onderhoutvester goed bekend en hij zou best een plaats als houtvester kunnen krijgen, als hij het maar goed aanlegde. In den beginne ging het gesprek in een gefluister over als zij zoover was gekomen; later niet meer. Zoo hoorde ik, dat Vader haar van zijn afkomst had verteld en zij daarvan groote verwachtingen koesterde. Vader sprak die niet tegen, integendeel: hij had er schik in en versterkte die nog meer. Hij had altijd 'hooger op' gewild. Moeder had hem daarvan teruggehouden.

Winter en voorjaar gingen voorbij. De tweede vrouw werd ziekelijk. Mijn broeders verdienden meer dan ik; hoewel jonger, waren zij sterker en geharder; ik moest dus andermaal thuisblijven en onze stiefmoeder behulpzaam zijn. Zij was knorrig en lusteloos, liet alle bezigheden aan mij over en sloeg toe waar zij kon.

Het uur bij Ds. Hatzfeld had ik mogen behouden, dat wil zeggen

wekelijks één uur. Hij leende mij boeken. Dat was al wat hij voor mij doen kon.

En ik, die vooruit wilde! Al mijn lijdzaamheid, al mijn vertrouwen op hooger hulp had mij verlaten. Ik wist maar één ding: elke dag, elk uur bracht mij vernedering en teleurstelling; ik werd ouder en lomper, onwetender, ongeschikter. Ik werd kregel en norsch, vlagen van moedeloosheid wisselden af met oogenblikken van krankzinnige opwinding.

Zoo gebeurde het, dat Vader mij, na een middag van verzet, buiten het huis joeg en mij voor dood op de hei achterliet. Zijn slagen waren nog zwaarder dan anders neergevallen. Toen ik bijkwam, had ik moed noch lust meer om te leven. Een einde te maken aan mijn ellendig bestaan was al wat ik verlangde.

De avond was gevallen. Achter onze woning lag een diepe poel. Ik liep er heen.

Juist op dat oogenblik hoorde ik mijn naam schel en in angst uitstooten, gevolgd door een luid gejammer. Het was kleine Lize. Ik was gewend haar uit te kleeden en te bed te brengen om haar voor de ruwe handen van onze stiefmoeder te beveiligen. Het arme, hulpeloze ding was onwillig onder den harden greep der ongeduldige vrouw... Met één sprong was ik in huis en had haar in mijn armen. Niemand verzette zich. Ik geloof, dat mijn bleek gezicht allen schrik inboezemde.

Ik wierp mij op mijn stroozak naast de kleine en suste haar in slaap. *Ik* kon dien niet vatten. Een vreeselijke nacht.

Den volgenden dag stortte ik mijn hart uit voor Ds. Hatzfeld. ‘Geduld, vertrouwen,’ waren zijn woorden. Hij sloeg een hoofdstuk van Mattheus open. ‘Lees dit als de booze gedachten komen en zie op Hem, die zóo gesproken heeft. Eeuwen zijn voorbijgegaan, groote geesten, natuuronderzoekers, wijsgeeren en martelaars zijn na hem gekomen, maar niemand heeft dieper blik in het menschenhart geslagen, noch zekerder weg tot geluk aangewezen. “*Die zijn kruis niet op zich neemt en Mij navolgt, is Mijns niet waardig.*” Wie deze woorden verstaat en gevoelt, is benijdbaar, ondanks *alle* ongelukken. Zij zijn de sleutels tot het geluk, ook hier op aarde.’ Hij sprak lang en goed en hartelijk, maar zijne toespraak kwam niet tot mij zooals vroeger.

Kleine Lize werd ziek en stierf. Om mij riep zij in al haar ijlen. Eerst met haar bleek, koud handje in mijne hand werd mij duidelijk wat Ds. Hatzfeld had bedoeld. Hoe zou het geweest zijn, als ik mijn leven in dien nacht had weggeworpen? Dat ik een taak had te ver-

vullen, daar waar God mij geplaatst had, was mij helder geworden. Met geduld en berusting verder! 'Leer van mij, dat ik zachtmoedig ben en nederig van hart.' Met die woorden en de gelofte in het hart, mijn kruis nooit meer te zullen afwerpen, drukte ik haar de oogen toe.

Mijn strijd zou na die gelofte nog zwaarder worden. Een strijd van elken dag, van elk uur. Vader's tweede vrouw was bevallen. Aan de lessen van Ds. Hatzfeld werd voor goed een einde gemaakt, en wat het ergst van alles was: ik moest van hem weg. Vader was houtvester te Sturmfels geworden.

Ver van den eenige, die in mij belang had gesteld! Ik worstelde vruchteloos met de doffe moedeloosheid, die mij aanvatte bij mijn vertrek van Wisburg. Ik kon slechts *stil* zijn, ik kon alleen voortleven als een plant. Wat in mij *ziel* heette, was weggeslibd of slapend om niet meer wakker te worden, het was dood. De ellende en vermoeienissen van de verhuizing, de aankomst te Birkenbach, waar wij nauwelijks onder dak konden komen, het onzekere van de nieuwe toekomst, het vreemde en koele van een onbekende omgeving, het verbeterde mijn stemming niet.

En toch stonden Ds. Hatzfeld's laatste woorden mij gedurig voor den geest: zacht en licht zou de zwaarste last worden, zoo die werd gedragen zachtmoedig van geest en nederig van hart.

Zij klonken mij als spottend toe op mijn gang naar het hout-vestershuis, den gang, dien ik deed met duizelend hoofd, gewonde voeten en beladen met meer dan ik dragen kon.

Ik zette mij neer op de bank dichtbij en schrikte op bij het hooren van de harde stem, die mij gebood op te staan.

Ik *stond* werktuigelijk op. De booze kinderoogen, - *kinderoogen* waren het voor mij, al was de knaap haast grooter dan ik, - trokken mij toch aan. Die knaap met zijn rijke kleeding, zijn frisch, blozend gelaat stond voor mij als de vleesch geworden levenslust en onbezorgdheid. Dat er zooveel levenslust en geluk gevonden werd op aarde, sloeg mij met stomme verbazing.

En toen kwam je vriendelijke, zachte toespraak, je bede om te mogen helpen, Margreet.... Was de wereld dan niet overal als in Wisburg? Was de aarde verdeeld in brokstukken, hier ellende, ginds geluk?....'

Wolfram had meer voor zichzelf dan voor mij gesproken en zich door zijne herinneringen laten medeslepen. Nu keerde hij zich tot mij, alsof hij vragen wilde: 'Heb je mij gevolgd en begrepen?'

Mijne ontroering was hem antwoord genoeg.

‘Je moet door zóoveel zijn heengegaan als ik, om te weten, wat *ik* gevoelde toen ik je ouders leerde kennen. Meer, veel meer dan ik te Wisburg had ontvangen, werd mij hier gegeven, en gegeven op eene wijze, die mij in de eerste weken verwonderd deed vragen, of zooveel geluk blijvend kon zijn. - En, na je ouders, de Vrijheer! - Begrijp je nu mijn houding tegenover Jonker Bodo, Margreet? Na al wat je vader mij over het verlangen van den Vrijheer had gezegd, was geduld *plicht*, het eenige middel dat kans van slagen had. Het kwam er op aan mijne dankbaarheid te toonen; voor alles wat ik genoten had, kon ik niets geven dan mijne bereidwilligheid. Geduld of zachtmoedigheid, geen oogendienst of baatzucht! Geloof dat vrij, Margreet.’

Hij had maar al te goed mijn verwijt begrepen!

‘In Jonker Bodo zag ik den Vrijheer,’ vervolgde hij. ‘Je hadt verleden gelijk, Margreet, toen je beweerde, dat hij mij ondanks zijn opvliegendheid en zijn hoogheid aantrok. Het was hem zoo dikwijls aan te zien, dat hij er berouw van had.’

Maart 1775.

‘Meisjes zijn nieuwsgierig,’ plaagde Vader, toen ik er van morgen op stond zelf het geleende boek aan den Vrijheer terug te brengen. ‘Gij hadt het even goed aan Wolfram kunnen medegeven.’

Ja, - maar dan kon ik Wolfram niet voor zijn lessenaar in het ambtshuis zien!

Gewoonlijk is de Vrijheer 's morgens in zijn kabinet. Dat zoogenaamde kabinet, een ruime kamer in het ambtshuis en vlak naast het Heerenhuis, heeft twee deuren, een uitkomende in de linkerzijgang van het Heerenhuis en een in de achterste kamer van de lange reeks vertrekken in het ambtshuis. Als ik den Vrijheer wil opzoeken zonder de Vrijvrouwe te ontmoeten, ga ik altijd op dat uur en door het ambtshuis.

Ik liep langzaam wachtkamer, gehoorzaal, secretarie, al de kamers door, tot aan het vertrek van den rentmeester...

Daar was Wolfram al ijverig aan het copieeren!

‘Petekindje heeft schik. Wat is er gaande?’ vroeg de Vrijheer bij mijn binnenkomen. ‘Is het boek al uit? Ik had er geen haast mee.’

Hij wees op een stoel naast hem, maar nauwelijks zat ik daar of de deur ging open.

De Vrijvrouwe!

Wat was ik gauw bij de deur, kleurende en nijgende en in het onzekere of ik gaan dan wel blijven zou!

De Vrijvrouw merkte mij ternauwernood op. Zij had een brief in de hand en reikte dien den Vrijheer toe.

‘Kolonel von Hompesch schrijft, dat hij ditmaal alweder van onze uitnoodiging geen gebruik kan maken. Zijne zuster Augusta von Straleck is ernstig ongesteld en hij vertrekt naar Berlijn.’

‘Jammer,’ zeide mijn peetvader. ‘Nu hij te Klakau logeert, had hij zoo gemakkelijk bij ons een paar dagen kunnen doorbrengen. Ik zou hem Bodo zoo graag hebben voorgesteld. - Daar valt nu niets aan te veranderen! - Is de bode nog hier?’

‘Ik heb hem in de bediendenkamer een maal laten voorzetten,’ antwoordde de Vrijvrouw, die inmiddels had plaats genomen.

‘Hij moet niet weggaan, voordat ik hem gesproken heb. - Heidaar, Wolfram!’

Ik kon het der Vrijvrouw aanzien, dat haar de naam van Wilbrant's zoon al onaangenaam was. Zij trok de wenkbrauwen samen, werd een tintje bleeker en speelde met de kanten van haar mouwen, alsof zij niet van plan was op te kijken als hij binnen zou komen.

Toch deed zij het. Zeker wilde zij nu eens weten wat er wel voor bijzonders in ‘dien jongen’ stak.

Zij keek lang en scherp, zij keek of zij alles om zich heen vergat.

‘Zoek den bode op, Wolfram, en zeg dat ik hem spreken wil,’ zeide de Vrijheer. ‘Weet gij den weg naar de bediendenkamer?’

‘Ik ben er nooit geweest, maar Martijn is op de binnenplaats. Als Uwe Genade het goedvindt, zal ik hem de boodschap opdragen.’

De Vrijheer knikte en Wolfram ging.

Op het hooren van Wolfram's stem had de Vrijvrouw het hoofd in de hand laten zakken en gedeeltelijk achter haar zakdoek verborgen; maar een lichte siddering had zij niet kunnen bedwingen. Zij haatte Wilbrant, - de lieden zeiden er niet te veel van. Dat Wolfram in dien haat moest deelen, was onrechtvaardig....

Ik dacht er over na onder het naar huis gaan. Gelukkig, dat Baron Siegfried Wolfram onder zijne bescherming heeft genomen. Als zijn toekomst van haar of van zijn vader afhing!

Van zijn vader! - Die kwam dienzelfden middag bij ons. Hij had gehoord van het ‘buitenkansje,’ dat Wolfram was te beurt gevallen.

‘Wel, wel, heeft de Genadige Vrouw zich zoo je lot aangetrokken,’ zeide hij met zijn luiden, onaangenen lach. ‘Niet aan haar, maar aan mij heb je dat te danken, hoor. Ik heb een woordje voor je gesproken. Het werd ook meer dan tijd, dat je wat ging verdienen. Zeventien jaar, en dan nog geen eigenverdienden draad aan het lijf!’

29 Februari 1776.

Vijftien jaar!

Met die gedachte sprong ik uit bed, kleedde mij aan, vloog het voorhuis door en opende de voordeur.

Alles sliep nog in huis.

Buiten was het anders.

De zon was op en de musschen sjirpten hun best. Tik, tik, zeiden de dauwdruppels, die op mijn hoofd en schouders vielen, terwijl ik naar mijn lievelingsplekje aan het eind van den tuin liep.

Ik groette de vlakke, nog een zee van dauw, waarboven een groepje boomen, een dak, een torenspits uitstak. De lucht was blauw en wenkte mij zoo vroolijk en vreugdevol toe....

Ik kan mij geen verjaardag herinneren, dat die *niet* blauw is geweest. - Al was zij het niet.... wel, ik geloof dat zij het toch voor mij zou zijn. Ik gevoel mij op dien dag nog gelukkiger dan anders.

De dag is één lang feest.

Toen ik tien jaar werd, nam Vader mij lachend in zijn armen alsof ik nog een bakerkindje was.

‘Weet je nog wat je mij hebt toegefluisterd toen zij geboren werd?’ vroeg hij Moeder. ‘Ik heb een gevoel alsof God mij mijn kind zoo uit Zijn hemel in de armen had gelegd.’

Aan die woorden moet ik altijd denken, als Vader en Moeder mij hun verjaarkus geven. Hunne oogen zeggen het weer, en bij de gedachte daaraan breekt er in mijn hart een heel koor van zangvogeltjes los.

Juchhee, juchhee!

Ik draafde den tuin al zingend rond. Het was wat frisch om te blijven staan en ik kon nog niet besluiten om in huis te gaan.

‘Zeven uur,’ riep de klok van Birkenbach.

Ritsch - in huis. - Kaboutertjes, om de woonkamer in orde te brengen, houden wij er nog niet op na, en nu ik zoo groot ben en Toni getrouwd is, heeft Moeder alleen maar een paar maal per week eene schoonmaakster.

Toen ik de deur wilde inwippen, ging het raam daarboven open.

‘Een frisschen morgen, Margreet! - Veel geluk met je jaardag. - Ik ben de eerste met mijne felicitatie.’

Ik schudde lachend het hoofd en wees naar de boomen, de lucht, de vogels....

‘Die hebben mij al geluk gewenscht.’

Na het ontbijt naar het slot om mij door mijn peetvader te laten feliciteeren.

‘Daar hebben wij de jarige,’ riep hij. ‘Een gelukkige dag en een nog gelukkiger jaar, Margaretha Siegfrieda. - *Ik* mag voortaan mijne opwachting wel komen maken. - Je wordt een heele dame. - Tot aan mijne schouders waarlijk! - Toch niet te groot voor een omhelzing van je peetvader?’ en hij kuste mij hartelijk.

Wolfram zat bij hem te werken. Dat gebeurt dikwijls in den laatsten tijd. De Vrijheer zegt, dat hij alles zooveel vlugger vat dan zijn oudere collega's. Bovendien houdt mijn peetvader niet van brievenschrijven en Wolfram stelt gemakkelijk.

Wolfram schoof een stoel voor mij naast Baron Siegfried aan.

‘Raad wat ik voor je heb, Margreet. Het heeft vier beenen en kan niet loopen; het zal....’

Maar hij had al in de handen geklapt en de gangdeur was opengesprongen. Twee bedienden brachten een keurig schrijftafeltje binnen.

‘Mij moet je niet bedanken voor dien inval. Wolfram heeft er de eer van. “Wat doet Margreet in de avonduren?” - “Schrijven, schrijven, Uw Genade.” Best, dacht ik, dan past haar een schrijftafel.’

‘Ik heb nòg wat anders,’ zei hij met een glans in zijn oogen, die mij midden in mijn uitroepen van vreugde deed ophouden.

‘Nog wat anders?’ herhaalde ik, ‘nòg meer?’

‘Geen geschenk: een goede boodschap, maar die je jaardag zeker tot een feestdag zal maken. Gisteren heb ik de Vrijvrouw voor mijn plannen gewonnen. Zij stemt er in toe om - Wolfram - naar - de Academie te laten gaan.’

Ik vloog hem om den hals, ik drukte zijn handen en duwde Wolfram, die sprakeloos van verrassing was opgesprongen, naar hem toe.

‘Het beste en heerlijkste wat gij bedenken kondt, lieve peetvader,’ riep ik lachend en schreiend tegelijk.

‘Ik wist het wel,’ hernam hij met zijn blijdsten glimlach, terwijl hij in onze gelukkige gezichten keek, ‘ik wist het wel. Tegen September kan Wolfram gaan.’

‘En Jonker Bodo? Moet die alleen blijven?’

‘Bodo zal tegen dien tijd 16 jaar zijn. Groot genoeg voor de kadetten-uniform. Gaat nu beiden naar huis. Bodo weet van niets. De jarige moet hem zelf het nieuws mededeelen.’

In de poortgang ontmoetten wij de Vrijvrouw. Zij nam *mij* ditmaal duchtig op onder het voorbijgaan. Ik geloof haast, dat de

indruk bevredigend was. Wolfram's diepen groet scheen zij niet te bemerken; mijne buiging beantwoordde zij met een hoofdknikje.

Bodo wachtte ons met ongeduld op. Vader gaf vrijaf. Het weer was heerlijk en wij deden een prachtige wandeling. Natuurlijk werd Wolfram's toekomst besproken. Bodo was opgetogen. Ook voor hem waren er plannen op het tapijt. Kolonel von Hompesch werd bij Graaf Klakau verwacht. Zijn vader wilde er binnen kort heenrijden om den Kolonel over te halen ook op Sturmfels een paar dagen door te brengen.

Zondag 8 Maart.

Gisteravond gaf de bode twee strookjes papier bij ons af, een voor Wolfram en een voor mij.

Margaretha Albrecht wordt morgenochtend na kerktijd op het slot verwacht.

AURORA VON STURMFELS.

stond op het mijne. Wolfram werd tegen vier ontboden. Wat de Vrijvrouwe met *mij* voor kon hebben, begreep ik niet. Met Wolfram? Die is van het haar toebehoorende Wisburg vandaan... Zij zal hem over zijn gaan naar de Academie willen spreken. Bodo was al naar huis. Hij zou het ons hebben kunnen zeggen.

Ik borstelde mijn haren een kwartier langer dan gewoonlijk, borstelde ze na kerktijd nog eens over, vlocht ze in twee onberispelijke staarten, bond aan de uiteinden hemelsblauwe linten, streek elk kreukje uit mijn japon, sloeg mijn mantel om en trok heel voorzichtig de kaper over mijn glanzenden, gladden bol. Zoo marcheerde ik naar het slot.

‘Boven,’ zeide een bediende, die mij in de gang mantel en kaper afnam.

Naar boven klom ik. Een kamerdienaar opende de deur der boekerij. Ik stond - niet voor de Vrijvrouwe, - maar voor acht jonge meisjes, kennissen of mede-catechisanten uit Birkenbach en Sturmfels.

In een hoek waren zij met een hoogroode kleur opeengedrongen.

Mijne komst gaf verademing. Zij hadden de Vrijvrouwe verwacht.

‘Weet je waarom wij hier zijn?’ vroeg Anna Kerner, de dochter van den dominee van Birkenbach, de oudste van het gezelschap - zij is al drie-en-twintig! - ‘De Vrijvrouw wil....’

Wat zij wilde, ging verloren door het opengaan der deur en de aankondiging van den kamerdienaar:

‘Hare Genade.’

Wij bogen allen zoo diep en sierlijk als wij vermochten.

De Vrijvrouw groette terug en nam plaats.

‘Ik ben voornemens,’ zeide zij, na ons een voor een aangekeken te hebben, ‘eene naaischool te Birkenbach op te richten en heb daartoe de hulp noodig van in het naaien bedrevene, welopgevoede meisjes. Het voor de school benoodigde is aangekocht, de modellen zijn gekozen; de consistoriekamer zal er een dag in de week voor worden ingericht. Anna Kerner als de oudste zal het toezicht over haar mede-helpsters houden. De school zal openstaan voor elk kind, dat zich goed gedraagt en zindelijk is. De gemaakte kleederen worden bestemd voor een Kerstboom voor behoeftige kinderen. Die Kerstboom zal, behalve de vervaardigde kleedingstukken, ook geschenken dragen voor vlijtige onderwijzeressen.

‘Welken middag schikt ulieden het best?’

Men had eene speld kunnen hooren vallen. Allen keken ter sluiks naar Anna Kerner, die al rooder en rooder werd onder de inspanning om haar moed tot spreken bijeen te krijgen.

‘Voor mij Woensdag, met welnemen van Uwe Genade,’ zeide ik, toen het zwijgen bleef aanhouden.

Dat gaf verlichting!

Het tweede schaap, dat de brug der bespraaktheid overging, was Anna Kerner, de nieuwe ‘hoofdonderwijzeres.’

‘Wij zullen het op Woensdagmiddag houden,’ hernam de Vrijvrouw. ‘Zoo uwe ouders bezwaren hebben tegen het werk of den gekozen dag, verwacht ik die binnen de twee eerstvolgende dagen te hooren.’

Zij schelde.

De kamerdienaar opende de deur. Een voor een maakten wij onze passen en buigingen en - herademden op de gang.

Daar werden de tongen lossen.

Anna Kerner werd geplaagd met haar voorzitterschap. De boekerij werd besproken, de schoonheid en statigheid der Vrijvrouw, haar kanten, de oranje satijnen omslagen van haar kleed van violet fluweel, het fichu om haar hals, de amethysten in de doffen van haar gepoederd haar, haar geborduurde zakdoek, alles kreeg een beurt. De stemmen haalden haar schade in. Men snapte en lachte, wel fluisterend en gedempt, maar toch liep het gonzend langs de hooge gang en de breede wenteltrap.

Ik was de achterste. Vlug ging het naar beneden op de met dikke tapijten belegde trap, toen er opeens een stremming, een terugdeinzen merkbaar werd.

Ik keek om den hoek naar de voorhoede....

Die was gestuit op - Bodo.

Hij wilde juist de trap opgaan, stond op de onderste trede en was terzij gegaan om het vroolijke troepje voorbij te laten. Hij had de muts afgenomen en groette met de hem eigene innemende bevalligheid en hoffelijkheid.

‘Heel toevallig,’ zeide ik met de lippen onder het voorbijgaan en dreigde met den vinger.

Ik kende dat ondeugende trekje om zijn mond! Ondanks zijn ernstig gezicht en zijn hoofsche manieren, had hij allen duchtig opgenomen en zijn conclusies gemaakt.

Op den terugweg werd het gesprek nog levendiger.

Welk schrijver zegt, dat jonge meisjes-tongen klapperen als populieren-bladeren in den wind?

Voor een enkele maal is dat geklapper zoo onaardig niet, wijze heer!

‘Ik hoop, dat uw bezoek even prettig zal afloopen, Wolfram,’ riep ik hem bij mijne terugkomst toe.

Zes uur. Wolfram is nog niet terug.

Twee uur door de Vrijvrouwte aan den praaf gehouden. Zij heeft hem wel veel te zeggen!

Bodo zal met hem aan het wandelen zijn of misschien van deze gelegenheid gebruik maken om hem zijn kamer, het geheele slot te laten zien.

Acht uur, en nog is hij niet terug...

‘Ik begrijp het niet,’ zegt Moeder. ‘Indien er iets buitengewoons ware voorgevallen, zou de Vrijheer het ons hebben laten weten.’

‘De Vrijheer is naar Klakau en komt eerst morgen terug.’

Nauwelijks had ik deze woorden gezegd, of Vader schoot zijn overjas aan en ging de deur uit.

‘Wat zou er gebeurd zijn?’ vroeg ik ongerust.

‘Niets, kind,’ antwoordde Moeder, die haar bezorgdheid poogde te verbergen.

‘Een kleine vertraging; een werk, dat tijd vordert...’

Vader is terug.

Zonder Wolfram. - Hij zal van nacht op het slot blijven en eerst morgenmiddag terugkomen.

Vader is ontsteld en verontwaardigd.

‘Er is iets gebeurd,’ dring ik aan. ‘Hebt gij Bodo gesproken?’

‘Jonker Bodo heb ik niet gezien.’

‘Dan de Vrijvrouwte?’

‘Ik werd niet bij haar toegelaten.’

Eindelijk zeide Vader het: Wolfram had zich zoo ongepast en on-

eerbiedig jegens de Vrijvrouw gedragen, dat zij hem in den toren had laten opsluiten.

‘Dan heeft zij het er naar gemaakt,’ viel ik uit. ‘Wolfram oneerbiedig! - De Vrijvrouw heeft het er op toegelegd.’

‘En verder?’ vroeg Moeder, die de oogen niet van Vader had afgewend.

‘Hij zal morgen om twaalf uur op het binnenplein gestraft worden.’

‘Gestraft! - Geslagen?’

Vader knikte.

Ik vloog op.

‘Die booze vrouw! - Zij wil haar haat voor Wilbrant aan Wolfram koelen. Zij kan hem niet uitstaan. - Zij misgunt Bodo's vriendschap aan Wolfram. - Zij wil Wolfram vernederen. - En juist nu Baron Siegfried weg is. - Maar Bodo, Vader? - Hij is toch voor zijn vriend opgekomen. - Hebt gij niet getracht hem te spreken?’

‘Bodo is zelf opgesloten.’

‘Gij hadt hem kunnen schrijven.’

‘De slotvoogd mocht het niet bezorgen.’

‘Dan hadt gij het zelf onder zijn deur moeten schuiven.’

‘Ik ga den open weg, Margreet. - Ik heb gedaan wat ik kon.’

‘Wolfram *moet* geholpen worden.’

Met die gedachte sliep ik dien nacht eindelijk in. Al moest ik hemel en aarde bewegen, ik zou... Wát wist ik niet, maar ik was vast besloten om alles, alles aan te wenden, list te baat te nemen; wat Vader niet kon doen, zou mij niet weerhouden! - Wanneer niets hielp, zou ik een voetval voor de koude, trotsche vrouw doen.

Om half acht was ik den volgenden morgen al aan de poort.

‘Ik mag niemand binnenlaten,’ zeide de portier.

De zware deuren waren nog dicht. Hij sprak door een reet van het winket.

‘Ik moet de Vrijvrouw spreken.’

‘Die is niet te spreken.’

‘Dan Jonker Bodo.’

‘Evenmin.’

‘Ik wil op de terugkomst van Zijne Genade wachten.’

‘Zijne Genade komt niet vóór drie uur. Dan moet gij terugkomen.’

‘Ah zoo,’ dacht ik, ‘de Vrijvrouw heeft haar maatregelen goed genomen. Om drie uur is de straf al lang uitgedeeld.’

Ik bad, ik vleide. - Alles te vergeefs. De deur ging niet open.

Naar binnen zou ik. - Maar?

Ik wist het.

Ik had zoo nederig gesmeekt en gebeden, dat de portier niet op geweldige middelen van mijn kant bedacht zou zijn. Ik was groot en sterk. Met beide handen vooruit deed ik een aanloop op het poortje en schoot naar binnen, voordat de verblufte portier aan verzet dacht. Ik sloeg geen acht op zijn half toornigen, half meewarigen uitroep: ‘Gij komt in ongelegenheid zonder den ander te helpen.’

Gelukkig, het ambtshuis was al open! - Daarachter door het kabinet van den Vrijheer, door de deur, die naar het Heerenhuis leidde....

Tijd tot bedenken had ik niet. Nu ik eenmaal zoover was, moest ik vooruit.

Ik sloop een zijtrap op en klopte aan Bodo's kamer.

Geen antwoord.

Die was ook in den toren opgesloten.

Dan weer naar beneden en in de groote gang op de Vrijvrouwe gewacht, als zij naar de eetzaal zou gaan om te ontbijten.

Ik hoorde haar lichten stap, het ritselen van haar kleed op de trap.

Zij was niet alleen. Een kamerdienaar snelde haar vooruit om de deur te openen. Maar al waren er duizenden geweest, zij zouden mij niet weerhouden hebben.

‘Genadige Vrouw,’ en ik wierp mij op de knieën voor haar, zoodat zij een oogenblik moest stilstaan, ‘schenk Wolfram vergiffenis of leg hem een andere straf op. Zóo zult gij hem knakken!’

Zij kleurde tot in den hals.

‘Onbeschaamde,’ zeide zij langzaam, ‘die mijn dienaars durft omkopen en mijne bevelen in den wind slaat.’

‘Ik alleen ben schuldig! - Ik ben doorgedrongen, alleen om u te spreken: onthef Wolfram van deze onteerende straf. Hij is niet zooals anderen. - Uw Genade weet niet hoe diep en fijn hij gevoelt. Wat een straf is voor anderen, is hem eene marteling.’

Zij had mij laten uitspreken; zij had zelfs met aandacht geluisterd. Maar haar eerste woorden benamen mij alle hoop.

‘Het wordt hier meer dan bespottelijk. - De goedheid van Zijn Genade maakt allen het hoofd op hol. - Een dracht slagen in het openbaar zou een brutalen kwajongen knakken. Sta op. Maak, dat gij wegkomt. Eén woord meer en ik verdubbel zijne straf.’

Zij ging door.

Langzaam stond ik op en viel op een bank neer. Was daar geen uitkomst?

De kamerdienaar stond voor mij.

‘Op last van Haar Genade moet ik u naar de poort begeleiden!’

‘Is Jonker Bodo ook in den toren opgesloten? Mag er niemand bij hem komen?’

Geen antwoord.

De man had gelijk. Hij was voorzichtig. - In zijne plaats zou ik het ook zijn.

Ik liep op een draf naar huis, vertelde mijn wedervaren en smeekte Vader nog eene poging te wagen.

Werktuiglijk begaf hij zich op weg.

De morgen kroop om. - Vader kwam terug.

Het werd een, twee uur.

Terneergeslagen, verontwaardigd en bedroefd, zat ik op de bank voor het huis, toen het openslaan van het hek mij deed opkijken.

Bodo en Wolfram kwamen arm in arm aan. Ik schrikte van Wolfram's bleekheid. Ook Bodo was bleek en vermoeid, maar zijn gezicht glansde van vreugde en voldoening.

Hij liet mij geen tijd om iets te vragen.

‘Wij hebben een slapeloozen nacht en een vermoeienden dag doorgebracht,’ riep hij. ‘Wolfram moet rust hebben en ik breng hem zelf thuis om te zorgen, dat hij onmiddellijk naar bed zal gaan.’

Ik hoorde Bodo met hem de trap naar zijn kamer opgaan en een oogenblik daarna alleen terughollen. Toen ik in huis ging, vond ik Bodo bij Moeder in de keuken.

‘Iets warmes zal hem goeddoen,’ zeide hij, terwijl hij een kop heeten bouillon van haar overnam.

Ik hield hem tegen.

‘Wat is er gebeurd?’

‘Niets,’ antwoordde hij zegepralend: ‘alles is nog in tijds geschikt.’

En hij klom langzaam en voorzichtig met den bouillon naar boven.

Ik wachtte hem op. Vertellen moest hij, al was hij vermoeid.

‘Eerst wilde ik Wolfram laten ontsnappen. Ik vond een geheime gang, die in den toren uitkwam, zocht hem op en ontsnapte daarna zelf om hulp te halen.’

‘Dat is zeker heel duidelijk voor een ingewijde. Je hebt je geweerd.’

Bodo lachte.

‘Het is of ik heel wat gedaan heb. Alles is gemakkelijk gegaan.’

‘Je begrijpt, dat ik geen rust had op mijne kamer, vooral niet nadat Moeder mij daar had laten *opsluiten*, toen ik haar gezegd had alles te zullen doen om Wolfram te helpen. Ik zon op middelen om los te komen. *Niet* door de gewone deur: die was stevig dicht. - Niet door het raam: dat was te hoog. - Daar vielen mij de kleine gangen in. Ik klopte en zocht... totdat ik vond. Met mijn vuurslag in

de hand doolde ik door de duistere hoeken. Onderwijl beraamde ik een plan. Die gangen voerden wellicht naar den toren, waar Wolfram was opgesloten. Het was zooals ik hoopte. Ik belandde in den grooten hoek naast den toren, in de kast, die ik wel eens had zien openstaan, en ik wist, dat ik mij niet had vergist, want juist hoorde ik den gevangenknecht, die Wolfram zijn avondeten bracht. - Moeder's kabinet is zoo dichtbij. Ik durfde nu niet verder gaan, de grendels verschuiven en Wolfram waarschuwen. Ik moest wachten tot alles sliep. Toen kwam ik bij hem, - even maar, - want het was laat geworden en ik had mijn tijd noodig. Ik had namelijk alweer een ander, een beter plan in het hoofd. - Als de wind naar het waterpoortje! Gij weet, dat er aan dien kant weinig ramen zijn. Ik had een lang touw medegenomen. Het einde maakte ik vast aan het vlot, schoof het andere eind door den ring aan den muur en hield dat uiteinde in de hand. Toen stuurde ik het vlot naar den overkant, sprong aan wal en trok door middel van het touw het vlot weer naar den overkant terug, bond een steen aan het lange eind, dat ik nu in de hand kreeg en liet dit in het water zakken. Al dreef het vlot een eindje van de poort, Wolfram, die op klaarlichten dag daarvan gebruik moest maken, zou het touw aanstonds zien en het vlot naar zich toehalen. - Als mijn plan mislukte, Margreet, moest *hij* ontsnappen. Toen naar de Meiershoeve en den Meier opgeklopt. "Een paard! Op één na uw beste." - De boer maakte zwarigheid. "Of zijne Genade daarvan wist?" - "Vader zal u dank weten." - "En *Hare* Genade?" - Sammel niet, maar gehoorzaam," en ik zette daarbij een paar oogen van geweld. - Den weg op naar Klakau! Gelukkig kwam de maan op. Ik had mij anders zeker in den weg vergist. - Na drie uur rennens kwam ik daar aan. Het was zes uur De poort was open.'

'En toen?'

'Wel - toen rustten ik en mijn paard, nadat ik Vader had ge sproken, die na een haastig ontbijt met mij terugkeerde.'

'Jonker Bodo, gij hebt flink gehandeld.'

'Alles is goed gelukt. - Ik hoop, dat Wolfram morgen heelemaal beter zal zijn. - En nu ga ik naar huis om zelf te slapen, want ik ben overmoe.'

Gelukkig werd hem de loop naar huis bespaard. Baron Siegfried zond zijn cabriolet. Bodo knikkebolde al toen het rijtuig den hoek omsloeg.

'Een beste jongen,' zeide Moeder. 'Hij heeft zijn Vader's hart.'

'En zijn Moeder's hoofd,' viel ik lachend in, denkende aan zijn wel overlegd en wel uitgevoerd plan.

's Avonds vertelde Wolfram ons de rest.

Hij was gisteren onmiddellijk in de boekerij gelaten, waar de Vrijvrouwe zat te schrijven. Na zijn eerbiedigen groet met een bijna onmerkbaare hoofdknik beantwoord te hebben, was zij daarmee nog een poos voortgegaan.

Eindelijk had zij hem gewenkt nader te komen.

Haar koele blik was over hem heen gegleden met tergende langzaamheid en opzettelijke minachting; het was een blik, die pijn deed en kwetste, als ging er een scherp mes over hem heen.

Het bloed was hem naar het hoofd gestegen.

'Zijne Genade heeft mij gezegd, dat gij binnen kort naar de Academie zult gaan. Hij zal uwe studiën bekostigen. Heeft hij u herinnerd aan de verplichtingen, die op u rusten?'

'Aan den plicht der dankbaarheid zal ik nooit....'

'Dankbaarheid? Onzin! - Uwe *verplichtingen*' - en zij had bijzonder op dat woord gedrukt, 'zijn van anderen aard. Gij zijt niet hier, maar op het mij toebehoorende Wisburg geboren en gedurende uwe minderjarigheid onderworpen aan de overheid aldaar. Die meerderjarigheid treedt eerst met uw vijf-en-twintigste jaar in. Tot zoolang zijt gij rekenschap verschuldigd aan de rechtbank van Wisburg en staat gij onder mijn toezicht. Ik houd er niet van om lieden van lagen stand in hooger stand te verplaatsen, allerminst nu er een verderfelijke adem gaat door heel Duitschland, door heel Europa. Op verzoek van den Vrijheer heb ik mijne toestemming tot uw vertrek gegeven, vertrouwend, dat gij niet besmet zult worden met de dolle eerzucht en de wanbegrippen der hedendaagsche raddraaiers. - Gij zult in de rechten studeeren. Ik beschouw de vergunning daartoe en het u voorgeschoten kapitaal als een waarborg, dat gij niet zult afwijken van den weg, die u wordt aangegeven, en dat de verworven kundigheden in dienst van Sturmfels en Wisburg zullen worden gebruikt. Dat is de rente van de u verleende gunst en het is om u dit duidelijk te maken, dat ik u heb laten ontbieden. - Gij kunt gaan.'

Maar Wolfram had zich niet verroerd. De harde, smalende toon had hem nog meer gekwetst dan de woorden zelf. Hij was in geen stemming om zich rekenschap te geven van het gevoel, dat hem overheerde en prikkelde tot verzet. Alle lijdzaamheid had hem verlaten.

Zij wilde hem kortwieken! Dat alleen wist hij. Zij legde beslag op zijne kracht en wilde vernietigen waarnaar hij streefde: zijne vrijheid. Voor de weinige jaren, die hem van zijne meerderjarigheid scheidden, eischte zij den arbeid van zijn geheele leven. Hij zou zijn

weldoener alles hebben willen *geven*. Niets zou hem meer behooren: *alles kwam HAAR toe*.

‘Gij kunt gaan.’

‘Dit zijn alzoo de voorwaarden, die Uwe Genade aan de mij verleende weldaad stelt?’

Zij had slechts met een minachtend schouderophalen geantwoord en was opgestaan om het vertrek te verlaten.

‘Ik neem de gunst op deze voorwaarden *niet* aan!’

Andermaal had hem een blik vol minachting getroffen, of neen, minachting had daarin niet den boventoon. Het was iets anders geweest. Bij zijne eerste woorden, bij het geluid van zijne stem had hij die vreemde uitdrukking al opgemerkt. Zijne stem was haar onverdragelijk en toch had zij er naar geluisterd. Het was hem ook voorgekomen of zij zichzelf niet langer had beheerscht, niet langer zoo koel, noch zoo kalm en hoog was als haar strak gelaat deed vermoeden. Ook hare stem was gejaagd:

‘Gij hebt niet te kiezen; er wordt over u beschikt.’

Hij had de vuist gebald en in het volgende oogenblik tusschen haar en de deur gestaan, éene seconde maar, want hij had plotseling begrepen, dat hij te ver was gegaan. Hij had geen woord gezegd; maar zijne oogen vol verontwaardiging en toorn hadden voor hem gesproken en - de Vrijvrouwe nog woedender gemaakt.

Zij had aan de schel getrokken.

‘Roep den slotvoogd,’ had zij den binnentredenden kamerdienaar gelast, en toen de slotvoogd voor haar stond:

‘Sluit dien overmoedigen knaap op. - Gij zult hem morgen op het binnenplein een dracht slagen laten geven. Dat zal hem leeren hoe hij zich tegenover zijne meerderen moet gedragen.’

Eerst toen de deur van de gevangenkamer achter hem was dichtgevallen, was de beteekenis dier woorden tot Wolfram gekomen, ook de beteekenis van den blik, die daarmede was gepaard gegaan.

De Vrijvrouwe haatte hem.

Was dat ook het gevoel, dat hem in haar bijzijn had overheerscht en zijn bloed in vuur had verkeerd, dat hem alles had doen vergeten? Of had het besef van zijne onmacht hem zoo verbitterd, dat hij blindelings tegen de wreede behandeling was opgestaan?

De straf ondergaan? - Hij wilde het niet!

Zijne cel in de tweede verdieping van den toren was te hoog om een sprong uit het venster te wagen, ook al ware het venstertje niet van dikke traliën voorzien geweest; de kap der schouw was door ijzeren bouten van binnen afgesloten. Een andere uitgang was ner-

gens zichtbaar: de zoldering was verwulfd en de grond met roode bakken bevloerd.

Aan ontkomen viel niet te denken.

Zijn eenige hoop was Bodo geweest.

Moedeloos had hij zich voor het smalle venster neergezet en uitgekeken.

Bodo had hem niet vergeten.

Twee, driemaal was er driftig op zijne deur gebonsd geworden.

‘Wolfram, ben je daar? - Wacht, ik kom bij je.’

Maar de deur was toegebleven. Bodo had eene vruchteloze onderhandeling met den slotvoogd aangeknoopt.

‘Ik mag u niet toelaten, Jonker. - Ik heb zelfs den sleutel moeten afgeven.’

En daarop Bodo's ongeduldig:

‘Ga hem dan uit mijn naam halen.’

‘Wat heb je uitgevoerd?’ had Bodo gevraagd, toen de slotvoogd weg was.

‘Geen zorg, hoor. - Ik zal helpen. - Moeder heeft niet bedacht hoeveel Vader van je houdt.’

De slotvoogd was teruggekeerd - zonder sleutel en met het bevel, dat de Jonker bij de Vrijvrouwe zou komen.

‘Tot straks.’

Een lang ‘tot straks!’ Bodo was niet teruggekomen; het was avond geworden.

Een knecht had eene kruik water en brood gebracht.

‘Waar is de Jonker?’

Geen antwoord.

De torenklok had half elf geslagen. Alles was stil geworden....

Had hij zich bedrogen; had hij een grendel hooren verschuiven - Zou Bodo?....

Het volgend oogenblik had hij voor de deur gestaan. Neen, het geluid was van een anderen kant gekomen, lager, achter hem.

‘Help mij.’

Bodo's stem, niet buiten, maar binnen het vertrek. Onder den schoorsteen, in den hoek had iets bewogen. Met moeite was Bodo uit het lage deurtje gekropen.

‘Er is niets aan te doen,’ had hij gehijgd. ‘Moeder heeft mijzelf in mijne kamer laten opsluiten. - Ik *wil* niet, dat je hier blijft. - Om twaalf uur moet je morgen buiten Moeder's bereik zijn, als *ik* je vóór dien tijd niet kan verlossen. - Luister goed. - Door dit deurtje komt men in de tusschengangen van het slot. Je slaat rechts

af en loopt door totdat je aan een trap komt. Beneden is een deur: het waterpoortje. Schuif de grendels weg. Er ligt een vlot in de nabijheid. Steek de gracht over en loop naar de Meershoeve. Uit mijn naam eischt ge den bruinen bles; dat is een goed paard. Ik zal het hun later vergoeden. - Tracht de grenzen over te komen. - Hier is geld. - Niet veel, maar ik heb niet meer. - Nu moet ik weg; anders valt *mijn* plan in duigen. Goed begrepen? Niet vóór half twaalf hier van daan. Als ik in tijds terug ben, is het beter, dat je hier *blijft*. - Ik ga naar Klakau. - Vaarwel. - Wie weet voor hoe lang, Wolfram. - Zoodra als *ik* wat te zeggen heb, kom je terug. - Wij hooren bij elkaar. Vergeet dat nooit.'

Hij was weg.

Wolfram had nog lang Bodo's armen meenen te voelen bij dien laatsten krachtigen afscheidsgroet.

Een afscheid? - Moest het dat zijn, als Bodo niet tijdig genoeg terug was om de straf te verhinderen?

Wolfram had het hoofd op de handen laten zakken.

Door Sturmfels te ontvluchten zou hij breken met alles wat hem dierbaar was.

De straf ondergaan? Hij was opgestoven bij de gedachte.

De nacht was omgekropen.

Tegen den ochtend was hij kalmer geworden.

Het was grooter lafheid de straf te ontvluchten, dan zooveel prijs te geven.

Toch had die straf zich altijd dreigender aan hem opgedrongen. Hij had dien gang gedaan naar het binnenplein, naast den gevangenknecht, die hem aan den paal zou vastbinden. Hij had geleden of hij de vernedering ondergaan had.

Om elf uur had een ongewone drukte hem naar het venster gedreven....

De Vrijheer! - Naast hem Bodo met stralend gelaat.

'Ik begreep toen dat ik gered was,' zeide Wolfram met vochtige oogen.

Het eerste half uur was voorbijgegaan zonder dat de deur zijner gevangenis werd geopend. Bodo was eindelijk binnengestoven. Onder een stormachtig 'hoera' had hij Wolfram omhelsd, of de scheiding jaren in plaats van uren had geduurd.

'Nu spoedig naar Moeder en haar vergeving gevraagd!'

Wolfram had zich laten meetrekken. Bodo's uitroep was voor hem verloren gegaan. Hij had dien eerst begrepen op den drempel van het kabinet van den Vrijheer. Ook de Vrijvrouwe was daar.

Haar vergeving vragen?

Of die gevraagd en gegeven zou worden, als de Vrijheer zich daarmee niet had bemoeid, weet ik niet. Wolfram was met een stugge uitdrukking op het gelaat blijven staan, en de Vrijvrouw had al haar strengheid hernomen.

‘Die knaap heeft niet eenmaal het besef, dat hij in eerbied te kort is geschoten,’ had zij gezegd. ‘Hij moet er aan herinnerd worden, dat hij laag, *zeer* laag staat, iets wat de goedheid van den Vrijheer en van u, Bodo, hem hebben doen vergeten.’

Het bloed was Wolfram andermaal naar het hoofd geschoten.

‘Wolfram erkent, dat hij op ongepasten toon heeft gesproken,’ had de Vrijheer geantwoord met gezag en een blik, waarvoor Wolfram het hoofd had gebogen. - ‘Vraag Hare Genade om vergeving. Ter wille van mij, ter wille van mijne bijzondere belangstelling in u, zal zij u zeker van de opgelegde straf verschoonen.’

Hij had niet afgewacht of Wolfram het gegeven bevel zou nakomen, maar hem voor zijne vrouw op de knieën geduwd.

De Vrijvrouw had begrepen, dat zij den slag had verloren. Zij had zich door den onwilligen boeteling de hand laten kussen en de kamer verlaten.

Er werd den volgenden morgen geen les gegeven. Bodo kwam niet - die sliep zeker nog! - en Vader zond Wolfram in den tuin.

Ik was in de woonkamer bezig.

Het was een mooie, heldere morgen; de ramen stonden open en de buitenluiken waren op een kier toegetrokken, omdat de zon op dat uur pal op de ramen staat.

Waar ik zat, kon ik Wolfram zien werken.

Eensklaps hoorde ik een zwaren tred....

De houtvester. - Hij ging op zijn zoon toe.

‘Wat is er gisteren tusschen jou en de Vrijvrouw voorgevallen? - Brutaal geweest, he? - Je mond voorbijgesproken?’

Wolfram vertelde het voorgevallene.

‘Niet zoo gauw geraakt zijn een volgenden keer. Woorden zijn geen steenen. - En ik zou je niet in den steek gelaten hebben. Ik heb even goed Wisburgsch bloed in het lijf als de hooge Vrouwe van Wisburg zelve. Een kleine toespeling zou wonderen hebben gedaan.’

‘Maak die nooit voor mij, Vader,’ viel Wolfram in met hoogroode kleur. ‘Gij weet hoe het mij is, wanneer gij u daarop laat voorstaan.’

‘Tut, tut, mijn Heer zoon krijgt hoe langer hoe meer fijne manieren en laat zich liever op zijn geleerdheid voorstaan. Mijn vader was een edelman. Dat is en blijft zoo.’

Wolfram zweeg en plukte de dorre takjes uit zijne hark.

‘Zijn Moeder en de kleine wel, Vader?’

‘Gij praat er maar weer over heen en schijnt niet om uw afkomst te geven.’

‘Ik geloof, dat menigeen over zulk een toestand denkt zooals ik, Vader. Beter het *wettig* kind van eenvoudige ouders, dan....’

Hij eindigde den volzin niet.

‘Wettig! Wettig! - Het heeft weinig gescheeld of de Heer van Wisburg had mij erkend. Als hij nog maar een paar maanden langer had geleefd, zouden de zaken anders geloopen zijn. *Geducht* anders!’

‘Maar nu de zaken eenmaal dezen keer genomen hebben....’

‘Is het juist van belang om de menschen van tijd tot tijd eens te kunnen herinneren, dat het anders had *kunnen* zijn. Drommels! die eerste maanden na Vader's dood waren moeilijk. Te weten, dat men het aan een paar letters minder op het geboorte-register te wijten heeft, dat men geen groot Heer is geworden, is erg. En dan die lange minderjarigheid! - Zoo tot vijftwintig jaar aan handen en voeten gebonden voor den Magistraat te zitten!’

Wolfram hief het hoofd op als trof hem een invallende gedachte.

‘Dat is waar ook! - Ik ben er met geen enkel woord tegen opgekomen, toen de Vrijvrouwe mij van dien termijn heeft gesproken. Mijn afhankelijkheid duurt twee jaren korter.’

Wilbrant keek hem van ter zijde aan.

‘Het zou je weinig gebaat hebben.’

‘De Vrouwe van Wisburg staat niet boven de wet, Vader.’

‘De wet is op haar hand. - Ja, aan trouwen viel in dien tijd niet te denken. - Wij waren zoo arm - en ook, ik had eigenlijk een heel ander, een voornaam huwelijk op het oog.’

Er volgde een lange pauze.

‘Ben ik - Moeder's kind?’ vroeg Wolfram, en zijne stem beefde.

‘Van wie anders?’

Weer een pauze.

‘Waarom mij dan later niet geëcht? - Het ware niet zoo moeilijk geweest mij hetzelfde voorrecht van mijn broeders en zusters te gunnen.’

‘Ja - dat ging niet. “Wat een omslag en drukte voor niet,” zou de Schout hebben gezegd.’

‘Doe het nòg, Vader.’

‘Ben je dol, jongen, om zoo'n misbaar te maken. Bij mij zijn er geen kasteelen en geldzakken te winnen.’

‘Een eerlijke geboorte is in mijn oog....’

‘Je oog is een dollemansoog.’

‘Herstel, Vader. - Wanneer een eerlijke geboorte voor u geen waarde heeft, hecht gij er toch zeker aan, dat ik niet twee jaar langer dan noodig is aan den leiband der Vrijvrouw zal loopen. Bedenk hoe mij dat zal binden, mij achteruit kan zetten in mijn loopbaan, mij zal belemmeren om - geld te maken.’

‘Het is drommels jammer,’ antwoordde Wilbrant, getroffen door dit laatste betoog, ‘drommels jammer, maar het gaat niet.’

‘Waarom niet? - Herstel, Vader.’

‘*Waarom* niet? - Dat is in geen twee woorden verteld. Ik heb toen wat ruw geleefd en wil liefst geen koeien van dien tijd uit de sloot halen.’

‘De Vrijheer zal zeker uw verzoek ondersteunen.’

‘Laat den Vrijheer er buiten. Moei hem er nooit in. Verstaat gij, Wolfram? Gij zoudt mij in groote ongelegenheden brengen.’

‘Wanneer zal ik uw besluit hooren, Vader?’

‘Nu, te avond of morgen wel niet. Ik moet alles nog eens rustig overleggen.’

Wolfram begon te harken, en het tuinhek viel achter den houtvester dicht.

De streken met de hark werden al langzamer en korter; zij hielden geheel op.

Wolfram was in gedachten blijven staan.

Ik klopte zacht bij Vader aan.

‘Wolfram heeft verdriet, lieve Vader, en gij alleen kunt hem opbeuren.’

Hij kuste mij op het voorhoofd.

‘Ik heb alles gehoord, Greta.’

Bodo kwam, terwijl Wolfram nog op Vader's kamer was.

‘Ik ben uitgeslapen! Hoe gaat het Wolfram? Toen ik hem gisteren uit den toren haalde, zag hij er uit of hij de koorts had. Onderweg klappertandde hij. Had ik hem maar eerder kunnen verlossen! Hij blijft zwak, al is hij in den laatsten tijd veel aangekomen.’

‘Ja,’ flapte ik er vinnig uit, ‘onder de Vrijvrouw zou hij het spoedig afleggen. Onder haar moet men stalen zenuwen hebben en een... een ijzeren rug. Wolfram in het openbaar te willen afstraffen alsof hij...’

Ik eindigde den volzin niet. ‘Alsof hij een koewachter ware’, had ik willen zeggen. Wolfram was dat zoo kort geleden te Wisburg geweest. In haar oog zou hij het altijd blijven. En koewachters, arbeiders, jagers, boschwachters, ambachtslui, al dat volkje, op de

toebehoorende dorpen en gehuchten geboren en daar wonende, en *daartoe van rechtswege behoorende*, zooals de Schout bij groote gelegenheden voorlas, werden immers geranseld als zij te kort schoten in hun werk en in hun eerbied voor hunne heeren of ruzie maakten, geranseld of opgesloten of gehangen, al naarmate den aard of de grootte van hun vergrijp en - den luim van hunne Heeren. De Vrouwe van Wisburg had toch het recht een weerspannigen onderhoorige, dien zij daarenboven niet lijden mocht, te straffen? Op Sturfels werd de stok zelden gebruikt. Weinig Heeren dachten zooals Baron Siegfried. Op de meeste Heerlijkheden ging het anders toe. Wij, Sturfelsers, waren verwend, zooals de Vrijvrouwe zelve zoo menigmaal had gezegd.

Bodo had kleurend de wenkbrauwen saamgetrokken onder mijn uitval.

‘Wolfram is oneerbiedig geweest en heeft vergeten tegenover wie hij stond, Margreet. Door zijne partij te trekken, beschuldig ik Mama van onrechtvaardigheid; bedenk dat. Ik heb er bij haar op aangedrongen, dat zij *genade* voor recht zou laten gelden. Eerst nadat die poging mislukt is, heb ik Wolfram op andere wijze trachten te helpen.’

Genade voor recht. Daar sprak heel wat trots uit die woorden.

‘Juist nu Mama hem een gunst had bewezen, trof haar die houding te sterker,’ hervatte Bodo. ‘Gij beoordeelt Mama altijd hard, Margreet. Gij vergeet, dat zij Wolfram met heel andere oogen aanziet dan wij, dat zij hem nauwelijks kent en hem beschouwt als... als...’

‘Als koewachter,’ dacht ik.

‘In het kort: dat zij hem niet kent zooals wij. En daarmee is alles gezegd.’

Hij trok een stoel bij den haard, raketste het vuur op, keek in de vlammen en sprak langen tijd geen woord.

‘Vader heeft, bij Graaf Klakau, Kolonel von Hompesch over mij gesproken,’ zeide hij eindelijk. ‘Ik ga van 't najaar. Eerst Wolfram en dan ik weg. Het zal hier stil worden, Margreet.’

Ja, stiller dan ik mij kon voorstellen!

Vader's kamer ging open. Bodo schoof twee stoelen bij.

‘Neen, niet bij den haard: in de frissche lucht, Jonker Bodo,’ riep Vader. ‘Loop liever met Wolfram naar Birkenbach. Gij hebt er nog juist den tijd toe vóór het avondeten.’

Woensdag 15 Juli.

Wij hebben het heel druk. Een poos geleden zijn wij, Moeder, Wolfram en ik, naar Bermen gegaan, - de Vrijheer had ons zijn jachtwagen gezonden - om inkoop te doen voor Wolfram's uit-

rusting. Zijn stiefmoeder heeft daar natuurlijk geen begrip van. En nu is het naaien aan de beurt. Daar moet heel wat gewerkt worden om alles klaar te hebben vóór het eind van Augustus.

Wolfram's uitrusting, Wolfram's heengaan, - wij spreken bijna over niets anders. Bodo is er even vol van als wij. Aan tafel, in de tusschenuren komt het leven aan de Academie met vragen en plannen voor de toekomst op het tapijt.

‘Als Wolfram klaar is, moet hij zich hier vestigen,’ beweerde Bodo. ‘Rechter Mastel wordt al oud; tegen dien tijd heeft hij zijn ontslag gevraagd en kan Wolfram hem vervangen. Nog beter zou het zijn, als Wolfram advocaat bleef en Vader behulpzaam werd in het bestier der goederen. Later, als Vader meer rust verlangt, gaan wij beiden aan het bestuur en kan Wolfram naar hartelust verbeteren en vervormen. Sturmfels zal een modelstaat in het klein worden.’

‘Jonker Bodo houdt van plannen maken en vergeet, dat er nog heel wat moet gebeuren eer wij zooverre zijn. Daar liggen jaren tusschenbeide. Ook voor hem zullen die jaren groote veranderingen aanbrengen. Het gaan naar de kadettenschool, het leven daar, zijne bevordering tot officier, de dienst in het leger, het garnizoensleven...’

‘Maar ik blijf niet lang in dienst,’ viel Bodo Vader in de rede, ‘hoogstens één of twee jaar nadat ik officier ben geworden, en louter en alleen om de wereld buiten Sturmfels eens te bekijken en om Moeder plezier te doen. Dan kom ik voor goed op Sturmfels bij u allen terug,’ en hij liet zijn blik rondgaan. ‘Ver van Sturmfels zou ik niet gelukkig kunnen zijn.’

‘Niet zoo haastig,’ hernam Vader, terwijl Moeder Bodo een goedkeurend knikje toezond; ‘wie het onbekende veroordeelt, oordeelt als een blinde over de kleuren.’

‘Wat stelt Wolfram zich voor?’ vroeg Moeder, Wolfram een malsche snede beefsteak op zijn bord schuivende.

Bodo legde mes en vork neer.

‘Wolfram kan alles wat hij wil. Voor hem staat de wereld open; maar ik weet, dat hij evenveel van Sturmfels houdt als ik en wenscht terug te komen,’ zeide hij haastig.

‘Als dat zoo is, hadt gij hem het antwoord wel kunnen overlaten,’ schertste Vader.

‘Wolfram denkt zooals ik spreek,’ en Bodo stak zijne hand over tafel aan Wolfram toe.

‘Al weder.’

Bodo lachte. Hij stelt Wolfram hooger dan zichzelf en is nooit traag om dit te erkennen, en toch ligt er zoo dikwijls een tintje bescher-

mende goedheid over zijne woorden en handelingen. Als ik het hoor, spaar ik hem niet en achtervolg ik hem met mijne plagerijen. Ongelukkig is hij daar wel tegen opgewassen.

Vooraf in den laatsten tijd is die beschermende toon merkbaar tegenover Wolfram, die, na het gesprek met zijn vader, stil en gedrukt is. Hij is herhaaldelijk naar de houtvesterij geweest, zonder gevolg. Zijn vader weigert te beslissen.

Ik overdacht dit alles op weg naar de naaischool en had mijn stap vertraagd. De meisjes wachtten al voor de consistorie-kamer.

De kleinen speelden in het zonnetje.

Een paar minuten later zaten wij allen aan de lange tafel en had Anna Kerner het werk uitgedeeld.

Eerst de kleinen naald en draad in de dikke, onhandige vingertjes gestopt, ze alles uitgelegd en aan den gang geholpen, daarna het eigen werk opgenomen....

Wij waren druk bezig, toen de Vrijvrouw binnenkwam.

‘Blijft zitten; werkt voort, meisjes,’ riep zij en begon haar ronde.

Ik had haar niet meer gezien na dien ochtend in de gang. Ik hoopte, dat zij mij zou voorbijgaan. - Stil en vlijtig, het hoofd over mijn werk gebogen, stikte ik door en voelde mijn kleur stijgen bij elken stap, die haar nader bracht.

‘Laat het werk van *uwe* kleinen zien, Margaretha Albrecht.’ - Zij kent ons allen bij naam en vergist zich nooit.

‘En nu het uwe.’

Ik hield mijn nachtponnetje in de hoogte.

Eindelijk was zij weer bij de deur.

‘Anna Kerner heeft het vlijtigst en Margaretha Albrecht het zindelijkst gewerkt. Ik vertrouw, dat vlijt noch zindelijkheid een volgenden keer bij een van allen zal ontbreken,’ zeide zij langzaam bij het heengaan.

De Vrijvrouw is flink. Zij ziet scherp en verspilt geen woorden; zij heeft er slag van om de menschen in het gareel te laten loopen. Zij zal een volgenden keer dezelfde aanmerking niet behoeven te maken.

Zoo flink en zoo hard. Het gebeurde met Wolfram stond mij weer zoo levendig voor oogen. Ik moest er aan denken, of ik wilde of niet. Ook aan Bodo's gezegde: ‘Gij beoordeelt Moeder te hard.’

Deed ik dat? Moeder had het mij ook gezegd. ‘De Vrijvrouw heeft hare moeder nooit gekend,’ zeide zij mij verleden, ‘haar vader was meestal in het leger en moest haar in handen achterlaten, die weinig voor opvoeding van kinderen geschikt waren. *Als* hare moeder ware blijven leven, zou zij zeker heel anders geworden zijn. Moeders kunnen zooveel.

Had zij de mijne gehad...

Hè, Moederlief, laat ik u in gedachte eens als eene edelvrouw aankleeden en het haar poeieren. Trek deze sleepjapon aan en neem dezen waaier in de hand. - Zet u nu op gindschen, grooten armstoel. - Pas op, daar komt uwe nieuwe dochter binnen, de kleine Aurora. - Wat zegt gij haar op dien zachten toon, terwijl gij haar in de donkere, toornige oogen kijkt? - Dat zij *niet* trotsch en *niet* hard moet zijn? - De *kleine* Aurora..! Neen, het gaat niet! Ik kan mij de Vrijvrouwe niet anders dan groot en statig voorstellen, alsof zij zoo kant en klaar de wereld ware ingestapt met al haar deugden en gebreken. Niets aan haar schijnt gegroeid en geworden; niets in haar zal veranderen; alles is op maat en zal zoo blijven.

Ik geloof, dat juist dat onveranderlijke in haar mij ergert en boos maakt. Wanneer ik als klein kind haar schoonheid hoorde roemen, placht ik heel onbeleefd mijn opmerkingen daarover te luchten. 'Mooi? - In het geheel niet! - Of ja, toch wel: zooals een boom, een plant, een huis; maar een mensch moet heel anders mooi zijn.' Zij is zóo groot, zóo sterk, zóo hard, zóo hoog boven allen, dat zij voor niemand iets gevoelt, haar man en haar zoon uitgezonderd. Buiten die beiden en - *wellicht* de lieden van haar stand, - bestaan er voor haar geen menschen: alleen werktuigen of ledepoppen.

Wat zou Moeder zeggen als zij mij hoorde? - Wat zoudt *gij* zijn, Margaretha Siegfrieda, als gij zulk een lieve, voortreffelijke moeder niet hadt? - Wat zou er van u terecht komen met uw eigenzinnig hoofd en uw onbesuisdheid?

Heelemaal niets. - Het is heerlijk om moeder te zijn en zooveel te kunnen doen. De man voor velen; zoo hier en daar, bij tusschenpoozen een forsche greep in de wereld: 'Hola, dat gaat niet goed; zóo moet het zijn. - Komt gij er niet? - Wacht, ik zal een handje helpen.' En de moeder? Voor enkelen, voor één wellicht, maar dan ook heelemaal, zóo innig, zóo altijd... zóo alles in alles...

Een oogenblik van groote stilte. - Een luid gelach.

Ik keek op.

'Waar denkt gij aan, Margreet? - Opgebiecht!' klonk het, en ik zag aller oogen op mij gericht.

'Aan - moeders.'

Een algemeen gelach tot antwoord.

'Wij dachten, dat je aan heel andere droomen bezig waart. Denk eens aan de trap... en aan den Jonker, die er juist op wilde toen gij daar afkwaamt.'

'Toen *wij* daar afkwamen. - Om mij, die hij elken dag ziet, zal

hij wel niet gekomen zijn! Veeleer om eens met jelui kennis te maken.'

Dina en Sophie kleurden als 'roô rozen,' gelijk het oude liedje zegt, maar Anna Kerner beweerde, dat Bodo alleen oogen voor mij had gehad.

'En hoe is die andere leerling van uw vader?'

'Gaat hij haast studeeren?'

'Lijkt hij op den houtvester, zijn vader?'

'Hoe gaan jelui met elkaar om?'

Het was een kruisvuur van vragen.

'Jonker Bodo en Wolfram zijn beiden mijne pages,' zeide ik heel ernstig. 'Het zijn deftige, wellevende, beschaafde jongelui. - Als ik ga wandelen, draagt de eene mijn zakdoek en de ander mijne reticule...'

'Jonker Bodo is verreweg de knapste...'

'Van binnen of van buiten?' vroeg ik.

'Nu - van buiten.'

'Ik heb mijne keus nog niet gedaan en voeg mij zoo lang bij uwe uitspraak. - Het is vier uur geslagen. - Vergunt de hoofdonderwijzeres mij weg te gaan?'

'Geen verlof. - Margreet moet blijven en vertellen. Zij heeft ons voor het lapje gehouden,' riepen allen tegelijk.

Het was eene opschudding, een oproer....

De eene greep naar mijn werk, een tweede naar mijn hoed en doek, een derde sloot de deur. Een bank viel om; een kluw garen raakte verward tusschen de voeten der kleinen.

'Niet er uit, niet er uit,' klonk het in koor.

'En ik er in,' riep Bodo aan het raam.

Hij sprong naar binnen.

'Wat gebeurt er? - Wie is de schuldige? - Ik zal een handje helpen.'

Ik weet niet of de spotvogel alles verstaan had. Van het laatstgesprokene zeker veel. Ik las het in zijne oogen.

Hij stond met de muts in de hand te midden van het troepje opgeschrikte, overblufte, lachende meisjes.

'Gehoorzame dienaar. - Tot alles bereid. - Wat moet ik doen?'

'Mij opbrengen, Heer Grootwaardigheidsbekleeder,' antwoordde ik, van de gelegenheid gebruik makende om weg te komen.

'Is dit uw eigendom?' vroeg Bodo deftig en nam hoed en doek uit de handen, die er zich van hadden meester gemaakt. 'Vooruit! - Pardon - Geef mij uw zakdoek - en uw reticule - *beide*, als 't u blijft, want ik ben vandaag alleen. - Voor heden niet? -

Dan een volgenden keer. Vaartwel, dames. Ik ben gelukkig van dienst te zijn geweest,' en met een mengeling van lossen zwier en hoofsche deftigheid opende Bodo de deur, liet mij voorgaan en volgde mij naar buiten.

'Hebt gij lang aan het raam gestaan, Jonker Bodo?'

'Een *heele* poos, Margreet.'

'Wat hebt ge gehoord?'

'Een *heele* boel, Margreet.'

'Dan bent ge een luistervink.'

'*Heelemaal*, Margreet.'

'Luistervinken krijgen gewoonlijk niet veel goeds van zichzelf te hooren.'

'Ik ben *heel* tevreê, Margreet.'

'En heel onuitstaanbaar,' zei ik, half lachend, half boos, op denzelfden slependen toon, dien hij had gebruikt. 'Maar - hoe zijt ge zoo eensklaps daar gekomen?'

'Te paard.'

Ik keek rond.

'Ik had Johan met Myra aan huis bij je vader besteld. Hij wacht met de paarden in het dorp.'

'Nu - ga dan daarheen.'

Bodo groette heel beleefd en ging gedwee.

Ik had een paar passen gedaan....

'He, Margreet.... Wilt ge mijne excuses bij je vader maken? - Ik ben wat haastig uit de les geloopt en heb al mijn boeken laten liggen. - Ge bergt ze wel voor mij op, he?'

Ik begon lont te ruiken, zooals Baron Siegfried zegt. Bodo had zich onder het rijden herinnerd, dat hij tegen de regels van orde, door Vader ingesteld, had gezondigd. Hij wist, dat ik nog op de naaischool was, had mij willen vragen zijn verzuim goed te maken en - had er een grapje van gemaakt!

'Wacht maar, Jonker Bodo, ik zal revanche nemen.'

Hij liep lachend het dorp in.

Ik bleef een oogenblik staan en keerde naar de consistorie-kamer terug, daar ik mij aan hetzelfde verzuim had schuldig gemaakt. Eigenlijk was ik niet rouwig om mij nog eens zonder Bodo te vertoonen, na al de plagerijen van de meisjes.

Zij waren nog allen bijeen. Er viel genoeg te bepraten. Niet alleen Bodo's neerplofften in ons hoenderperk, maar, of *bovenal*, wat de Vrijvrouwe wel zou zeggen, als zij hoorde hoe druk en woelig wij ons hadden aangesteld.

‘Als zij het hoort,’ viel ik in.

‘Zou de Jonker?...’

‘Wel, nu nog mooier: Bodo een aanbrenger, een verklikker!’

Ik was verontwaardigd.

Hun bezorgdheid ging in uitgelatenheid over. Ik pakte mijn boeltje bijeen en ging met Dora Kolff naar huis.

Een nieuwe bladzijde.

26 Augustus 1776.

Wolfram is vertrokken.

Tien dagen geleden brachten Vader en ik hem 's morgens vroeg naar de diligence te Birkenbach. Bodo rende ons achterop, om nog bij het laatste afscheid te zijn.

De voorgaande dagen had Bodo met ons doorgebracht; den allerlaatsten dag was hij natuurlijk van 's morgens vroeg tot 's avonds laat gebleven.

Die allerlaatste dag was als een stormvlaag voorbijgegaan. Er viel niets meer te doen: Wolfram's goed was gepakt; hij had afscheid genomen aan het houtvestershuis, hij was voor het laatst bij den Vrijheer geweest, die hem aanbevelingsbrieven had medegegeven; hij had nog eens met Vader uitvoerig over alles gesproken. Wij hadden dus dien dag rustig en ongestoord kunnen doorbrengen, maar niemand was daarvoor gestemd. Wij waren allen onder den druk der naderende scheiding. Bodo's scherts vond geen weerklank en zijn grappen vielen in het water.

Wolfram was opmerkelijk stil na het afscheid van zijn vader teruggekomen. Deze had hem nogmaals uitdrukkelijk verboden de hulp van den Vrijheer voor zijne echtverklaring in te roepen of daarvan een woord aan hem te reppen.

‘Mijn post, mijn heele toekomst zou je daardoor op het spel kunnen zetten,’ had de houtvester beweerd. Een onderzoek naar dien tijd zou niet in zijn voordeel uitvallen en de Vrijvrouw zou voorzeker deze gelegenheid aangrijpen om haar wrok aan hem te koelen en hem naar Wisburg terug te zenden.

's Middags had Vader eene wandeling naar Hohenlinde voorgeslagen. Onwillekeurig hadden de jongelieden den stap wat verhaast, onge-

merkt had Vader den zijnen wat ingekort, zoodat zij ons voorop waren gekomen en in volle vrijheid voortbabbelden. Van tijd tot tijd ving ik een woord op.

‘Zorg op Sturmfels te zijn als ik met groot verlof thuis kom, vóordat ik naar mijn eerste garnizoen ga, Wolfram. In de tusschen-vacanties zullen wij elkaar hier stellig ontmoeten. Sturmfels zou geen Sturmfels meer voor mij zijn zonder jou.’

‘Ik denk, dat je dan wel andere kennissen zult hebben, die je beter passen dan ik, Jonker Bodo.’

‘Ben je van plan andere kennissen te *zoeken*?’ vroeg Bodo schielijk.

‘Wij zullen ze niet *zoeken*, wij zullen ze ontmoeten. Onze wegen zullen uiteenloopen.’

Bodo zweeg een heele poos.

‘Ik reken op je trouw. - Zeg, dat je rekent op de mijne,’ en hij stak hem een hand toe, die Wolfram krachtig drukte.

's Avonds was de Vrijheer voorbijgekomen. Het warme, zoele weder had ons in den tuin gehouden; toen hij ons gezellig onder den kastanjeboom bijeen zag, was hij even binnen gestapt. Ik meende, dat het ‘binnen stappen’ zoo heel toevallig niet was. Na een oogenblik gerust te hebben, was de Vrijheer opgestaan en had Wolfram gewenkt. Samen waren zij toen dieper den tuin ingewandeld. Terugkomende was Wolfram zeer ontroerd geweest en had Vader's oogen gezocht, alsof hij hem veel te zeggen had. Ook de Vrijheer was aangedaan geweest.

Bij het naar bed gaan, - Bodo was met zijn vader naar het slot teruggekeerd, - had Wolfram ons verteld wat er tusschen hem en den Vrijheer was voorgevallen.

‘Ik ben oud en gij zijt jong,’ had hij gezegd, ‘ik weet niet of ik het einde van uwe studiën aan de Academie zal beleven. Om alle stoornissen en onaangenaamheden te voorkomen, heb ik op uw naam een som vastgezet, ruim genoeg om uwe studie jaren te bekostigen. Ik was eerst niet van zins u dit te zeggen, maar later nadenken heeft mij van plan doen veranderen. Het studeeren zal u lichter en aangenamer vallen, nu gij deze beschikking kent.’

Tien dagen liggen tusschen nu en toen. Mij dunkt, dat Wolfram al had kunnen schrijven....

‘Een brief,’ zeide Vader, binnenkomende, ‘een brief van Wolfram! Roep je moeder, Margreet, ik zal hem voorlezen.’

‘Göttingen, 31 Augustus 1776.

GELIEFDE PLEEGOUDERS, GELIEFDE ZUSTER,

Gij zult wel even verlangend zijn om te hooren hoe het mij op reis is gegaan, als ik om het te vertellen. De post vertrekt eerst morgenavond, helaas, maar ik begin al vast te schrijven. - Mijne reis was voorspoedig; ik ben wel, ben goed onder dak gekomen en heb eene goede hospita. Dit alles om u gerust te stellen, voordat ik met het relaas van mijne wederwaardigheden aanvang.

Hoe lang ik, stijf en uiterlijk gevoelloos, onverschillig voor wat mij in den beginne omgaf, op mijn nauwe plaats in den rammelenden wagen gezeten heb, weet ik niet. Eensklaps gevoelde ik een paar doordringende oogen op mij gevestigd. Zij behoorden aan een jongmensch tegenover mij, ongeveer twee of drie jaar ouder dan ik. Hij zat geheel in elkaar gedoken, beide handen geleund op den knop van den langen stok, welken hij tusschen de knieën hield, en zijn kin op zijne handen.

Toen hij mijn blik tot zich getrokken had, knipte hij met de oogen en mompelde iets binnensmonds. Daarna herhaalde hij het luider:

“Drie kwartier. - Is het een goede dut geweest, jongeheer?”

Gelaat en houding waren zoo koddig en goedig, dat zijne zonderlinge wijze om een gesprek aan te knopen eer vermaakte dan beleedigde. Hij ging voort met mij aan te kijken. Ik gaf hem zijn blik terug, nieuwsgierig naar het verloop van deze voorstelling.

“Zuiver Mesmeriaansch”, zeide hij eindelijk, zonder van houding te veranderen. “Hebt ge daar al van gehoord? Ik heb dat op allen in den wagen geprobeerd. Gij zijt de eenige van het gezelschap, die daarvoor vatbaar is.”

Onwillekeurig keek ik mijn medepassagiers aan: een dikken paardenkoopman, die blazende en snorkende in den dut was geraakt, twee boerinnen in een half fluisterend gesprek verdiept, een handwerksgezel, een oud heer, die zijn calotje diep over ooren en oogen had gedrukt, en twee magere, opgeschoten knapen.

“Al van Mesmer gehoord?” vroeg mijn overbuur weer.

“Uit de couranten.”

“Couranten? - Bah! ik ben in Weenen geweest en heb den man zelf gezien. Een wonderman, een kunstenaar....”

“Of een kunstemaker.”

“Daaraan hebben die vervloekte couranten schuld! Mesmer is een

voorlooper, een ziener, die door zijn blinde tijdgenooten natuurlijk voor een dwaas wordt uitgekreten....”

En hij vertelde mij van den wonderbaren man zaken, waarvan hij ooggetuige was geweest en die de grenzen van het natuurlijke overschreden. Hij was in vuur en sprak uit volle overtuiging.

Een vroolijk gezelschap! Ik *moest* naar hem luisteren, naar verhalen van zijn reizen, van zijne ontmoetingen met hooge, met *de* hoogste personages in Oostenrijk, - moest zijne welbespraaktheid en belezenheid bewonderen. Mijn aandeel in het gesprek bepaalde zich tot een uitroep, eene vraag, een ontkennend of toestemmend antwoord. Hij vertelde voort op de aangenaamste wijze van zijne jaren op de kadettenschool, zijn verblijf te Weenen, zijne zwerftochten en zijne ouderlijke woning, alsof wij geen toevallige reisgenooten waren, die over een paar uur voor goed zouden scheiden.

De weg klom, de paarden vielen in den stap, en voerman en conducteur stegen af.

“Zouden wij hun voorbeeld niet volgen?” vroeg mijn reisgenoot. “Hoelang moet gij in deze glazen doos blijven?”

Hij had gelijk. Na vier uur zittens in eene benauwde, besloten ruimte was de versche lucht dubbel heerlijk.

Hij bleef naast mij en vervolgde het gesprek.

“Gaat gij te Göttingen studeeren? - Ik ben ook student, maar op een andere wijze. De wetenschap, die mij aantrekt, maakt mij niet tot een gevangene tusschen de muren eener Universiteit. Zij spreekt mij van alle kanten toe,” ging hij voort met kluchtig pathos, “want zij is overal en voor ieder verkrijgbaar, die een open hart en een open oog voor haar heeft. Hola, gij wilt graag den naam dier wetenschap hooren en haar adept worden?... Breek dan met alles wat u stelselmatig werd opgedrongen en neem uit het vele, dat zij u biedt, wat u bevalt en waaraan gij behoefte hebt.”

Hij had dit alles afgerammeld en vermaakte zich met mijne verbazing over dien stortvloed van woorden.

“De wetenschap, die ik bedoel, is de kennis der wereld. Men maakt daarin de snelste vorderingen, als men zich aan de bestaande orde van zaken onttrekt en zich vertrouwend in de armen der natuur werpt.”

Ik wist waarlijk niet of hij in ernst of in scherts gesproken had. Zijn luchthartige toon pleitte voor het laatste; de van levenslust tintelende oogen, het stoutmoedige in voorkomen en houding getuigden voor het eerste.

“Glijdt de vonk langs u heen? - Gevoelt gij geen schok, zelfs

geen trilling? - Hebben conventionele vormen uw geestdrift verdoofd en u in het harnas geklemd, dat uw natuur verwringen moet? Arme, dan staat gij reeds buiten de wereld en zult er buiten blijven.”

Ik barstte in lachen uit.

Zijne vermakelijke preek was nog niet uit. “Gij studeert in de rechten”, ging hij onverstoort voort. “Loop dat nauwe weggetje der levenlooze studie rustig af. - Wellicht dat wij elkaar in later tijd nog wel eens ontmoeten en onze wederzijdsche ervaringen mededeelen. Wellicht vermoedt gij in mij een gevaarlijk reisgenoot en verlangt gij naar geen tweede ontmoeting! - Ik ben een avonturier - schrik niet - van goedaardig gehalte. Het nieuwe trekt mij onwederstaanbaar aan. Aan het *goede* daarin verleen ik graag den steun van hoofd of arm; ik volg mijne ingeving en vraag niet of het einde mij voor- of nadeel zal aanbrengen.”

“Gelukkig, dat anderen dit voor u doen en u bijtijds voor nadeel hebben behoed,” zeide op spotachtigen toon een ruiter, die ons achterop gekomen en door mijn praatlustigen gezelschap niet opgemerkt was. “Het is een zonderlinge eer voor het geslacht der von Hompeschen, dat de erfzoon zijn dulle stellingen op den publieken weg verkondigt. Acht gij het Majoraat met het avonturierschap vereenigbaar?”

De ruiter, een man van middelbaren leeftijd, in rijke uniform, stooft ons voorbij. Mijn vriend scheen eerst voornemens om zijn paard bij den teugel te vatten en den ruiter te antwoorden, wat deze klaarblijkelijk verwachtte noch begeerde.

“Heb het ongeluk eens eene dwaasheid te begaan, en uwe bloedverwanten achten zich gerechtigd om u, waar zij kunnen, de les te lezen. Mijn oom,” en hij wees naar den ruiter, die zijn paard in galop had gezet, “heeft mij als kind van een zwerftocht thuisgebracht. Sedert dien tijd meet hij al mijne handelingen naar dat voorval af.

“Ik was twaalf jaar. De bibliotheek van mijn vader is op het punt van reis- en ridderverhalen goed gestoffeerd; ik had het hoofd vol van avonturen en heldenfeiten. Mij verdroot het leven in de schaduw der ouderlijke tucht. - Daar kwam Oom bij ons. Met hem een paar huzaren. 's Avonds werd het dienstpersoneel door hen op tal van avonturen vergast. Na het maal sloop ik naar de benedenhal en luisterde met open ooren. Ik geraakte zoo in vuur, dat ik Oom smeekte om mij mede te nemen. Hij beloofde.... voor later. Mij was dat “later” een vernietigend vonnis. Ik kon immers uren te

paard zitten, den besten huzaar gelijk! Klein was ik, maar elk jaar verbeterde dat euvel.

“Ik zeide niets meer en volgde in stilte alle voorbereidselen voor Oom's afreis. Acht dagen na zijn vertrek, zadelde ik mijn paardje en ontvluchtte.”

“Hem achterna?”

“Ik verbeeldde mij dat in de eerste dagen. Ik heb honger, koude en vermoeienis doorstaan met eene standvastigheid, eene betere zaak waardig. Ik viel in handen van smokkelaars, die mij mijn paard ontstalen. Maar ik was niet ontmoedigd: de grenzen was ik over. Oom was met een gezantschap naar Den Haag vertrokken, en in Holland was ik. In het onbekende land begon mijne ellende eerst recht, totdat Oom mij vond en onder geleide naar huis terugstuurde.”

“Gij schijnt hem daarvoor niet zeer dankbaar.”

“Hij vergeet de jaren, die tusschenbeide liggen, en poseert nog altijd als redder.”

Ik zou graag nog meer hebben willen hooren. De naam von Hompesch had mijne nieuwsgierigheid geprikkeld. De Vrijheer had een kolonel van dien naam, een vroegeren krijgsmakker, te Klakau bezocht.

Achtte ik het onbescheiden verder te vragen, mijn reisgenoot dacht er anders over.

“Hebt gij aanbevelingsbrieven voor de geleerde heeren te Göttingen?” vroeg hij, en toen ik daarop bevestigend antwoordde: “Van wie en aan wie?”

Ik noemde den Vrijheer.

“Van Baron Siegfried van Sturmfels! Oom von Hompesch spreekt dikwijls over hem. Behoort gij tot de familie?”

“Ik ben de zoon van zijn houtvester.”

“Een zoon van het groene woud! Hoe heet gij? - Ik ben Hugo von Hompesch.”

Wij waren een groot dorp genaderd. De diligence had reeds voor de herberg stilgehouden en wij maakten plan om binnen te gaan en het voorbeeld der reizigers te volgen, toen von Hompesch mij een haastig vaarwel toeriep en zich uit de voeten maakte. De huzaren-overste zat voor het raam der gelagkamer en had zeker een zedepreek voor zijn grilligen neef klaar.

Ik zag mijn reismakker niet meer. De rest van de reis was eentonig. Het begon te regenen, het regende voort. De beslagen raampjes, de benauwde, vochtige lucht in den wagen, de lustelooze, doffe passagiers deden mij reikhalzend naar onze aankomst te Göttingen verlangen.

Twee dagen later, 's morgens vroeg, reden wij de stad binnen. Koud en moe als ik was, begroette ik met blijdschap het omvangrijke gebouw, waarvan de diligence de poort binnenreed. Het uithangbord verkondigde, dat daar logies en spijs te verkrijgen was.

Ik was even spoedig de deur weer uit. De eigenaar van het logement was niet gesteld op gasten van mijn gehalte. Zijne weinige voorkomendheid en de hooge prijs, welken hij voor een eenvoudig ontbijt verlangde, deden mij besluiten elders een onderkomen te zoeken.

Geruimen tijd doolde ik rond. De meeste huizen waren nog gesloten, wat mijn zoeken niet gemakkelijker maakte. Een paar handwerkslieden, die ik tegenkwam, konden mij niet helpen. Mijne bagage werd mij hoe langer hoe zwaarder.

Ik kwam bij een open bakkerij. De geur van het versche brood lokte mij naar binnen. Ik wilde daar een broodje koopen en even rusten. Wellicht kon men mij een huis aanwijzen, waar ik tegen billijke vergoeding onder dak kon komen.

De bakkerin stond met een klant te praten. “Wacht even,” hoorde ik haar zeggen, “de melk zal nu wel warm zijn,” en zij reikte hem met zijn brood een kop van den heeten drank toe.

Dat was eene vingerwijzing. Een paar minuten later zat ik naast den anderen bezoeker onder het genot van een dergelijk ontbijt.

Hij was een bejaard man met een geestig, goedig gezicht. Zijn bruine, zorgvuldig geschuierde jas verried een langdurig gebruik, zijne schoenen hadden lang dienst gedaan, zijn geheele voorkomen wekte vertrouwen.

Terwijl ik mij afvroeg of hij mij wellicht aan logies kon helpen, sloeg hij de oogen op en glimlachte toen hij de mijne ontmoette.

“Kan ik u van dienst zijn?” vroeg hij vriendelijk. “Ik ben hier thuis en gij draagt het stof van den grooten weg nog op uwe kleederen.”

En na mijn verzoek aangehoord te hebben:

“Tegenover mij in de Rohrgasse is eene kamer open. Kost en bewassing voor vier thaler in de week. Als gij wilt, zal ik er u brengen, zoodra ik hiermede klaar ben.”

Daarop volgde dit gesprek:

“Een student?”

“Ja, Mijnheer.”

“In de theologie?”

“In de rechten.”

“Vanwaar komt gij?”

“Van Sturmfels, in Westphalen.”

“Hebt gij hier kennissen?”

“Neen.”

“Dan hebt gij raad en hulp noodig.”

“Ja.”

“Wilt ge u voorloopig met de mijne behelpen?”

“Ik zou u zeer dankbaar zijn...”

“Hier is mijn naam en mijn adres,” en hij haalde een kaartje uit een versleten portefeuille. “Johann Gellert, Rohrgasse 12, die u gaarne wil bijstaan, liefst met goeden raad, want geld heeft hij bitter weinig. Heeft hij het, zoo is het ook tot uw dienst.”

“Gellert, een bloedverwant, een neef wellicht van den dichter?”

De oude knikte vergenoegd. Voor mij had de naam een blijden klank. Het eerste boek, dat Ds. Hatzfeld mij geleend had, bevatte Gellert's fabelen.

Ons ontbijt was genuttigd. Ik stond verkwikt en bemoedigd op. De onbekende stad scheen mij al niet meer zoo onbekend, nu ik in twee trouwhartige oogen blikte.

“Vijf-en-veertig jaar geleden,” zeide hij onder het voortgaan, kwam ik hier ook met den ransel op den rug en het valies in de hand. Ik vond eene vriendelijke hand, die zich mijner aantrok. Sedert heb ik mij op mijn beurt de jongelieden aangetrokken, die ik heb ontmoet.”

Eenige minuten later stonden wij voor een net huis.

De oude heer hief den klopper op.

“Hier zijn wij bij uw aanstaande woning. Ik hoop, dat gij slagen zult. Martha,” tot de vrouw, die opendeed, “ik breng je een gast. Maak het schappelijk met hem en handhaaf je goeden naam. Vaarwel, vriend, tot later.”

Hij stak de straat over en was al in het tegenoverstaand huis verdwenen, nog voordat ik hem kon bedanken.

Ik volgde mijne hospita, een stevige vrouw met een goedaardig uiterlijk, langs een donkere gang en een nog donkerder trap twee verdiepingen op. Al had zij mij het valies uit de hand genomen, de ransel woog mij zwaar na mijn langen loop door de stad en den nacht in de hotsende diligence, en hijgend poosde ik op den drempel der kamer, die zij al was binnengegaan.

“Komt gij van ver?” vroeg zij, terwijl zij mij scherp opnam en zag hoe moe ik was.

“Van Sturmfels, heel achter Bermen.”

“Van Sturmfels,” stamelde zij, terwijl zij mij ontlastte van den ransel, een stoel naar mij trok en mij bleef aankijken. “Van Sturmfels?... Waaraan heb ik... wien heb ik de eer...”

Haar verlegenheid was opvallend, haar toon nederig.

“Mijn naam is Wolfram Wilbrant. Mijn vader is houtvester te Sturmfels.”

“Juist,” hernam zij nog verward, veegde met de punt van haar voorschoot de tafel af, trok eene lade open en duwde die weer dicht, “juist, - dan zult gij wel graag wat willen eten.”

“Nog liever slapen,” antwoordde ik lachend.

Zij ging de kamer uit en kwam met schoon beddelinnen terug. Ik zag met genoegen hoe vlug en keurig zij het bed spreidde en dacht mij reeds tusschen de heldere lakens, toen zij haar werk staakte en zich tot mij keerde:

“Leeft Baron Siegfried nog?”

“Hij maakt het best; zijne vrouw en zijn zoon ook”.

Ik meende, dat ik door het noemen der geheele familie verdere vragen en storing in haar werk zou voorkomen. Had ik maar gezwegen! Vrouw Martha liet zich op een stoel voor het bed neervallen en sloeg de handen in elkaar.

“Zijn zoon? - Is de kleine dan weer levend geworden? Hoe heeft zich dat toegedragen?”

Ik begreep aanstonds, dat zij daarmede den kleinen Jonker Siegfried bedoelde, en hielp haar spoedig uit den waan. Dat de Vrijvrouw gestorven en Baron Siegfried met Freule Aurora was getrouwd, trof haar zeer.

Eindelijk was zij de deur uit!

Tegen den avond werd ik wakker door een gestommel op de trap en een kloppen op de deur. Martha kwam waarschuwen, dat het eten beneden gereed was.

Aan tafel maakte ik kennis met de vier andere jongelui, die hier wonen, allen theologanten.

Vrouw Martha zat mede aan en diende rond. Zij had mij eene plaats naast haar ingeruimd en deelde mij van alles zulke portien toe, dat ik niet wist hoe mijn bord leeg te krijgen.

Haar spraakzaamheid evenaarde haar gulheid en haar nieuwsgierigheid, want ik kon mijne oogen niet opslaan zonder de hare te ontmoeten.

Zij was uit Sturmfels van daan; vandaar haar belangstelling.

“Achtien jaar geleden heb ik het verlaten,” vertelde zij. “Mijn man en ik, wij konden er niet meer aarden, na de vreeselijke gebeurtenis van dat voorjaar. Toen de kleine Jonker dood was, was ik mijn minnedienst kwijt en had niets meer op het slot te doen. Freule Aurora liet mij dat ook al heel gauw aanzeggen. Er werd

zooveel gepraat en gefluisterd! Het was waarlijk of *ik* schuld had aan zijn dood, of *ik* hem had kunnen verdedigen. - Ik had al driemaal aan den Schout en den Rechter haarfijn verteld hoe alles zich had toegedragen. - Enkelen van het kasteel keken mij aan, alsof zij wilden zeggen: “dat is de min, die haar pleegkind in den steek heeft gelaten.” In het dorp waren er genoeg, die mij om mijn post op het slot hadden benijd. - Nog breekt het zweet mij uit, als ik aan de schandelijke vermoedens denk, die wij niet konden weerspreken. Mijn eigen, eenige zuster, die juist met den waard uit het *Gouden paard* te Birkenbach was getrouwd, was jaloersch...”

Zoo hadden Martha en haar man nog vóór den dood der Vrijvrouwe Sturmfels vaarwel gezegd en zich te Göttingen gevestigd, waar een nabestaande van haar man woonde. Ik moest het verhaal van de bestorming en het vermoorden van den kleine in alle bijzonderheden aanhooren, en ook zelf alles opbiechten omtrent mij, mijne ouders, broeders en zusters. Zij was er op gesteld te weten hoe Vader van Wisburg naar Sturmfels was gekomen en dan nog wel als houtvester! Nadat ik alles had verteld, herkauwde zij mijne woorden en ratelde er weer op los, heel dikwijls, naar het mij voorkwam, of hare gedachten elders waren. De naam van Sturmfels had allerlei herinneringen bij haar opgewekt. Dat ik geen volbloed Sturmfelser was, viel haar tegen. Telkens, te midden van hare spraakzaamheid, verviel zij in gepeins, keek mij op nieuw en lang aan, en vroeg afgetrokken: “de zoon van?...” alsof zij mijn antwoord niet had verstaan of nog eens wilde hooren.

De jongelui hier aan huis lijken mij aardige, flinke gasten.

Morgen naar de Professoren, voorstelling in den Senaat, kennis-making met mijne mede-studenten...

Is het mogelijk, dat *ik* dit alles schrijf?

Ik werd van morgen in feestelijke stemming wakker.

Mijne kamer ziet op straat uit en de voor mij ongewone drukte had mij gewekt.

Ik wierp mijn raam open.

De zon was doorgebroken en verguldde de grillige gevels en daken der oude stad. Alles was er ontwaakt, en het gegons van stemmen, het geratel van karren en wagens steeg op uit de bruin-grijze steenmassa's voor en beneden mij; kinderen joelden en draafden in de nauwe straat, werklieden trokken in groepjes voorbij, aan deuren en vensters ontmoette ik menschen. Welk een onderscheid met de stille, statige Sturmfelser omgeving! Ginds het kalme landschap,

spaarzaam door menschen gestoffeerd... In dit tafereel hadden zij den boventoon. Het scheen mij een beeld van het leven, dat mij wachtte, dat ik verkozen had. Een zeer klein gedeelte van de onbekende wereld liet zich aan mij zien.

Ik zou er in werken en leven; ik zou er trachten naar kracht en zelfstandigheid. Had het verlangen daarnaar ooit zoo luid in mij gesproken?

Wellicht in de jaren, die nu als een droom achter mij liggen, in de dagen toen ik als kind ronddoelde op de Wisburgsche heide en alles in mij in opstand kwam tegen het blinde geweld, dat “vaderlijke macht” heette binnen de ouderlijke woning en “overheid” daarbuiten.

Wat al plannen en voornemens hadden mij toen door het hoofd gedraafd; wat al teleurstellingen en pijnlijke ervaringen had ik toen opgedaan! Het nieuwe leven zou mij de wapenrusting aangespen en de wapenen geven om het onrecht te bestrijden.

Ik haalde diep adem en herinnerde mij den blik en de woorden, waarmede de Vrijvrouw beslag op mijne ziel en mijn arbeid in de toekomst had willen leggen.

Alle formaliteiten zijn achter den rug. Ik heb bezoeken afgelegd bij eenige Professoren, heb de aanbevelingsbrieven van den Vrijheer bezorgd en beide heeren thuisgevonden, die zich over dit vriendschapsbewijs verblijdden, mij vriendelijk ontvingen en verzochten hun beleefde groeten aan den Vrijheer over te brengen.

Toen ik naar mijne kamer ging, ontmoette ik den Heer Gellert. Zijn gezicht was een en al glimlach toen hij mij zag.

“Druk in de weer? Kennissen gemaakt, colleges geloopt?”

“Morgen dat laatste. Om negen uur bij Professor Hart in de Mathesis.”

“Veel succes. Zet de ooren open. Maar niet alleen voor de studie. Jong bloed heeft na stevigen kost ook behoefte aan versnapering.”

Hij groette met de hand en ging verder.

Ik *had* dienzelfden dag nog versnapering. Mijne dischgenooten hadden kegel-avond, en ik ging mede.

Wij hebben den bal laten rollen! - Jonker Bodo zou er schik gehad hebben. Groet hem van mij en zeg hem, dat hij zeker niet de minste onder de spelers zou geweest zijn. Gij hebt er niet aan of ik hun namen noem. Het waren vroolijke jongelui, de meesten ouder dan ik.

De brief moet weg. Ik ga hem zelf naar het postkantoor brengen. Vaartwel, lieve pleegouders en zuster. Vertel Vader een en ander uit

dezen brief als gij hem spreekt en breng aan den Vrijheer den eerbiedigen groet en heilwensch over van

Uw gehoorzamen en dankbaren pleegzoon
WOLFRAM.'

Woensdag 8 December.

Ik had het er op aangelegd om vanmiddag vroeg klaar te zijn op de naaischool en alleen naar huis te gaan. Ik kon ditmaal het gebabbel van de meisjes niet aanhooren. De post was *zonder* brief van Wolfram aangekomen, - en er moesten nog zoovele dagen verlopen voor de volgende post kwam! - Wat scheelde hem, die anders zoo trouw op het einde van elke maand schrijft? Was hij ziek?

Ik had het zijpad genomen en liep in gedachten voort. Wij hadden 's morgens aan het ontbijt alle reden van vertraging al besproken, maar ik gaf ze nogmaals eene beurt.

Flap, daar lag ik.

Het boschpad loopt over eene kleine hoogte; de laatste regens hadden den grond losgewoeld; bij het dalen had ik, soezende als ik was, mijn voet op een steen gezet en de steen was gekanteld.

De rest laat zich raden.

Toen ik weer op de been kwam, bemerkte ik, dat ik niet voort kon: ik had den voet verzwikt.

Ik was nog wel een half uur van huis. De zooveel langere boschweg is op dit uur eenzaam; eerst veel later zouden de arbeiders van hun werk terugkomen. Zoo lang wilde ik niet wachten. Ik trok een tak naar mij toe en strompelde voort zoo goed en zoo kwaad dit ging. *Heel* kwaad: nauwelijks twintig passen verder protesteerde vriend voet door dubbele pijn en moest ik mij tegen den hoogen kant laten neerglijden.

Had ik nu den grooten weg maar niet verlaten! Daar zou het mij niet aan hulp ontbroken hebben!

Ik luisterde naar elk geritsel....

Eindelijk.... de hoefslag van een paard.

'Heiho!' riep ik uit alle macht.

'Wat, jij hier, Margreet? Je moest al lang thuis zijn.'

Bodo was een en al verbazing.

'Ja, als ik zes gezonde voeten tot mijn dienst had!'

'Ik sta er vier af.'

Bodo was al afgesprongen.

‘Je voet is gezwollen,’ en hij trok behoedzaam de linten van mijn schoen los. ‘Sla de armen om mijn hals, Margreet; één, twee, drie!’

Als men nooit op een paard heeft gezeten, is het eerste gevoel niet heel prettig, vooral niet op een heerenzadel. Myra begon met een kleinen zijsprong, toen Bodo mij er op tilde. Ik greep den zadelknop en herademde eerst, toen Bodo, de hand aan den stangteugel, het paard tot kalmer voortgaan dwong.

‘Gaat het beter?’

‘Opperbest.’ - Ik gevoelde haast geen pijn meer, nu ik niet op den kranken voet behoefde te steunen, en raakte thuis op mijn hooge zitplaats.

Bodo was ook teleurgesteld dat er geen brief van Wolfram was.

‘Ik zal beter oppassen, Margreet,’ plaagde hij.

‘Dàt geloof ik! - Gij zult uw vrijen tijd verdeelen tusschen uwe kameraden en den inktpot! Ellenlange brieven zullen daaruit vloeien. - Tegen dien tijd zult gij het stilzitten hebben geleerd.’

‘Ik zal mij moeten haasten als ik *die* kunst nog vóór mijn vertrek wil machtig worden.’

‘Is dat vertrek zóo ophanden?’

‘Spoediger dan je denkt. Er zijn heel wat brieven gewisseld tusschen Vader en Kolonel von Hompesch.... Zul je evenveel aan mij denken en even teleurgesteld zijn, als mijn brief ook eens een paar dagen over den gewonen tijd komt?’

‘Hm, Jonker Bodo houdt er nog altijd van de menschen uit te vragen.’

‘De menschen, die ik liefheb. - *Zul* je teleurgesteld zijn, Margreet?’

‘Natuurlijk....’

‘O, wat klinkt dat lauw.... Stel je zoo weinig belang in mij, dat je niet eens vraagt wat er verhandeld is tusschen Vader en den Kolonel?’

‘Je laat er mij geen tijd toe.’

‘Vraag dan,’ riep hij ongeduldig.

Ja, *spijten* deed het mij; maar zijn half toornig, half lachend gezicht had op mij een geheel andere uitwerking. Vragen op commando? - Ik kon geen enkele vraag doen. Ik was zenuwachtig na de doorloopen spanning, na de pijn, en mijne lachspieren kwamen in beweging.

‘Ik had niet gedacht, dat je alleen voor Wolfram gevoel zoudt hebben,’ zeide hij gekrenkt. ‘Wij zijn altijd vrienden geweest en ik verdien terzijetting niet. Verbeeld je, dat je in het water vielt, terwijl Wolfram en ik aan den kant stonden. Wie zou er het eerst zijn om te helpen?’

‘Gij natuurlijk; gij zijt de sterkste en vlugste en kunt het best zwemmen.’

‘En als wij even sterk waren?’

‘Beiden tegelijk of - ja, *gij* zoudt het hem afwinnen, omdat gij altijd naar den eersten indruk handelt.’

‘Ik zou Wolfram vóór zijn, Margreet; geloof dat vrij. Ik zou *iedereen* vóór zijn.’

‘Gij zoudt beiden helpen, ieder op *zijne* wijze,’ hield ik vol, en ik dacht daarbij: Bodo zou toeschieten omdat ik Margreet ben; Wolfram zou helpen onverschillig wie, omdat er hulp noodig was. - Wolfram's hulp stond hooger, maar ik had er niet het rechte gevoel voor op dat oogenblik.

‘Je luistert niet en zijt zoo verstrooid, Margreet.’

‘Ik luister en ben niet verstrooid,’ verzekerde ik.

‘*Onze* vriendschap is de oudste. Wij waren kameraden voordat Wolfram kwam. Ik heb de oudste rechten, vergeet dat niet, als ik weg zal zijn.’

‘Oudste rechten!’ - Bodo's woorden hadden mij in eens in vroeger tijd verplaatst. Hij is nog niet veel veranderd en wil gaarne de eerste zijn.

‘De eerste?’ barstte hij uit; ‘de eerste in *dit* geval? Wel, wat is natuurlijker! Ik weet, dat ik je meer zal missen dan hij. - Ik *kan* je niet missen, Margreet! Je bent zoo geheel anders dan anderen; ik heb altijd behoefte om je alles te vertellen. Vader, noch Moeder, noch Wolfram geven mij, wat jij me geeft. Ik gevoel mij heel anders als ik bij je ben.... het is alsof ik mijzelf beter versta.’

‘Maar, mijn hemel, Jonker Bodo, ik heb je de vriendschap niet opgezegd! Ik ben alleen tegen de *grootste* rechten opgekomen. Je eischt altijd meer.’

‘*Altijd* meer? - *Enkel* in dit geval. - Nog eens: ik heb de *oudste* rechten. - Stel, dat wij drieën tot een groot gezin behoorden. Welnu, dan zijn er bijna altijd een paar broeders of zusters, die zich inniger bij elkaar aansluiten. Zoo wil ik het. - Daarom wordt je Wolfram niet ontrouw,’ eindigde hij ongeduldig.

‘Gekheid, - en ik doe het ook niet!’

Bodo sprak geen woord meer.

Eindelijk waren wij bij huis.

Maar voordat wij het hek indraaiden, rolde ons het rijtuig van de Vrijvrouw voorbij. De snuivende paarden hielden een oogenblik naast ons stil. Het portier werd neergelaten.

‘Wat is dat voor een vertooning, Bodo? - Laat het meisje onmiddellijk afstijgen en rijd naar huis.’

‘Margreet heeft den voet verzwikt, Mama. Ik vond haar...’

Het portier werd met een ruk opgehaald. Het rijtuig reed verder.

Bodo was vuurrood geworden.

Bij onze deur bond hij Myra vast en wilde mij helpen, doch ik had mij al laten afglijden en hinkte naar binnen.

‘Leun op mij,’ gebod Bodo, zonder mij aan te kijken, terwijl hij mijn linkerarm over zijn schouder trok en zijn rechterarm om mijn middel sloeg.

Hij leidde mij naar Vader's stoel, trok mijn schoen uit, schoof een tweeden stoel naderbij en legde daarop mijn zieken voet.

Een oogenblik later holde hij den weg naar het slot op.

's Avonds ontving Vader een kort schrijven van de Vrijvrouw.

Zij wenschte, dat Bodo voortaan zijne lessen op het slot zou nemen en stelde Vader de boekerij daartoe ter beschikking.

12 December.

Een heel lange brief van Wolfram, vol van colleges, professoren, Romeinen en andere oude snuiters. Vader vond hem heel belangrijk - en ik ook, al begreep ik er alleen uit, dat Wolfram het best maakt en verbazend veel studeert. Zijne hospita zorgt voor hem als.... als Moeder zou doen.

‘Martha Dolme is goedhartig en gul,’ zeide Moeder. ‘Ik ben blij, dat Wolfram met zijn zwak gestel niet bij een geheel vreemde onder dak is gekomen. Hij had slechter kunnen treffen.’

17 December 1776.

‘Haast je, Margreet, dan kun je meerijden. Ik heb iets nieuws voor je,’ riep Baron Siegfried van boven uit zijn cabriolet.

‘Ik ook,’ antwoordde ik, regenmantel en kaper in der haast omslaande en naast hem plaats nemende: ‘beste berichten van Wolfram.’

‘Wij zullen nog plezier aan hem beleven, kind. Je vader heeft een juist oog gehad. - Ben je niet nieuwsgierig naar *mijn* nieuws? - Wij gaan naar een troep Zigeuners, die hun kamp op de grauwe vlakte hebben opgeslagen.’

‘Alleen?’ vroeg ik verschrikt.

‘Het zijn geen dieven of moordenaars, maar arme zwervers. Op Bermensch grondgebied mogen zij niet komen; op Klakau zijn zij verjaagd. Zij moeten toch ergens blijven en hebben gevraagd om hier 14 dagen te rusten. Ik ga zien wat ik voor hen kan doen.’

‘Alleen?’ herhaalde ik, en dacht aan de Zigeuners, die ik op prenten had gezien, echte boeventronies met sluike haren en loerende oogen.

‘Zijt gij bang?’

De Vrijheer vermaakte zich met mijn angst.

‘In het dorp wacht ons versterking: de Schout en de Rentmeester van Hohenlinde, ook de houtvester met een twaalfstal jagers en boschwachters.’

Hohenlinde ligt op ongeveer anderhalf uur rijdens aan den anderen kant van het bosch in een vruchtbare streek, aan de Noordzijde door de zoogenaamde grauwe vlakke - een dorre strook lands - begrensd.

Wij reden Hohenlinde binnen. Vóór de herberg stond het verwachte drietal. Verderop de groen- en grijsgebuisde boschbeambten.

Wij volgden hen stapvoets.

Weldra werden de vuilgrijze tenten zichtbaar. Ik telde er een twintigtal. Zij lagen dicht naast elkaar en vormden met een rij aaneengesjorde karren en wagens een wijden onregelmatigen cirkel. Eenige koppels magere paarden liepen in vrijheid rond en knaagden het taaie gras af, het eenige gewas dat hier groeide.

Eene wending van den weg vergunde ons een kijkje binnen den afgesloten kring. Daar was het bruine volkje bijeen. Het uur van hun middagmaal scheen nabij. Zij zaten, lagen of hurkten rondom de stookplaats, de oogen gekeerd naar den grooten ijzeren pot, waaruit bij tusschenpoozen de wasem in dunne kringen ontsnapte.

Een drietal havelooze kinderen kroop bij onze nadering uit een der voorste tenten en staarde ons strak en nieuwsgierig aan: halve wildemannetjes met hun brutale kijkers en hun armzalige plunje, niet veel meer dan een grof hemd van eene ongekende kleur, waaronder de bruine voeten uitstaken.

Geen der om den vuurhaard verzamelden had zich schijnbaar verroerd. Maar de oogen hadden eene andere richting aangenomen en deden dienst! - Zij flinkerden onder de half neergeslagen oogleden.

Wie was hun hoofdman?

Voorzeker hij, die juist gindsche tent opensloeg en op ons toetrad.

Zwijgend ontblootte hij zich het hoofd en bleef in deemoedige houding wachten, totdat het den Vrijheer behagen zou hem toe te spreken.

Hij was een slank gebouwd man van middelbare lengte, naar gissing vijf-en-veertig of vijftig jaar oud. Op het levendige gelaat, in de gitzwarte oogen waren schrandereid en wilskracht te lezen. Een paar zijner onderhoorigen sloop nader en schaarde zich achter

hem. Het contrast tusschen hun grof, beenig gelaat en breede lippen met de scherpe, schier fijne trekken van hun aanvoerder was treffend. De laatste scheen weinig meer dan de kleeding met hen gemeen te hebben, - en ook weder welk verschil in zijne wijze om die te dragen en zich daarin te bewegen!

‘Zijt gij de hoofdman en hebt gij u bij den Schout van Hohenlinde aangemeld?’ vroeg de Vrijheer, nadat hij hem en zijn gezellen een pooze opletend had gadeslagen.

‘Het is zooals Uwe Genade zegt,’ antwoordde het opperhoofd eerbiedig in gebroken Duitsch, met een sterk vreemd accent.

‘Ik geef het gevraagde verlof, mits gij borg blijft voor het gedrag uwer onderhoorigen. Bij het minste vergrijp stelt gij u ter beschikking van den Schout van Hohenlinde, totdat de schuldige ontdekt en gestraft zal zijn.’

‘De Uslah-Gitano's rooven noch moorden,’ zeide de hoofdman fier.

‘Zoo zult gij nog minder bezwaar tegen mijn eisch hebben.’

‘Het zij zooals Uw Genade beveelt,’ hernam de hoofdman, na een kort beraad en even deemoedig als straks.

‘Gij hebt het gehoord, Heer Schout,’ vervolgde de Vrijheer met verheffing van stem. Daarna zachter tot mij in het Fransch:

‘Zoo lang dit volkje onder tucht staat, is het niet te vreezen. De hoofdman schijnt tact te hebben om het te leiden. Let op zijn oogen, Margreet.’

‘Hij heeft niets van het wilde en terugstootende der anderen,’ antwoordde ik in dezelfde taal en bleef den hoofdman aankijken die naast den reusachtigen Wilbrant stond en dezen steelswijze opnam. Een spotachtig glimlachje plooid daarbij zijn mond.

‘Kijk vóór je, kerel’, schold de houtvester, die eindelijk opmerkzaam was geworden.

De Vrijheer was uitgestapt en had mij de teugels gegeven, na een wenk aan den koetsier om naast de paarden te gaan staan.

‘Prettig rijden, he juffertje?’ zeide Wilbrant vlak naast mij, op zijn gewonen onaangename toon. ‘Goede berichten van Wolfram?’

Niets natuurlijker dan dat hij de kans waarnam om iets van zijn zoon te hooren. Ik was boos, dat het mij moeite kostte om beleefd te antwoorden.

‘Grappig volkje, he?’ ging hij voort, op de Zigeuners wijzende, die nu nieuwsgierig en begeerig het rijtuig omringden. ‘Schoeljes, daar kunt gij op aan, zoodra de gelegenheid zich voordoet.’

‘Niet onder zoo'n hoofdman,’ zeide ik, als naar gewoonte mondjegauw. ‘Hij schijnt u te kennen, houtvester.’

‘Mij?’ herhaalde Wilbrant met een minachtend schouderophalen, en zijn oogen zochten den man, over wien wij spraken en wiens blik weder met kennelijke nieuwsgierigheid op den houtvester rustte.

Met een gevoel van verlichting zag ik Wilbrant weggaan en op den hoofdman toetreden.

‘Het is op Sturmfels geen gewoonte om de lieden zoo brutaal op te nemen,’ hoorde ik hem snauwen. Wat de ander antwoordde verstond ik niet. Weder speelde dezelfde spotachtige uitdrukking om zijn mond, een wonderlijke glimlach, of nog beter: een trek van zelfbewuste meerderheid. Wilbrant stiet een vloek uit en scheen grooten lust te hebben den vermetele een gevoelige bestraffing toe te deelen. De nadering van den Vrijheer deed hem echter bedaard achteruit treden.

‘Bodo komt eerstdaags afscheid nemen,’ zeide de Vrijheer onder het naar huis rijden. ‘Zijn vertrek is op Maandag bepaald. - Wij zullen hem missen, Margreet.’

Wij zoo heel veel niet. Wij hadden hem zoo weinig gezien in den laatsten tijd.

De Vrijheer zal Bodo wegbrengen naar Berlijn en over Göttingen terugkomen.

‘En gij zult Wolfram bezoeken?’ riep ik, blij verrast.

De Vrijheer knikte.

‘Hebt gij iets voor hem mede te geven?’

‘Een monsterzak vol groeten en heilwenschen.’

‘Dat is lichte bagage. Ik heb in mijne berline ruimte voor iets, dat meer plaats inneemt. Zeg dat aan uwe ouders.’

Ik zie Wolfram al: stom en stijf van verrukking, haast zijn oogen niet vertrouwend.

Mijne bouffante voor hem is af. Vader heeft een boek voor hem.

‘En ik zal voor den inwendigen mensch zorgen,’ zegt Moeder. ‘Hij eet zoo gaarne honingkoeken. Die zal ik voor hem bakken. Onder het eten zal hij denken, dat hij tegenover ons zit.’

19 December 1776.

‘Mag ik binnenkomen?’ vroeg Bodo, die zijn paard aan den deurknop had vastgebonden.

‘Voor den laatsten keer,’ vervolgde hij, plaats nemende naast Moeder. ‘Ik kan het mij niet voorstellen, dat ik morgenochtend Sturmfels voor langen tijd verlaat.’

Het gesprek vlotte niet. Moeder sprak weinig. Bodo wisselde telkens

van kleur. Ik deed mijn best en struikelde over verkeerde woorden. Onze pogingen, om het gesprek aan den gang te houden, deden mij aan het trekken van een oud sleeperspaard denken, dat zijn last met ongelooflijk veel moeite voortsjokt: een stootje, een pauze - weer een stootje, enz. Ik zag met verdriet het oogenblik van zijn opstaan tegemoet, en toch bracht zijn opstaan verlichting.

‘Vaarwel, lieve Juffer Albrecht, dank voor alles wat ik bij u aan huis genoten heb. Ik hoop den Dokter nog op het Slot te treffen,’ en hij kuste haar hartelijk. ‘Vaarwel, Margreet, vergeet den vroegeren speelmakker niet,’ en hij kuste mij tweemaal op den mond.

Onder het wegrijden keerde hij zich om en wuifde met de hand, nòg eens en nòg eens, totdat eene kromming van den weg hem aan ons oog onttrok.

Moeder staarde hem peinzend na, veel bezorgder en ontroerder naar het mij voorkwam dan bij Wolfram's vertrek. Wolfram had minstens op gelijke portie aanspraak.

‘Kind,’ antwoordde zij, ‘het leven zal voor Bodo zooveel meer verzoeking en beproeving brengen.’

En ik gevoelde dat zij gelijk had.

4 Januari 1777.

Er is veel gebeurd in de laatste weken. Ik weet haast niet waarmede ik zal aanvangen.

De Zigeuners hebben het den Sturmfelers warm gemaakt.

Kort na het vertrek van den Vrijheer werd onder Hohenlinde de appelhoeve, zoo genoemd naar de groote boomgaarden die er toe behooren, overvallen; acht dagen later kreeg de hoeve van baas Vinck eene beurt. Vier mannen, die het gelaat hadden zwart gemaakt, drongen daar binnen en maakten zich meester van alles wat zij konden krijgen.

Groote ontsteltenis en opschudding onder de bewoners van al de Sturmfelers dorpen, zooals men licht kan denken. De huiszoekingen en nasporingen leverden niets op; een ieder was bevreesd voor het zijne. Er werd geklaagd, geprutteld, gemord! Waarom had de Vrijheer het vreemde gespuis op zijn grond toegelaten? Dat ras stond immers bekend voor zijne kwade trouw en zijn diefachtigen aard!

Rechter Mastel en Vader als ambtman hadden het druk; de Schout van Hohenlinde weerde zich; de houtvester kon eerst recht toonen hoeveel kracht er in zijn lange beenen stak en draafde met zijne jagers en boschwachters den ganschen dag en soms nachten rond.

Het Zigeunerkamp was natuurlijk allereerst doorzocht en afgezet, ofschoon niets had bewezen, dat de schuldigen zich daar ophiielden en Vader en Rechter Mastel juist van oordeel waren, dat de Zigeuners als welkome afleiding dienst deden om de aandacht van de daders af te trekken. Edoch, de huiszoeking bij een veehandelaar, te Hohenlinde, die in geen besten reuk stond, had ook al weer niets opgeleverd, en Wilbrant had altijd den mond vol van de schelmsche streken der zwervende benden en goot alle lieden, die hij ontmoette, de ooren vol met zijn praatjes!...

De onrust en het misnoegen stegen onder de goê gemeente. Eenige ontevredenen waagden het zelfs hun klachten op het slot voor te dragen en te eischen, dat de Zigeuners verjaagd zouden worden....

Zij waren zelf van het slotplein verjaagd geworden. De Vrijvrouw had hun laten aanzeggen, dat de gastvrijheid, door haren Gemaal verleend, niet geschonden zou worden *voordat de schuld der begunstigen proefondervindelijk was bewezen*, en hun tevens herinnerd, dat zij niet de lankmoedigheid van den Vrijheer bezat en elke eigenmachtige inmenging door haar als rebellie beschouwd en bestraft zou worden.

Rechter Mastel en Vader werden een paar dagen later bij haar ontboden en kregen de opdracht zich nogmaals naar het kamp te begeven, den hoofdman in verhoor te nemen en hem als gijzelaar op te eischen. Er was eene nieuwe poging tot inbraak gevolgd en de boeven hadden *in of door* het kamp de wijk genomen.

Vergezeld van een achttal gewapenden, hadden de beide heeren zich op weg begeven en den hoofdman op het slot gebracht. Deze had zich eerst na een heftig protest en een nog heftiger protest van de zijde zijner onderhoorigen onderworpen. 'De Uslah-Gitano's hebben geen deel aan het hun ten laste gelegde,' had de hoofdman beweerd. De Zigeuners hadden zich rond hun hoofdman verzameld en hem niet willen laten gaan, voordat hij zich opnieuw door een plechtige gelofte aan hen had verbonden. Vader had met belangstelling het levendig gebarenspeel, de rappe, hartstochtelijke woorden der donkere bende gevolgd, die zich woest rond hun aanvoerder hadden verdrongen en hem nog liever schenen te dooden dan af te staan. Kort en scherp had daartusschen het antwoord van den hoofdman geklonken. De woordenwisseling was steeds heftiger geworden. Vader had een dolk zien blinken, - niet langer met moorddadige bedoelingen evenwel. Een prik op den arm van het opperhoofd en op dien van eenige zijner gezellen... de weinige bloeddruppelen waren in een bekken met water opgevangen en de kostbare drank was rond gegaan om den hechter gesloten band te bezegelen.

‘Beveel en ik volg,’ had de hoofdman tot den Rechter gezegd. Zijn gelaat was Vader vaal en strak voorgekomen onder het terugrijden. Hij had geen woord gesproken en afgetrokken voor zich gestaad. Eens was hij opgeschrikt uit zijne dofheid en zijne oogen hadden geflikkerd: bij het houtvestershuis; Wilbrant had voor zijne deur gestaan.

‘Laat mijn verblijf hier zoo kort mogelijk zijn,’ had hij bij het betreden zijner cel gezegd. ‘Zij kunnen mij in het kamp niet missen; zij zouden nu *kunnen* doen, waarvan zij onschuldig beticht worden, en ik zou ongaarne eene weldaad met schade en leed betaald zien.’

En nu, dezen morgen, drie dagen later, is hij weg, ontvlucht!

‘Hij moet vleugels hebben gehad,’ zegt Vader. Het vertrek, waarin hij werd opgesloten, ligt op de derde verdieping van den toren; de eenige toegang is eene met ijzer beslagen deur; het venster heeft tralies; verbinding met andere gangen of vertrekken heeft het niet.

‘Dan heeft hij hulp gehad.’

‘Mondje-gauw,’ berispte Vader.

Hij ging naar het slot.

Een half uur later klopte Dora Kolff bij ons aan.

‘Weet gij het al,’ en hare oogen schitterden van genoegen, dat zij de eerste was om het nieuws te vertellen, ‘de geheele bende is dezen nacht vertrokken.’

‘Onmogelijk!’ riep ik ongeloovig.

‘De grauwe vlakte is verlaten. De houtvester is woedend.’

Ik zou er wel spoedig meer van hooren. Tegen twaalf uur moest ik op het slot zijn om eenige benooidgheden voor de naaischool in ontvangst te nemen en een nieuw model voor kinderjurkjes aan het oordeel der Vrijvrouwe te onderwerpen.

Op weg ontmoette ik verschillende personen, die allen Dora's verhaal bevestigden. Nu, de vlucht is wellicht de beste oplossing van eene moeielijke vraag! Vader houdt vol, dat de Zigeuners geen schuld hebben.

Op het slot was iedereen in spanning. Het binnenplein was vol nieuwsgierigen. De Vrijvrouwe was zeker in het kabinet van den Vrijheer. Ik begreep aanstonds, dat ik een vergeefschen tocht had gemaakt en zij mij niet over kinderjurkjes zou aanhooren. Maar ik durfde niet op eigen gezag terugkeeren en ging het Heerenhuis binnen.

Geen bediende in de gang, noch op de gaanderij boven.

Eene deur ging open aan het einde, terwijl ik daar was.

‘Ik zal met den houtvester afrekenen,’ hoorde ik de Vrijvrouwe zeggen.

Hare stem trilde van toorn, en zij kreuakte het papier, dat zij in de hand hield.

Onwillekeurig keek ik om naar eene schuilplaats, waar ik haar voorloopig ontwijken kon.

De deur van de kleine spreekkamer naast de boekerij stond open. Ik wipte naar binnen.

Noch de Vrijvrouw, noch de Slotvoogd, die haar vergezelde, had mij gezien. Ik drukte de deur achter mij dicht, voornemens om weer post te vatten op de gang, zoodra zij voorbij zouden zijn... Doch, o wee! nauwelijks binnen, hoorde ik den sleutel aan den buitenkant omdraaien.

Zou ik toch opgemerkt zijn?

Ik luisterde naar de zich verwijderende voetstappen en wilde mijne kans om te ontsnappen waarnemen, door een tweede deur, die in de boekerij uitkomt, - de kleine spreekkamer is een smal vertrekje, door een houten beschut van de boekerij afgescheiden, waarmede het vroeger éen geheel vormde, - en reeds draaide ik behoedzaam de deur open....

Voor het raam, oplettend waarnemend wat op het binnenplein voorviel, stond Wilbrant.

Ik drukte de deur weer even zacht dicht en sloop terug naar de gangdeur. Wellicht *had* ik mij vergist.

Neen, die was wel degelijk op slot.

Dan toch maar door de boekerij... Te laat, de Vrijvrouw kwam daar binnen.

Er schoot mij niets over dan te wachten. Ik zette mij in den versten hoek neer en poogde niet te luisteren, maar de stem der Vrijvrouw was zoo scherp en luid, dat haar woorden tot mij doordrongen.

‘Geef rekenschap van dezen nacht! - Waar zijt gij geweest?’

‘Ik heb de ronde gedaan en niets verdachts....’

‘Geen leugens,’ viel zij hoog in, ‘hoe hebt gij den hoofdman laten ontsnappen?’

Mijne ooren sprongen open!

Die aanklacht scheen den driesten Wilbrant een oogenblik van zijne tegenwoordigheid van geest te berooven.

‘Ik - den hoofdman - laten ontsnappen?’ herhaalde hij hortend.

‘Het ontkennen baat niet. De hoofdman heeft een brief achtergelaten en u daarin als zijn helper aangewezen. Gijlieden zijt oude bekenden. Negentien jaar geleden heeft hij u bij de bestorming van Sturmfels verrast, terwijl gij het kind vermoorddet.’ Zij sprak de woorden langzaam en met klem uit. ‘*Vermoorddet,*’ herhaalde zij nog eens

‘Ik zweer u, dat het kind leeft!’

‘Zwijg,’ hernam zij heftig, ‘de eene leugen verdringt de andere. Eerst hebt gij mij het tegendeel verzekerd. De hoofdman bevestigt uw eerste verhaal. Hij diende bij de afdeeling, die Sturmfels bestormde. Belust op uw buit - hij dacht, dat gij iets kostbaars in veiligheid wildet brengen - vloog hij u na en zag hoe gij het kind hebt vermoord.’

‘Het kind leeft!’ herhaalde Wilbrant.

‘Het kind leeft of sterft, al naar dat in uw plannen te pas komt. Neem u in acht. - De verklaring van den hoofdman getuigt tegen u.’

‘Die verklaring bewijst niets als ik den levenden...’

‘Vertrek,’ gebod de Vrijvrouw heesch, ‘gij zijt en blijft een schurk, met wien de Vrijheer een lange rekening te vereffenen heeft. Als ik spreek zijt gij verloren.’

Zij grendelde de deur achter hem dicht.

Een geruime poos bleef alles stil. - Die stilte was welsprekend. Eindelijk hoorde ik een stoel verschuiven. Met langzamen, slependen tred verwijderde zich de Vrijvrouw.

Ik had sinds lang het hoofd op beide handen laten zakken. Had Wilbrant een kind vermoord? - Hij was er niet te goed voor! - Haatte de Vrijvrouw hem daarom? - Maar waarom alles voor Baron Siegfried verzwegen? Waarom geduld, dat deze een moordenaar in dienst hield en beschermde? Dat was afschuwelijk! - Van den beginne af had zij Wilbrant verfoeid, hem weggezonden toen hij zich voor den post van houtvester had aangemeld. En toch had zij zijne benoeming geduld en jaren lang rustig toegezien, dat Baron Siegfried een post van vertrouwen in zulke handen liet.

Waarom ontzag zij Wilbrant? Wilbrant, die haar dreigde en kwelde? Ik herinnerde mij haar gelaat na dien middag, toen Wilbrant, ondanks de goede wacht van den portier, naar binnen was gedrongen en haar had gesproken!

Ik sloop naar beneden, liet mij aanmelden....

Goddank! Hare Genade kon mij niet ontvangen.

Verwonderd hoorden Vader en Moeder mijn onsamenhangend verhaal aan.

‘Luistervinken hooren de zaken gewoonlijk half en daardoor verkeerd,’ zeide Vader. ‘Houd uwe tong in toom, Margreet. Aan niemand een woord van het gehoorde. Wilbrant heeft sinds jaren een wrok tegen de Vrijvrouw.’

‘Waarom zwijgt zij? Laat zij alles aan Baron Siegfried vertellen,’ herhaalde ik, aangemoedigd door een stille vraag in Moeder's oogen.

‘Zou men niet meenen, dat zij Wilbrant ontziet, hem vreest? Indien gij, zooals ik, gehoord hadt hoeveel moeite haar het ondervragen kostte, hoeveel angst er uit haar stem sprak! - En later, toen Wilbrant weg was en zij zich alleen dacht! - Ik *voelde* haar vrees, al kon ik de Vrijvrouwe niet zien.’

‘Houd uwe tong in toom,’ herhaalde Vader streng, en daar bleef het bij.

Wilbrant is er alweer zonder straf afgekomen.

Hij heeft dus geen deel gehad aan de ontvluchting van den Zigeuner-hoofdman, heeft *geen* kind vermoord....

Ik begrijp er niets van.

15 Januari 1777.

De Vrijheer is terug!

Hij is zooeven hier geweest.

‘Ik heb eer van mijn kleinen omweg gehad,’ zeide hij.

En hij vertelde alles van zijne ontmoeting met Wolfram, die er goed uitzag en opgetogen was over het onverwachte bezoek.

‘Ik heb nog een oude kennis gezien,’ vervolgde hij halffluid tot Moeder, ‘de min van mijn kleinen Siegfried.’ Hij streek zich met de hand over het voorhoofd en zuchtte. - ‘Waar is die tijd heen! - Hij komt mij dikwijls als een droom voor.’

19 Januari.

‘Uit Berlijn!’

Met deze woorden kwam Vader van het slot terug en wierp een brief van Bodo op tafel.

Wij moesten dadelijk aan het lezen, want bij zijn teruggaan naar het slot wilde Vader hem weer aan den Vrijheer brengen.

‘DIERBARE OUDERS.

“Schrijffuur!” - klonk het door de zaal, waar wij zooeven in lange rijen geschaard stonden.

Geen vijf minuten later zat onze heele bende ieder voor zijn lessenaar en krabbelde er op los zoo vlug hij kon, want over een groot uur zal een nieuw commando voor acht dagen een einde maken aan deze vergunning.

Alles gaat op commando. Ik heb een gevoel of ik bij mijn opstaan

tot mijn eigen beenen moet zeggen: “Er uit! - Voorwaarts - Marrsch!”

Het is mij hier nog vreemd, al zijn er jolige jongens, pretmakers, die ons doen schudden om hun dolle streken. Onze superieuren hebben het hard te verantwoorden; hun uitgebreide macht helpt niet veel. Kan men een grap buiten hen om uitvoeren, hoe gewaagder hoe liever, dan worden geen kunstgrepen, geen listen gespaard.

‘Om zes uur wordt réveille geblazen, om negen uur taptoe. Ons *leven* ligt tusschen *die* uren, onze *droomen* - volgens de superieuren - tusschen de andere. Om kwart over negenen doet de inspecteur de ronde door de slaapzalen en kijkt of wij de vermoeide leden op het lang niet zachte leger hebben uitgestrekt. Met een knarsend geluid giert de zware deur achter hem dicht; - nog is het slot niet in rust, of alle dekens zijn afgeworpen, alle hoofden hebben de horizontale positie tegen een verticale houding verwisseld. Dan houden wij avondmaaltijd, voeren dolle streken uit, één oor in de richting van de deur, die zich elk oogenblik weer kan openen; maar juist het gevaar voor ontdekking verhoogt de jolige stemming.

Een is er ons allen de baas: Frank von Hompesch, een broeder van Wolfram's reismakker. Grooter guit heb ik nooit gezien, en met dat al een hart als goud en een vertrouwen zonder wederga. Hij is altijd bij kas en leent aan een ieder, zonder ooit aan teruggave te denken. Hij is de koenste ruiter, de sterkste van zijne geheele afdeeling op den degen en daarbij een der helderste koppen van de school.

Gisteren is zijn vader, Baron von Hompesch, - een broeder van den Kolonel, - hier geweest. Ik werd ook in de spreekzaal geroepen. Hij vroeg naar uw beider welstand en verzocht u zijne groeten over te brengen.

Verbeeld u wat ik bij die gelegenheid heb gehoord.

Hompesch is evenals Sturmfels een Majoraat. Hugo is de tweede zoon. Zijn oudste broeder heeft te zijnen gunste afstand gedaan van zijne rechten en Hugo zal het Majoraat erven.

De ander wil meer vrijheid hebben om in de wereld rond te dolen.

Begrijpt gij zoo iets?

Hompesch is voor Hugo's broeder wat Sturmfels voor mij is: alles. - En hij geeft het op! - Mij is Sturmfels zoo dierbaar, dat ik het tegen geen koninkrijk zou willen ruilen. Ik heb alles en allen lief, die er toe behooren; ik ken er elken boom, elk grassprietje, had ik haast gezegd. - Wanneer men mij vroeg afstand van Sturmfels te doen! - Ik kan er niet aan denken. - De bloote voorstelling

jaagt mij de koorts op het lijf! En Hompesch staat uit vrijen wil af wat hem na aan het hart moet liggen, daar hij het zijn leven lang met de oogen van een meester heeft aangezien. Bah!

Bij mijne aankomst kwam een onzer “oudsten,” een cadet uit het laatste studiejaar, naar mij toe.

“Ik ben August van Strahleck; onze ouders kennen elkaar. Freule Aurora van Wisburg is maanden lang de gast van mijn grootouders te Berlijn geweest. Uwe moeder is zelfs uit hun huis getrouwd. - Kom je soms in ongelegenheid, dan zal ik je helpen.”

Een vriendelijk aanbod, dat mij toch ontstemde.

Zie ik er waarlijk uit als iemand die bescherming behoeft? Ik keek hem eens ferm aan.

“Als ik er in kom, - en mijzelf niet kan helpen, - dan graag.”

Het uur is om. - Wat is een uur, als men naar huis schrijft en het hart vol heeft! - Groet iedereen die naar mij vraagt. Ik denk aan allen. - Laat Myra door geen der staljongens afrijden. Zij is zoo zacht in den mond en zou in één keer bedorven worden. Geef mijn brief aan Dr. Albrecht ter lezing. Ik heb geen tijd om er een aan hem, hoe klein ook, te beginnen.

Vaartwel, dierbare ouders.

Uw gehoorzame Zoon

BODO.’

Een nieuwe bladzijde en een nieuw hoofdstuk.

VI.

24 Juli 1777.

Wij hebben een rustigen tijd achter den rug. De brieven van Wolfram en Bodo waren onze eenige afwisseling.

Nu is er afwisseling gekomen, maar - een zeer onplezierige.

In den afgelopen nacht is er op Neder-Klakau inbraak gepleegd op eene hoeve, die, om zoo te zeggen, onder de muren van het slot ligt. Graaf Klakau heeft door een renbode den Vrijheer van het gebeurde kennis gegeven en om zijne hulp verzocht bij het opsporen der boeven. Alles deed vermoeden, dat zij in de Sturmfelser bosschen schuilen.

Het geheele bosch wordt afgezet en zal doorkruist worden.

Hu, in de Sturmfelser bosschen! - Ik wierp een blik op Grootvader's geweer, dat in het voorhuis hangt.

‘Het is geladen,’ zeide Vader, ‘maar ik zal de lading nog eens nazien. En gij, Margreet, niet alleen van huis zoolang de onzekerheid duurt.’

De Graaf van Klakau is met een heelen stoet gewapende jagers en boschwachters op het slot gekomen, en de beide Heeren hebben een verkenningstocht op groote schaal begonnen.

De inbraak heeft plaats gehad op dezelfde manier als die van de appelhoeve, en op de paarden was het voornamelijk gemunt. Nu zijn er geen Zigeuners, die de aandacht van de ware schuldigen afleiden.

Iedereen is in spanning over den uitslag. Men hoort over niets anders praten. Moeder en ik, wij hebben er voor een oogenblik de ophanden terugkomst van Bodo en Wolfram met de groote vacantie voor vergeten.

Den heelen dag door hooren wij signalen, geweerschoten in de verte. De hemel bereidt zich eveneens op strijd voor. Sedert gisteren stapelen zich helwitte wolken in het zuidwesten op en de lucht is zoo zwoel, dat men naar den avond verlangt.

Ondanks de groote hitte hebben wij vroeg gesloten. Vader vond dat voorzigtiger. Hoe licht kon een der opgejaagden een openstaand venster binnensluipen! Wij weten niet van welken kant het gevaar dreigt.

Wij zaten lang op de bank voor de deur. Om half tien brak het onweder zoo fel en zoo plotseling los, dat wij naar binnen moesten, wilden wij niet druipnat worden.

Noodweer! - Het vuur was niet van de lucht. Er stak een hevige wind op. Zooeven viel er een slag als een kanonschot.

‘Die treft!’ zeide Vader, en werkelijk hoorden wij de kruin van een boom krakend en dreunend op den grond ploffen.

Het is te hopen, dat de ruiters vóór de bui op het kasteel zijn teruggekeerd.

Wij zijn laat naar bed gegaan. Ik kon den slaap niet vatten. Midden in den nacht holde er een wagen in de richting van Birkenbach. Een uur later schrikte ik weder op door hetzelfde geluid. Het rijtuig holde terug.

Nog was de dag niet aangebroken, of ik sprong uit bed. Men klopte en bonsde op de voordeur.

‘Doe open,’ riep Hans, de zoon van den portier.

Ik schoof de grendels weg, en:

‘Slecht nieuws,’ zeide de jongen, nog voordat ik den mond kon opendoen. ‘Twee boosdoeners zijn gevat; maar de Vrijheer...’

Ik drukte de handen tegen de borst en dacht aan het voorbijhollend rijtuig.

‘Het paard van den Vrijheer is geschrikt van het weerlicht, heeft den Vrijheer afgeworpen en....’

‘Dood?’ gilde ik, meer dan ik sprak.

‘Bijna, Juffer Margreet. Zijne Genade moet heel erge kneuzingen hebben. Er is gelukkig niets gebroken, maar hij heeft veel pijn doorgestaan bij het onderzoek van den heelmeeester, die van nacht uit het dorp gehaald is. Hij heeft nu de koorts. Het is gebeurd op den terugtocht. De Graaf van Klakau was al weg met de twee boeven. - Ik moet naar Birkenbach om medicijnen en dacht: ik zal even hier aangaan.’

Ik knikte, sloot werktuigelijk de deur en bleef staan.

Niets gebroken; dat beloofde een spoedige beterschap. En toch gevoelde ik mij zoo beklemd. Dat zal een treurige vacantie geven voor Bodo.

‘Ik ga naar het slot,’ zeide Vader, zijn bord wegschuivende.

Ik met hem.

Daar vernamen wij de gansche toedracht.

De bliksem was in een boom geslagen, op weinig passen afstands van den Vrijheer en zijne volgers. Zijn paard was geschrikt, had zich terzijde geworpen en was voortgehouden. De teugels waren den Vrijheer ontglipt. Een splinter van den getroffen boom was met zooveel kracht tegen zijn linkerslaap aangekomen, dat hij de bezinning had verloren. Zijn begeleiders hadden hem een eindweegs verder bewusteloos op den grond gevonden.

Op een inderhaast gemaakte draagbaar hadden zij hem naar het slot vervoerd.

Daar was nog niemand ter rust gegaan. De Vrijvrouw had onmiddellijk laten inspannen om den heelmeeester te halen; zij had het koelste en stilste vertrek voor den gewonde in orde doen brengen. Zelve had zij zijne kleederen losgemaakt en de kwetsuur aan zijn hoofd gezuiverd en verbonden: het eenige wat zij voorloopig kon doen, want de zieke kermde bij de geringste aanraking.

Het onderzoek van den heelmeeester was langdurig en pijnlijk geweest. Hans had waarheid gesproken: er was niets gebroken. De linkerarm was ontwricht en gezet geworden. Maar de heelmeeester had er toch op aangedrongen, dat de dokter uit Bermen zou gehaald worden.

Nu lag de Vrijheer in een zwaren slaap. De Vrijvrouw zat bij hem.

Ik vatte Martijn's hand, nadat hij zijn verhaal geëindigd had.

‘Maak dat ik iets voor den zieke kan doen,’ fluisterde ik.

Martijn vertelde verder, dat er onmiddellijk een bode te paard was afgezonden, Bodo te gemoet, om dezen voor te bereiden en tot meerder spoed aan te sporen.

Vader en ik hadden dezelfde gedachte:

Zou Bodo Wolfram hebben afgehaald?

Martijn kwam mij roepen.

De Vrijheer had naar mij gevraagd. Hij was alleen.

Hoe bleek en ingevallen was zijn kortelings bloeiend en krachtig gelaat! - Hij lag achterover in bed, de handen boven het dek. Er was iets in die handen wat mij trof, iets.... hulpeloos. De vingers waren wijd uitgespreid, zooals men dat soms bij kleine kinderen in hun slaap ziet. Hij had de oogen half gesloten en sloeg ze niet op, toen ik zijn naam noemde en het bed naderde. Maar er ging toch iets als een glimlach over zijn mat gezicht.

‘Lieve Margreet!’ zeide hij, zoo zacht, dat ik mij over hem heen moest buigen om hem te verstaan.

Ik knielde naast zijn bed. - O, mijn God, zou hij ooit dezelfde van vroeger worden?

Ik kon mijne tranen niet weerhouden en - ze hinderden hem niet. Het scheen wel of hij met den val gehoor, gezicht en spraakvermogen verloren had.

Zou de verlamming voorbijgaan? vroeg ik angstig, hief mij op en staarde hem aan. Het was of mijn blik het leven in zijne oogen terugriep.

Hij poogde de hand te bewegen. Helaas, het ging niet!

‘Verlangt gij iets, Baron Siegfried?’

De bleeke lippen bewogen.

‘Bodo - Wolfram afhalen.’

Ja, als Bodo dat niet uit eigen beweging had gedaan, kon geen renbode dat meer herstellen. Zonder vertraging kon Bodo wellicht reeds van avond laat hier zijn.

De zieke had zijne dofheid een oogenblik overwonnen.

‘Zorg - dat Wolfram niet wordt - weggezonden. - Ik - wil hem spreken.’

De inspanning had hem uitgeput. Hij sprak geen woord meer.

De Vrijvrouwe kwam....

Ik ging. - Maar bij de deur keerde ik mij nog even om.

‘Lieve, Genadige Vrouw,’ smeekte ik, ‘laat mij in iets van dienst zijn; het allergeringste is mij welkom.’

Of haar mijne onderdanige houding beviel, of dat zij begreep hoe

innig en oprecht mijn verlangen was, weet ik niet. Zij knikte.

Ik legde die beweging in mijn voordeel uit, verliet de kamer en zette mij in de buurt op een vensterbank in de gang neder, besloten om daar te blijven en bij de hand te zijn, als men mij mocht nodig hebben.

Zoo zat ik langen tijd.

Tegen vier uur bracht het rijtuig den heelmeeester en zijn voornamen ambtsbroeder, den arts uit Bermen. Beiden gingen in de ziekekamer.

Een tweede consult.

Zij kwamen terug en liepen langzaam en druk pratende in de gang op en neer. Hun ernstig gelaat verschrikte mij.

‘Is er kans op herstel?’ vroeg ik bevend.

De arts uit Bermen haalde de schouders op.

Ik was even wijs als te voren.

De beide dokters vervolgden hun gesprek. Ik trachtte te luisteren, maar raakte verward in een stroom van Latijnsche woorden.

Het was acht uur, toen Martijn mij nog eens wenkte.

De Vrijvrouwe gebruikte een kop bouillon in het vertrek daarnaast. De zieke was alleen.

Hij kwam mij helderder van geest voor dan 's morgens.

Ook zijne stem was duidelijker.

Of het rijtuig er nog niet was? - De terugkomst van Bodo en Wolfram hield hem voortdurend bezig. Pijn had hij niet; alleen een gevoel van groote machteloosheid.

‘Zorg, dat Wolfram niet wordt weggezonden. - Hij is zoo bescheiden en weet niet wat mij dreigt. - Hij zou zich laten wegdringen.’

‘Zou ik u gerust stellen als ik bij den portier de komst van het rijtuig afwachtte? - Ik zal gaan, Baron Siegfried,’ zeide ik, haastig opstaande bij het zien van zijn dankbaren glimlach.

‘Eerst afscheid nemen....’

‘Ik kom terug.’

‘Laatste afscheid!’ herhaalde hij met moeite.

IJlde hij? Had ik goed gehoord? - Zijne oogen stonden zoo diep weemoedig; zij waren het eenige wat nog aan hem leefde.

‘Schrei niet, kind. - De dood komt voor allen. - Als ik hen nog mag zien....’

Martijn was nader gekomen. Hij verstond den blik van zijn meester, wien het spreken weer zeer moeielijk viel.

‘De arts uit Bermen heeft den Genadigen Heer kennis gegeven, dat hem nog maar een paar dagen levens resten,’ zeide de oude met

bevende stem. ‘Zij hebben het den Heer Baron gezegd, omdat hij wellicht nog eenige beschikkingen wenscht te nemen... Zijn Genade wil u de hand geven.’

Mijne tranen verblindden mijne oogen. Ik had niets van de stille vraag gemerkt.

Ik bukte mij en kustte de machteloze handen, daarna de vriendelijke lippen, waarover mij niets dan goedheid en liefde waren toegevloeid.

‘God zegene u,’ had ik willen zeggen, maar ik kon niet spreken.

In het vertrekje van den portier zat ik neer en liet mijne tranen den vrijen loop.

Een uur later schrikte ik op.

Dreunend rolde de zware reiskoets over de brug de holle poortgang in.

Ik liep naar het binnenplein...

Goddank, *twee* personen stegen uit.

‘Hoe is Vader?’ wilde Bodo vragen, maar op het zien van mijn behuild gezicht, wachtte hij mijn antwoord niet af en vloog de gang in.

‘Laat u onder geen voorwendsel buiten de poort sluiten. De Vrijheer wil u spreken,’ fluisterde ik Wolfram toe, die doodsbleek was blijven staan en Bodo nakeek.

De lampen in de gang waren op. De Vrijvrouw snelde op Bodo toe en voerde hem naar de ziekenkamer. De deur was te zien op de plaats, waar wij stonden. Ik verhaalde het voorgevallene. Wolfram luisterde... met de oogen op die deur. *Kan* men luisteren met zoo'n groot verlangen in de oogen?

‘Straks komt uwe beurt,’ troostte ik.

Hij trilde, legde zijne hand op mijn schouder, als ware hem een steun welkom, en begon langzaam met mij de halfduistere binnenplaats op en neder te loopen.

‘Wolfram!’

Het was Bodo.

De forsche jonkman leunde snikkend tegen den deurpost.

‘Ga binnen.... Vader roept je.... Niemand zal je afwijzen.’

‘Ik zal de eerste uren bij Vader waken,’ vervolgde Bodo. ‘Moeder zal zoo lang in de kamer daarnaast wat trachten te rusten... O, Margreet, er is geen hoop! - Het is al te wreed om Vader nu reeds te moeten missen!’

Vader kwam mij halen, maar ik smeekte om te blijven. In de woning van den Slotvoogd zou wel een kamertje voor mij zijn.

Bodo ging in huis. - Wolfram kwam niet terug.

Ik kreeg een kamertje, dat op het binnenplein uitzag, schoof het raam open en ging er op de knieën voor liggen, het oog op de flauw verlichte ramen der ziekenkamer.

De nacht was zoel en stil. Sturmfels lag somber en levenloos onder den blauwen Juli-hemel met zijn duizenden starren. De lijnen van torens en daken kwamen scherp daartegen uit; de rest was in duisternis gehuld.

Beneden op het plein gingen een paar burchtzaten zacht pratend langzaam op en neer.

Bodo wist waar ik was. - Zou hij mij laten roepen als... er iets gebeurde?

De torenklok begon te slaan - middernacht.

Ik telde de slagen: een - twee - Zij gingen in het oneindige door, flauwer en zachter.

Ik hoorde de torenklok andermaal slaan en eene stem zeggen:

‘Gaat gij mede, Margreet?’

Ik sprong op. - Het was klaarlichte dag en Vader stond achter mij.

Ik volgde hem naar beneden. Toen ik het Heerenhuis wilde binnengaan, hield hij mij tegen. Hij zeide niets, maar ik begreep alles: er was een edel mensch minder op de wereld.

Ik wachtte Wolfram in den tuin op.

Zwijgend zette hij zich naast mij en lang duurde het voordat hij zijne stem meester was.

‘Toen ik bij den Vrijheer kwam, zag ik aanstonds, dat hij mij iets te zeggen had,’ zeide hij. ‘Moeilijk en afgebroken kwamen de woorden over zijne lippen: “Wees Bodo een vriend. - Hij is goed, - maar zwak. - Sta hem terzij. - Verlaat hem niet - ter wille van mij.’

Wolfram wendde het gezicht af.

‘Ik lag voor zijn bed geknield,’ ging hij voort. ‘Alles wat ik kan, zal ik doen,’ antwoordde ik. - ‘Margreet, de blik, dien ik toen opving, vergeet ik nooit...’

“‘Roep Martijn,” gebood de Vrijvrouwe.

Ik had haar niet hooren binnenkomen. Of zij mijne laatste woorden had verstaan, weet ik niet. Zeker is het, dat zij mij met zonderling scherpen blik nakeek.

Ik bleef in de nabijheid.

Jonker Bodo had de nachtwoak overgenomen; de Vrijvrouwe had zich in een belendend vertrek op de canapé neergeworpen....

Ongeveer een uur later ging de deur der ziekenkamer open. Bodo stond op den drempel en wenkte mij:

“Moeder slaapt en ik wil haar niet noodeloos storen,” zeide hij zacht en gejaagd. Hij wees naar den kranke en hield het licht in de hoogte, zoodat het schijnsel voluit op de bleeke trekken viel. “In de laatste oogenblikken is verandering gekomen.” - Hij duwde mij het licht in de hand en boog zich over den slapende. “De ademhaling is geregeld, maar zwak. - Vader, Vader, hoort gij mij?” riep hij eensklaps.

De blauwe schaduw werd dieper... Hij zou nimmermeer hooren.

Bodo wekte zijne moeder.

Ik kuste de gesloten oogen en sloop heen.

Zooeven hebben wij hem afgelegd, hij en ik te zamen, op Bodo's verlangen.’

29 Juli 1777.

Alles is voorbij. - Baron Siegfried rust in het groote familie-graf in de kerk te Sturmfels; er heeft een plechtige lijkdienst plaats gehad. Niet alleen de kerk, maar het geheele plein daaromheen was vol menschen. Geen oog bleef droog, toen het 104de gezang werd aangeheven, geen mond was stom: tachtigjarigen zongen mede en moedigden de kinderen aan door ze hun gezangboek voor te houden.

‘Wij zingen, Bron van 't leven! - Die ons de onsterfelijkheid
Hebt door Uw zoon gegeven, - Wat vreugde ons is bereid,
In 't Hemelsch paradijs.’

‘Zalig zijn de dooden, die in den Heer sterven,’ zeide een oud moedertje naast mij, terwijl zij haar bijbel dichtsloeg en zich gereed maakte de kerk te verlaten, ‘zoo'n Heer krijgt Sturmfels in geen eeuwen terug, - nooit meer. - Daar is geen tong, die *hem* niet zegent.’

Ik keek het moedertje eens aan en na haar Bodo, die bleek en ernstig naast zijne moeder in de hooge, met snijwerk versierde bank stond.

‘Men mag den levenden geen onrecht doen ter wille van de dooden,’ zeide ik, getroffen door de uitdrukking van haar gelaat. ‘Jonker Bodo zal zijn best doen om zijn vader niet onwaardig te zijn.’

De dienst was geëindigd, maar de predikant ontvouwde een papier... Hij las de namen voor van allen, die door den overledene met een klein gunstbewijs bedacht waren. Zij werden uitgenoodigd zich acht dagen later om elf uur in het rechthuis op den burcht te vervoegen.

Een lange lijst, die bewees hoe de Vrijheer met en voor zijn onderhoorigen had geleefd! Langzaam volgden de namen elkaar op

en droeg het hooge gewelf de klanken boven onze hoofden voort. Er lag iets plechtigs en geheimzinnigs in dat oproepen, in dien laatsten liefdegroet van den doode.

‘Margaretha Siegfrieda Albrecht...’

Met huivering hoorde ik toe en schrikte van mijn eigen naam. Ik was niet langer met mijne gedachten in de kerk; ik was Baron Siegfried gevolgd naar de onbekende gewesten; ik zag hem voor mij, hem en Grootvader, en allen, die ik liefhad en die nog op aarde met mij waren, - ik zag hen langzaam voorbijtrekken en de stem, die sprak, was niet langer die van den predikant, maar eene groote, liefelijke en toch geweldige stem, die de geheele ruimte, de geheele wereld vervulde...

Ook de namen van Wolfram en mijne ouders behoorden tot de afgelezenen. De laatste was die van het moedertje, dat straks had gesproken. Snikkend strompelde zij naar buiten.

Ik volgde haar. - Ik had een onweerstaanbaar verlangen naar blauwe lucht en zonneschijn. Ik moest er hart en oog aan verkwikken.

Dood, dood! - De klank is zoo dof en de slag zoo wreed als hij een geliefde neerslaat, nog kort te voren rechttop gaand, veerkrachtig en tintelend van leven.

Het leven *moet* krachtiger zijn dan de dood! - Was het niet of het leven zelf in mij met dubbele kracht opborrelde en protesteerde?

Ik wil aan Baron Siegfried niet denken als aan een hulpeloos *uitgestreken doode*. - Ik kan niet! - Hij *staat* voor mij, al ligt zijn lichaam onder gindsche zware zerk naast vrouw en zoon.

Maar ik ben met dit al bitter bedroefd, dat hij deze heerlijke wereld zoo spoedig heeft moeten verlaten. Het is hetzelfde gevoel, dat mij bij Grootvader's heengaan neerdrukte. - ‘De Heer zal het goed met hem maken.’ - O ja, maar alles wat wij zien en liefhebben heeft hij toch moeten achterlaten. - En gemis blijft gemis.

6 Augustus 1777.

De hooge gasten, voor begrafenis en lijkdienst overgekomen, zijn weer allen vertrokken. Sturmfels is eenzamer en stiller dan ooit te voren. Het Heerenhuis althans! Hoe vroolijk klonk Baron Siegfried's stap door de groote gang; hoe gul was zijn lach en zijn vriendelijke blik!

De groote zaal in het ambtshuis was vol menschen, toen wij er op bepaalden tijd binnentraden. Het kabinet van den Vrijheer stond open en wij zagen er de Vrijvrouwe binnenkomen aan den arm van

haar zoon. De predikant, de notaris, de rechter en de schout volgden en plaatsten zich in een halven cirkel achter haar. Bodo bleef naast den stoel zijner moeder staan.

Er heerschte een diepe stilte. De Vrijvrouw zag er indrukwekkend uit in haar dofzwarte kleeding. De smart had de gestrengheid van haar gelaat getemperd en aan haar hoogheid een edeler karakter gegeven.

Een voor een las de notaris onze namen af. Zelve gaf de Vrijvrouw wat ons door haar Gemaal was toegedacht, en wij kusten de fijne hand, die zichtbaar trilde, met eerbied en deelneming, om zijner nagedachtenis wille.

Bodo keek niet op bij de uitdeeling. Alleen bij Wolfram's nadering hief hij even het hoofd op en reikte hem weemoedig glimlachend de hand.

Het was of de smart de beide vrienden nog inniger had vereend en Bodo op dat oogenblik dacht aan dien laatsten liefdedienst, den overledene te zamen bewezen.

Bodo is nog niet bij ons geweest. Hij is zijne moeder behulpzaam bij alles.

Vader brengt geheele dagen door op het kasteel. De Vrijvrouw heeft met hem de papieren van den overledene nagezien. Dezen middag kwam hij met een bezorgd gelaat thuis.

‘Waar is Moeder?’ vroeg hij, toen hij haar niet in de huiskamer aantrof, waar ik bezig was de tafel voor het avondmaal gereed te maken.

‘In de slaapkamer,’ antwoordde ik en ging met mijn werk voort.

Nu heeft Moeder de gewoonte tamelijk luid te spreken, wanneer haar iets treft of ontroert.

‘Een brief aan Bodo - van den Vrijheer,’ hoorde ik haar zeggen, op den toon van iemand, die in verbazing de woorden van een ander herhaalt. ‘En heeft de Vrijvrouw dien weggesloten?’

‘Om hem *later* aan Bodo te geven,’ hernam Vader, naar het mij voorkwam met iets weifelends in de stem. ‘Hare Genade verzocht mij voorloopig niet over dien brief te spreken. Haar zoon is op dit oogenblik te geschokt om dien te lezen, beweerde zij. Ik ben van een andere meening. Juist nu zouden zijns vader's woorden een blijvende plaats in Bodo's hart verkrijgen.’

Ik zette neer wat ik in handen had en opende de deur van de slaapkamer. Het gold hier een brief, door den Vrijheer voor zijn zoon nagelaten...

‘Bodo *moet* dien hebben; Vader heeft gelijk,’ zeide ik haastig maar verstomde bij het zien van de ontsteltenis op beider gelaat.

‘Gij hebt iets gehoord, wat niet voor uwe ooren bestemd is Margreet,’ zeide Vader streng. ‘Gij zult wel doen het gehoorde te vergeten.’

Ik droop af. Maar Vader's last kon ik niet nakomen. Dagen achtereen speelde de brief mij door het hoofd en vroeg ik mij af *wat* die wel kon behelzen.

Zeker iets wat de Vrijvrouwe niet aanstaat.

15 Augustus.

Op Wolfram's verzoek heeft Vader Wilbrant opgezocht om hem over de beloofde echtverklaring te spreken. Meer dan een jaar is verlopen en nog heeft de houtvester daar geen werk van gemaakt. Nu Baron Siegfried er niet meer is, hecht Wolfram nog grooter waarde daaraan.

De houtvester haalde de schouders op.

‘Dat heb ik den jongen beloofd, toen ik zag dat hij er het hart zoo op had gezet,’ antwoordde hij, ‘maar ik ben eigenlijk nooit van plan geweest daar moeite voor te doen. Die tijd... was een schuine tijd in mijn leven. Ik lag overhoop met de Overheid van Wisburg; ik ben in geen te beste verhouding gescheiden, en ik denk wel niet, dat men om mijnentwil in dien hoop oude papieren zal gaan snuffelen.’

‘De zaak blijft voor Wolfram van groot belang. Indien het u moeielijk valt om te schrijven, wil ik dat gaarne doen.’

‘Ik moet *mijne* belangen ook niet uit het oog verliezen,’ zeide Wilbrant knorrig. ‘Ik torn liefst niet aan dien tijd... Kort en goed, Dr. Albrecht, het spijt mij, dat ik Wolfram moet teleurstellen, maar ik kan niets voor hem doen. Hij werd den 10^{den} Februari 1758 door mijn vrouws-broeder te Wisburg ingeschreven - en zoo moet het blijven. - Bah, laat hij zich die grillen uit het hoofd zetten!’

Het had niet gebaat wat Vader had aangevoerd.

Wilbrant had herhaald, dat er nu eenmaal niets aan te veranderen viel. Als Dr. Albrecht zich de zaak zoo bijzonder aantrok, moest hij er de Vrijvrouwe maar eens over spreken, en zijn oogen hadden bij die woorden boosaardig geflikkerd.

Wolfram, die tot nog toe zwijgend naar Vader had geluisterd, hief het hoofd op:

‘Laat de Vrijvrouwe er buiten! Laat haar vooral niet merken, dat mij zooveel aan die lange minderjarigheid gelegen is. - Zij haat mij. Ik heb het in die treurige dagen op nieuw gevoeld. Zelfs mijne stem maakt haar boos! Zij, die zichzelf zoo beheerscht, ontroert en schrikt op als zij mij onverwacht hoort of ziet.’

Gelukkig, dat Baron Siegfried eene jaarlijksche som voor Wolfram's studiën heeft beschreven. Anders zag het slecht daarmee uit.

26 Augustus 1777.

De vacantie is voorbij. - Bodo en Wolfram zijn weder vertrokken.

Ik ben straks naar het kerkhof geweest om bloemen te leggen op Grootvader's en Baron Siegfried's graf.

Toen ik den koster verzocht het hek van den Sturmfelser familiekerk te openen, hield hij mij tegen.

‘Wacht even. - De Vrijvrouw is er. - Zij is al voor een uur gekomen. - Zij zal er nu wel niet zoo heel lang meer blijven.’

Hij sprak, staande voor een raampje van zijn huisvertrek, dat uitziet op den open poortvormigen ingang van het gewelf en vermoedelijk daar was aangebracht om een oog te houden op het fraaie hek en te voorkomen, dat kwaadwilligen of onbedachtzamen het konden beschadigen, - de dorpsjeugd kiest soms zonderlinge plekjes om te spelen. Een gedeelte van den kelder was van dezen kant te zien, voor oogen althans die zoo scherp als de mijne zijn. De dunne lichtstraal, neerglijdend door de smalle, diepe zijvensters, vergunde mij de voorste graven in het halfduistere gewelf te onderscheiden en in de zwarte, neergebogen gedaante de Vrijvrouw te herkennen.

Met wankelenden tred kwam zij er uit, - een beeld van wroeging en smart, voor een oogenblik met leven bedeed. Wroeging, ja, daar lag *wroeging* op haar gelaat; ik had mij niet vergist.

Langzaam sloot zij het hek en ging verder, de kerk langs. Haar bleek, fijn profiel kwam duidelijk uit tegen den donkeren zijmuur.

Bij het omslaan van het kerkhofhekje was haar gelaat nog eens vol naar mij toegekeerd. Het had zijne gewone uitdrukking weer; alleen scheen het harder en strakker dan voorheen.

Ik volgde den koster, legde mijne gave neer op het kille marmer en draalde er lang.

Had de stille, donkere omgeving mij zoo koud gemaakt? Of was het de gedachte, dat mijn lieve peetvader met zijn warm hart en gulle natuur veel moest ontbeerd en veel moest hebben geleden naast de hooge, trotsche Vrouw? Was hij daarom zoo dikwijls weemoedig gestemd geweest?

Het verschil tusschen beiden was mij nooit zoo groot voorgekomen als op dit oogenblik.

En de Vrijvrouw had dit ook ingezien en behoefte gevoeld om het den doode toe te fluisteren! - Komen schuldbesef en berouw

dikwijls zoo laat, dat men niet meer herstellen kan? - God beware mij voor zulk eene straf, de zwaarste en wreedste van alle.

14 Juli 1780.

Ik heb bijna drie jaar mijn dagboek laten rusten.

Er is ook weinig merkwaardigs voorgevallen in al dien tijd. Allen, die ik liefheb, zijn er nog, Goddank!

Van het voorjaar heb ik mijne belijdenis gedaan, een stille, plechtige dag, die mij nooit uit de herinnering zal gaan, een van die dagen, waarop wij gevoelen dat er meer is dan onze oogen zien en onze handen tasten, waarop ons hart ooren en onze geest vleugelen heeft voor het hoogste en edelste, zooals Vader zegt.

Hadden hart en geest die maar altijd! Er is zooveel, dat de ooren verstopt en den geest terneerdrukt.

Het is altijd Vader, die spreekt. Ik, de wilde Margreet, zeg het hem na en gevoel het ook bij oogenblikken; maar er is zooveel anders, dat ik ook hoor en dat mij in beslag neemt, heel en al... Nu, bijvoorbeeld, de terugkomst van Bodo en Wolfram.

Bodo zal met deze vacantie de cadettenschool verlaten. Wij hebben bitter weinig van hem gehoord. - De Vrijvrouw laat ons zijne brieven niet lezen. Enkele korte, hartelijke briefjes heeft hij voor ons ingesloten, om te zeggen dat hij wel was, zich verheugde op zijne terugkomst en ons in vriendschap gedacht. - Wolfram heeft zijn doctoraal achter den rug.

Zij komen... overmorgen, morgen!

‘Lief, best Moedertje, zoudt gij er tegen hebben, indien ik Vader van zijn bureau ging halen en bij Martijn eens naar de *aller*laatste berichten informeerde?’

Ik had in een omzien mijn frisch, heldergestreken rose japonnetje aangetrokken, mijn haar glad geborsteld en was op weg naar het slot. Mijne voeten gingen al vlugger en vlugger, ik lette meer op mijne gedachten dan op den weg en was al bij de voorbrug...

‘Hoe.... Gij.... Nu al?’ stotterde ik en bleef staan.

Wolfram in levenden lijve, maar zoo veranderd in houding en voorkomen, in kleeding en manieren, zooveel flinker en mannelijker! Zijne gestalte was gevulder, zijn tint gezonder. Ik had hem dan ook in een geheel jaar niet gezien.

‘Ik zou je haast niet hebben herkend,’ zeide ik, zijn handdruk beantwoordende, ‘en hoe kom je zoo vroeg hier?’

‘Toch niet *te* vroeg, Margreet? Ik heb er naar verlangd.’

‘Ei, mijn waarde heer, twijfel je of wij er al dan niet naar verlangden? Je zult het niet van mij hooren als je het niet weet. Ben je alleen gekomen?’

‘Jonker Bodo liet mij weten, dat hij een dag vroeger naar huis ging en dat ik van dezelfde reisgelegenheid kon gebruik maken, zoo ik mij te H. bij hem wilde aansluiten.’

‘Bah, dat klinkt saai! - Hij zal je wel dringend verzocht hebben hem de lange vervelende reis in de groote berline niet alleen te laten doen.’

‘Hij was niet alleen. - Hij heeft een vriend medegebracht.’

‘Zóo,’ zeide ik op lang gerekten toon. ‘Wie?’

‘Graaf August van Strahleck. - Gingt gij naar het slot?’

‘Om Vader af te halen en meteen te hooren wanneer gijlieden verwacht werdt. Wanneer zijt gij aangekomen?’

‘Ruim anderhalf uur geleden. Ik heb al dien tijd op je vader gewacht, maar nu werd het wachten mij te lang.’

Zoo sprekende waren wij opgewandeld en het smalle bruggetje genaderd, dat aan de achterzijde over de gracht naar den slottuin voert. ‘Uw vader zal nu wel klaar zijn; zullen wij hem nog afhalen?’ opperde Wolfram en opende het zijpoortje in den muur.

Werktuigelijk volgde ik, zonder te bedenken, dat dit poortje in den laatsten tijd verboden toegang was. De Vrijvrouw was wat sukkelend geweest; zij bracht er hare namiddagen door en had den overgang door den tuin ontzegd.

Eerst binnen het poortje schoot mij dit te binnen. Ik riep Wolfram om terug te gaan.... Te laat! - De Vrijvrouw sloeg juist den hoek om en merkte ons op.

Zij wenkte ons tot zich.

‘Wie heeft u den sleutel van de poort gegeven?’ vroeg zij op stekeligen toon aan Wolfram. ‘Gij schijnt u al in het eerste uur van uwe terugkomst vrijheden te veroorloven.’

‘De poort was open, Genadige Vrouw.’

‘Waarom hebt *gij* hem dan niet ingelicht?’ vervolgde de Vrijvrouw tot mij, terwijl zij mij van het hoofd tot de voeten opnam.

Ik stamelde eene verontschuldiging.

Zij ging voort met mij op te nemen.

‘Zeg uw vader, dat ik hem spreken wil voordat hij naar huis gaat. - Keert beiden terug langs den weg, dien gij gekomen zijt.- Gij,’ en zij keek Wolfram aan, - ‘neem den sleutel uit het poortje en breng dien uit mijn naam aan den slotvoogd.’

Zij keerde zich om en ging verder.

‘De Vrijvrouwe is er niet zachter op geworden, Margreet,’ merkte Wolfram aan, toen wij buiten haar gehoor waren.

‘Neen, dat voorzeker niet! - Haar leven is al deze jaren zoo eentonig en vreugdeloos geweest. Sturmfels voor en na; altijd werken, nagaan, regelen, besturen. Sturmfels was een aanzienlijke, belangrijke bezitting, zegt Vader, maar het is nu een der voornaamste en rijkste van geheel Pruisen geworden. Haar eenige versnapering is Bodo's jaarlijksche vacantie. Zij is niet meer zoo gezond als vroeger; zij heeft geen rust - bij al haar kalmte. Maar is zij hard en streng voor anderen, zij is het evenzeer voor zich-zelve, en dat steunt haar gezag en snoert den pruttelaars den mond. - Wij zijn zoo gedwee op Sturmfels.’

‘De Sturmfelsers zijn gedweeër noch onnoozeler dan de onderhoorigen van andere heerlijkheden,’ hernam Wolfram ernstig, zonder mijn ondeugenden blik op te merken; ‘doch zij hebben jaren lang goede Heeren gehad, voor wie macht en recht synoniem waren, en zij zullen niet zoo spoedig bemerken dat het anders geworden is.’

‘Je haalt je stokpaardje spoedig van stal.’

‘Het is nooit op stal geweest, Margreet.’

‘Dat geloof ik ook, naar je brieven te oordeelen. “Wolfram wil de wereld hervormen,” zeide Vader verleden lachend.’

‘Lachend?’

‘Gij kunt hem den lach vergeven, Heer doctor. Vader spotte niet. Hij lachte met zijn geheele hart. Hij leeft mede in je plannen.’

Wolfram zocht den slotvoogd op en ik ging het rechthuis binnen om Vader den last der Vrijvrouwe over te brengen. Op het binnenplein terugkomende, zag Martijn mij.

‘De Jonker is terug,’ riep de oude, ‘hij is in de biljartzaal.’

Ik was de gang al in en opende de deur. Ik *moest* Bodo even goeden dag zeggen.... de Vrijvrouwe was nog in den tuin....

De biljartzaal ligt op het westen. Men had er de zware gordijnen neergelaten ter wering van de zonnestrallen; het was er half donker.

‘Jonker Bodo!’ riep ik luid.

Hij was er niet.

Met den rug naar de deur gekeerd zat een officier. Het berouwde mij zoo onbesuisd naar binnen gelopen te zijn, toen de officier opsprong en naar mij toekwam.

‘Present!’ zeide eene vroolijke stem, en eer ik er op verdacht was, had Bodo mij in de armen gesloten en hartelijk gekust.

‘Dat is een verrassing, Margreet!’

‘Voor mij eveneens,’ gaf ik schertsend ten antwoord. ‘Ik was op

het zien van dien statigen officier uit het veld geslagen, en - je hebt wel een weinigje veel van die verrassing geprofiteerd.'

'Zou je mij een zoen hebben geweigerd, Margreet? - Ik zal hem een volgenden keer weer nemen.'

'Als ik mij vangen laat, Jonker Bodo.'

'Wilt gij dat aardige vriendinnetje voor u alleen houden?' vroeg iemand, die ongemerkt uit een zijdeur was nadergekomen. 'Stel mij ook voor. - Ik vraag een aandeel in uw gunst, lief kind,' en - eer ik het kon verhinderen, had hij mij een kus op den arm gedrukt.

'Ben je dol, August?' riep Bodo driftig, terwijl hij zijn vriend achteruit trok en ik, beleedigd, de plaats wreef waar zijn onbescheiden lippen hadden gerust, - 'dit meisje, - deze jonge dame is de dochter van Dr. Albrecht, het petekind van mijn vader; ik acht en vereer haar als eene zuster. - Vraag onmiddellijk verschooning.'

'Gaarne,' antwoordde de als August aangesprokene, met een bevallige buiging en zonder een zweem van verlegenheid, 'Mejuffrouw Albrecht vergeve, dat ik bij haar bekoorlijk optreden het: "*les amis de nos amis sont mes amis,*"*) wenschte toe te passen.'

Hij droeg dezelfde uniform als Bodo, maar leek veel ouder. Hij miste wat juist in Bodo zoo aantrok: jeugd en natuurlijkheid.

Zijn losse toon, zijn vrijpostige oogopslag hadden mij op nieuw gehinderd. Ik keerde mij af, groette vluchtig en verliet de kamer.

Bodo volgde mij.

'Vergeving, Margreet,' zeide hij, terwijl hij mijn hand greep en aan zijn lippen bracht, 'ik zal mijne schuld goedmaken.'

'Ik houd je aan je woord,' antwoordde ik luchtig. Maar ik was in het geheel niet luchthartig gestemd, nam mij voor het slot te vermijden zoo lang de 'vriend' daar zou logeeren en zocht Wolfram op, die evenals ik op Vader wachtte om naar huis te gaan.

Wij gingen laat te bed. Wolfram had veel te vertellen. Hij heeft zijn doctoraal achter den rug en hoopt na de groote vacantie te promoveeren. Dan is hij doctor in de beide rechten en zal zich hier of te Wisburg vestigen tot zijne meerderjarigheid.... Daarna zal hij de wereld invliegen. Zijn plaats zal niet te Sturmfels zijn, al heeft hij Sturmfels lief. Wanneer ik hem met Vader hoor praten, begrijp ik dat Sturmfels voor hem te klein is.

*) De vrienden onzer vrienden zijn de mijne.

15 Juli 1780.

‘Breng mij een eind weegs, Margreet,’ zeide Vader van morgen na het ontbijt, toen hij zich gereed maakte naar het slot te gaan.

Hij had mij iets te zeggen; dat bemerkte ik aan zijn toon.

De Vrijvrouwe verlangde, dat ik haar eenigen tijd gezelschap zou houden, haar zou voorlezen, haar op hare wandelingen zou vergezellen, enz. enz. Zij verlangde, dat ik eenigen tijd op het slot zou doorbrengen. Zij gevoelde zich lusteloos en terneergedrukt.

‘Ik de Vrijvrouwe gezelschap houden,’ bracht ik verbaasd uit, ‘en dat juist nu zij gezelschap heeft!’

‘Aan mijn zoon zal ik dezen keer niet veel hebben,’ had de Vrijvrouwe gezegd; ‘de beide jonge Heeren zullen veel te zamen uitgaan en ik zou hen niet gaarne in hun genoegen willen storen. Daarbij heeft mijn zoon veel bezoeken in den omtrek af te leggen....’

‘Daarom stoort zij *mij!*’ riep ik boos. - ‘Daar steekt meer achter, Vader.’

‘Voor ons niet. - Wij hebben eenvoudig te gehoorzamen.’

‘Maar ik ben totaal ongeschikt voor de taak, die zij mij oplegt.’

‘Ook met een dosis goeden wil?’

‘Ik mag al wat meer beschaving hebben dan de meisjes hier, dank hebbe uw onderwijs,’ ging ik voort, zonder op Vader's laatste woorden te antwoorden, ‘mij ontbreken de vormen, de gemakkelijkerheid om mij in zulk een kring te bewegen. Ik zal de eene onhandigheid op de andere stapelen; ik zal twintigmaal per dag een gek figuur slaan. En dan - juist nù zulk een dienst te vergen, nu Bodo terug is en een vriend heeft medegebracht, die....’

Ik vertelde Vader het voorgevallene in de biljartzaal.

‘De Vrijvrouwe heeft het nooit op mijn omgang met Bodo gehad,’ besloot ik, ‘en nu wil zij ons te zamen brengen!....’

Ik brak eensklaps af.

Zou zij ons wellicht te zamen brengen om - mij te vernederen? Om Bodo duidelijk te maken, dat verdere gemeenzaamheid bespottelijk is?

Hoe meer ik daarover nadacht, hoe waarschijnlijker mij dat voorkwam.

‘Ik smeed u, lieve Vader, wend deze bezoeking van mij af.’

Vader haalde de schouders op.

‘De Vrijvrouwe verlangt niets dat onbillijk is; het ware onbillijk te weigeren.’

‘Maar zijn *mijne* redenen dan niet geldig? - Spreek toch een

woordje voor mij bij de Vrijvrouw, Vader, en neem niet zoo grif aan.'

'Ik heb haar gisteren onder het oog gebracht, dat je haar zeker door gebrek aan vormen zoudt hinderen.'

'En zij bleef volhouden?'

'Zij antwoordde, dat ik eenvoudig die zaak aan haar zou overlaten. Uwe dochter heeft eene aangeboren bevalligheid, die mij den besten uitslag voorspelt,' voerde zij aan.

'Wanneer zal mijne taak beginnen, Vader?' vroeg ik terneergeslagen.

'Zoo spoedig mogelijk. - Maandagochtend zal ik je bij haar brengen.'

Ik liep zwijgend naast hem voort. - Ik herinnerde mij den langen, scherpen blik, dien de Vrijvrouw gisteren op mij had gevestigd, en begon te vermoeden, dat het voornemen, hetwelk mij zooveel verdriet berokkende, wellicht gisteren uit den luim van een oogenblik geboren was.

Mijne bereidwilligheid werd er niet grooter door.

'Beheersch uw hoogmoed, houd uwe dikwerf scherpe tong in toom en vergeet niet wat gij der Vrijvrouw schuldig zijt, Margreet.'

'Zij zal mij daaraan wel herinneren.'

Ik liep naar huis terug. Moeder was al bezig met een en ander voor mijn toilet na te kijken. Daar moest aangevuld of verfrischt worden.

Wij gingen dien middag met de diligence naar Bermen.

Ook dat nog!

Alles stemde mij boos en onwillig. Moeder merkte het niet op. Zij ging van den eenen winkel naar den anderen, zocht uit en kocht een aantal fraaie zaken: lange handschoenen, die mij tot aan den elleboog reikten, keurige lange schoenen, fijne kousen, kleurig lint voor mijne ceinture, een echarpe van zachtblauwe stof voor de koele zomeravonden....

Al die toebereidselen brachten mij tot nadenken. Vader en Moeder wilden mij alles zoo gemakkelijk en aangenaam mogelijk maken.

Beschaamd nam ik Moeder's hand op den terugtocht.

'Ik zal mijn best doen. - Ik hoop dat gij tevreden zult zijn.'

'Het is uw eerste beproeving, Margaretha,' antwoordde mijne lieve moeder...

O, ik ondankbare! - Ik ben negentien jaar en ik pruttel en schuil weg in plaats van het onvermijdelijke flink in de oogen te zien.

Wolfram kwam van het slot toen wij thuis waren.

'Hebt gij Bodo opgezocht?'

'Ik werd bij de Vrijvrouw ontboden. - Hier heb ik de stukken van mijn eerste proces.'

Hij hief een pakket op. Zijn toon was moedeloos.

Zou de Vrijvrouw hem - ook geknepen hebben?

Onder het avondmaal hoorde ik er meer van.

De Vrijvrouw had hem onderzoek en leiding van eene zaak opgedragen, die tusschen Wisburg en ik weet niet welken nabuur aanhangig was en die in een twist dreigde uit te loopen. Zij wenschte die zaak in der minne geschikt te zien.

Wolfram had bescheiden aangemerkt dat dit veel tijd zou vorderen.

‘Om het even,’ had zij gezegd, ‘de tijd is aan ons. Gij hebt er immers de kundigheden toe; gij zijt op de hoogte om deze zaak aan te durven?’

‘Wel de kennis, niet den rang. Mijne promotie...’

‘Die kan tot later wachten.’

De Vrijvrouw wil ook hem klein houden en vernederen.

‘Zult gij nu naar Wisburg gaan?’

‘Later. Voorloopig kan ik hier veel nazien.’

‘Op dat akelige, afgelegen Wisburg! Bodo zal daartegen opkomen.’

‘Ik zal de hulp van den zoon niet tegen de moeder inroepen, Margreet,’ zeide hij glimlachend over mijn ijver.

‘Maar gij, zult gij zelf niet krachtiger voor uw eigen belangen optreden? Als gij niet promoveert, kunt gij nooit den titel van doctor in de rechten voeren en geen rechterlijke betrekking krijgen.’

‘Niet promoveeren! Dat ware onzinnig, Margreet. Ik ben overtuigd, dat de Vrijvrouw daar zelve niet aan denkt.’

Of zij er niet aan denkt?

Dat zou ik niet durven verzekeren. Haar haat voor Wolfram is nog niet over. - Nog zie ik dat samentrekken der wenkbrauwen en dien harden blik in haar bleek... overspannen gelaat bij onze ontmoeting in den slottuin.

Slot Sturfels, 19 Juli.

Jawel, gast op het slot Sturfels, of beter: gevangene. Als ik durfde, liep ik nog weg.

Vader bracht mij. - Een bediende opende de deur van dit vertrek.

‘Uwe kamer,’ zeide hij. - De deur ging dicht, en ik was alleen in een heel vriendelijk en vroolijk vertrek met twee ramen, die over de slotgracht in den slottuin uitzien.

Ik pakte mijn kist uit, hing en schikte alles in de daarvoor bestemde kasten, bekeek de platen aan den wand, de boeken op de schrijftafel en mijzelve in den langen spiegel, die tusschen de ramen hangt.

Daarna poosde ik, in het onzekere of ik gaan dan wel blijven zou.

Lang zat ik neer en staarde, zonder te zien, in den dicht begroeiden slottuin, geheel vervuld met eigen grieven en plannen, toen ik bemerkte, dat ik bespied werd. Aan den overkant van de gracht stond Bodo's vriend. Hij lachte en wuifde met de hand, als had ik hem jaren gekend. Toen ik zonder wedergroet opsprong, het raam dichtsloeg en zoo diep in de kamer terugtrad, dat hij mij niet meer kon zien, ging hij nog een poos voort met zijn schaamteloos turen en lachen.

Een bediende kwam mij roepen. Hare Genade wachtte mij. Zij zag er inderdaad lijdend uit. 'Geen rust bij al haar kalmte.' Ik dacht onwillekeurig aan mijne woorden tot Wolfram bij zijn aankomst. De vermoeide trek op haar nog altijd schoon gelaat, - een trek, die ontevredenheid of innerlijke onrust verried, was duidelijk zichtbaar.

Bij mijn binnenkomen lichtte zij even het hoofd op, dat tegen de hooge leuning van haar stoel rustte, wenkte den bediende om een tabouret op eenigen afstand van haar te plaatsen en groette mij met een lichte hoofdbuiging.

Ik boog diep, bleef staan, zette mij op een tweeden wenk en - gevoelde mij allerellendigst.

'Als de lucht niet te drukkend is, zullen wij een poos in het priëel gaan. Gij kunt mij dan wat voorlezen.'

Ik boog weder. Was mijn tong vastgegroeid?

'Wilt gij even schellen? De kamerdienaar zal sjaal en boek in den tuin brengen.'

Ik herademde toen ik Martijn zag binnenkomen.

'Uw arm, Margaretha.'

Gevolgd door Martijn gingen wij de gang door, daarna de kleine achtergang, de zijbrug... langzaam en plechtig als een lijkstatie. De Vrijvrouwe leunde zwaar op mijn arm.

Daar lag het priëel. Ik schikte kussens en voetbank in orde en hing haar den sjaal om de schouders.

'Wat zal ik u voorlezen, Genadige Vrouw?'

'Wat gij wilt. - Kies zelve. - Mijn zoon heeft het boek voor mij medegebracht. Alles is mij nieuw daarin.'

'Jonker Bodo had vroeger geen zeer gelukkige keus, waar het boeken gold,' zeide ik, met eene poging tot schertsen.

Zij keek mij oplettend, hoewel niet onvriendelijk aan.

Ik sloeg het boek open en las een gedicht voor, waarin een herder de oogen zijner liefste bij sterren en zonnebloemen vergelijkt, de grootste zotteklap, die ooit geschreven is geworden.

‘Gij hebt gelijk,’ zeide de Vrijvrouw lachend, ‘dit gedicht pleit niet voor den smaak van mijn zoon.’

Ik had een ondeugend plezier om de zoutelooste en ongerijmdste gedichten voor te lezen, en de Vrijvrouw scheen er schik in te hebben en lachte zoo smakelijk, dat ik mij langzamerhand zeer op mijn gemak begon te gevoelen en overlegde of ik ook een woordje ten gunste van Wolfram zou durven wagen.

Voor ik echter zoover kwam, werden wij gestoord.

Martijn bracht een brief.

‘Wacht mij hier,’ gebod mij de Vrijvrouw en keerde naar het slot terug.

Ik voorzag, dat de afwezigheid lang zou duren, en richtte mij daarnaar in, trok mijn stoel in een schaduwrijk hoekje, ging heel gemakkelijk zitten en sloeg Bodo's boek weer open. Ja, gek was het! Even opgeschroefd als sentimenteel. Ik legde het naast mij en werkte het thema uit, dat mij straks had bezig gehouden: de Vrijvrouw voor Wolfram's belangen te winnen.

Een stap in de nabijheid deed mij opkijken!

Graaf August!

Ik hield mijn adem in, dook dieper in de schaduw... Het priëel was dicht begroeid... Ik vleide mij, dat hij zou voorbijgaan.

Welzeker!

Hij stond al bij de opening, gluurde naar binnen, groette lachend en vlijde zich met volmaakt sans gêne op een stoel naast mij.

‘Al zoo vroeg in den tuin, Juffer Albrecht? - Ik kom je wat gezelschap houden.’

‘De Vrijvrouw zal zoo terugkomen,’ antwoordde ik, op den stoel wijzend, waarop haar sjaal hing.

‘Vriend Bodo niet gezien van ochtend? - Ik heb gisteren een indiscreete rol bij uwe teedere ontmoeting gespeeld. De goede jongen is wat driftig uitgevallen. - En daarbij jaloersch! Wilt gij gelooven, dat hij mij de stoornis nog niet vergeven heeft?’

Ik zat op heete kolen. Ik begreep, dat Bodo niets zou verzuimd hebben om den verkeerden indruk weg te nemen, en dat Graaf August dus met opzet het voorgevallene in een hatelijk daglicht plaatste.

‘Ik kan mij voorstellen, dat Jonker Bodo er spijt van heeft, door zijn onnadenkend gedrag aanleiding tot een misverstand te hebben gegeven,’ zeide ik, zoo rustig en bedaard als ik dat vermocht, ‘en ik begrijp niet hoe gij, na zijne opheldering, daarover nog op dezen toon durft spreken.’

Hij keek mij van ter zijde aan en vertrok den mond tot een spottend glimlachje.

‘Ik ben ouder dan Bodo, heb meer ervaring dan hij en - zie scherper. Uwe houding verried duidelijk, dat de warme ontmoeting je niet onaangenaam was.’

‘Tegen een opzettelijk verkeerd opgevat denkbeeld is niet te strijden,’ zeide ik opstaande. ‘De Vrijvrouwe heeft mij gelast hier op haar te wachten. Gelieft u te blijven, zoo ga ik haar te gemoet.’

‘Niet zoo haastig,’ hervatte hij, opspringend en voor den uitgang postvattend. ‘Ik heb nog nooit iemand van uw leeftijd gezien, die zóo lichtgeraakt of onhandelbaar was. Natuurlijk dat gij, met het oog op Bodo's opvliegend karakter, behoedzaam te werk gaat en woorden en handelingen *weegt*, maar uwe voorzorgen gaan te ver. - Mij niet eenmaal een onnoozel praatje te gunnen! Dat is kras. - Als Bodo hier was, zou hij er zich niet over ergeren.’

‘Jonker Bodo heeft niets met mij of mijne gesprekken te maken, en... zijne vrienden’ - het kostte mij moeite om dat woord in betrekking tot hem uit te spreken - ‘evenmin. Wees zoo goed mij voorbij te laten.’

‘Eene vertoornde Juno,’ spotte hij. ‘Zijt gij ooit in den schouwburg geweest? - Gij speelt uw rol voortreffelijk.’

‘Laat mij door,’ herhaalde ik. - Ik zag het dien man aan: hij geloofde niet aan mijne woorden; hij geloofde alleen aan zijn eigen opvatting.

Hij boog op theatrale wijze en trad achteruit om den doorgang vrij te laten. Doch op het oogenblik dat ik hem voorbijging, bukte hij zich en drukte mij een kus op de lippen.

Erger dan de kus was de brutale blik, die daarbij ging en de half gefluisterde woorden:

‘Iets wil ik er toch van hebben.’

Al mijn bloed schoot mij naar het hoofd.

‘Lafaard!’ zei ik en bleef een wijle voor hem staan met oogen, gloeiend van toorn en verontwaardiging.

Daarna ging ik.

Ik hield mij goed, zoolang hij mij kon zien. Later begaven mij moed en fierheid. Ik gevoelde mij zoo diep gewond en gekrenkt! Het was mij als had ik een slag in het aangezicht ontvangen.

Ik liep voort zonder op den weg te letten, de handen op de borst gedrukt, de oogen neergeslagen.

Ik kon mijn tranen niet langer bedwingen.

‘Wat deert je, Margreet?’

Bodo stond voor mij.

Hij poogde mijne hand te vatten.

‘Ga uws weegs en raak mij niet aan,’ riep ik, zonder op te kijken. ‘Ik wil de Vrijvrouwe opzoeken en haar mijn beklag doen.’

‘Wat is er gebeurd? - Is August in het spel?’ viel Bodo driftig uit, ‘ik zal hem....’

‘Gij zult... niets.’

Dat mankeerde er nog aan, dat Bodo de zaak verder ging bederven!

‘Ik roep uwe hulp niet in; ik verzoek u alleen mijn naam niet meer in tegenwoordigheid van uw... vriend te noemen en niet op mij te letten.’

Bodo werd vuurrood.

‘Gij spreekt in raadsels, Margreet, en ik moet alles weten.’ - Zijn oogen vlogen den tuin rond; gelukkig was Graaf August niet te zien. - ‘Gij hebt verdriet. - Ik heb het je berokkend door mijne onbesuisde handelwijze van gisteren. Ik moet herstellen.’

‘Als eenige gunst smeed ik u, dat gij u buiten alles houdt. Gij zoudt mij slechts in grooter ongelegenheid brengen.’

Bodo stampvoette.

‘Martel mij niet, Margreet. Zeg waarop het staat. Begrijpt gij niet, dat ik niet als een lam kan staan tegenover iemand, die je met oogen aanziet... die... Ik zal ze hem uitstompen!’

Het kostte mij heel wat moeite om hem tot bedaren te brengen en te overtuigen dat mijn verzoek ernst was.

‘Gij kondt mij geen zwaarder straf opleggen,’ zeide hij eindelijk ontevreden, ‘en ik weet niet of ik daaraan zal gehoorzamen.’

De Vrijvrouwe was nog op het slot. In mijne opgewondenheid vroeg ik mij niet af of ik het geschikte oogenblik voor mijn aanklacht koos.

Ik bleef aan den deur staan, den blik op haar.

‘Uwe plaats is in den tuin,’ zeide de Vrijvrouwe, hare schrijftafel sluitende.

Ik vertelde het voorgevallene.

‘Ik smeed Uwe Genade om mij te ontslaan.’

Zij had ongeduldig toegeluisterd.

‘Dwaasheid, meisje? Wat haalt gij u al in het hoofd! Gij zult u wel wat preutsch hebben aangesteld en de Graaf heeft zich een grap veroorloofd. Bedenk in het vervolg, dat preutschheid en behaagzucht nauw met elkaar verwant zijn.’

Ik was sprakeloos. Ik had mijn verhaal wellicht wat verward uitgebracht, maar de hoofdzaak bleef dezelfde. Graaf August had mij beleedigd.

Ik herhaalde die woorden.

‘Ga naar uwe kamer,’ gebood de Vrijvrouw koel, ‘en veroorloof u geen verdere afwijkingen van mijne bevelen.’

Diep gekrenkt ging ik heen. Mijn besluit was genomen: ik wilde Sturmfels verlaten. Als de Vrijvrouw mijn gezelschap verlangde, zou zij mij moeten terughalen. Vrijwillig zou ik geen uur langer blijven.

Ik pakte mijn boeltje weder bijeen, zette mijn hoed op, nam eenige zaken, die ik bij mijn thuiskomst het eerst zou noodig hebben, in de hand en maakte mij gereed de deur zacht te openen.

De deur was aan den buitenkant afgesloten.

Ik was gevangen.

Ik viel op een stoel neer en dacht na wat mij te doen stond. - Om half negen was ik gekomen; het kon nu ongeveer half één zijn; ik had veel beleefd dien voormiddag.

Mijne deur werd ontsloten en - na een tik - geopend.

Of ik aan tafel wilde komen.

Ik liet mij excuseeren. Ik zou niets gebruiken.

De deur flapte toe.

Weer een tik.

Ditmaal was het Martijn.

‘Juffer Margreet,’ zeide hij, en met zijn oud vriendelijk gezicht keek hij mij zoo trouwhartig aan, ‘het is een bevel. Gehoorzaam, voordat Hare Genade iets van uw tegenstribbelen merkt.’

Ik drukte hem de hand en volgde.

Aan tafel was nog niemand. De hofmeester en zijn ondergeschikten stonden voor het buffet. De langwerpige tafel was voor vier personen gedekt, voor drie aan het hoogereind. Eén couvert lag daar tegenover: het mijne. Ik plaatste mij daar, vóór den stoel, dien een bediende mij toeschoof.

Een seconde later wierp Martijn de tusschendeuren open. De Vrijvrouw, door Graaf August opgeleid, trad binnen.

Bodo achter haar. Hij sloeg een smeekenden blik op mij.

Ik neeg diep. - De stoelen werden door de bedienden aangeschoven en het maal begon.

Het gesprek was levendig aan het hoofdeinde. Ik bedoel tusschen de Vrijvrouw en haar gast. Bodo sprak geen woord. Hij keek strak voor zich. Graaf August had bij zijn binnentreden vluchtig gegroet en vermeed het verder naar mijn kant te kijken, iets wat hem niet moeilijk viel, daar de Vrijvrouw hem gedurig bezig hield.

De eetzaal op Sturmfels is een hoog, groot, langwerpig vertrek met

vier ramen naar het westen, koel en frisch in het middaguur, nu er nog geen zonnestraal is binnengedrongen; een statig vertrek, - ik had alle gelegenheid om het in stilte te bewonderen! met zijne met eikenhout beschoten wanden en met snijwerk versierde zoldering, met zijn Perzisch tapijt en koperen kronen, en zijne blinkende spiegels in kunstig geslepen kristallen lijsten. Tegen de zoldering loopt eene breede kroonlijst, waarin de wapens van Sturmfels en der aanverwante families zijn uitgebeiteld. Twee reusachtig met beeldwerk versierde ver vooruitspringende schoorsteenmantels verrijzen aan beide einden der zaal. Buffetten en dressoirs van gesneden eikenhout, schitterend van zilver en kristal, staan langs de muren.

Een statige en grootsche omgeving, wel passend bij de hooge Vrouwe, die, tusschen haar gast en haar zoon gezeten, zich vruchteloos moeite geeft om den laatsten in het gesprek te mengen.

Of het haar gelukken zou?

Juist legde zij haar hand op zijn arm en dwong hem dus aandacht aan haar woorden te schenken.

‘Vereenig uw overredingskracht met de mijne, Bodo,’ zeide zij schertsend, ‘en tracht uw vriend tot een langer verblijf over te halen. Hij wil ons reeds overmorgen verlaten. Ik had mij geveleid, dat Sturmfels hem niet zoo spoedig zou afgeschrikt hebben. - Ik ben een langduriger gast bij uw grootouders geweest, Graaf August. Gij gelijkt op uwe moeder en brengt mij levendig de genotvolle dagen te Berlijn voor den geest.’

‘Genadige Vrouw,’ antwoordde de jonge Graaf, terwijl hij met een snelle, sierlijke wending haar hand kuste, ‘ik ben u dankbaar voor zooveel goedheid; maar ik ben niet, zooals Bodo, met groot verlof van huis. Hij zal u gezegd hebben, dat ik slechts een paar dagen op mijne doorreize naar mijn nieuw garnizoen ter beschikking heb. Later hoop ik u door een langer verblijf te toonen hoe hoog ik Sturmfels schat.

‘Ik wacht u op het feest van Bodo's meerderjarigheid. Gij hebt lang genoeg tijd om dan vooraf verlof te vragen.’

Nog bijna een heel jaar, dacht ik, de invitatie wordt bijtijds gedaan.

Graaf August boog.

‘Ik hoop nog dit jaar terug te komen en mijne zuster af te halen. Zij stelt zich veel voor van uwe uitnoodiging.’

De Vrijvrouw schudde het hoofd.

‘Waar gij zoo spoedig den aftocht kiest, heb ik weinig hoop dat Georgiana het lang bij mij zal uithouden. Gij vindt er mijn zoon,

uw tijdgenoot. Zal zij zich, terwille van mij, het drukke, woelige leven der hofstad ontzeggen?’

‘Als gij Georgiana kendet, zoudt gij anders oordeelen, Genadige Vrouw. Ik, de wildzang, scheid met leedwezen van Stormfels; zij, het stille meisje, zal het liefhebben. Het hofleven is Georgiana onaangenaam. Zij is verrukt over uwe uitnoodiging.’

‘Gelijkt uwe zuster op u?’

‘Uiterlijk noch innerlijk! - Men zou ons in den vreemde zeker niet voor broeder en zuster houden. Zij is een dier stille wezens, die het voorrecht hebben overal tevreden te zijn en zich overal een wereld te scheppen, waarin zij opgaan. Georgiana deugt niet voor de groote wereld. Zij schuwte alles wat naar luidruchtigheid zweemt. Jong te zijn beteekent voor haar niet veel anders dan anderen te dienen, aan te hangen en te verzorgen. Zij is zoo stil, zoo stil...’

‘En haar uiterlijk?’ vroeg de Vrijvrouw, wat haastig de beschrijving van haar karakter afbrekende en met een nauw merkbaaren blik op Bodo, die in gedachte met zijn mes speelde en geen enkel blijk van belangstelling had gegeven.

‘Sommigen noemen haar mooi. Ik vind dat niet. Zij is mij te ernstig, te teruggetrokken, te...’ - Ik geloof waarlijk, naar zijn gezicht te oordeelen, dat hij ‘te onnoozel’ had willen zeggen, maar hij bedacht zich in tijds. - ‘Als haar oogen levendiger waren, zouden zij mooi zijn; als haar lange, bleeke wimpers wat donkerder van tint waren en zijzelve meer kleur op de wangen had... à la bonne heure! Haar grootste schoonheid is haar lang, zwaar zijdeachtig haar, dat alweer te bleek van tint is om gloed en leven aan het fijne gezichtje te geven.’

‘Een waternimf alzoo,’ viel Bodo in, die, naar het scheen, toch geluisterd had.

‘Gij spot er mede, Heer Graaf,’ zeide de Vrijvrouw met een licht samentrekken der wenkbrauwen, ‘gij wilt mij de verrassing niet bederven. Een broeder oordeelt zelden juist over eene zuster. Ik heb hare *schoonheid* hooren roemen. Toch brengt uwe beschrijving, hoe weinig vleierend ook, mij uwe moeder in herinnering.’

De Vrijvrouw sloeg haren waaier uit en bracht het gesprek op andere onderwerpen. Ik bewonderde haar volharding om het gaande te houden en Bodo's ongeduld en klimmend misnoegen te ignoreeren.

Er werd Spaansche wijn rondgediend. Mijn glas stond nog onaangeroerd voor mij. Ik bedankte ook dezen keer.

‘De wijn is zacht en geurig. - Hij zal u goed doen,’ merkte Bodo half fluid aan en wenkte den hofmeester mijn glas te vullen. Ik liet het toe om geen aandacht te trekken.

Het waren de eenige woorden, die tot mij gericht werden, de eenige bijna, die Bodo gesproken had. Ik weet niet of de kwelling grooter was voor hem dan voor mij.

De lange middagtafel was eindelijk ten eind. De Vrijvrouw gaf het sein om op te staan. Ik neeg even diep als straks en bleef staan, terwijl de Vrijvrouw en hare tafelgeburen zich door de tusschendeur verwijderden.

Ik keek niet op voordat die deur gesloten was en ik zeker was dat Bodo de kamer had verlaten.

Een bediende, dezelfde die mij straks voor het maal was komen roepen, volgde mij naar mijne kamer, deed de deur open en sloot die weer achter mij dicht.

Een kwartier later klopte hij aan.

De Vrijvrouw wachtte mij in haar salon.

Zij zat in eene half liggende houding op een chaise longue en zag er nog vermoeider uit dan dien morgen. Geen wonder na haar inspanning aan tafel!

Zij had een fijn handwerk op den schoot.

‘Lees mij iets voor,’ gelastte zij en wees naar een boekenhanger.

Ik kreeg een ondeugenden inval bij het zien van Lafontaine en las de fabel van den wind en de zon. Ik kende haar van buiten. Zonder te haperen, langzaam en duidelijk, en met bijzonderen nadruk, las ik het slot. Zij gaan samen een weddenschap aan wie van beiden den naderenden reiziger het eerst zijn mantel zal doen afleggen.

‘Deze man,’ zegt de wind, ‘denkt, dat hij zich op alles heeft voorbereid, doch voorziet niet, dat ik met zooveel kracht zal blazen, dat geen enkele knoop het zal uithouden. Naar de maan met zijn mantel als ik dat wil! Het gefladder zal ons vermaken. Wilt gij hem hebben?’

‘Laat ons wedden,’ antwoordt de zon, ‘wie van ons beiden het eerst de schouders van dien ruiters zal ontblooten. Begin.’ - En de wind begint. Hij blaast, giert en tiert en breekt alles op zijn weg, doch:

‘Le cavalier eut soin d'empêcher que l'orage
 Ne se pût engouffrer dedans.
 Cela le préserva. Le vent perdit son temps;
 Plus il se tourmentait, plus l'autre tenait ferme:
 Il eut beau faire agir le collet et les plis.
 Sitot qu'il fut au bout du terme,
 Qu' à la gageure on avait mis,
 Le soleil dissipe la nue,

Récrée et puis pénètre enfin le cavalier,
 Sous son balandras fait, qu'il sue,
 Le contraint de s'en dépouiller:
 Encore n'usa-t-il pas de toute sa puissance.
Plus fait douceur que violence.)*

Ik durfde niet opkijken.

Een pauze.

‘Ik heb uwe stem hooren prijzen,’ hernam de Vrijvrouw, ‘geef mij een lied.’

‘Men kan alleen zingen met een vroolijk hart,’ zeide ik, opstaande.

‘Gij zijt een hoogmoedig, eigenzinnig meisje, Margaretha, en zult veel moeten afleeren en ondervinden in de wereld.’

Ik zweeg en kneep de lippen op elkaar. Ik had een gevoel alsof de woorden er uit zouden hollen als ik ze opende.

‘Gij leest goed. - Lees mij die fabel nog eens voor.’

Wie was de gefopte? - Zij of ik? - Ik las de fabel nog eens, maar zij had voor mij hare bekoring verloren en ik las als een ekster, die zijne les opzegt.

Na een half uur - voor mij een eeuwigheid - kwam Bodo binnen. De Vrijvrouw wenkte hem naast zich op haar chaise longue plaats te nemen. Ik, onder voorwendsel van de boeken op den hanger te zetten, stond op en plaatste mij bij het raam.

Hun gesprek liep over den jongen gast. De Vrijvrouw prees zijn fijnen toon en zijne manieren.

‘Wat mij betreft, Mama,’ viel Bodo bits uit, ‘verlang niet, dat ik uw invitatie ondersteun. Ik heb voor lang genoeg van den “dollen August,” zooals zijne kameraden op de cadettenschool hem noemden. Het spijt mij, dat ik hem op uw verzoek heb overgehaald om hier te komen. Op Sturmfels klinken zijn beste grappen en “bon-mots” zouteloos en gezocht.’

De Vrijvrouw lachte.

‘Gij zijt moeielijk op het punt van vriendschap.’

‘Goddank ja, Mama. Het is mij dezer dagen weer duidelijk geworden, dat ik zeer hoge eischen stel.’

De Vrijvrouw maakte een ongeduldige beweging en haar handwerk viel daarbij van haar schoot.

Zij hield Bodo tegen, die het wilde oprapen. Een bevelende blik trof mij...

*) Zachtheid werkt meer uit dan kracht.

Ik had het al opgenomen en stond voor haar.

‘Leg het op gindsche guéridon,’ zeide zij achteloos. ‘Gij kunt naar uwe kamer gaan. Ik heb u vandaag niet meer noodig.’

Ik boog en ging naar de deur.

Maar ditmaal was Bodo op, voordat zij er op bedacht was. Hij wierp de deur open en bleef staan, zooals Martijn dat zou gedaan hebben, zich aandrukkende tegen den post met neerhangende armen, gebogen hoofd en neergeslagen oogen.

Zijn gezicht gloeide.

‘Mijne moeder behandelt u als eene dienstbode; ik wil knechtswerk voor u doen,’ las ik daarop.

Ik weet niet welk gesprek er tusschen Bodo en zijne moeder is gevolgd, maar reeds bij zijn binnenkomen giste ik, dat hij haar niet zonder bedoeling opzocht.

Ik was blij op mijne kamer terug te zijn!

De ramen stonden wijd open. Een ruiker frissche rozen lag op tafel.

Rozen, mijn lievelingsbloemen! - Ik nam ze op en genoot van den heerlijken geur, totdat de gedachte aan Graaf August bij mij opkwam. Reeds naderde ik het venster om ze in de gracht te werpen, toen mijn oog op het lint viel, waarmede zij bijeen waren gebonden, een oud, groen, verkleurd lint, afkomstig uit een portefeuille, waarin Bodo vroeger zijn leerboeken bergde.

Ik kuste de bloemen. - Ik had behoefte aan een blijk van sympathie. Bodo was een trouw vriend.

Maar plotseling gevoelde ik mij beklemd.

Ik schreef een hartstochtelijken brief aan Vader. Hij moest mij opeischen; geen tweeden dag wilde ik hier blijven. Alles had zijne grenzen, ook de onderwerping aan de nukken en luimen der Vrijvrouwe, aan haar onkieschheid en gevoelloosheid.

Ik wilde weg. - Ik *moest* weg... En die rozen...

Ik schoof ze van mij af en verborg mijn gelaat in mijn handen.

Op dit oogenblik pleitte Bodo wellicht voor mij bij zijne moeder. Pleiten is een onjuist woord. Hij zou *eischen*. Het eene woord zou het andere uitlokken. Ik herinnerde mij zijn blijdschap bij ons wederzien, zijn blik, zijne houding onder de kwellingen van dezen dag...

Ik bleef in gedachten, totdat een tik op de deur mij deed opschrikken.

Martijn bracht mij mijn avondmaal.

Mijne eerste opwelling was het mij voorgezette ongebruikt te laten, maar ik had dien ganschen dag nog zoo weinig gegeten. De warme melk, het fijne huisgebak en de roode aardbeien geurden zoo verleidelijk....

Het smaakte heerlijk. Daar bleef geen kruimel, geen druppel over. Toen glas en schotels leeg waren, kreeg ik een beschamend gevoel.

De avond begon. Ik sloot de vensters, grendelde de deur, deed mijn avondgebed en lag weldra onder de dekens. Het was als lag ik tusschen satijn: alles was zoo frisch, week en mollig.

En alles zong een slaaplied.

Mijn laatste gedachte was voor de prinses, die op haar bed van rozenbladeren niet slapen kon, omdat er een gekreukt rozenblaadje onder schuilde.

Als zij onder deze donzen omhulsels had gelegen, hoe zou zij geslapen hebben!

Ik deed het heerlijk, ondanks al mijne grieven en kwellingen. Ik vreesde zelfs, dat het heel laat zou zijn, toen ik nog half slaapdronken uit mijn bed sprong en op de pendule keek.

Half acht!

Ik repte mij. - Om acht uur werd er te Sturmfels ontbeten. - Als de Vrijvrouw mij ontbieden liet!

Maar het uur van achten ging ongestoord voorbij.

Martijn kwam mij zeggen, dat mijn ontbijt mij gebracht zou worden en de Vrijvrouw mij om half tien in haar salon wachtte.

Ik nam mijn brief voor Vader mede.

Met het slaan van half tien stond ik in de gang... Vader kwam juist uit het salon.

Zijn gelaat was bezorgd.

‘Gij hebt over mij gesproken?’

Hij schudde het hoofd.

‘Dan over Wolfram.’

‘Later, later, Margreet. - De Vrijvrouw is van plan veranderd. Zij wil u alleen in de morgenuren behouden. Vóór het middagmaal zijt gij bij ons terug. En zelfs aan die morgenuren komt spoedig een eind. Gisteren ontving de Vrijvrouw een brief uit Berlijn, waarin haar de vervroegde komst van de jonge Gravin van Strahleck werd aangekondigd. Kolonel van Hompesch was op weg naar Klakau en zou zijne nicht brengen. - Hoe gaat het?’

‘Goed,’ antwoordde ik en liet mijn brief in mijn zak glijden, ‘ik ga naar mijn post, Vader.’

Het was mij of er wel duizend pond van mij was afgewenteld. Nu ik het einde nabij wist, was de kwelling zooveel lichter te dragen. Voorzeker dankte ik dezen omkeer aan Bodo.

Had de Vrijvrouw eens willen beproeven hoe ver zij gaan kon, en had zij begrepen, dat zij een verkeerden weg had ingeslagen?

Zij schonk mij menigen goedkeurenden blik dien morgen en scheen het voorgevallene vergeten te zijn. Wij gingen *weer* naar den tuin, *weer* naar het priëel. Er kwam *geen* stoornis. Graaf August drentelde op eenigen afstand in het zonnetje en Bodo liet zich niet zien.

Later hoorde ik, dat zijne moeder hem had opgedragen met zijn gast naar Klakau te rijden, eene opdracht, die Bodo geweigerd had. Graaf August zal zich niet bijster vermaakt hebben. Hij vertrok nog vóór den avond.

‘Uw vader zal u de verandering in mijn plan hebben medegedeeld,’ zeide de Vrijvrouw, nadat ik haar in haar salon had teruggebracht. ‘Morgen om half tien wacht ik u weder hier.’

Zij keek mij lang na. Ik gevoelde, dat haar oog mij volgde, terwijl ik de binnenplaats overstak.

Vader had straks wel degelijk over Wolfram gesproken, toen ik hem uit de kamer der Vrijvrouw zag komen.

Zij had toegelisterd, zonder hem in de rede te vallen, had zeer genadiglijk geglimlacht en gezegd: ‘Ik ga belang stellen in den knaap, die door mijn echtgenoot werd geprotegeerd. Hij heeft nu gelegenheid om metterdaad te toonen, dat men zijne knapheid niet heeft overschat.’

Het was al wat Vader ten antwoord had gekregen op het aandringen, dat Wolfram's promotie niet te lang zou uitgesteld worden.

Vader had ook Wolfram's onwettige geboorte aangeroerd en verteld hoe Wilbrant weigerde aan Wolfram's verzoek gehoor te geven.

‘Geweigerd?’ had zij herhaald, en het was of hare stem even had getrild. ‘Waarom?’

‘Hij geeft voor, liefst geene herinneringen aan dien tijd op te wekken.’

Haar gelaat was strakker geworden en zij had hem laten vertrekken.

19 Juli.

Terwijl ik met Wolfram in den tuin was, zag ik den houtvester aankomen.

Wolfram ging hem te gemoet en ik ontsnapte.

Als hij zich had voorgesteld daarmede het bezoek te bekorten of te voorkomen, had hij zich vergist. Wilbrant was moe en verhit; met zijn gewone driestheid stapte hij op het huis toe en zou binnengegaan zijn, zoo Wolfram hem niet had verzocht liever op de bank voor de deur plaats te nemen.

Hij wist niet of het Juffer Albrecht gelegen kwam iemand te ontvangen....

‘Zou men niet zeggen, dat jij je over je vader schaamt,’ borst

Wilbrant los met zijn schelle stem, nu nòg scheller, daar boosheid die deed trillen. ‘Juffer Albrecht is een houtvestersdochter, de eene houtvester is de andere waard, en als het er op aankomt de zaken nauwkeurig te bekijken, ben ik van vrij wat hooger afkomst dan haar vader. Het is dol zooals die lieden hier tegenwoordig den neus in den wind steken en *overal insteken* op den koop toe. Heeft Dr. Albrecht mij daareven niet een standje van de Vrijvrouwe bezorgd! Hij wil je laten echten. - Laat hij zich met zijn eigen zaken bemoeien! - Ik heb geweigerd, - om je bestwil. - Kijk mij niet zoo aan. Begrijpen doe je 't niet met al je verstand. - Dat behoeft ook niet. Laat alles maar aan mij over.’

‘Ik zou denken, dat gij aan Moeder's nagedachtenis al voorlang het herstellen van deze fout schuldig waart,’ zeide Wolfram, met eene van verontwaardiging bevende stem.

‘Je moeder heeft alles gehad wat zij heeft gewenscht. *Mij* wilde en zou zij hebben! - Ik was in mijn jongen tijd een echte meisjesgek, of beter: de meisjes waren verzot op mij. Ik had er tien tegelijk kunnen krijgen. Je moeder was ik, rechtuit bekend, al lang moe, toen ik voor het eerst naar Sturmfels kwam. Ik heb 't je al meer gezegd: ik had heel andere plannen. Mijne nicht Aurora spookte mij door het hoofd! Zij had zoo iets over zich, dat alles in mij aan het hollen maakte. Als zij haar kleinen vinger maar bewoog, was ik al razend. Zij kon mij maken en breken in dien tijd, en zij wist, dat ik voor haar door een vuur zou vliegen. Door alles heen geloofde ik, dat zij mij lijden mocht en mijne onwettige geboorte zulk een groot beletsel niet vond, te meer daar ik kans *had* om naar boven te komen en als zoon van den Heer van Wisburg erkend te worden. Maar op eenmaal draaide de kans en - *alles* liep verkeerd. - Doch om op je moeder terug te komen. - Het verdroot haar langer alleen te Wisburg achter te blijven. Zij reisde mij achterna met haar kind. Nu, zij kwam op een goed tijdstip aan! - Juist toen de Franschen hier huishielden. - Zij verschool zich in een verlaten woning in het bosch. Een verbruide nacht! - Zij begreep in welk gevaar Sturmfels, dat wil zeggen *ik*, verkeerde. Plotseling stond zij voor mij en wist mij zoover te brengen door tranen en smeekingen, dat ik met haar terugkeerde en haar trouwde. Het kind had ik daarbij ook op den hals.....

‘Je ziet dus, dat je moeder niet te klagen heeft gehad,’ vervolgde Wilbrant, daar Wolfram zweeg, ‘en zij heeft nooit op die malle echtverklaring aangedrongen.’

‘Ik zal het ook niet meer doen. “Het kind, dat gij u daarbij op

den hals haaldet” laat u vrij, maar verlangt ook, dat gij zijne vrijheid zult eerbiedigen. Vertrek! Wij bestaan niet langer voor elkaar...’

Ik was onwillekeurig opgesprongen. Wolfram was het hek genaderd, maar zijne stem was zoo vol en luid, dat ik elk woord verstond.

‘Ben je mij ontgroeid? - Denk je op eigen beenen te kunnen staan? - Wil je het geld, dat je zult winnen, alleen houden? - Heb ik je daarom zoolang den kost gegeven? - Niets daarvan! - Ik wil een rustigen ouden dag; ik wil mijn laatste jaren leven als.... als een edelman, - koets en paard en wijn op tafel. - Verstaan? - En zonder mij komt ge er ook niet!’

Wilbrant's stem was al scheller en scheller geworden onder het uitstooten dezer onsamenhangende woorden. Ik was niet langer in huis, ik stond op den drempel, op de stoep eer ik het wist, en volgde het tooneel vóór mij, zonder dat Wolfram of Wilbrant mij bemerkte.

Rood van kwaadheid en drift was Wilbrant op Wolfram toegeschoten, die uiterlijk bedaard het hek geopend hield. Was het deze bedaardheid, die Wilbrant de uitgestrekte hand deed terugtrekken, of de gebiedende uitdrukking in Wolfram's oogen? Wilbrant uitte eene verwensching, herhaalde zijne laatste woorden en ging.

Wolfram sloot het hek. Ik kon zijn gelaat niet zien. Het was van van mij afgekeerd. Maar ik zag zijne hand neervallen, zag hem het hoofd buigen.

‘Vergeet die woorden, - zij kunnen niet zoo gemeend zijn, - een vader kan zoo niet spreken,’ stotterde ik en vatte zijne hand.

Hij antwoordde niet. Ik ving een blik op, die mij deed huiveren.

‘Wolfram, gij haat dien man!’

Hij legde mij de hand op den mond.

‘Zwijg, Margreet. - Ik wil niet weten wat daarbinnen woelt. Ik wil het overwinnen of versmoren.’

24 Juli.

Wolfram moest voor zaken naar Bermen, en Vader, die er eenige boodschappen wilde doen, ging met hem mede. Beiden vertrokken met de diligence om zes uur van morgen; zij zouden tegen den avond te voet thuis komen.

Het is vier uur. - Ik sta in den tuin en hoor een rijtuig stilhouden, eene opengeslagen berline met een van het zaâl gereden vierspan, drie gewapende lakeien achterop en vier personen binnen in: een vreemd, deftig Heer, een jonge dame en - Vader en Wolfram!

Het portier wordt geopend, Vader en Wolfram stappen uit, vriendelijke groeten worden gewisseld, de berline rolt verder.

‘Ja, Margreet, nu moogt gij met open mond staan,’ schertst Vader; ‘op zulk een schitterende wijze en in zulk voornaam gezelschap hadt gij ons niet terug gewacht!’

Nauwelijks een half uur van Bermen hadden zij op hun terugweg een rijtuig achter zich gehoord en waren ter zijde geweken om dat te laten voorbijgaan.

Maar de reiskoets had stil gehouden. Een Heer was daaruit gestapt en met uitgestrekte hand op Wolfram toegekomen.

‘Bodo van Sturmfels, als ik mij niet bedrieg! - Sta mij toe, Jonker, u aan mijne nicht voor te stellen en eene plaats in mijn rijtuig aan te bieden.’

‘De Heer Kolonel van Hompesch vergist zich. Jonker Bodo is op het slot,’ had Wolfram geantwoord met een gemakkelijke in toon en houding, die Vader had verrast, en had Vader daarop voorgesteld.

‘Dr. Albrecht? - Ik heb dien naam meer gehoord. Zijn de Heeren op weg naar Sturmfels? Vergun mij dan toch het genoegen u een eind weegs te brengen.’

Onder die woorden had de Kolonel Wolfram nogmaals onderzoekend aangekeken.

Vader had niet gearzeld. Toon en voorkomen van den Kolonel waren zoo gul, de dag was warm, de nog af te leggen weg lang, zij waren vermoeid. Zoo waren zij ingestegen.

‘Uw jonge vriend heeft straks mijn naam genoemd,’ had de Kolonel gezegd onder het verder rijden. ‘Ik herinner mij niet hem ooit gezien te hebben.’

Wolfram had zijne ontmoeting op reis nu vier jaar geleden verhaald.

De Kolonel had oplettend toegeluisterd. En *hij* niet alleen. Op het hooren van den naam van den jongen van Hompesch had een donkere blos het aanvallige gezichtje der tegenover Wolfram gezeten jonge dame overstroomd.

Volgens Wolfram was het bijzonder bekoorlijk. Uit de donkergrijze oogen sprak zooveel goedheid en ernst, uit de fijn besneden lippen zooveel karakter. Haar tint was teer en bleek, geen ziekelijk bleek, ‘eer dat van een uwer roomkleurige theerozen, Margreet,’ zeide hij; ‘die tint paste bij het dikke, glanzige bleekgouden haar.’

‘Freule Georgiana van Strahleck!’ riep ik en klapte in de handen, ‘mijne plaatsvervangster bij de Vrijvrouwe, en haar een welkomer en liever gast dan de arme, stuursche Margreet, te meer...’

Ik hield op. Ik had willen zeggen: te meer daar de Vrijvrouwe haar voor Bodo's vrouw bestemt. Of Wolfram iets dergelijks verwachtte, toen hij mij vragend aankeek? Hij kreeg het niet van mij te hooren.

Vader nam het gesprek op waar het gebleven was: bij den jongen Hompesch.

Hij had dolle streken uitgevoerd in dien tusschentijd, had zich laten naturaliseeren in Hongarije en werd genoemd als leider eener samenzwering, die niets minder op het oog had dan Hongarije van Oostenrijk los te scheuren en tot een zelfstandig koninkrijk te maken. 'Waar het op deze wijze met mijn neef heen moet, weet ik niet,' had de Kolonel, de wenkbrauwen fronsend, gezegd. 'Zijn avontuurlijke geest speelt hem parten.'

'Zeg liever zijn goed hart, Oom. Hij heeft zijn leven lang geholpen waar hij kon; als kind reeds...'

'Een goed hart wordt een gevaarlijk wapen, zonder een helder hoofd en een vasten wil; het ligt klaar voor een ieder, die het wil gebruiken. Hugo's goed hart zal meer slachtoffers maken dan gij u kunt voorstellen, Georgiana.'

Freule van Strahleck had het gelaat afgewend, en de Kolonel had vruchteloos beproefd de rimpels weg te strijken, die telkens schenen terug te komen.

Er was een pijnlijke stilte gevolgd, totdat bij eene wending van den weg de vooruitspringende rots, door Sturmfels gekroond, zichtbaar was geworden. Beiden, oom en nicht, hadden een uitroep van bewondering niet kunnen weerhouden, en het gesprek was op Sturmfels, zijne geschiedenis en zijne bewoners overgegaan.

Toen ik 's avonds de bloemen en planten in den tuin begoot, kwam Bodo.

Hij stond bij het hek stil.

'Is Dr. Albrecht al thuis, Margreet?'

'Vader is in zijne kamer.'

Hij naderde langzaam.

'Georgiana is gekomen.'

Ik knikte en ging voort met begieten.

'Kolonel van Hompesch heeft haar gebracht.'

Ik knikte andermaal.

'Is Wolfram thuis?'

'Wolfram en Vader zijn te zamen thuis gekomen.'

Bodo zuchtte.

Het was de druppel, die den emmer deed overloopen. Blijf eens ernstig onder zulk een gesprek, besloten door zulk een zucht!

Ik zette het op een lopen naar den put, al was mijn gieter nog half vol.

Bodo volgde mij.

‘Laat mij je helpen, Margreet. - Waarom lach je?’ vroeg hij kleurend.

‘Omdat... omdat gij mij nieuwtjes vertelt, die ik natuurlijk al lang weet.’

‘Het is waar, Margreet,’ zeide hij ernstig.

‘Vader is in zijne kamer.’

Hij ging, - poosde een paar passen verder en trad eindelijk het huis binnen.

Ik liet bloemen en planten aan hun lot over, sloop naar mijne kamer en bleef daar, totdat Bodo vertrokken zou zijn.

Ik zat er, ontevreden op mijzelve. Waarom had ik gelachen en hem verdriet gedaan; waarom was ik niet onbevangen en vrij met hem geweest als vroeger? Mocht en kon ik dat zijn? Had ik mij bedrogen?

Neen, neen! - En het werd hoog tijd, dat hij niet langer bedrogen werd.

Toen ik Vader goeden nacht kuste, hield hij mij tegen.

‘Zullen wij nog even praten, Margreet?’

Ik knielde naast hem neer en fluisterde wat mij zoo bezwaarde en beklemde.

‘Ik vrees, lieve Vader... dat Bodo mij verkeerd begrijpt.’

‘Heb je getracht hem van die dwaling te genezen?’

‘Ja.’

‘Zacht en ernstig?’

‘Wellicht niet ernstig genoeg. Ik was zoo bevreesd hem dieper te wonden dan noodig was. Het is zoo hard om iemand, dien men liefheeft, verdriet te doen.’

‘Wanneer wij hem voor grooter leed daardoor bewaren? De aarzeling kan niet van langen duur zijn.’

Ik boog mijn hoofd tegen zijn schouder.

Het *bleef* hard.

‘Je fijn vrouwelijk gevoel zal je leiden, kind. Dat gevoel heeft je nu gewaarschuwd. Gehoorzaam daaraan, doch niet’ - en hij hief mijn hoofd op en keek mij liefderijk en onderzoekend aan - ‘niet voordat gij u ernstig tot uwe taak hebt voorbereid en uzelve sterk en rustig gevoelt.’

25 Juli.

Mijn gesprek met Bodo achtervolgde mij in allerlei vormen. Ik deed mijn werk als in een droom. Ik stelde mij zijne verslagenheid, zijne boosheid - de eerste uiting van zijn teleurstelling - voor.

Zoo zat ik in het koele priëel in onzen tuin en overdacht nog eens voor de twintigste maal, zonder tot een conclusie te komen, hoe ik alles zoo kiesch, maar zoo duidelijk mogelijk zou aanleggen, toen ik opschrikte.

Bodo stond voor mij.

‘Ben je ziek, Margreet?’ riep hij, zette zich naast mij en greep mijn hand.

Mijn hart hamerde. - En ik moest mij goedhouden! Ik wachtte totdat ik mijne stem in bedwang zou hebben.

‘Ik vrees, dat ik een trouw vriend ga verliezen,’ zeide ik zacht en trok mijn hand terug.

‘*Trouwe* vrienden verliest men niet. - Slaat Wolfram's vertrek je zoo ter neer?’

Ik schudde het hoofd.

‘Je vriendenkring is niet groot! - Ik ga het raden. - Over wien treurt ge, Margreet?’

‘Over iemand, die in den laatsten tijd mijne houding en mijne woorden verkeerd uitlegt. Het komt mij soms voor alsof de vriendschap tusschen hem en mij gevaar loopt, eene vriendschap, die mij dierbaar is *zoals zij is* en waarin ik geene verandering wensch.’

Bodo sprak langen tijd geen woord.

‘Margreet,’ zeide hij eindelijk, en zijne stem was schor van ontroering, ‘vrees je mijne moeder?’

‘Haar tegenstand zou zeker alleen met haar dood eindigen, maar aan haar tegenstand heb ik niet gedacht.’

‘Is je hart nog vrij?’

Hij keek mij met zijne heerlijke oogen aan en dwong mijn gelaat tot hem te keeren.

‘Wil je niet antwoorden?’ vroeg hij treurig.

‘Gij hebt recht op een antwoord, maar ik was op zulk eene vraag niet voorbereid....’

‘Je zoudt het weten als het niet zoo ware!’ riep hij onstuimig. ‘Margreet, Margreet, ontnem mij niet alle hoop. - Er zal een tijd komen, waarin je mij zult liefhebben *zoals ik u.*’

‘Nooit!’

Hij lachte, alsof hij van een zwaren last bevrijd was, en schudde ongeloovig het hoofd.

‘Je bent 19 jaar en kent weinige jongelieden, dat is waar; doch trouwer, inniger, *groot*er liefde dan de mijne zal je niet vinden. Niemand, die je ook kent zooals ik....’

Ik hoorde niet meer. Mijn hoofd was vuur. Ik voerde strijd met mijzelve. Ik hield meer van Wolfram dan van Bodo. Het was mij menigmaal zoo voorgekomen... vroeger althans, - niet in den laatsten tijd. Wolfram was zoo ernstig, zoo geheel vervuld met zijne studiën; hij stond zoover boven mij in kunde; ik eerde hem als een ouderen broeder; ik gaf hem zoo gaarne dien voorrang en zag tot hem op.

‘Jonker Bodo,’ zeide ik, midden in zijn stortvloed van woorden, ‘u en Wolfram heb ik altijd als broeders liefgehad...’

‘Laat Wolfram buiten spel.’

‘Gij hebt vroeger terecht opgemerkt, dat hij grooter aandeel in mijn vriendschap heeft.’

Hij legde beide handen op mijn schouders en keerde mij weder naar zich toe. Zijne lippen bewogen; het kostte hem moeite de woorden binnen te houden, die hem op de tong brandden. Maar zijn blik zeide:

‘Gij offert mij op aan hem, die niet aan u denkt.’

Eensklaps liet hij mij los.

Ik was alleen.

Ik heb bitter, bitter geschreid.

Zondag 28 Juli.

Toen Moeder en ik uit de ochtendkerk kwamen, liepen Bodo en Wolfram voor ons uit, de eerste bewegelijk en druk pratend als naar gewoonte.

Ik weet niet waarom, maar ik had een gevoel, dat ze het over mij hadden.

Bodo keek om en beiden kwamen op ons toe. Ik had Bodo na ons samentreffen in den tuin niet meer ontmoet. Hij was dezelfde van vroeger, lachte, schertste, bracht ons thuis... Bij het afscheid gaf hij Moeder en mij de hand. ‘Tot spoedig ziens,’ zeide hij hartelijk en ongedwongen. ‘Tot morgen, Wolfram.’

Had ik gedroomd? - Had ik mij de kwellingen, het pijnlijke uur in den tuin kunnen besparen?

Of had ik mijne woorden in den wind gesproken?

4 Augustus.

Bodo is naar zijn eerste garnizoensplaats vertrokken. Voor het eerst is zijn heengaan een verlichting voor mij geweest.

Zijn gedrag is mij een raadsel gebleven.

Gisteren kwam hij afscheid nemen.

Ik stak hem de hand toe en voorkwam den kus, dien hij mij anders zou gegeven hebben.

Hij kleurde en poosde.

‘God zegene je, Margreet,’ zeide hij zacht.

Wolfram bracht hem een eind weegs van morgen. Hij kwam bijzonder laat van het slot terug.

‘Stoornis in mijn werk,’ zeide hij lachend.

De Vrijvrouw had hem laten roepen.

‘De Gravin van Strahleck wenscht iets op het archief na te zien. Geleid haar en verleen haar uwe hulp,’ had zij gelast, met een vriendelijken blik aan het jonge meisje om den ontbodene te volgen.

‘Ik hoop niet, dat ik uw geduld op lange proef zal stellen,’ had de jonge dame gezegd. ‘Ik heb Papa beloofd iets voor hem in het Sturmfelser archief na te zien, en daar ik hierin geheel onbekend ben, zal mij het zoeken niet gemakkelijk vallen.’

Zij had hem een papier overgereikt, waarop eenige data en namen waren aangegeven, en was blijven staan, de oogen gericht op de lange rijen folianten en kwartijnen, op de rollen perkament en geel geworden papieren, die, in loketten afgedeeld, de muren bedekten.

Het vertrek, waar het archief wordt bewaard, is wel een der oudste en minst bezochte gedeelten van het slot. In geen weken scheen er gelucht. Wolfram had zich gehaast een der kleine kruisramen open te werpen en een stoel en tafel daarvoor te zetten.

‘Anno 1523...’ las hij.

Hij had een zwaren foliant voor haar neergelegd en er zelf een voor haar opengeslagen.

‘Het kwam mij alles zoo vreemd voor,’ verhaalde Wolfram mij. ‘Die jonge dame in het duffe vertrek, neergezeten in den ouden, hoogen armstoel, gebogen over een eerwaardigen foliant om ernstig en aandachtig het half verbleekte handschrift te ontcijferen! - Wij spraken geen woord; in het afgelegene vertrek drong geen geluid van buiten door. Alleen het omslaan der bladen stoorde de stilte, die sinds eeuwen scheen te heerschen. - Het was een treffend tafereeltje, Margreet! - De zon goot de lage verwulfdde kamer vol dansend stofgoud; de gele ruggen der boeken begonnen te gloeien. En in al dat goud zat zij in haar wit ochtendkleed. Zij geleek zelve een zonnestraal met haar fijn gouden glanzend haar.

‘De “stoornis” is, alles bij elkaar genomen, niet onplezierig geweest, Wolfram.’

Wolfram kleurde vluchtig.

‘Natuurlijk niet. Elke afwisseling is welkom als men zoolang achter elkaar stoffige stukken heeft nagezien en oude giftbrieven geraadpleegd.’

24 Augustus.

Wij zaten in den tuin, toen zich een bezoeker aanmeldde: een in het zwart gekleed Heer van middelbaren leeftijd.

Hij verzocht den jongen rechtsgeleerde uit Göttingen te mogen spreken.

Wolfram was nog niet thuis. Vader noodigde den vreemdeling uit even op zijne terugkomst te wachten en bij ons plaats te nemen.

‘Ik ben op mijn retour naar Frankrijk, moet hier op de diligence wachten, die eerst morgen Birkenbach aandoet, en vernam toevallig, dat uw pleegzoon te Göttingen studeert,’ zeide de vreemdeling in zuiver Duitsch, maar met een vreemd accent. ‘Familie-zaken roepen mij naar die stad en ik wenschte hem over eenige bijzonderheden te raadplegen.’

Onder het spreken had Vader hem langer en nauwkeuriger opgenomen, dan wel met strikte beleefdheid overeenkwam.

‘Gij waant in mij een bekende te zien,’ zeide de vreemdeling glimlachend, ‘en ik verzuimde u mijn kaartje te geven. Wellicht komt mijn naam uw geheugen te hulp,’ en hij bood hem zijn kaartje aan.

‘Alphonse Merlé, uit Thionville,’ las Vader overluid.

Mij was het eveneens gegaan. Ik meende die kloeke en toch slanke gestalte, dat donker getint, glad geschoren gelaat, die levendige oogen meer te hebben gezien.

‘Uw naam is mij onbekend,’ zeide Vader.

‘Een mijner verwanten van moederszijde is te Göttingen gestorven en heeft mij eene aanzienlijke som vermaakt,’ hernam de heer Merlé, ‘doch daarbij als voorwaarde gesteld, dat ik eerst zes weken te Göttingen zou vertoeven, alvorens mij het legaat kon worden uitbetaald. De erflaatster heeft gemeend zoodoende in mijn belang te handelen. Door mijne betrekking - ik ben koopman in pelterijen - ben ik soms maanden van huis en in streken, waar brieven noch oproepingen mij zouden bereiken. Hoe licht kon zulk een lange afwezigheid een avonturier verlokken zich met valsche papieren aan te melden! De troebele tijden in Frankrijk maken een geregeld onderzoek bijna onmogelijk! Een termijn van zes weken gaf kans op

ontdekking, zoo er fraude was gepleegd. Voor mij is het nu echter zeer moeielijk den gestelden termijn te Göttingen in den eersten tijd door te brengen. Ik zou gaarne een en ander met uw pleegzoon willen bespreken.'

Moeder knikte mij eens toe: Wolfram's eerste besogne! Wij hadden er schik in.

De 'troebele tijden' hadden Vader's belangstelling gaande gemaakt. Hij en de Heer Merlé waren weldra in druk gesprek daarover, een belangwekkend gesprek, dat Moeder en ik gretig volgden.

Wolfram was ongemerkt genaderd.

De Heer Merlé zag hem het eerst.

Hij sprong op en groette zóo diep, dat Wolfram verbaasd bleef staan.

'Mijn pleegzoon.'

'Ah! - Pardon. - Aangenaam kennis te maken,' stamelde Merlé, die eerst langzaam zijne vorige zekerheid in houding en manieren herkreeg en de reden van zijn bezoek nogmaals uitlegde.

Toen alles besproken was, bleef hij nog een poos.

'Dr. Albrecht noemt u zijn pleegzoon; zijt gij hem in den bloede verwant?' vroeg hij. 'Ik zou gaarne willen weten aan wien ik al deze inlichtingen verschuldigd ben.'

Wolfram noemde zijn naam.

'Wilbrant! - Toch niet,' en de Heer Merlé draalde een oogenblik, 'toch niet de zoon van den houtvester?'

'De houtvester is mijn vader.'

Het gesprek haperde. De Heer Merlé stond op. Weder rustten zijn oogen een oogenblik onderzoekend op Wolfram.

'Hoeveel ben ik den jongen advocaat schuldig voor zijn besogne?' vroeg hij, de hand in zijn zak stekend.

'Zoodra ik gepromoveerd ben, zal ik mijne rekening opmaken,' schertste Wolfram.

'Dan mijn hartelijken dank. - Wellicht ontmoeten wij elkaar te Göttingen?'

'Ik hoop het,' antwoordde Wolfram en drukte de hem aangeboden hand.

Nog een groet aan Moeder en mij, een hand aan Vader, en de Heer Merlé vertrok, door Wolfram tot aan het hek begeleid.

Voordat hij uit het gezicht was, zag ik hem nog eens het hoofd naar Wolfram omwenden.

'Hebt gij dien Heer meer ontmoet?' vroeg Moeder aan Wolfram. Haar was evenmin de verwarring van den vreemdeling bij Wolfram's komst ontgaan.

Zijn antwoord was ontkennend.

‘Ik heb hem meer gezien,’ zeide Vader.

‘Ik ook,’ viel ik bij, op zoo stelligen toon, dat Vader mij glimlachend aankeek.

‘Dan moeten wij hem hier op Sturmfels hebben ontmoet, want Margreet is nooit verder geweest.’

Maar het hielp ons weinig of wij onze herinneringen raadpleegden: wij kwamen tot geen oplossing.

25 Februari 1781.

Wolfram is sedert vier weken naar Göttingen vertrokken en druk aan het schrijven van zijne dissertatie. Ik wilde wel, dat die klonk als een klok en door heel de wereld werd gehoord.

Zooeven heeft Vader een opgewekten brief van hem ontvangen.

Wolfram had bezoek gehad van - den Heer Merlé, die zich dadelijk Wolfram's woning had laten aanwijzen en, hoorende, dat Martha nog eene kamer open had, zijn intrek daar in huis had genomen.

‘De heer Merlé is eene aanwinst voor ons huis,’ schrijft Wolfram. Ik heb zelden aangener en interessanter mensch ontmoet. Wat kan hij onderhoudend van zijn tochten door Rusland en Finland vertellen en aanschouwelijk weergeven wat hij doorleefd en gezien heeft! - Het is allerbelangrijkst om hem te hooren spreken over toestanden en gebruiken in de verschillende landen, die hij heeft bezocht; allerbelangrijkst als hij over Frankrijk begint en beschrijft hoe alles daar woelt en gist; hoe daar de overheid met slaperig oog en slappe hand neerziet op knoeierijen en knevelarijen, door de hooger en gepleegd en door de hoogsten toegelaten. Een kijkje van verre in die bedorven maatschappij brengt het bloed van den toehoorder al in gisting; hoe moet het bloed bruisen en koken als men zulke feiten bijwoont of er onder lijdt!

‘Er valt veel te veranderen, te wijzigen, af te breken en op te bouwen. Hebben mijn kinderjaren te Wisburg mij het onrecht, de willekeur, de gebrekkigheid in rechtspleging en bestuur doen vermoeden, hoe veel te klaarder en duidelijker wordt het mij meer en meer, dat een geheele herziening noodig en iedereen geroepen is, daaraan het zijne toe te brengen. Die verhalen van den Heer Merlé komen mij te pas nu ik aan mijne dissertatie bezig ben! Zij ver-

scherpen mijn pen; zij doen mij te scherper de gebreken van onze wetgeving, het nadeel der onderlinge verhouding tusschen de hooge en lage standen inzien.'

En dan laat Wolfram aan zijne verontwaardiging den vrijen teugel; dan springt hij los in bruisenden ijver. Kon de Vrijvrouwe hem hooren, zij zou hem laten weghalen voor den neus van Professoren en Curatoren en al de verdere 'oren' der Hoogeschool, om hem hier duchtig de ooren te wasschen. Of het helpen zou? Of Wolfram niet heftiger uit den band zou springen, wanneer zijne minderjarigheid ten eind is? Had hij geleefd in oude tijden, hij zou als een tweede Sint Joris den draak hebben opgezocht en verslagen.

15 Maart 1781.

Hoera! - De Göttinger Courant met Wolfram's promotie '*summa cum laude*,' dat is: heel mooi. En onder de particuliere berichten:

'Het groot auditorium van onze Academie bood heden ochtend een belangwekkend schouwspel aan. Daar waren velen bijeen om de redevoering te hooren, waarmede een onzer "spes patriae" den titel van Doctor in de beide rechten zou verwerven: diep gevoelde, bezielde en bezielende woorden, die evenzeer voor het warme hart als voor den helderen geest des jongen sprekers getuigden. Hier werden rechten besproken en gevolgen nagegaan, toestanden ontleed en wonden blootgelegd, die bewezen met hoe grondige kennis de spreker was toegerust en met hoe vaste hand de voorliggende stof was geordend en bewerkt. Tegen den huidige rechtsstaat, tegen de patrimoniaal-rechtbanken in het bijzonder, heeft de kundige spreker zijne aanvallen gericht. Zijne toehoorders, zoowel professoren, als medestudenten en nieuwsgierigen, hingen aan zijne lippen. Zij volgden hem, die rustig en onverbiddeijk het onrecht in het aangezicht durfde zien, het voet voor voet bekampte en de gevaren aanwees, die gebiedier en onderdaan ten slotte wachten: zedelijk bederf.

Een onstuimig bravo-geroep bewees hoe de redenaar had weten te treffen en te boeien.

Wij wenschen de faculteit geluk met de aanwinst van zulk een lid. Wij verwachten veel van zijn uitstekende gaven.'

Ik las het hierboven vermelde voor aan Vader, die, om zware verkoudheid, op last van den dokter het bed moest houden. Ook Moeder luisterde aandachtig toe.

'Wolfram zal het ver brengen,' zeide Vader.

Toen kwam de vraag wie ons wel de courant kon gezonden hebben.

Wolfram zeker niet. - Zijn oude vriend Gellert? - De Heer Merlé?

‘Het is goed,’ merkte Moeder aan, ‘dat de Vrijvrouwe het Göttinger weekblad niet leest, Wolfram's pleitrede zou haar niet bevallen.’

Vader meesmuilde.

Wolfram zou ons spoedig alles omstandig verhalen met de eerstvolgende post.

20 Februari.

Hij schijnt niet van zijne gewoonte af te wijken om alleen aan het einde der maand te schrijven. Mij dunkt, ditmaal had hij er wel een extra-brief voor over mogen hebben.

Vader is op geweest, maar heeft weer te bed moeten blijven.

De dokter vreest voor koorts en heeft rust voorgeschreven.

‘Nog niets van Wolfram?’ vroeg Vader, drie dagen geleden. ‘Dan is hij zelf onderweg en wil hij ons verrassen.’

Moeder dacht hetzelfde.

En ik? - Wel, ik meende niet beter te kunnen doen dan na afloop der naaischool even aan het posthuis de komst der diligence en de opening der brievenmaal af te wachten.

De diligence kwam al aan toen ik de straat overstak. Weinig reizigers. - Geen Wolfram.

‘Een frissche middag, Juffer Albrecht,’ zeide de eerste, die uitstapte. ‘Zijn uw ouders welvarend en is Wolfram al thuis?’

Het was de oudste zoon van Ds. Kerner, die zijne ouders kwam bezoeken.

Hij ging met mij het posthuis binnen en wachtte evenals ik op de brieven.

Ik vertelde hem van Vader's ziekte en van Wolfram's promotie.

‘Wolfram zal u door zijne komst willen verrassen,’ zeide de jonge Kerner. ‘Ik heb van zijn promotie gehoord! - De Senaat heeft zijne dissertatie voor eigen rekening laten herdrukken en bij honderden exemplaren verspreid.’

En wij, die van dit alles niets wisten! - Wolfram's bescheidenheid ging toch wat àl te ver!

Ik staarde den jongen proponent aan en verlangde, dat hij nog meer zou vertellen. Maar juist werden de brieven uitgezocht.

‘Van Wolfram?’ vroeg hij, toen ik er een kreeg met het postmerk Göttingen.

Eene onbekende hand! - Van den Heer Merlé wellicht.

Een tweede brief! - Eveneens uit Göttingen, maar niet van Wolfram, - van Bodo!

Daar moest iets gebeurd zijn! - Ik had geen rust meer. En de proponent, die met mij mede liep - met zulke kleine passen - en die met mij mede zou loopen tot aan het begin van het dorp, waar de pastorie staat!.....

‘Vader verlangt naar tijding. - Neem mij niet kwalijk,’ en voort vloog ik, hem voorbij, zoo snel ik kon.

Moeder zat bij Vader's bed. De dokter was er geweest en had nog eens op rust aangedrongen. Maar Vader had de brieven gezien. Zij waren beide aan hem gericht en hij wilde ze lezen.

Ik had al onderweg gezien, dat de brief van den onbekende een vroeger postmerk droeg. Waarschijnlijk was die onder weg blijven liggen.

Vader brak hem het eerst open.

Hij was van den ouden Heer Gellert. Zijne hand was niet heel vast, noch heel duidelijk. Na de eerste regels reikte Vader hem mij om hem voor te lezen.

Wolfram was ziek, niet ernstig, niet verontrustend, maar toch zóo, dat hij niet kon schrijven en de Heer Gellert hem oppaste.

‘Voor Wolfram's bed gezeten, schrijf ik u deze regelen,’ verhaalde de oude Heer.

‘Na zijne schitterende promotie, na het maal, hem door zijn medestudenten aangeboden, had Wolfram zijne kamer opgezocht. Ik vond hem daar, nog geheel vervuld met al de aandoeningen van dien dag. Hij wilde u met een paar woorden bericht zenden, maar hij had het papier weer van zich afgeschoven: tot rustig schrijven stond hem waarlijk het hoofd niet!

Ik had den geheelen dag zijne flinke houding bewonderd. Vraag niet wat een feestmaal met jolige kornuiten beteekent voor een student, die stil en bescheiden, ik zou haast zeggen armelijk, geleefd heeft. Men wil den ernstigen makker op zulk een feest wel eens heel anders zien. De eene toast volgt den anderen op, de glazen worden ongemerkt geleeft en weer volgeschonken. “Ad fundum,” enz. enz.

Een doffe tafelenoot was Wolfram allerminst geweest, al had hij op andere wijze dan zijn kameraden wenschten zijne vreugde getoond en gevierd. Zijne bezieling was zoo groot, zoo echt, dat hun luidruchtigheid daarnaast hol had geklonken. Om zes uur was hij van tafel opgestaan, - het maal was ditmaal om twee uur begonnen. - Allen hadden het hem kunnen aanzien, dat zijn moeheid niet voorgewend was. Men wist, dat hij zich veel ter wille van zijn gezondheid moest ontzeggen. In optocht was hij thuis gebracht en onder een luid hoerah! had het troepje zich verwijderd.

Nu zal een ieder zeggen, dat het gezelschap van een oud man aan een kersversch gepromoveerde, vooral na genoten tafelvreugde, niet welkom kan zijn. Doch de oude man had behoefte even zijn gelukwensch af te steken, wat hij nog niet had kunnen doen. Ik was juist van plan weg te gaan, toen mijn aandacht getrokken werd door een vreemd verschijnsel. Het was intusschen zeven uur en volkomen duister geworden. Op Wolfram's kamer was het licht nog niet aangestoken, het gordijn nog niet neergelaten; het kwijnende vlammetje op de vuurplaat verlichtte nauwelijks de meest nabij staande voorwerpen. Juist dat weinige licht binnen veroorloofde flauwtjes de omtrekken der tegenover gelegen gebouwen te onderscheiden. De hooge romp van het oude-mannen- en vrouwenhuis was zichtbaar tegen den westelijken hemel. - Wolfram zal u wel geschreven hebben, dat hij zich dezen keer met eene achterkamer heeft moeten vergenoegen. Die achterkamer ziet op den tuin uit; achter dien tuin is een smalle sloot, en weer daarachter ligt de tuin van het gasthuis, gedeeltelijk door het groote gebouw ingesloten. - Nu was het mij of zich bij tusschenpoozen, midden boven het dak, een klein lichtwolkje wiegde, nu eens breed en rond, dan weer dun en lang, en of daar soms zoo'n heel klein, nijdig, rood slangetje doorheen speelde. - Ik ontgaf het mij, toen op eens de wolk een aantal vonken uitspuwde.... Wolfram sprong op en stootte het raam open....

“Brand!” riepen wij beiden schier tegelijk, spoedden ons naar beneden, den tuin in, de sloot over. “Brand, brand!” gilden wij om het hardst ten einde de burens opmerkzaam te maken. Wolfram had Martha in het voorbijsnellen toegeroepen, dat zij er de wacht aan het einde van onze straat kennis van zou geven.

Jonge beenen gaan sneller dan oude. Ik was Wolfram al kwijt in de eerste minuten in den duisteren tuin. Wèl hoorde ik hem op deur en vensters van het bedreigde perceel bonzen en zijn alarm-kreet herhalen.

Om acht uur gaan daar de oudjes in den winter op stok. Wie weet hoevelen de slaapmuts al over de ooren getrokken hadden!

Wellicht was het maar een schoorsteenbrand. De sloot was mij te breed in de duisternis. Ik liep naar Martha's huis terug en kwam zoo op straat. “Brand, Brand!” klonk het weldra van alle zijden. Alles draafde naar de brandmeesters, overal daagden spuitgasten op.

De vlam sloeg het dak al uit, toen ik weer in Martha's tuin kwam. Het was er vol; alles wat handen had hielp om water aan te dragen. Ook in de omliggende tuinen had men cordons geformeerd en gingen de emmers rond.

Wolfram was onder die menigte niet te vinden. Dat hij er *was* en meehielp, stond bij mij vast.

Alle ramen van het groote gebouw waren thans verlicht, - niet door het vuur, dat nog tot de bovenverdieping beperkt scheen, - maar door kleine, flikkerende lichtjes. De door den eersten schrik half versufte en verlamde oudjes trachtten met bevende handen en knikkende knieën nog iets van hun have te redden! Met geweld moesten zij uit het brandende gebouw gedreven worden!

Het vuur werd niet bedwongen. In gedeelten, die men nog onaangetast meende, wrong zich de rook in dikke wolken naar buiten. Het dak was één rood doorzichtig geraamte geworden.

Eensklaps ging er een angstkreet op uit de menigte in den tuin. Aan het hoekvenster op de bovenverdieping stonden twee gestalten. De vlam had het vertrek bereikt.

Gillend drongen de ongelukkigen zich tegen het vensterkozijn en smeekten om hulp.

Brandladders werden aan elkaar gesjord en tegen de gloeiende muren gericht.... Zij vatten vlam voordat de moedigste helpers een tiental sporten hadden beklommen.

“Spuut op de ladders. - Honderd thalers voor hem, die volgt,” riep een forsche stem uit den hoop. De spreker had een emmer gegrepen en den inhoud over zich uitgestort. Thans sloeg hij zich een touw om het lijf en klom de zwiepende ladder op.

Een tweede volgde zijn voorbeeld.

In ademlooze spanning keek men beiden na. De ladders vatten vuur. - Een straal water doofde de vlam; - zij ontbrandde op nieuw; - weer werd de vlam gebluscht. - Hoelang zou dit vreeselijke spel duren? - Haastig wierp men beddegoed neer onder de ladders om den mogelijken val der kloeke redders te breken.

Er was geen tijd te verliezen. Tegen den vurigen achtergrond waren hun donkere gestalten duidelijk te zien.... Ik erkende in den vorsten Merlé, in den anderen Wolfram.

Aan beiden was het gelukt een bevenden grijsaard op den rug te krijgen. - Zij daalden, lager.... lager.... Zij bereikten den grond, nog voordat de halfverkoelde ladders neerstortten.

Merlé schudde zich zijn last van de schouders en keerde zich tot zijn medehelper.... Voor Wolfram was de inspanning te groot geweest; hij was met den geredde neergevallen. Niet gekwetst, Goddank, al waren haar en kleederen verzengd en gelaat en handen geblakerd. Hoewel nog suizebollend, was hij weer op de been, toen het mij gelukte tot hem door te dringen.

Gillend stoof de menigte op dit oogenblik uiteen. Een ontzettend

gekraak werd gehoord, hout en leien werden naar beneden geslingerd, het dak stortte in. Ik zag Merlé met sterken arm Wolfram achteruit trekken....

Te laat: een brandend stuk hout had hem getroffen en achterover geworpen.

Merlé, eenige omstanders en ik brachten hem naar Martha's tuinkamer. Onder die helpers was een geneeskundige. Wolfram had een wonde aan het achterhoofd, verloor veel bloed en was bewusteloos.

Wij spreidden hem in der haast een leger. Nadat hij verbonden was, maakten wij zijne kleederen los om te onderzoeken of hij nog verdere kneuzingen had gekregen.

Martha lichtte bij.

Op eens beefde het licht in hare hand. Zij boog zich over den ontblooten arm, tuurde op twee lange donkerblauwe striemen, die op den bovenarm als met een penseel waren getrokken, mompelde onzamenhangende woorden.... en liet in verbijstering het licht vallen.

“Die vrouwen! - Zij ontstellen bij een speldeprik,” zeide de chirurgijn knorrig, “wie uwer wil helpen, Mijnheeren?”

Ik volgde Martha op de gang. De schrik van den brand was haar in het hoofd geslagen. Zij beefde als een riet.

“Zoo waar als ik leef, Dr. Gellert!” riep zij mij toe, “ik weet het zeker! - Mijn oogen hebben mij niet bedrogen!”

Onnoodig hier verder uit te weiden over dat, wat haar geschokte verbeelding haar ingaf. Ik wil u enkel zeggen, dat zij met moederlijke belangstelling voor Wolfram zorgt, die van ochtend uit zijn bedwelming is ontwaakt en in wiens toestand, zooals ik u in den aanvang van mijn schrijven verzekerde, de dokter geen bezwaar ziet.

Merlé en ik, wij wisselen Martha bij hem af. Rust en versterkende middelen zullen hem spoedig weer ophelpen. Ik laat dezen brief open, totdat de post vertrekt, om de laatste berichten daarbij te voegen. Een volgenden keer hoop ik u te kunnen melden dat hij weer geheel op kracht is.

De belangstelling in zijn toestand is algemeen, Mocht - wat niet te vreezen is - zijn herstel lang uitblijven, zoo zal het hem aan hulp noch gezelschap ontbreken. Jonge medici hebben zich voor zijne verpleging aangemeld; de jongelui hier aan huis hebben zich aangeboden.

De Heer Merlé had het genoeg u het Göttinger weekblad met het bericht over Wolfram's promotie te zenden. Hij hoopt, dat het u geworden is, en verzoekt zijn beleefde groeten aan u en uwe geëerde familie.’

En nu Bodo's brief, volgens het postmerk acht dagen later verzonden. De Heer Gellert heeft hem begonnen en Bodo vervolgd en geëindigd.

‘Volgens belofte houd ik u op de hoogte. De berichten zijn niet zoo bevredigend als ik gehoopt had. Door overspanning en bloedverlies heeft Wolfram's gestel meer geleden dan zich in den beginne liet verwachten. De wonde aan het hoofd is diep en pijnlijk. Wondkoorts is niet uitgebleven en hij heeft van nacht veel geïjld. Zijne zwakte is groot. Dientengevolge verkeert hij buiten de koorts in een doffen toestand. De energie is er voorloopig uit.

“Hij helpt niet mede; hij kan niet; hij is er te uitgeput toe,” zegt de dokter. “Zoodra de koorts ophoudt en Martha hem kan versterken, zal dit spoedig anders worden.’

‘Ik schreef het bovenstaande drie dagen geleden. De toestand blijft dezelfde. Aanvallen van koorts, afgewisseld door uren van uitputting en dofheid, uren waarin hij blind en doof en gevoelloos is. Toch brengt die afmatting geen rust. Nadat hij uit zijne bezwijming is ontwaakt, heeft geen slaap zijn oogen weer gesloten.

Er moet afwisseling komen. Alles is te verkiezen boven deze hopelooze apathie.

De naam van uw vroegeren leerling, Bodo van Sturmfels, wordt dikwijls door hem in zijn ijlen uitgesproken. Wellicht zou het weerzien van den vriend, waaraan hij zoo gehecht is, wonderen, uitwerken. De Heer Merlé weet waar hij in garnizoen is en is juist bezig om hem te schrijven.’

‘Zoover was ik met mijn brief, toen paardengetrappel en rumoer aan de voordeur mij de pen deden neerwerpen. Tweemaal hief een ongeduldige hand den klopper op. - Zulk een geweld in een huis waar een zieke wordt verpleegd! - Nog eens! - Was het niet of er een donderbui tegen die onschuldige deur was losgebroken? - Al deerde het geraas den zieke niet, zulk geweld was onbehoorlijk.... Ik sprong op en opende de kamerdeur om dit den indringer eens op hartige wijze aan het verstand te brengen, toen ik bemerkte dat Martha mij daarin al voor was.

“Al kwam de koning hier, ik zou hem nu niet binnen laten,” hoorde ik haar zeggen. “Een gezond mensch zou ziek worden na al dat geweld en het gerammel van die gereedschappen, - laat staan een zieke.”

De slepende sabel werd nog tamelijk hardhandig opgenomen.

“Ik wist niet, dat hier een zieke was. - Laat mij binnen. Ik heb maar een goed half uur. - Ik ben de Jonker van Sturmfels...”

“Dien ken ik niet,” hernam Martha onwillig. “Al waart gij...”

“Ik *wil* naar binnen. - Talm niet.”

De deur werd met geweld opgeduwd.

“Wijs mij de kamer van den onlangs gepromoveerden jurist.” - De jonkman lette niet op Martha's tegenstand en sprak met de vastheid van iemand, die gewoon is te bevelen.

“*Die* is juist ziek,” zeide ik, vooruitredend. “Het is alleen uit groote bezorgdheid, dat vrouw Martha u den toegang weigert.”

“Wolfram ziek?” herhaalde hij en drong mij voorbij. Hij de kamer in, die ik achter mij had opengelaten.

Hij stond reeds voor het bed. Wolfram lag achterover in de hitte der koorts; zijne lippen bewogen; nu en dan kon men een woord verstaan uit de lange reeks gemurmelde volzinnen.

De jonge bezoeker boog zich over den zieke.

“Ik ben het: Bodo. - Kijk mij aan, Wolfram.”

Maar zijne stem drong niet tot den lijder door.

“Wat is er toch gebeurd? - Wie verpleegt hem? - Gij?” - en hij stak mij de hand toe; “ik kom u zoo spoedig mogelijk aflossen.”

Ik vertelde hem alles, terwijl hij naast het bed op een stoel zonk en de oogen geen seconde van Wolfram's gelaat afwendde. Toen ik hem de woorden van den dokter overbracht, boog hij zich andermaal over den kranke.

“Wolfram, ik ga heen om spoedig met verlof weer te komen en bij je te blijven. Wensch mij goeden dag. Mijn paard wacht aan de deur.”

‘Er was geen leven in te krijgen. Bodo wendde zich beangst en neerslachtig af.

“Gij moet Dr. Gellert zijn,” zeide hij. “Dan is Wolfram in goede handen. Ik hoop spoedig den liefdepost met u te deelen. Mijn hartelijken dank voor de reeds betoonde hulp.”

Hij schudde mij krachtig de hand en ging. Martha was in de gang. Of dit toeval of opzet was, weet ik niet. Zij gebruikte haar oogen, zooveel is zeker, en keek den jonker na, terwijl hij, gevolgd door zijn rijknecht, de straat afreed.

“Wel, wel, is dat de Jonker van Sturmfels?” mompelde zij. Daarop trad zij naar het bed van Wolfram en bestudeerde zijn gelaat, alsof zij het moest uitteekenen.

Zij heeft voor niets oor of oog dan voor hem. Een trouwer, geduldiger verpleegster zou moeielijk te vinden zijn.

De post vertrekt eerst overmorgenochtend. Ik hoop, dat ik vóór dien tijd u met beter berichten mag verblijden.'

'De nacht is vermoeiend en afmattend voor den zieke geweest. Nu is de koorts af. Voor de verhitting van straks is weer dofheid en uitputting in de plaats gekomen.

Konden die rustelooze, starende oogen zich maar eens voor een poos sluiten! Slaap zou hem medicijn zijn.'

'De Jonker van Sturmfels is gekomen.

Nu is het mijn tijd om naar huis te gaan. Ik besprak nog een en ander met den Heer Merlé, die mij in de morgenuren had vervangen, liet mijn nog niet gesloten brief bij hem achter, met verzoek, dat de Jonker daarbij nog de berichten van dezen nacht zou voegen, en nam nog een laatste kijkje in de ziekenkamer.

De Jonker ondersteunde den zieke, die beide armen om zijn hals had geslagen. Wolfram's hoofd was op Bodo's schouder neergezegen in vasten slaap.

"Stoor hem niet. - Ik kan het lang zoo uithouden," zeide de jonkman, meer met de oogen dan met de lippen, en zijn gezicht glansde van voldoening.'

'Ik vervolg den brief,' - het was Bodo die schreef, - 'Wolfram slaapt alsof hij in geen jaren zal wakker worden, en die slaap brengt genezing volgens zijn dokter. Wees dus gerust, lieve, dierbare vrienden in de verte, die juist door dien afstand zooveel meer zult geleden hebben. De beterschap is in aantocht.

Welk een geluk, dat ik juist in de buurt gedetacheerd was en Wolfram mondeling met zijne promotie wilde feliciteeren. De Göttinger courant ligt op de sociëteit. Ik had daarin het bericht gelezen en was vol verlangen om eens op een dag heen en weer te rennen, maar kon in den eersten tijd geen verlof krijgen.

Nu heb ik dat, voor acht dagen! Martha, de patrones van dit huis - een allergeoedhartigste maar allerkoddigste vrouw, die het niet op mij voorzien heeft, - heeft mij een kamertje ingeruimd. Wij passen met ons vieren Wolfram op. De vierde is de Heer Merlé, een Franschman, - een tegenbeeld van den levendigen Dr. Gellert, - een man met een ernstig, peinzend gelaat, rustige manieren en oogen, die in het hoofd van een generaal zouden passen. "Hoe ziet het daarbinnen wel bij u uit?" vragen die, wanneer zij op iemand rusten. Bij onze eerste ontmoeting keek hij van Wolfram op mij en van

mij op Wolfram of hij groote inspectie hield. Ik mag hem gaarne. Hij zal dezen nacht waken en mij vervangen. “Het is beter zoo,” zeide hij, “de slaap zou u overvallen.” En ik gevoelde dat hij gelijk had, want na een geforceerden rit van zes uur, konden de stilte en het halfduister van een ziekenkamer mij wel eens te machtig worden.’

‘Alles gaat naar wensch. De nacht is rustig geweest. Geen koorts. Zooeven is Wolfram wakker geworden. Het was tegen zeven uur in den morgen en nog donker in het vertrek.

“Martha,” zei hij flauwtjes, als iemand die nog tusschen waken en droomen verkeert, “ik heb gedroomd, dat Jonker Bodo voor mijn bed stond...”

“Niet gedroomd,” antwoordde ik zacht en nam zijn hand, want hij had tot mij en niet tot Martha gesproken.

Hij keerde het hoofd naar mij toe en haalde diep adem.

Nu hadt gij eens moeten zien hoe gedwee hij zich liet voeren en hoe mooi ik dat heb gedaan! Geen droppel van den bouillon bezijden mond of lepel. En het smaakte hem, daar hij sinds dagen niets had willen gebruiken. Het was een prettig kwartier. Wolfram kon en mocht niet veel spreken, dat begrijpt een ieder; maar mijn bijzijn deed hem plezier en ik had het gevoel, dat ik hem bij elken lepelvol een portie levenskracht ingoot.

Daarna schikte ik zijn kussens in orde, legde er zijn hoofd op, ging naast hem zitten en wachtte totdat hij weer zou insluimeren, wat werkelijk weer gebeurde.

Ik had nooit gedacht, dat ik als slaapmiddel zou dienst doen!

Vaartwel, tot een volgende post.

Uw allen liefhebbende Bodo.’

Heel onderaan stonden nog een paar woorden: ‘De dokter zegt, dat het prachtig gaat. Heb geen zorg.’

Ik vouwde langzaam den brief dicht. Wij hadden veel doorleefd onder het lezen. Ieder van ons was met zijne eigen gedachte bezig. Moeder vooral.

In spanning zien wij de post van de volgende week te gemoet.

Op Vader's verlangen heb ik aan den Heer Gellert geschreven en hem uit zijn naam bedankt.

27 Maart 1781.

Ik heb den brief zelf gehaald.

Vader was gelukkig veel beter en weer in den huiselijken kring,

maar de dokter had hem het uitgaan met dit gure weder verboden. De postbode is soms heel langzaam in het bezorgen der brieven. Ik kreeg de opdracht aan het postkantoor te informeeren.

‘De diligence moet nog aankomen,’ zeide Jozef Kerner, de proponent, die voor het posthuis op en neer drentelde. Hij vroeg naar Vader en naar de tijdingen uit Göttingen.

Jozef Kerner is een beschroomd, zachtzinnig jongmensch, die voor een kip uit den weg zou gaan, heel goed, heel onberispelijk en heel deftig. Hij loopt altijd in een zwarte jas met breede omslagen, de strik van zijn das is van het fijnste batist, zijn zwarte kousen en lage schoenen met gespen hebben nooit een spatje. Dezen keer had hij echter een donkergrijze jas en een lang vest van dezelfde kleur aan. Zijn haar, in een sierlijken zak opgebonden, wekte tegelijk mijne verbazing en mijne bewondering.

‘Zouden wij niet wat opwandelen? Het is te guur om stil te staan,’ vroeg hij bedeerd.

Wij wandelden op.

Eén, twee; - één, twee. - Onwillekeurig was ik in zijn deftigen stap vervallen en het gesprek ging mee op de maat.

‘Deze koude kan nog lang aanhouden.’

‘Zoudt gij denken?’

‘Wij hebben eene mooie lente te wachten.’

‘Dat is meer gezien.’

‘Herinnert gij u zulk een langen winter?’

Mijne herinneringen schoten er bij in. Het tegenwoordige, in den vorm van de postkoets, rolde nader.

Het had er veel van of ik met mijn brief op den loop ging.

In versneld tempo hoorde ik den proponent achter mij.

‘Indien gij... indien gij er niet tegen hebt, zou ik... zou ik... zou ik u gaarne... een eindje willen brengen,’ riep hij met verhoogde kleur.

Ik schikte mij naar zijn wensch. Hij praatte heel aardig, maar de brief nam mij te veel in beslag om naar hem te luisteren. Hij draafde mede tot aan het hek.

Ik begreep, dat hij op eene uitnoodiging rekende om naar binnen te gaan.

Maar de brief!

Vader schoof zijn stoel bij het raam; Moeder legde haar naaiwerk neer.

Ik las voor.

‘Beste berichten,’ schreef Bodo. - ‘Wolfram heeft gisteren een

uur achtereen opgezeten, met smaak gegeten en deelgenomen aan ons gesprek.

De heeren Gellert en Merlé hebben hun ontslag als wakers genomen. Ik slaap op de ziekenkamer om bij de hand te zijn als Wolfram iets mocht nodig hebben, maar de nachtrust van zieke of oppasser wordt zelden gestoord.

Overmorgen is, helaas! mijn verlof uit.

Voor éene zaak is dat goed. Martha en mijn trouwe Johan harre-warren gedurig, en ik ben de steen des aanstoets. Zij kan mij niet zetten en Johan neemt het voor mij op.

Gisteren wierp ik hem een brief toe.

“Als de wind daarmee voort,” riep ik, “laat de bruine draven en geen praatjes onderweg.”

Johan raapte den brief op en sprong meer dan hij liep de keuken uit op mijn zwaaien met de rijzweep.

“Voor den Jonker zijn onderhoorigen niet veel meer dan gedresseerde apen,” zeide Martha vinnig.

Zij stond voor mij: een schuimspaan in de eene en een deksel in de andere hand - zelve een fraaie illustratie van haar woorden.

“Lieve vrouw Martha,” antwoordde ik lachend, “voor Sturmfelser ooren klinkt mijne taal juist gepast. Gij kunt daarover niet oordeelen.”

“Niet?” riep zij nog vinniger, “ik ben zelf van Sturmfels. - De oude Vrijheer mocht al eens ruw met zijne lieden omgaan, van Baron Siegfried heb ik nooit een hard woord gehoord.”

“Eene Sturmfelsche zou zoo niet tegenover mij staan,” merkte ik droogjes aan, draaide op de hielen om en ging.

Ik dacht haar een toontje lager gestemd te hebben.

Welzeker! - Een half uur later kwam zij binnen. Aan haar stap, aan haar kleur merkte ik, dat zij iets in haar schild voerde.

Zij bracht Wolfram een glas warme melk.

Ik wilde dit van haaf overnemen...

“Ik vraag den Jonker wel excuus,” zeide zij. “Sedert de komst van den Jonker, heb ik den zieke ternauwernood mogen aanraken. Ik mag vandaag ook wel eens een beurt hebben.”

“Wacht maar; uwe beurt komt overmorgen als ik weg ben...”

Zij drong mij op zijde, zonder te luisteren.

“Martha!” riep Wolfram, wien het bloed naar het hoofd was gestegen, “de Jonker heeft recht een anderen toon en andere manieren te eischen.”

“*Eischen* kan de kleinste kwajongen. Het komt maar op het *recht* aan.”

Zulk eene brutaliteit werd mij al te kras. Ik nam haar bedaard het glas uit de hand, - zij was zelve onthutst over haar uitval - en zette haar de deur uit.

“Wees dankbaar,” zeide ik, “dat gij eene vrouw zijt; op een mannenrug zou ik met mijne karwats geantwoord hebben.”

“Vergeef,” zeide Wolfram.

“Bah! ik denk er al niet meer aan. - Die vrouw heeft een voor-oordeel tegen mij. - Drink uwe melk en ga dan rusten. Onderwijl wil ik mijn brief vervolgen.”

De kamer, waar Wolfram ligt, ziet op den tuin uit. Het getraliede raam is tamelijk hoog aangebracht, en zonder de daarvoor geschoven voetbank zou men weinig aan het uitzicht hebben. Achter zijn kamer ligt een kleiner vertrekje, uitziende op eene binnenplaats, waar ik mij terugtrek als ik Wolfram niet wil storen.

De tusschendeur liet ik aanstaan.

Een uur later kwam de Heer Merlé bij mij. Zijn zaken te Göttingen zijn binnenkort afgelopen; hij keert over Sturmfels naar Frankrijk terug en bood zich aan voor Wolfram en mij brieven of pakken mee te nemen.

Zijn generaalsoog rustte doordringender dan ooit op mij. Hij vroeg mij naar Sturmfels, naar de bezittingen mijner moeder, naar mijne plannen voor de toekomst. In zijn jonge jaren heeft hij ook gediend, en hij stelde belang in alles wat op de militaire loopbaan betrekking heeft.

Wolfram sliep bijzonder lang dezen middag, zóo lang, dat wij eindelijk gingen zien of hij wellicht wakker lag en *ons* niet had willen storen.

De Heer Merlé duwde de deur open. Ik zag hem verbleeken, volgde de richting zijner oogen...

Ginds, het bruine gelaat tegen de tralies gedrukt, gluurde een man naar binnen. Zijn hoofd was alleen te zien, en dit gleed weg, toen ik, den Heer Merlé voorbijstuivende, op het raam toevloog, om dat te openen en naar buiten te turen.

Een geritsel tusschen de heesters van den tuin bewees, dat de onbescheidene wegluchtte.

Ik hem na door de keuken... waar ik Johan toeriep mij te volgen. Doch wij keerden onverrichterzake terug. Hij was ons te vlug geweest.

“Sluit deuren en vensters voordat de schemering invalt,” gebod ik Martha. “Johan zal van nacht in de keuken slapen. De dief kan terugkomen.”

Ik vond den Heer Merlé nog in de binnenkamer, het hoofd in de hand.

“Mijn waarde Jonker, wilt gij mij het genoeg doen de politie te waarschuwen, maar niet van mij te reppen. Ik ben bereid u later eene verklaring van mijn gedrag te geven, zoo u dat raadselachtig voorkomt.

Ik verzekerde hem, dat ik geene verklaring behoefde, greep naar muts en sabel en maakte mij gereed aangifte van het gebeurde te doen. Sedert den brand lag de tuin open en de boeventronie voorspelde weinig goeds.

“Ik blijf hier tot uwe terugkomst,” hernam de Heer Merlé, “heb daarna met Martha te spreken en ben vervolgens tot uw dienst om u een en ander uit mijn leven te vertellen.”

Het baatte niet, dat ik mijne verzekering van straks herhaalde.

“Ik stel er prijs op u en Wolfram enkele trekken daaruit mede te deelen,” was zijn laatste woord.

Zoo bleven wij dien avond bij elkaar. Wolfram, door kussens gesteund, zat op in bed, ik naast hem aan het hoofdeinde, de Heer Merlé tegenover ons.

Wij luisterden en keken verbaasd den ernstigen man aan. Wat hij verteld heeft, geef ik weer. Ik mocht alles aan u schrijven.

Mijne ouders behoorden tot den deftigen burgerstand, waren bemiddeld en gaven mij, hun eenig kind, eene zorgvuldige opvoeding.

Op mijn zestiende jaar had ik het ongeluk mijne ouders te verliezen. Ik kwam onder voogdij van een oom, die wel de vastheid van karakter, maar niet den tact en de goedheid van mijn vader bezat. Wij kregen woorden. Ik ontvluchtte zijn huis en nam, deels door geldgebrek, deels door lust naar avonturen gedreven, dienst bij de troepen, die toen voor den oorlog tegen Pruisen door Maarschalk Richelieu werden aangeworven.

Lang zwierf ik rond, in het minst niet verlangend naar Frankrijk, een geregelder leven of het genot van het fortuin, dat mijne ouders mij hadden nagelaten en mij bij mijne meerderjarigheid was toegevallen. De wereld lag voor mij open; ik leefde bij den dag, telde geene vermoeienissen, kende geen gevaar, of, zoo zich dat al voor een oogenblik dreigend aan mij vertoonde, prikkelde het mij tot overmoed en maakte mij belust op nieuwe avonturen en nieuwe zegepralen.

Ik heb later dikwijls met huivering aan die jaren teruggedacht. Medegesleept door het woeste, ongeregelde kampleven en de elkaar snel opvolgende gebeurtenissen, had ik nauwelijks tijd om tot mijzelf te komen. - Passons. - In het hart van ieder mensch slui-

meren begeerten en driften, waarvan hij het bestaan niet vermoedt in de dagen van rust; als zij zijn opgewekt, eischen zij zware offers...

Toen ik eindelijk met het leger in Frankrijk terugkeerde, besloot ik in dienst te blijven. Met mijne fortuin en mijne familiebetrekkingen zou het mij gemakkelijk gevallen zijn mij te associeeren of zelf eene handelszaak te beginnen, doch ik gevoelde, dat ik niet meer voor het tamme, huiszittende kantoorleven geschikt was. Bovendien wachtte mij promotie en was ik gehecht aan mijne kameraden.

Eene treurige zaak maakte acht jaar later een einde aan mijn verblijf in Frankrijk.

Ik was borg gebleven voor een vriend, wiens zaken deerlijk in de war waren. Het lichtzinnig gedrag van zijne jonge vrouw maakte zijn toestand nog moeilijker en pijnlijker.

Die jonge vrouw trof ik tête à tête aan met een der beruchtste roués van dien tijd op een avond, dat mijn vriend voor zijne zaken, afwezig was en hij mij had opgedragen haar op eene langer afwezigheid voor te bereiden.

Ik nam het op voor den beleedigden echtgenoot; er vielen harde woorden; ik verweet haar heur gedrag en wierp den indringer de deur uit.

Woedend viel hij op mij aan. Er volgde een gevecht, dat in mijn voordeel beloofde uit te loopen, toen eene aansnellende patrouille ons scheidde.

De jonge roué behoorde tot de “mignons du roi” en droeg een klinkenden naam. De mijne had vroeger eene treurige vermaardheid in galante avonturen verkregen. Bevreesd voor de gevolgen van het tweegevecht, - bij verscherpt plakkaat had de Koning duels verboden, - keerde de roué de rollen om, trad op als aangevallene en beschuldigde *mij* van het feit, waarvoor ik hem de deur had uitgeworpen.

Zooveel laagheid bracht opnieuw mijn bloed in beweging. Ik heette hem een lafaard en een leugenaar. Hij weerde mijn eersten stoot af.... Mijn tweede trof. Ik zag hem neerstorten, begreep dat mij een streng vonnis wachtte en maakte mij uit de voeten.

Ik bleef in de omstreken verborgen totdat het gerucht van den dood van den jongen edelman zich had bevestigd. Op genade was niet te hopen. Door een vriend vernam ik, dat de vader van den verslagene een “lettre de cachet” tegen mij had verkregen en dat de Bastille mijn graf zou zijn.

Ik trok over de grenzen.

In het gevecht had ik verschillehnde lic wonden bekomen ene

daarop weinig acht gegeven. De spanning, de aandoeningen en de vermoeienissen der volgende dagen hadden mijne krachten uitgeput. Ik moest mijn weg met de diligence voortzetten. Toen die kort daarop werd aangerand, miste ik de veerkracht om mij tegen overmacht te verdedigen en den slag af te weren, die mij bewusteloos nederwierp.

In dien toestand werd ik gevonden door een hoop Zigeuners. Het was avond, geld en kostbaarheden waren geroofd en de diligence was verdwenen.

De dochter van den hoofdman paste mij op en nam mij onder hare bescherming. Ik wist niet waarheen en liet mij meêdrijven op den stroom der toevalligheden.

Een half jaar daarna stierf de hoofdman. Door hare hartstochtelijke liefde en toewijding, had het Zigeuner-meisje mij het vertrouwen van den ganschen troep doen verwerven. Eene ongeneselijke ziekte sloopte ook hare krachten. Stervend legde zij mij de hand op het hoofd; met haar laatsten ademtucht beval zij mij bij hare stamgenooten als hoofdman aan, in haar oog de begeerlijkste en hoogste waardigheid.

In werkelijkheid was ik dit al lang geweest. Met de meerdere ervaring, het meerdere doorzicht van den beschaafde, had ik hen op de laatste zwerftochten geleid.

Doch de prikkel der nieuwhed, het romantische waas der eerste tijden was voor mij sinds lang van de samenleving met den half wilden troep af. Ik zon op middelen om weg te komen. Ik had deze episode als een klucht beschouwd.... Niets is spel in het leven. - Ik zou het gewaar worden!

Ik werd bewaakt toen ik wilde ontsnappen.

“Uw lot is aan het onze verbonden,” las ik op de donkere, dreigende gezichten rond mij. “Gij behoort ons.”

Wij poosden op Sturmfelser grondgebied. Juist toen was mij een langer samenleven schier ondragelijk geworden. Maar de Vrijheer van Sturmfels had de overal verjaagde en verachte zwervers gastvrijheid verleend, had mij behandeld als - mensch. Sinds lang was dat niet meer gebeurd. Scheldwoorden en bedreigingen werden mij gemeenlijk door hoog en laag naar het hoofd geworpen; ik was geschuwd, gehoond en verjaagd geworden.... ik had vele vernederingen ondergaan en was allerminst gestemd er nieuwe te verdragen. Zeker heeft de Vrijheer niet beseft hoe diep zijne humane handelwijze mij, den verstompte en verbitterde, heeft getroffen, noch welk eene weldaad die voor mij is geweest!

Toen ik voor hem stond en zijn blik op mij voelde, werd ik eerst recht duidelijk de klove gewaar, die mijn gedrag tusschen mij en

de beschaafde wereld, tusschen hem en mij had gegraven; werd mij het verschil pijnlijk helder tusschen hetgeen ik was en had kunnen zijn. Voor het eerst sinds langen tijd werd de begeerte in mij wakker om anders te worden, en met die begeerte ontwaakte ook mijne vroegere veerkracht. Ik wilde mij losmaken van alles, een nieuw leven beginnen en daartoe de eerste gelegenheid de beste aangrijpen, evenwel niet voordat ik mijne arme natuurkinderen naar Hongarije zou teruggebracht hebben. Hen op Sturmfelser grondgebied aan hun lot over te laten, ware de weldaad van den Vrijheer met ondank vergelden. Als een wilde zwerm zouden zij zich hebben verspreid en voor langen tijd de plaag der streek zijn geworden.

Nog een andere reden noopte mij te blijven. Het was niet voor het eerst, dat ik Sturmfelser grond betrad. - Ik was er geweest, - tien jaar geleden, - *met* dien woesten hoop, die toen het slot vruchteloos heeft belegerd....'

“Gij waart daarbij,” kon ik niet nalaten uit te roepen en staarde den man aan, die voor ons, jongeren, dus ongevraagd een zwarte bladzijde van zijn verleden opensloeg; “*gij waart daarbij?*”

De Heer Merlé knikte en keek een oogenblik strak voor zich, als overlegde hij of hij zijne biecht zou voortzetten. Beurtelings rustte zijn blik op Wolfram en mij. Hij vervolgde:

Hoop op buit had ons niet alleen naar Sturmfels gedreven, ook de hoop om ons daar voor eenigen tijd te nestelen, dat gedeelte van Westfalen te bezetten en er de komst van Maarschalk Richelieu af te wachten, die zich van ons had afgescheiden en met zijn troepen Oostelijk Westfalen afliep.

De bestorming had al twee dagen geduurd. Dat oponthoud had ons tot woede opgezweept. Voor de meesten onzer was het behalen van buit gaandeweg hoofdgedachte geworden.

Eindelijk scheen de kans zich ten onzen gunste te wenden. Wij hadden vasten voet verkregen in een der zijvleugels; aan dien kant was de gracht voor de helft gedempt; nog eens met alle kracht het weerbarstige slot aangetast en het zou in onze handen vallen.

Ik was onder de voorsten om de muren te beklimmen, toen een geluid mij het hoofd naar een verder gedeelte der gracht deed keeren. De schemering was begonnen; maar de kleine pont, die langzaam en behoedzaam den wal naderde, ontging mij niet. De man, die ze stuurde, kwam uit het bedreigde gebouw, wilde

ontsnappen en zocht vermoedelijk een kostbaren buit in veiligheid te brengen.

Ik liet mij naar beneden glijden, sloop naar den wal terug en hield den man in het oog.

Ik had mij niet vergist. Bij het uitstappen had hij een pak onder zijn mantel verborgen.

Ik hem na, zonder dat hij dat nasluipen bemerkte.

In het bosch haalde ik hem in. Hij had zijn mantel teruggeslagen: geen schat, een kind hield hij in den arm.

Ik zag een mes blinken, zag zijne met bloed belooopen oogen en verwrongen gelaatstrekken, die zelfs mij, den aan wilde hartstochten en bloedige tooneelen gewende, met afschuw vervulden.

Ik sloeg naar de hand, die ten doodelijken stoot was opgeheven. - Met een gebrul, dat aan een wild dier deed denken, slingerde de woestaard mij van zich af en rende het bosch dieper in.

Dien man had ik teruggezien in de omgeving van den Vrijheer, op den morgen toen deze ons kamp was komen bezoeken. Ik wilde niet weggaan zonder den Vrijheer in te lichten, aan wien hij zijn vertrouwen had gegeven.'

“En dat hebt gij gedaan,” viel ik in, “zoodat mijn vader eindelijk te weten is gekomen wie zijn zoon heeft omgebracht. Want dat kind was de kleine Siegfried, zeg het ronduit, en die man, die boef...”

“Laat mij rustig voortgaan,” hernam de Heer Merlé met gezag, gij zult alles te gelegener tijd hooren. Gij begrijpt, dat ik dit onderwerp niet zonder bedoeling heb aangeroerd, al heeft de verschijning van bruinen Gian mij er voornamelijk toe gebracht u een deel van mijn geschiedenis te vertellen. Ik wilde u omtrent zijn doel geruststellen en u duidelijk maken, dat hij niets of niemand zoekt dan mij. Zij zijn lang mijn spoor bijster geweest, mijn bruine vrienden, en zij mogen mij in lang nog niet vinden, niet voordat ik heb volbracht, wat ik mij tot taak heb gesteld.

Mijn plan, om den Vrijheer op te zoeken en te spreken, werd vrijdeld door zijn vertrek naar Berlijn. Het was de Vrijvrouw, die mij als gijzelaar deed opeischen en opsluiten, totdat de schuldigen aan den gepleegden roof gevonden zouden zijn. Ik onderwierp mij met een bezwaard gemoed, en drong er op aan, dat het onderzoek ijverig zou worden voortgezet. Ik wist, helaas, te goed, dat mijne lieden mijne hand niet konden missen en dat zij konden doen, waarvan zij tot nog toe onschuldig werden beticht.

Ik vond een helper in den man, dien ik wilde aanklagen. Ook hij had ten laatste mij herkend en hij vreesde voor ontdekking. Op den tweeden morgen na mijne gevangenneming stond hij voor mij en vertelde mij wat er omging in het kamp na mijn vertrek. Hij zou mij dien nacht bevrijden, als ik mij wilde verbinden met de Uslah-Gitanos zoo spoedig mogelijk weg te gaan en niet terug te komen.

Ik gaf toe. Maar bij mijne vlucht liet ik een brief achter, waarin ik het voorgevallene met het kind in den nacht der bestorming beschreef en aangaf door wiens hulp het mij gelukte nu te ontkomen.'

“Door wiens hulp?” drong ik op nieuw aan. Ik wilde den naam weten!

“Waartoe? - Ongeveer vijf jaren geleden heb ik dien brief geschreven. De schuldige zal wel gestraft zijn.”

Een lichte spot in zijn toon hinderde mij.

“Om het even. Ik herinner mij niet, dat een der beambten in de laatste tien jaar werd ontslagen of eene straf van beteekenis heeft ondergaan. Van het najaar ben ik meerderjarig. Ik *wil* het weten.’

“Gij zult u toch in deze naar *mijn* wil te schikken hebben” hervatte de Heer Merlé koeltjes, “te meer daar het mij in den laatsten tijd duidelijk is geworden, dat ik mij heb - vergist. Wil dat aan uwe moeder schrijven, als gij haar ons gesprek mededeelt, en Hare Genade tevens om een onderhoud verzoeken. Op mijne terugreis naar Frankrijk denk ik Sturmfels aan te doen.”

“Vergist? - Waarin? - In den dood van het kind of in de identiteit van den moordenaar?” vroeg ik in spanning. Een woord van Vader schoot mij te binnen: dat de dood van den kleine eigenlijk niet ten volle was bewezen geworden. Het werd mij een oogenblik groen en geel voor de oogen. Gesteld eens, dat de een of andere avonturier daarvan misbruik maakte!

De Heer Merlé ried wat er in mij omging.

“De Jonker van Sturmfels is al bevreesd voor de opstanding van den verloren broeder,” merkte hij aan. “Hij zou niet geneigd zijn om afstand te doen van zijne rechten.

“Wis en waarachtig niet! - Ik zou den schelm achtervolgen...”

“Ook dan als hij volkomen zijn goed recht kon bewijzen?”

“Hoe zou hij dat kunnen? - Dat zou nooit te bewijzen zijn Onmogelijk! - Den eersten den besten pretendent, die eenige schoonschijnende verzinsels bijeenraapt, te gelooven en Sturmfels aan onwaardige en onkundige handen af te staan...”

“Waarom juist in onwaardige, onbekwame handen? De pretendent kon even goed een beschaafd, kundig jonkman zijn; iemand, dien gij hoogacht of liefhadt. Gesteld, dat Wolfram...”

Het zweet was mij uitgebroken bij al die veronderstellingen! - Bij de laatste woorden van den Heer Merlé viel ons beider oog op Wolfram. Hij was achterover gezonken met gesloten oogen. Eerst nu herinnerden wij ons in welk eene spanning hij het verhaal van den moordenaar had gevolgd. Ook ik had daarbij aan Wilbrant gedacht.

“Onvoorzichtige, die ik ben,” mompelde de Heer Merlé, terwijl hij de kleederen van den bewusteloze losmaakte, “haal water, open het venster.”

Toen Wolfram eindelijk de oogen opsloeg, vermeed hij het om ons aan te zien; de hand, die ik drukte, trok hij terug.

Geen enkele beweging was den Heer Merlé ontsnapt. - Peinzend stond hij voor het bed.

“Jonker van Sturmfels,” zeide hij met zijn generaalsblik, “in de binnenkamer staan Wolfram's druppels, haal mij die.”

Toen ik terugkwam lag Wolfram nog altijd met afgewend gelaat, maar de pijnlijke trek van daareven was verdwenen. De Heer Merlé had hem iets ingefluisterd. Ik was er zeker van!

“Geen woord, geene toespeling over het besprokene,” vermaande de Heer Merlé, toen hij zijne kamer voor den nacht opzocht. Wolfram is nog te zwak.’

“Ik zal er mij wel voor wachten,” antwoordde ik, wat kortaf en met nadruk, “wij hebben straks vergeten, dat Wilbrant Wolfram's vader is.” - Nu weet hij meteen, dat ik begrijp, wie de schuldige is, dacht ik daarbij.

De Heer Merlé keek mij strak aan.

Vermijd voorloopig het uiten van gissingen en vermoedens, Jonker van Sturmfels. De beschuldiging is van te veel gewicht.’

‘De nacht is rustig voorbijgegaan; geen bruine duivels hebben ons gestoord en Wolfram heeft goed geslapen, beter dan ik. De Heer Merlé had mij waarlijk verontrust. Ik besteedde de morgenuren om uitvoerig aan Mama te schrijven. Brrr, die veronderstellingen zaten mij dwars door den zin!

Beneden komende vond ik Johan aan de voordeur.

Hij gaapte mij aan: een uitdrukking voor zijne hoogste verbazing.

Wat is er aan den gang, dacht ik, en liet hem vertellen.

“De Heer Merlé is zoeven met eene koets naar het stadhuis gereden. - Naar het stadhuis, Jonker! en vrouw Martha had haar mooiste japon aan.”

O, die Johan! Aan niet meer of minder dan trouwen had hij gedacht!

Ik vertelde de grap aan Wolfram.

Wij lachten nog toen ons paartje terugkwam. Martha voorop, in plechtgewaad, met zulk een plechtig gezicht of zij werkelijk het veelbeteekenend “ja” had uitgesproken, de Heer Merlé ernstiger dan ooit.

Hij keek beurtelings Wolfram en mij aan, toen ik hem Johan's inval mededeelde.

“Gian is gevat,” zeide hij. “Martha moest op het stadhuis zijn. Toen ik haar daarheen vergezelde, hoorde ik het verblijdend bericht.”

Hij zal u weldra bezoeken. Ik vertrek morgen naar mijn garnizoen. Duizend groeten van Wolfram, die met den dag sterker wordt, maar in de eerste weken nog niet mag reizen, en van

Uw heilwenschenden

BODO.’

‘Wat al nieuws,’ zeide ik, den brief langzaam dichtvouwende. ‘Gelukkig dat Wolfram zooveel beter is. - En die Merlé, die ons zoo bekend voorkwam. Hij een Zigeunerhoofdman en Wilbrant een moordenaar! Brrr, ik heb den man nooit mogen lijden. Als kind was ik bang van hem.’

Ik had nog lang met mijne uitroepingen kunnen voortgaan zonder gestoord te worden. Vader noch Moeder luisterde. Moeder had hare hand in die van Vader gelegd en keek hem vragend en in spanning aan; Vader was in gepeins verloren en scheen haar blik niet op te merken.

Wat moest dit alles beduiden?

Zouden zij twifelen aan Wolfram's beterschap?

Ik sloeg den brief weer open en doorliep hem nog eens. Wolfram *is* beter.

Ik zal blij zijn als de Heer Merlé komt en verder bericht brengt.

“Wat zou die Gian van hem verlangen? Dat hij zich weer aan het hoofd van hun stam stelt?”

“Wie, welke stam?” vroeg Vader, werktuigelijk. En daarna zich bezinnende: “Niet veel goeds, kind. Ik ben blij dat Gian gevat is.”

29 April 1781.

‘Margreet,’ zeide Moeder, ‘het is nu al drie dagen, dat oude Geert mij op mijne bestelling laat wachten. Ga eens bij haar aan en zie wat er aan schort.’

Geert, een der oudjes, die door Baron Siegfried werden bedacht, *het* oudje, dat snikkend naast mij in de kerk had gestaan, woont in het dorp Sturmfels en drijft een miniatuur-handel in kruidenierswaren.

Toen ik de groote oprijlaan van het kasteel voorbijging en het slot zoo stil en ernstig in zijn krans van nog bladerlooze bosschen zag liggen, kwamen mij de dagen voor den geest, daar verleden jaar doorgebracht. De Vrijvrouwe is er niet sterker op geworden; zij gaat weinig uit en wijdt zich geheel aan Sturmfels. Alles gaat vooruit onder haar flink beheer. Sturmfels is haar lust en haar roem.

Freule Georgiana logeert nog altijd op het slot. Maanden, maanden lang tegenover de hooge, statige Vrijvrouwe! Dat noem ik een staalje van geduld en toewijding!

Geert was niet in haar winkeltje en ik ging door naar haar woonvertrekje.

Daar waren de luiken nog gesloten.

‘Ben je ziek, Moeder Geert?’ vroeg ik en liep binnen met, ja, met *veel* te luiden stap voor eene zieke.

‘Ziek *geweest*, maar Goddank veel beter, Juffer Margreet,’ antwoordde Geert uit hare bedstede.

‘Geertrui moet zich nog wat rust gunnen; zij heeft zware koude gevat, en op haar leeftijd komt men daar niet zoo gemakkelijk af.’

Dat was noch de stem, noch de taal van eene van Geert's gewone bezoeksters. - Ik stootte het luik een weinig verder open.... Voor de bedstede stond een jong meisje. Zij had haar hoed afgezet; de donkere mantel was haar half van de schouders gegleden. Ik keek in een zacht, lief, schoon gelaat, in een paar donkerblauwe oogen, vol goedheid en liefde.

‘Haar tint doet aan uwe roomkleurige theerozen denken, Margreet.’

Ik hoorde weer Wolfram's woorden; ik volgde de golving van het ‘fijngouden glanzend haar,’ van achteren in een dikken wrong opgenomen.

‘Verschooning voor de stoornis, Freule. Ik wist niet, dat Geertrui bezoek had.... Eene boodschap van Moeder...’

Met eene vriendelijke beweging wendde zij zich tot mij.

‘Voorzeker Margaretha Albrecht, van wie de Jonker van Sturmfels mij zooveel heeft verteld? - Ik ben blij kennis met u te maken.’

‘Is de Jonker wel, Freule?’ viel hier de oude in. ‘Ik heb hem dezen zomer zoo dikwijls te paard met u zien voorbijkomen. - Juffer Margreet, de bestelde waren liggen al lang klaar. - Wat zal uwe moeder wel van mij gedacht hebben!’

‘Ik zal ze medenemen en alles goed maken,’ antwoordde ik tot Geertruid's voldoening.

‘Zij liggen achter de toonbank....’

“‘Kan ik iets voor u doen? - Een soepje brengen, zooals Moeder wel meer voor u heeft klaargemaakt?’ fluisterde ik en boog mij over haar heen om hare kussens op te schudden.

De oude knikte, ik schoof het luik weer dicht, nam de pakken en trad naar buiten. Freule Georgiana wachtte mij daar.

‘Laat ons zoover samen gaan,’ zeide zij en wandelde naast mij op.

Zij vroeg naar Vader en de laatste tijdingen uit Göttingen.

‘Ik heb juist hedenochtend van zijne promotie gelezen.’

‘Waarin?’ was mijne haastige vraag.

In ‘den Bermensche Nieuwsbode.’ Een overgenomen stuk uit het Göttinger Weekblad.’

En: ‘Wat heeft de Vrijvrouw daarvan wel gezegd?’ ontsnapte mij, eer ik er aan dacht, dat ik eene vreemde voor mij had.

‘Niet veel. - Zij scheen zeer misnoegd.’

Dat had ik wel voorzien!

Ik zweeg een poos.

‘Stond er ook iets in over den brand en Wolfram's moedig gedrag?’ vroeg ik verder. Helaas niets!

Toen vertelde ik het zoo uitgebreid en nauwkeurig mogelijk. Zij luisterde aandachtig.

‘Uw pleegbroeder is een edel mensch,’ zeide zij daarna. - Mij dacht: men moet het ijzer smeden, terwijl het heet is.

‘Daaraan twijfelt wel niemand die hem kent,’ antwoordde ik. ‘Jammer, dat Hare Genade hem zoo *heel weinig* kent,’ en ik keek haar daarbij aan alsof ik wilde zeggen:

‘Maak gij, dat zij dit nu eens van hem hoort.’

Ik keek haar nog een heele poos na bij de oprijlaan.

Gang, houding, blik en stem, *alles* is bij haar anders dan bij anderen.

Zoo moet de heilige Elisabeth van Thüringen er hebben uitgezien.

Langzaam vervolgde ik mijn weg naar huis.

‘Wat scheelt je, kind?’ riep Moeder.

‘Mij, lieve Moeder? - Ik heb een heel prettige ontmoeting gehad.’ En ik vertelde alles.

Maar 's avonds kon ik den slaap niet vatten. Freule Georgiana stond voor mij; ik hoorde hare stem en zag hare oogen, en ik gevoelde de onuitsprekelijke bekoring, die van haar uitging.

30 April.

Het rijtuig van de Vrijvrouwe is er al geweest om Vader te halen.

Het gold Wolfram! De 'Bermensche Nieuwsbode' lag vóór haar.

'Zijn dat de gevoelens, die gij bij uw leerling hebt aangekweekt?' heeft zij gevraagd. 'Niets meer of minder dan een uitval tegen de rechtspleging op onze goederen! - Gelukkig *bestaan* de rechten waartegen hij uitvaart en zullen wij daarvan gebruik maken om een tijdigen oproerprediker aan zijn plicht te herinneren. - Gelief zijn adres op te geven. - Wij hebben werk voor hem, dat te zijnen behoefte werd uitgesteld.'

Te vergeefs had Vader aangevoerd, dat de dokter Wolfram nog geen verlof tot reizen zou geven.

Met eene ongeduldige beweging had zij hem een papier toegeschoven.

'Wij kunnen niet wachten en toelaten, dat de jonge heethoofd zich andermaal in eene nieuwe romantische episode werpt.'

'Ds. Kerner heeft mij veel liefs van uwe Margaretha verteld,' had zij wat later op geheel anderen toon gezegd. - 'Zijn zoon is proponent.... Hohenlinde is nog altijd zonder predikant. - Ik zal de pastorie daar eens laten nazien en in orde brengen.'

Moeder onderdrukte een zucht. Predikantsvrouw op Hohenlinde, met de mooie pastorie en het ruime inkomen! Ik gevoelde, dat zij dit eene schoone en begeerlijke haven vond voor hare wilde dochter, en de goede, stijve, eerlijke Jozef Kerner een heel beminnelijk, solide jongmensch.

Ik sloop weg en ging aan mijn werk - en haalde geen brieven meer aan het posthuis af.

12 Mei.

'Bodo's meerderjarigheid, 24 September van dit jaar, zal schitterend gevierd worden. Alle Sturmfelser hoofden zijn er mede vervuld, al moeten er nog meer dan vier maanden verlopen. Er ligt een stapel uitnoodigingsbrieven klaar voor den geheelen adel van het koninkrijk; de Vrijvrouwe heeft ze nu al laten schrijven....'

Ik brak eensklaps mijn verhaal af.

De Heer Merlé stond voor ons!

Hij had Wolfram veertien dagen geleden hersteld, maar nog zwak, verlaten. *Nu* zou hij wel geheel op kracht zijn en spoedig naar huis komen, meende hij.

De Heer Merlé kwam van Wisburg en stelde zich voor eenigen tijd te Sturmfels te blijven. 'Wellicht woon ik het feest bij, dat gij

bezig waart te beschrijven,' eindigde hij schertsend, met een knikje naar mij.

'De meerderjarigheid van den Jonker van Sturmfels!' herhaalde hij, toen ik hem verder had ingelicht. Het was waarlijk of hij zulk eene feestviering afkeurde! Kort daarop ging hij met Vader in zijne kamer.

Een half uur later werd Moeder geroepen....

Nu moest het langzamerhand mijne beurt worden, dacht ik.

Mis!

Wel ging de deur open, maar zij kwamen er uit, langzaam, plechtig, zou ik haast zeggen. Ik had Vader zelden zoo ernstig gezien; Moeder's oogen waren rood.

Wat was er gebeurd? - De Heer Merlé zag er niet uit of hij de bringer van slechte tijding was. Zijn levendig gelaat straalde van voldoening.

'Margreet, de Heer Merlé is onze gast. - Breng de kamer boven voor hem in orde.'

'Ik ga naar het slot en zal in het eerste uur niet terug zijn, Juffer Margreet. - Haast u dus niet. - Zijt gij niet bang om een Zigeunerhoofdman in huis te hebben? - Mondje dicht over dat punt tegenover al uw vriendinnetjes, lief kind. Gij zult wel begrijpen hoeveel ik er aan hecht, dat deze bijzonderheid voorloopig niet bekend wordt.'

Eerst tegen den avond kwam hij terug. Zijn stap was driftig; zijn gelaat gloeide.

'Die vrouw is den duivel te slim af,' hoorde ik hem uitroepen.

Andermaal een lang gesprek op Vader's kamer.

Aan tafel was de Heer Merlé stil. Kon het anders na al dat druk gepraat vooraf? Ik kreeg niets te hooren dan eene beschrijving van Wolfram's uiterlijk en van zijne kamer.

Vader deed 's avonds zelf de ronde en sloot zorgvuldig alle ramen en deuren, zeker ter eere van den Heer Merlé.

Brrr, er was gelukkig geen Zigeuner te zien.

13 Mei.

Toen ik vanmiddag naar Birkenbach ging, liepen twee personen voor mij uit: de Heer Merlé en Wilbrant.

Of de ontmoeting toevallig was, weet ik niet, wèl dat de Heer Merlé die niet ongebruikt liet voorbijgaan. Hij was aan het woord en Wilbrant luisterde: een bewijs, dat de ander hem de baas was.

Het rijtuig van de Vrijvrouwe naderde, zonder dat de sprekenen dat bemerkten. Op een wenk van de Vrijvrouwe liep de knecht op Wilbrant toe... In het volgende oogenblik rolde het rijtuig verder. De knecht was achterop gesprongen en had Wilbrant zijne plaats naast den koetsier afgestaan.

‘Een gestoord onderhoud,’ riep ik den Heer Merlé lachend toe. ‘Gij kunt er op aan, dat het der Vrijvrouwe niet naar den zin was. Zij draagt gewoonlijk zorg, dat zij Wilbrant spreekt noch ziet, en nu ontvoert zij hem.’

‘Staat Wilbrant in zulk een slecht blaadje bij de Vrijvrouwe?’ vroeg hij verstrooid en nog altijd met de oogen op het rijtuig.

Ik vertelde hoe hun verhouding sinds jaren was geweest. Zelfs de herinneringen uit mijn kinderjaren kwamen los.

De Heer Merlé was niet langer verstrooid.

Hij ging mede tot Birkenbach en verzocht mij hem den naasten weg naar ‘het Gouden Paard’ te wijzen, eene uitspanning, waar ook logies te krijgen is.

‘Gij gaat ons toch niet verlaten?’ vroeg ik teleurgesteld.

‘Ik moet den waard spreken.’

Hij sloeg een zakboekje open en toonde mij eene reeks van namen.

‘Waar wonen deze lieden? Ik moet ze allen opzoeken.’

Over eene week gaat hij weer naar Wisburg. Wilbrant zal hij wel niet meer ontmoeten. Die is naar Klakau gezonden.

24 Mei.

Wolfram is sinds eenige dagen thuis.

Vader en Moeder hebben hem met bijzondere hartelijkheid ontvangen. Moeder was zelfs aangedaan; telkens keerde haar oog naar Wolfram terug en bleef op hem rusten met eene weemoedige, vragende uitdrukking, die mij verbaasde en haar in verwarring den blik deed afwenden, bij het ontmoeten van den mijnen.

Naar de houtvesterij is hij nog niet geweest. Die mooie, vriendelijke houtvesterswoning, wat ziet die er uit! In het najaar is Wilbrant's vrouw gestorven; bij haar leven was het er slordig en onbehagelijk, maar nu heeft het meer van een stal dan van eene woning voor menschen. De anders zoo scherpziende, ongemakkelijke Vrijvrouwe stelt Wilbrant als houtvester wel zeer hoog, dat zij zooveel door de vingers ziet. Een poos geleden heeft zij er toch op gestaan, dat zijne drie opgeschoten zoons naar de stad zouden gaan om verder een ambacht te leeren en dat er vrouwelijke hulp in huis zou komen. Het werd al te erg.

De Vrijvrouwe heeft Wolfram al dadelijk aan het werk gezet.

Moeder en ik, wij spraken over hem, toen wij eensklaps zwegen en luisterden. Bij het hek klonk eene wilde, klagende melodie. Het getjingel werd al luider en snerpender... tjing, tjang, - tjing, tjong, - weinig afwisseling. - Geen wonder! Op het instrument, dat de muzikant voor zich uit droeg, waren vijf snaren. Het was nog opmerkelijk, dat hij er de gebrekkige notenreeksen uitkneep.

Langzaam, het hoofd wat terzijde gebogen, kwam hij nader; eerst voorbij de ramen, daarna naar de open voordeur...

‘Geef hem dat en zeg dat landloopers op Sturmfels worden opgepakt,’ zeide Moeder met ongewone hardheid en duwde mij haastig een stuk kopergeld in de hand. ‘Maak dat hij het voorhuis niet binnenkomt en - en houd hem niet aan de praat - en zorg, dat hij het hek uitgaat.’ Zij had al voor het raam postgevat om hem eens flink op te nemen.

Onze muzikale bezoeker had den voet al over den drempel en gluurde rond, toen ik in het voorhuis kwam. Nog onder den indruk van Moeder's woorden stoof ik op hem af met zooveel haast, dat hij verschrikt terugtrad.

Ik deed mijne boodschap...

‘Ei, Moederlief!’ dacht ik, den man nakijkend, - en hare onrust deelde zich aan mij mede - ‘ik begrijp alles.’ Die bruine, gluiperige tronie bracht mij op eens het Zigeunerkamp voor oogen.

‘Ga Vader zeggen wie hier ronddoelt,’ gebood Moeder, ‘dan kunnen er onmiddellijk maatregelen genomen worden om verdere indringers af te weren.

Vader gaf er den Schout kennis van en vond het zoo belangrijk, dat hij er den Heer Merlé met de eerstvolgende post over wilde schrijven en mij op het hart drukte aan niemand te verraden, dat het bezoek waarschijnlijk den Heer Merlé gold.

Ik vond Wolfram op het binnenplein.

‘Wacht je op iets?’ vroeg ik en volgde zijne oogen, die op het blauwe salon gericht waren.

Stil, dat was andere muziek!

Na de zacht aangeslagen, doch lang aangehouden volle akkoorden, klonken woorden, zoo schoon en treffend, dat ik alles vergat om ademloos te luisteren:

’Selig sind
Die reines Herzens sind.
Soll mir's hart ergehn,
Lasz mich feste stehn,

Und selbst in den schwersten Tagen
Niemals über Lasten klagen,
Denn durch Dornen hier,
Geht der Weg zu Dir!’

Het was of alles in en om mij zweeg, of de heele wereld stom en stil was geworden, toen ik die diepe, teedere, volle stem niet meer hoorde. Ik werd er stil van...

Daar kwam zij aan. - Zonder ons te bemerken, het hoofd wat gebogen, op haar gelaat nog de weerglans van haar lied, liep zij het plein over en verdween in de poortgang.

En wat was zij mooi - en eenvoudig - en bevallig!

Wolfram staarde haar na.

‘Zou dat onze toekomstige Vrijvrouw zijn?’

Ik moest mijne vraag herhalen, wilde ik antwoord hebben.

‘Ik geloof wel, dat Hare Genade plannen heeft voor haren zoon. - Of die zullen gelukken, is wat anders,’ antwoordde Wolfram, zich met moeite van eigen overpeinzingen losmakende. ‘Jonker Bodo's tegenstand is te voorzien.’

Ik kleurde.

‘Heeft hij daarover met je gesproken?’

Nu was het Wolfram's beurt om te kleuren.

‘Ja.’

‘Verleden zomer, - na kerktijd, - dien morgen, toen hij ons thuisbracht,’ - drong ik aan, stoutmoediger, naarmate zijne verlegenheid toenam. - ‘Loochen het niet, Wolfram, ik heb het toen al geraden,’ riep ik onvoorzichtig. ‘En jij hebt hem aangemoedigd en - hulp beloofd!’

Hij aarzelde.

‘Je hebt gelijk, Margreet. Bodo heeft mij bekend wat je voor hem zijt. - Ik weet, dat zijne liefde vaster en dieper is dan je vermoedt. Hij zal die niet licht opgeven, tenzij...’

Ik wachtte.

‘Tenzij je hem *alle* hoop beneemt.’

‘Ik heb hem nooit hoop gegeven.’

‘Heb je je hart ernstig onderzocht?’

Juist die zachtheid, die bedaardheid maakten mij boos!

‘Draagt men een advocaat zelfs liefdeszaken ter regeling op?’

Ik schaamde mij over mijne bitse woorden, zoodra zij er uit waren.

‘Geen advocaat; - wel een vriend. En dat ik zijn vriend ben, behoef ik niet te verzekeren.’

Wij waren de poort uit. Ik kon mijn ongeduld niet bedwingen.

‘Jij en Bodo zijt dwazen! - Bodo *weet*, dat de gedachte aan den tegenstand van de Vrijvrouw geen invloed heeft gehad op mijne afwijzing, maar dat, ook al ware dit niet het geval, zij zich met alle macht tegen een dergelijk huwelijk zou verzetten, en hemel en aarde zou bewegen om dat te beletten. - Waarom zijne moeder verbitterd en zichzelf verdriet op den hals gehaald? *Ik* zal nooit veranderen. Volharding van zijn kant is onzin. - Daarbij: hoe kan Bodo weifelen, als hem de keus wordt gelaten tusschen Freule Georgiana en mij, zij, zooveel edeler, zooveel...’

Ik had er een wreedaardig genoegen in om al haar volmaaktheden op te sommen.

Wolfram zweeg een heele poos.

‘Een hart, trouw en grootmoedig als het zijne, zal je niet licht vinden, Margreet,’ hernam hij, als had hij mijne uitbarsting niet gehoord. ‘Er zijn groote moeielijkheden te overwinnen voordat een huwelijk tusschen u en hem kan tot stand komen, doch wanneer Bodo daaraan niet wanhoopt, kun jij wel met wat meer vertrouwen de toekomst tegemoet zien. Er bestaan strenge bepalingen omtrent het aangaan van huwelijken voor de Majoraatsheeren van Sturmfels, bepalingen, gemaakt door den stichter, waaraan geen van zijne opvolgers zich mag onttrekken, maar - de Koning geeft in bijzondere gevallen dispensatie en...’

‘Je vergeet alweer, dat ik *niet wil*,’ zeide ik en pinkte een traan weg.

Hij schudde het hoofd.

‘Je kent je-zelve niet, Margreet; - eerst als je zijne liefde moest missen, zou het je duidelijk worden, hoe dierbaar Bodo je is.’

Zulk eene halsstarrigheid!

‘Ik ga niet naar huis; ik wil nog wat loopen.’ Ik vloog weg, het eerste het beste boschpad in. Daar viel ik neer en bedwong mijne tranen niet langer. Wolfram's tusschenkomst had mij evenzeer bedroefd als gegriefd: dat hij voor zijn vriend opkwam, was natuurlijk; dat hij zoo lang aanhield, zonder rekening te houden met *mijn* wil, *mijn* gevoel, was bespottelijk, was tergend!

Wat behoefde hij mij aan Bodo op te offeren? Ik had ook recht op zijne vriendschap.

Er was voor mij maar één lichtstraal in al mijn verdriet: dat iemand *mij* boven Georgiana kon verkiezen. - Het bleef mij een raadsel, maar - troostend *was* het, en ik klampte er mij aan vast.

Ik droogde mijne tranen, liep langzaam naar huis terug en hield onderwijl een gesprek met - een onbekende, die niets van Bodo

had, maar volkomen diens opvatting deelde en de wilde, eenvoudige Margreet boven de begaafde, schoone Jonkvrouw stelde.

14 Juni.

Wolfram is door de Vrijvrouw te Wisburg belast met de regeling van eene zaak, die hem daar een geruimen tijd zal houden.

‘Uwe nieuwe betrekking is eervol en aangenaam,’ heeft zij gezegd. ‘Alleen de oude Heer Kerner staat boven u. - Pas op, dat gij niet andermaal reden tot misnoegen geeft. - Aan de voorspraak van mijn zoon hebt gij het te danken, dat ik u zulk een post toevertrouw.’

Elk woord had zij kort en hard uitgesproken en hem daarbij met haar koude, scherpe oogen als doorboord.

‘Wel heb ik die betrekking aan Jonker Bodo's voorspraak te danken,’ zeide Wolfram tot Vader; ‘de Vrijvrouw haat mij nog meer dan vroeger. En toch kan zij de oogen niet van mij afhouden! Zij bestudeert elke beweging, elken oogopslag, elk woord; het is of alles in mij voor haar waarde heeft, en door alles heen gevoel ik, dat zij mij tegen den muur te pletter zou kunnen drukken.’

‘Ik zou haast blij worden, dat je naar Wisburg gaat,’ viel ik in. ‘Je vindt er den Heer Merlé.’

‘Niet meer, kind. - Die is voor zaken naar Munster.’

Wolfram had zich afgewend en tuurde peinzend naar buiten. Eensklaps liep hij de deur uit.

Zijn vader kwam aan.

Evenals den vorigen keer poogde Wilbrant door te dringen, evenals toen hield Wolfram hem staande bij het hek.

Van Wilbrant was elk woord te verstaan.

‘Hoe heb ik het er mede?’ begon hij. ‘Kijk je niet meer naar ons om? Geen teken van leven bij den dood van het kleintje, noch bij dien van je stiefmoeder! De jonge Heer is anders rap genoeg met de pen. - Ben je ons ontgroeid? - Wacht maar, - je kondt mij nog wel eens noodig hebben! En opdokken zul je ook! - Ik leg beslag op een gedeelte van je tractement, als eene vergoeding voor de onkosten in je kinderjaren. - Ja, kijk mij maar aan met je brutale oogen! Ik heb er recht op en je zult geven wat ik vraag!’

Wolfram's woorden konden wij niet verstaan; zij wekten in hooge mate de woede van zijn vader op. Hij beproefde het hek open te stooten. Naast den reus was Wolfram tenger en teer, maar zijne hand week niet, toen de ander op de rammelende bouten losbeukte. Boven het rumoer snerpte Wilbrant's stem:

‘Ik zal het je betaald zetten, duivelskind, en je moogt dan zien hoe je terecht komt!’

Een uitval volgde, waarbij het hek vermoedelijk zou zijn losgesprongen, zoo Vader niet ware tusschenbeide gekomen.

‘Ik raad je aan een toontje lager te zingen en Wolfram met rust te laten!’

Vader's woorden schalden door de lucht.

‘Neem je in acht. - Wanneer je mijn pleegzoon ooit weder lastig valt, zal ik je aanklagen, - niet *hier*, - maar te Munster, en je kunt begrijpen, wat je dan te wachten staat. Voort, - uit mijne oogen!’

Was dat mijn anders zoo bedaarde, zachtzinnige vader? - Hij beefde van toorn en trok Wolfram mede in huis.

En had ik goed gehoord? Bodo's gissing is dus juist geweest.

Ik rilde bij de gedachte. Wat moet er wel in Wolfram omgaan?

Hij was naar zijne kamer gegaan; ik had de deur hooren grendelen.

Hij kwam niet meer beneden.

‘Schrijf Merlé. Zeg dat de arme knaap het niet langer dragen kan,’ fluisterde Moeder Vader toe.

15 Juni.

Wolfram is naar Wisburg vertrokken.

Vóór zijn vertrek had hij nog een kort onderhoud met Moeder. Wat hij vroeg, weet ik niet, maar Moeder hield zijne hand vast, toen ik binnenkwam.

Arme Wolfram, wie weet hoeveel schokken hem nog zullen wachten. Het bezoek van den Heer Merlé gold Wilbrant; daar ben ik zeker van. Hij zal den houtvester bij de Vrijvrouwe ontmaskerd hebben; Vader's woorden waren eene beschuldiging.

Arme Wolfram!

13 Juli.

‘Het houtvestershuis is leeg. Wilbrant is weg.’

‘Weg voor goed, om nooit meer terug te komen!’ juichte ik, de handen in elkaar slaande met een gevoel van verlichting. ‘Moeder, hoor toch wat Dora Kolff vertelt!’

‘Is Wilbrant - *gevlucht?*’ vroeg Moeder, naderbij komend, eer verschrikt dan verrast.

‘Ja, *gevlucht*, lieve Juffer,’ antwoordde Dora.

‘Nu kan hij Wolfram niet meer kwellen,’ zei ik, ‘laat komen

wat wil. Wilbrant is slim genoeg om zich niet te laten vangen. Goddank, dat aan Wolfram de smart van eene terechtstelling wordt bespaard.'

Doch Moeder was nog niet van haar schrik bekomen; zij was bleek geworden en moest neerzitten.

'Je vader had hem op dien middag niet zoo hard moeten toespreken,' mompelde zij; 'ik merkte toen op hoe Wilbrant ontroerde. Arme Wolfram!'

'Arme Wolfram,' - ik wist niet hoe ik het had. Gelukkige Wolfram, die eindelijk van zulk een vader was verlost!

Dora's mond had onderwijl niet stilgestaan. Wilbrant was bij de Vrijvrouwe ontboden geworden. Op haar heftig schellen was Martijn komen toelooopen, juist in tijds om Wilbrant in razenden ren het binnenplein en de poortgang te zien doorhollen. De Vrijvrouwe was zoo onthutst geweest, dat niemand in het eerst iets van haar verwarde en tegenstrijdige bevelen had begrepen. Toen de Slotvoogd eindelijk wist, wat er gedaan moest worden, was Wilbrant al uit het gezicht. Alles was op de been gekomen om den voortvluchtige te zoeken. 'Hij is de moordenaar van den kleinen Majoraatsheer,' riepen de lieden elkaar toe. 'De Vrijvrouwe heeft dat eerst nu gehoord en hem tot verantwoording geroepen. Zoodra hij begreep, dat zijne misdaad aan het licht zou komen, heeft hij zich uit de voeten gemaakt.'

'De Vrijvrouwe had hem liever eerst gevangen moeten nemen,' eindigde Dora haar verhaal.

Moeder was van hetzelfde gevoelen.

Een half uur later kwam Vader binnenloopen.

'Gevlucht,' hijgde hij; 'Wolfram's beste kans is verkeken.'

Hij schreef onmiddellijk aan den Heer Merlé, wachtte het vertrek van de post niet af, maar ging nog 's avonds naar Bermen en liet den brief per renbode naar Munster brengen.

Zondag, 21 Juli.

Dezen ochtend hoorden wij een ruiter voor het hek stilhouden....

'Is je vader thuis, Juffer Margreet,' riep de Heer Merlé al van verre, en op mijn bevestigend antwoord voegde hij er bij: 'Ik moet hem spreken. Zorg dat wij niet gestoord worden.'

Hij bleef lang op Vader's kamer.

Moeder werd er geroepen, evenals den vorigen keer.

Dienzelfden dag wachtte ons nog eene verrassing: Wolfram!

‘Ik *moest* even hier komen; de Heer Kerner heeft mij in stilte twee dagen verlof toegestaan.... Hoe, gij hier!’ viel hij zichzelf in de rede, toen hij den Heer Merlé bemerkte. En zonder verdere begroeting, ijlde hij op dezen toe: ‘Herinner u wat gij mij op dien avond na uwe levensgeschiedenis hebt ingefluisterd: “uw vader is *geen* moordenaar.” Waarom is hij dan gevlucht? Waarvan wordt hij beschuldigd?’

‘Ik neem mijne woorden niet terug,’ zeide de Heer Merlé, zijne hand drukkende en tegelijkertijd een snellen, bevelenden blik met Vader en Moeder wisselend.

‘Waarvan wordt hij beticht?’

‘De geruchten zijn zeer uiteenlopend; niemand weet tot nog toe de juiste toedracht. Beheersch u. Nog een pooze moed en geduld. Ik sta er u borg voor, dat gij u niet beklagen zult mijn raad blindelings gevolgd te hebben.’

De Heer Merlé verhaalde in enkele woorden Wilbrant's vlucht. Van het vermoorden van den kleinen Siegfried repte hij niet. Maar Wolfram dacht daaraan.

‘Heeft men uwe vroegere beschuldiging tegen hem herhaald?’ vroeg hij dof.

‘Ik heb u gezegd, dat ik mij toen heb vergist. Ik ben bereid om nogmaals openlijk mijne beschuldiging in te trekken.’

Het avondmaal ging stil voorbij. Moeder en Wolfram spraken nauwelijks een woord; Vader was in zichzelf gekeerd; de Heer Merlé wendde eene luchthartigheid voor, die bezwaarlijk gemeend kon zijn: als niemand op hem lette, had bezorgdheid ook bij hem de overhand.

Morgenochtend om vijf uur moet Wolfram weg. De Heer Merlé vertrekt tegelijkertijd en wil hem een eindweegs brengen.

Als ik niet wist, dat hij het goed met Wolfram meent en Vader en Moeder's vertrouwen bezit, zou ik haast denken, dat hij Wolfram wil bewaken.

Woensdag, 14 Augustus 1781.

Bodo's meerderjarigheid brengt alle hoofden op hol en alle tongen in beweging: een feest, zooals Sturmfels in geen tijden beleefd heeft.

Er zijn uitnodigingen verzonden aan heel hooge personages uit alle oorden van het land. In de Bermensche vlakte kampeeren de troepen onder bevel van Prins Wilhelm, en hij en al zijne officieren zijn gevraagd.

Uit uren en uren in den omtrek mogen alle bewoners zich aanmelden om onthaald te worden.

Anna Kerner vertelde, dat er om een kok uit Kassel geschreven was; de schoolmeester had een gedicht gemaakt, waarvoor haar broeder de proponent de muziek zou componeeren: een lied, dat door de schoolkinderen van de Sturmfelser dorpen zou gezongen worden. De timmerman heeft teekeningen van eerebogen laten komen en de Schout looft een prijs uit voor de mooiste versiering van het ambtshuis. De waard uit 'het Gouden Paard' heeft achthonderd glaasjes besteld, die hij met vet gevuld aan ijzerdraad voor zijn huis wil hangen en 's avonds aansteken, eene nieuwigheid, verleden jaar te Kassel opgedaan. Bard, de kruidenier, heeft groote rollen vlaggedoek uitgestald. Er zal een vuurwerk op het plein voor het slot worden afgestoken en er is eene monsterbestelling van het beste bier te Bermen gedaan, want er zal den ganschen dag rondgeschonken worden.

'Jonker Bodo zal in uniform zijn...'

'Dat zal hij niet,' beweerde een ander. 'Hij zal een lichtgrijzen rok met zilver borduursel dragen, een lila vest en broek, met zilver galon, wit zijden kousen en een jabot van Mechelsche kant,' verzekerde Dora. 'Martijn heeft het verleden aan den Schout gezegd.'

Eén ding is zeker: de Vrijvrouw heeft zich een japon van lila brocaat met een sleep van twee Berlijnsche ellen lang laten maken en de familie-juweelen doen nazien.'

Ik was vol van het gehoorde en vertelde bij mijne terugkomst van de naaischool alles aan Vader en Moeder.

'De geheele wereld zal er van gewagen!' riep ik in mijne opgetogenheid. 'De Vrijvrouw had het niet gunstiger kunnen treffen. Juist nu er zoovele aanzienlijke heeren in de buurt zijn! Stel u voor, Vader: Prins Friedrich met heel zijn staf en al zijne officieren op Sturmfels! Wat zal Bodo carrière maken met zulke kennissen! Overal waar hij voortaan komt zal hij vrienden aantreffen. Zeker zullen er vele krijgsmakkers van Baron Siegfried onder zijn.'

Zal Wolfram niets van al die heerlijkheid en die vreugde gewaar worden? Zal hij ontbreken op Bodo's feestdag?

Bodo zal zijn vriend terugroepen.

Of Wolfram zal komen?

Geen nieuws omtrent Wilbrant. Zijn signalement is overal opgegeven; in alle steden en dorpen is zijne aanhouding verzocht. Gesteld, dat hij werd teruggevoerd, terwijl Wolfram hier is?...

17 September.

De Heer Merlé is teruggekomen.

Bodo is terug.

En Wolfram zit tegenover ons, door Bodo zelf van Wisburg afgehaald, hoezee!

‘Wolfram *niet* op mijn feest, Mama?’ heeft hij gezegd. ‘Schrapp mij dan zelf van de lijst,’ en hij is Wolfram al op den tweeden dag gaan halen

Alle aankondigingen en besluiten, die op Wilbrant's aanhouding betrekking hebben, zijn op Bodo's verlangen afgescheurd op Sturmfels.

Er was blijdschap over het wederzien, en niettemin heerschte er een zekere gedwongenheid, zoo lang Bodo bij ons bleef. De Heer Merlé was zoo deftig, Vader zoo afgetrokken, Moeder zoo zenuwachtig! - Alleen Bodo, Wolfram en ik waren natuurlijk en vervuld met het tegenwoordige.

‘Hoe hebt ge het toch aangelegd om Wolfram's tegenstand te overwinnen?’ vroeg ik aan Bodo, toen wij even alleen waren.

‘Dat heeft heel wat moeite gekost. Hij was er in het eerst niet toe te bewegen. Eerst nadat ik hem had gezegd, dat mijn feest zonder hem geen feest meer voor mij zou zijn, heeft hij toegestemd om mede te gaan. Wolfram moet over dat eerste optreden te Sturmfels *heen-getrokken* worden, Margreet. Anders komt hij er *nooit* toe. Ik begrijp, dat hij er tegen opziet, doch, al was het maar voor éene minuut, men moet ons op dien dag naast elkaar zien, een ieder moet weten hoe hoog ik Wolfram stel en dat onze vriendschap dezelfde is gebleven.’

Heel begrijpelijk van Bodo's kant. Ik zou ook aangehouden hebben, maar voor Wolfram blijft het een zware gang. Iedereen zal aan den voortvluchtige denken; Wolfram is wel niet aansprakelijk voor de handelingen van zijn vader, maar Wilbrant is toch zijn vader.

Vader en Moeder zeiden niets toen Wolfram's komen op het feest 's middags ter sprake kwam. De Heer Merlé was er voor. Hijzelf was verrukt het feest hij te wonen. Zoovele hooge personages bijeen te zien, was een buitenkansje. Hoe meer hoe liever! Vooral de Prins en zijn staf waren hem welkom. Wolfram mocht bij de meerder-jarigheid van zijn vriend niet achterwege blijven. De Heer Merlé praatte druk, maar het gesprek vlotte niet, voordat hij het op het feest zelf bracht. Hij liet een stroom van pret voorbij mijn oogen dansen: receptie, bal, illuminatie, vuurwerk...

‘Is uw toilet al in orde, Juffrouw Margreet?’

Ik zag mij reeds in het keurig witte organdi japonnetje, dat ik 's morgens uitgestreken had. Het zag er met zijne bleekrose strikken uit als appelbloesem, zoo teer en fijn en frisch.

Ik knikte vroolijk.

‘Het mijne is het nog niet. Op feestvieren is de garderobe van een reiziger gewoonlijk niet ingericht. Zeker zal ik te Bermen wel iets vinden wat mij lijkt en zal Wolfram mij daarbij willen helpen. Wat trekt *gij* aan?’

‘*Ik?*’ vroeg Wolfram verbaasd, ‘ik behoor tot de onaanzienlijke gasten, die onder den grooten hoop schuilen. Als de jonge Vrijheer even tot ons naar buiten komt, wisselen wij een groet, een handdruk, en daarmede uit. Jonker Bodo zal tijd noch gelegenheid hebben om naar mij om te zien. Zijne hooge gasten leggen hem vele verplichtingen op. Ik kom alleen 's morgens in de kerk en daarna even op het binnenplein onder de toespraak: het eerste welkom, aan den Vrijheer gebracht. Mijn nieuwe bruine rok is voldoende.’

De Heer Merlé schudde het hoofd.

‘Gij zult wat meer toilet moeten maken. Ook uw haar dient wat gefriseerd.’

O, die Franschen!

De Heer Merlé is altijd keurig gekleed en gekapt. Zijn haarzak zit onberispelijk, en geen spatje, geen korreltje poeder ontsieren zijn fijnen rok, naar de laatste mode gesneden en geborduurd.

Wolfram in galarok en gepoederd haar! Was dat niet te veel gevergd, was dat geene te groote kwelling voor hem, die na het gebeurde met zijn vader liefst niet wilde komen?

Hij dacht er ook zoo over.

‘De grootste bescheidenheid voegt mij,’ zeide hij vast.

‘Bij een feest verschijnt men in feestkleeding,’ antwoordde de Heer Merlé, niet minder beslist.

Noch Vader noch Moeder kwam Wolfram te hulp.

‘Ik geloof, dat de Heer Merlé beter dan een van ons allen weet, wat voor zulk een gelegenheid past,’ merkte Vader halffluid aan.

De Heer Merlé stond op en stak zijn arm door dien van Wolfram.

‘Kom mede, jonge vriend. Ik heb u wat te zeggen. Wellicht zult gij daarna wat minder halsstarrig zijn.’

24 September 1781.

De dag is daar. De klokken luiden, de zon schijnt, alles is in feestdos.

Het is een gerij, een geloop op den weg! Van heinde en ver stroomt alles naar Sturmfels; iedereen wil zijn deel van het feest hebben.

Om één uur gaan wij naar het slot.

Ik heb Moeder zooeven geholpen.

Zij ziet er uit om te stelen, met het smaakvolle mutsje op het nog altijd bruine, glanzende haar, in haar stemmige, donker zijden japon, waaraan de daarboven fijn geplooid, met kant omzette batisten halsdoek zoo iets innigs en deftigs geeft, zoo juist iets voor Moeder. Ik was al gekleed en zag er niet kwaad uit in mijn wit organdi japonnetje met rose ceintuur en strikken, lage schoenen met kruislinten en lange zwart zijden geknootte polsmofjes, die mij tot aan de ellebogen reikten, - te oordeelen naar Moeder's oogen althans bij mijn binnenkomen.

Vader had insgelijks zijn beste pak aangetrokken en was heel deftig met zijn hooge witte das en grooten strik.

Wij wachtten nog op den Heer Merlé en Wolfram. Ik spalkte de oogen open, toen ik hun voetstappen in de gang hoorde!

Wolfram kwam het eerst binnen, voortgeduwd door den Heer Merlé.

'Ik ben zijn kamerdienaar geweest,' riep de laatste met voldoening.

Vader en Moeder keken in spanning op en ik geloofde nauwelijks mijne oogen. Die sierlijk uitgesneden rok, dat vest van lichtkleurige gebrocheerde zijde, die zwierige jabot, die lage schoenen met gespen en hooge hakken kleedden hem uitnemend. Niet minder het licht gepoederde, naar achteren gestreken en met een strik bijeengebonden haar.

Het was een heel andere Wolfram, en toch had hij iets bijzonder bekends over zich, iets dat mij aan iemand herinnerde, aan....

'Baron Siegfried!' riep ik uit.

Niemand lette op mijn uitroep, Wolfram allerminst, die niets met al zijn fraaiigheden scheen ingenomen en zich nog liever in zijn daagsche pak zou hebben vertoond.

'Gij zijt onbehoorlijk bescheiden,' voegde ik hem toe. 'De zoon van den Schout heeft vrij wat schitterender costuum dan gij.'

Wij gingen.

Allerwege groepjes van landlieden in hun beste plunje, te voet, te paard of per wagen, allerwege lachende gezichten en vroolijke stemmen.

Ds. Kerner en zijne familie kwamen ons achterop en sloten zich bij ons aan. De proponent was al vooruit bij de jeugdige zangers.

Ik had heel wat knikjes en groeten te wisselen met de voorbijgangers.

Wolfram trok algemeen de opmerkzaamheid. 'Wat ziet hij er voornaam uit,' fluisterde Anna Kerner mij toe.

De oude Flier van de Meierhoeve trok zich haastig den breed geranden hoed van het hoofd en boog diep met een verbijsterd gezicht. Dora Werner staarde hem verwonderd aan en kleurde als een pioenroos. De domineesvrouw keerde zich herhaaldelijk om en stootte haar man aan. De waard uit 'het Gouden Paard' spalkte den mond open en bleef hem nastaren.

Het was of Wolfram de hoofdpersoon was.

De Heer Merlé liep naast hem en praatte druk en opgewekt. Ik geloof om Wolfram's aandacht van zijn costuum af te trekken.

Eindelijk schemerde het slot met zijn feestelijk wapperende vlaggen en wimpels tusschen de boomen door.

Het zijpoortje ging open.

Een bediende liep op ons toe.

De Vrijvrouw wenschte Dr. Wilbrant te spreken.

Wolfram maakte zich gereed te volgen. De Heer Merlé beet zich op de lippen en liet den aangevangen volzin onvoltooid. Moeder deed een stap vooruit en plaatste zich naast Wolfram of zij mede wilde gaan om hem te beschermen; Vader naderde Merlé.

Een fluisterend woord en Merlé volgde Wolfram even in den tuin.

'Tot straks op het binnenplein!' riep Vader hem luide toe en ging ons daarheen voor.

Het voorplein was al overdekt met menschen. Daar waren tenten gespannen en lange tafels aangericht. Aan vier hoeken waren reusachtige biertonnen opgesteld. Veldwachters en jagers hielden er toezicht en bewaarden orde onder den woeligen hoop.

Wij hadden moeite om door de poortgang te komen. Het gelaat van den portier was een en al glimlach. In het volle besef van zijn waardigheid stond hij aan den ingang en vermaande binnenstroomende menigte zich niet te veel te haasten.

Ik knikte hem in het voorbijgaan toe: 'Een mooie dag.'

'Een dag zooals het behoort,' kreeg ik ten antwoord.

Langzaam drongen wij door.

Op het binnenplein zouden alleen de notabelen, de hoogere beambten en de voornaamste dienaren der Heerlijkheid onthaald worden. Ook hier waren tenten gespannen en tafels gedekt, ook hier was bijna geen plek meer onbezet; geen enkele trede der buitentrappen, geen enkel vensterkozijn der bijgebouwen was ongebruikt gelaten.

Het was een gejoel, een gedrang, een gestommel, een gegons van stemmen!

Uit de nevengebouwen werden nog altijd banken en stoelen, ja zelfs planken en leege vaten aangedragen om tot zitplaats te dienen.

Sturmfels was als verjongd. Hoog, hoog, tot aan de vooruitspringende daklijsten, klommen de groene, geurige taxis-festoenen op; langs deurpost en raamkozijn, langs nissen en hoeken, allerwege reusachtige ‘B.v.S.’ vormend, aaneengeschakeld, dooreengevlochten, smalle schaduwstrepen teekenend tegen de grauw verweerde muren: een droom van jeugd op een oud gelaat! Ik had Sturmfels altijd zoo ernstig gezien in zijn grijze en grauwe tonen, met zijn zware en statige lijnen.

De vleugeldeuren van de groote gang, alle vensters van de beneden-verdieping van het Heerenhuis stonden wijd open. Overal daarbinnen waren groen en bloemen aangebracht. De zalen geleken monsterpriëlen.

Daar kwamen de hooge gasten bijeen: heeren in rijke uniformen of sierlijke hofkleeding, den fijnen, glinsterenden degen op zijde, den kostbaar opgetoomden driekanten hoed onder den arm; dames met hoog gekapt, gepoederd haar, in satijn en kant, in golvend, ritselend sleepgewaad. Het was mij als waren het tot menschen geworden bloemen, die zich daar bewogen of voorbijgleden, gehuld in de fijnste, teerste of gloedvolste kleuren, met flikkerende rijen edelstenen of zachte, mat glanzende parelsnoeren om hoofd en hals, die bij elke beweging in het zonlicht schitterden en aan dauwdroppels deden denken.

Een oogenblik van stilte....

De Vrijvrouw trad binnen aan den arm van een reeds bejaard Heer. - ‘Graaf van Strahleck,’ werd er om mij gemompeld.

Zij droeg het zooveel besproken galakleed van lilakleurig brocaat, aan den hals vierkant uitgesneden en met kant omzet. Een dubbel snoer paarlen omsloot den nog altijd schoonen en gevulden hals; paarlen omgaven de half ontbloote, half onder kant wegschuilende fraaie armen. Haar waaier van sneeuw witte vederen vonkelde van diamanten. Een diadeem van dezelfde steenen schitterde boven haar voorhoofd en verloor zich in de mat witte haardoffen van haar kapsel. Een blosje kleurde haar wang, hare oogen straalden, niet van blijde ontroering alleen, naar het mij voorkwam. Het was of zij zoeven eene heftige gemoedsaandoening had bekampt en overwonnen.

Met waardigheid en gratie nam zij de groeten en gelukwenschen aan der zich rondom haar verdringende gasten.

Op dit oogenblik bemerkte ik Bodo. Hij was achter zijne moeder binnengekomen; thans trad hij meer naar voren. Zijn van levenslust tintelend gelaat scheen nog jonger en frisscher, nu de poederkwast ook over zijne blonde haren was gegaan. Zijn kapsel was een meesterstuk van Martijn, die er zeker op had aangedrongen, heden bij zijn jongen meester zijne vroegere functiën weder te vervullen.

Bodo's rijzige, elegante gestalte kwam voordeel uit in zijn feest-costuum. Alles zat hem als aangegoten: die rok van parelgrijs pluche, met zilver geborduurd, dat wit met zilver doorwerkt vest, de parel-kleurige broek, de zijden kousen, de fijne schoenen. De kanten lubben aan hals en polsen verhoogden de fijnheid en den rijkdom van het jeugdig bevallig costuum. Bodo was schoon, de schoonste van allen, en zijne schoonheid trof nog meer door den lossen zwier en de gemakkelijkerheid, waarmede hij zich bewoog.

Andermaal gingen de deuren der zaal open. In wijden kring week het gezelschap uiteen om den binnentredenden ruimte te laten: een schitterenden stoet van officieren, voorafgegaan door een statig man, die sierlijk voor de Vrijvrouwe boog, terwijl zij, en allen met haar, lang en diep neigde.

Dat gaf een oogenblik van golving en schittering van licht en goud en kleuren in de van licht volgevloeide zaal!

‘Prins Wilhelm!’ gonsde het om mij heen, en het gedrang werd nog sterker. Iedereen wilde een kijkje naar binnen hebben.

De Heer Merlé - ik had te midden van al die drukte zijne terugkomst niet opgemerkt, - kwam op mij toe.

‘Wilt gij het voorloopig met een oud cavalier voor lief nemen?’ vroeg hij.

Gretig nam ik den mij aangeboden arm. De proponent naderde ook, en met dezelfde bedoeling, naar ik giste.

‘Is Wolfram met u teruggekomen?’

‘Hij zal spoedig hier zijn. Ik houd een oog op de poortgang; zoodra ik hem zie, zal ik hem hierheen wenken.’

Weder ontstond er beweging onder de groepen in de zaal. - In de gang werd het levendig.

De proponent wisselde een blik met den schoolmeester... Daar hieven de kinderen aan: onzeker en holder-de-bolder, alsof de frissche, heldere stemmen van ver kwamen en zich repten om in denzelfden draf te geraken, eindelijk vaster en voller, flink uit de borst.

Bodo stond op den drempel.

Achter hem de Vrijvrouwe, aan den arm van haar vorstelijsken cavalier, en weer daarachter de stoet der aanzienlijke gasten, die de breede, diepe gang vulden met eene warreling van tinten, kleuren en lijnen, vroolijke gezichten en stralende oogen.

Bodo trad terzijde om voor de Vrijvrouwe plaats te maken. De dicht opeengedrongen menigte week om den stoet door te laten. Alles neeg, wuifde en groette, en onderwijl jubelde het gezang der kinderen door de klare, zonnige najaarslucht.

De Vrijvrouw ging voorbij. Bodo volgde. Hij knikte Vader en Moeder toe.

‘Waar is Wolfram, Margreet? - Zorg, dat hij komt.’

Hij was al verder, - verder, - het binnenplein over, - onder de poortgang, in welke diepe schaduwen de schitterende stoet nu langzaam doofde en wegslonk.

‘Wolfram zal ons in de kerk opwachten,’ zeide de Heer Merlé, naar de poortgang opwandeland, voortgestuwd en gedrongen door de nieuwsgierige menigte rond ons, die den stoet niet uit het oog wilde verliezen.

De kerk te Sturfels was te klein voor zooveel. Ds. Kerner stond al een kwartier op den preekstoel, en nog hield het gefluister en geschuiifel, het ritselen en gonzen om ons aan. Honderden moesten buiten blijven.

Vader en Moeder waren een anderen kant opgedrongen; Wolfram zag ik nergens. Ik rekte mij uit en beproefde over de hoofden heen te kijken; de Heer Merlé tuurde naar alle kanten - te vergeefs.

Waarom had de Vrijvrouw juist het eenige oogenblik uitgekozen, waarop Wolfram had willen komen? Waarover zou zij hem willen spreken? dacht ik, en Ds. Kerner's gebed ging over mij heen als een week gemurmél van klanken en zuchten, zonder zin of samenhang. Eén dissonant stoorde alles: Wolfram's wegblijven. Was hij zóo lang door de Vrijvrouw opgehouden; had hem de moed ontbroken om te komen?

‘Leer mij, o God van zaligheden!
Mijn leven in Uw dienst besteden;
Gij zijt mijn God, vat Gij mijn hand:
Uw goede geest bestier mijn schreden,
En leid mij in een effen land,’

klonk het plechtig en smeekend.

Toen zweeg in mij het misnoegen; ik zong mede en zocht Bodo's gelaat.

Buiten was Wolfram ook niet. Ik keek naar alle zijden bij het oversteken van den weg. Ook niet op het voorplein, niet in de poortgang en, zooverre mijne oogen reikten, ook niet op het binnenplein.

Het hooge gezelschap was het Heerenhuis genaderd; de vorsten hadden de stoep beklommen. Ds. Kerner trad vooruit en sprak den jongen Vrijheer toe....

Bodo luisterde aandachtig.

Een oogenblik poosde hij, perste de lippen op elkaar en kampte

met zijne ontroering. Ik wist, dat hij dacht aan hem, wiens plaats hij zou innemen. De blik, dien hij over de verzamelde menigte liet gaan, was zoo ernstig, getuigde van zooveel diep gevoel en van zulk een groot besef van de verantwoordelijkheid, die hem wachtte, dat de Heer Merlé ontroerde en het gelaat afwendde.

‘Ik ben Baron Siegfried's zoon; mocht ik hem waardig worden!’ zeide hij eenvoudig, en zijne stem beefde.

Toen daverde het oude Sturmfels van stormachtige bijvalskreten; hoog en onstuimig golfd en stegen ze op in de lucht; het grijze slot scheen mede te klappen, alle echo's in hoeken en torens werden wakker en de buitenstaanden herhaalden den jubel.

De kinderen hieven weder aan; oud en jong stemden mede....

Waar bleef Wolfram?

Merlé's oogen waren niet van de poortgang af geweest; in de kerk had hij de Vrijvrouw nu en dan scherp gefixeerd; hij had herhaaldelijk de wenkbrauwen gefronst; Wolfram's wegblijven hinderde hem geweldig; hij was verstrooid, ongeduldig....

Ik keerde mij naar Moeder, die wat verder stond.

Zij stikte haast in hare tranen!

En het waren geen vreugdetranen.

‘Laat ons naar huis gaan,’ hoorde ik haar tot Vader zeggen; ‘ik kan het niet langer aanzien. Het is of mijn hart verscheurd wordt.’

Er was niets met Wolfram voorgevallen; Moeder wist niets, *niets* van Wolfram.

Wat was er dan toch gebeurd?

Ik nam Moeder's handen in de mijne en deed haar neerzitten. Vader sprak zacht en bemoedigend tot haar; maar ik geloof niet, dat zij luisterde. Al haar aandacht was voor Bodo, die nu langzaam onder de groepen voortging, vroolijk en gul, allerwege een groet, een glimlach, een handdruk wisselend en die juist de poortgang inging om zich ook op het buitenplein te vertoonen en een paar vriendelijke woorden te spreken.

Op zijn terugweg passeerde hij ons.

‘Wolfram is er niet,’ fluisterde hij haastig; ‘ik heb hem nergens gezien. Was hij van ochtend wel?’

De Heer Merlé voorkwam mijn antwoord.

‘Uwe moeder heeft hem laten ontbieden. Vermoedelijk is hij binnen.’

Meer kon hij niet zeggen. Bodo dankte met een hartelijken knik.

‘In orde,’ dacht ik. ‘Als Wolfram nog binnen is, zal hij onmiddellijk ontslagen worden en zich vertoonen.’

Ik had Freule Georgiana tot nog toe niet opgemerkt. Nu zag ik

haar naast een levendigen Jonker, haar jongere in jaren, naar het mij voorkwam; Bodo vertelde mij 's avonds, dat het Hugo van Hompesch, de broeder van den wildzang was. - Werkelijk geleek zij eene theeroos in haar bleek rose, met bouillonnés gearneerde tule kleedje, met paarlen in het gepoederde haar en om den slanken hals. Zij praatte opgewekt, en het gesprek had een levendiger blos op hare wangen en dieper gloed in haar oogen gelegd.

‘Eene schoonheid van den eersten rang,’ mompelde de Heer Merlé, door mijn uren opmerkzaam geworden.

Bodo's ronde was afgelopen. Het aanzienlijke gezelschap was in huis teruggekeerd. De hofmeester trad naar buiten en gaf het sein tot het middagmaal.

Een ieder haastte zich eene plaats te verkrijgen aan eene der lange tafels, waarop de toesnellende bedienden dampende schotels van verbazenden omvang neerzetten. Eenige minuten van gedrang en onbeschrijfelijke verwarring volgden.

De Heer Merlé was een zorgzaam cavalier. Hoe alles zoo snel was gegaan, zou ik niet hebben kunnen zeggen; doch daar zaten wij, tegenover de groote eetzaal, vlak bij de poortgang, eene uitgezochte plaats om gade te slaan wat binnen voorviel, het binnenplein te overzien en een kijkje op het voorplein te hebben.

Geen Wolfram.

De Heer Merlé ging hem zoeken, bleef lang weg en keerde *zeer* ontstemd terug.

‘Niemand heeft hem gezien,’ zeide hij tot Vader. ‘Ik ben bij u aan huis geweest, en ook daar was hij niet.’

Een bediende uit het Heerenhuis naderde.

‘Dr. Wilbrant zou aanstonds komen. De Vrijvrouw had hem eenig schrijfwerk opgedragen.’

‘Liet de Vrijheer dat weten?’

‘De man knikte en ijlde terug. De Heer Merlé liet alle ramen van Heerenhuis, ambtshuis, poorthuis en den door Slotvoogd en verdere beambten bewoonden linkervleugel de revue passeeren. De meeste van die ramen stonden open; niets wat naar Wolfram geleek had zich daar vertoond: mijne oogen hadden ook dienst gedaan!

De ongedurigheid van den Heer Merlé nam toe; Vader was verwonderlijk stil; Moeder's stemming bleef gedrukt. Zij had spijs noch drank aangeraakt; ik had de lekkerste stukken voor haar uitgekozen; zij had het nauwelijks bemerkt. Zij zat roerloos, met de oogen neergeslagen, en scheen zich met moeite goed te houden.

Het was inmiddels zes uur geworden. De aanzittenden hadden

eer aan de spijzen gedaan, het meerendeel der schotels was ledig, het dessert was opgedragen en genuttigd; de wijn was niet gespaard geworden.

Er werd nogmaals rondgeschonken....

De jonge Vrijheer vertoonde zich voor een der ramen, met een glas champagne in de hand.

‘Op het heil van Sturmfels en alle aanwezigen!’ riep hij luid en ledigde het glas in één teug.

Het was een sein om op te staan. Allen drongen naar dien kant.

‘Leve de Vrijheer, leve Sturmfels!’ klonk het, niet minder uitbundig en warm dan 's morgens.

Bodo bleef staan, als had hij verwacht nog een anderen naam te hooren.

‘Leve de Vrijvrouw!’ riep hij, met een licht samentrekken der wenkbrauwen en een gebiedenden oogopslag.

‘Leve de Vrijvrouw!’ klonk het luid.

De Vrijvrouw kwam naar voren en bedankte met eene buiging van het trotsche hoofd.

De Slotvoogd ging rond. De slottuin was open voor alle op het binnenplein aanwezigen: een wenk, die verstaan en gevolgd werd. Reeds vingen de bedienden aan om de tafels af te ruimen en weg te dragen.

‘Wij kunnen gevoeglijk naar huis gaan,’ zeide Vader tot Moeder; ‘Margreet kan zich bij de familie van Rechter Mastel aansluiten; die moet ons huis toch voorbij, en de Heer Merlé wil haar wel bij dans en vuurwerk chaperoneeren.’

Maar Moeder, die haar aandoening te boven was gekomen, gaf aan blijven de voorkeur.

‘Ik ben nog liever hier dan thuis,’ fluisterde zij; ‘daar zou ik nog minder rust hebben,’ en zij zocht Bodo met de oogen.

Voor Bodo, voor Bodo alleen, was dus al hare bekommring! En waarom? - Vreesde zij, dat het geluk hem zou bederven? Zij scheen Wolfram geheel om hem te vergeten en er zich niet over te verontwaardigen, dat de Vrijvrouw op een dag als deze beslag op hem legde!

Wij volgden den stroom, kuierden langzaam de rechte lanen van den tuin in en bewonderden de kunstmatige sterren van veelkleurige bloemen, de hooge geschoren heggen, de marmeren bloemvazen en goden en godinnen.... Of neen, de jeugd liet het bewonderen aan de ouden en bedaagden over; *ons* speelde de dans in het hoofd! - Dora's voeten trippelden bij tusschenpoozen, alsof zij de lustige muziek al hoorde; Anna Kerner sprak van ‘contre-danses,’ of zij op een kostschool in Frankrijk was geweest, en gluurde daarbij even naar

den Heer Merlé, wiens fijne toon, hoffelijke manieren en voornaam voorkomen al mijne vriendinnetjes bekoorden.

‘Ik mag als bevoorrecht cavalier toch ook op een dansje rekenen?’ vroeg hij. - Voor oningewijden had hij zijne feestelijke stemming weer herwonnen; voor mij echter keek zijne afgetrokkenheid zoo nu en dan daar doorheen. ‘Waar werkt Wolfram gewoonlijk op het slot?’ vervolgde hij zachter.

Ook aan dezen kant had hij zorgvuldig alle ramen opgenomen.

‘Gewoonlijk op de bibliotheek. - Ach, ik vrees, dat hij niet meer zal komen. Het zal hem pijnlijk vallen. In de kerk, ja, dat ware iets anders geweest; maar hier’ en mijn oog dwaalde de vroolijke paartjes en troepjes langs. ‘En daarbij: Wolfram is zoo bescheiden! Zijne mooie kleeren zullen hem ook gehinderd hebben.’

Daaraan scheen de Heer Merlé ook gedacht te hebben, en die gedachte scheen hem zeer te ontstemmen.

‘Juffer Albrecht, een dansje?’

Ik neeg. - Het was de deftige proponent.

‘Margreet, de eerste polka?’

Ik knikte toestemmend tot den dikken, goedhartigen zoon van den Rechter.

Zoo ging het voort. Ik had dansers genoeg, toen wij weer op het binnenplein terug waren, dat nu, geheel ontruimd en met fijn wit zand bestrooid, in een open danszaal was herschapen. Op een hooge stellage tegen het ambtshuis bliezen en vedelden de Bermensche stadsmuzikanten hun vroolijke liedjes.

Wolfram zou wel niet meer komen. Bodo had gelijk gehad; hij had hierheen *getrokken* moeten worden; even maar, om Bodo gelegenheid te geven aan allen te toonen, dat zijne vriendschap en hoogachting niet waren verminderd; lang kon hier zijne plaats niet zijn geweest.

De Heer Merlé ging op den portier af. Na een paar woorden zag ik hem heengaan, met Vader beraadslagen, weggaan en eerst veel later terugkomen.

De muzikanten speelden eene statige polonaise. Tegenover hun stellage aan het andere eind van het plein was eene estrade voor de aanzienlijke gasten opgericht. Twee aan twee traden die thans naar buiten; ieder cavalier geleidde zijne dame, Prins Wilhelm en de Vrijvrouwe voorop, Bodo en Freule Georgiana daarachter... een mooi paar, dat eer deed aan den smaak van de Vrijvrouwe. Jammer, dat hare plannen in duigen dreigden te vallen!

Ik loosde een zucht bij die gedachte.

Bodo scheen dien gehoord en verkeerd uitgelegd te hebben. Eene

schalke, zonnige uitdrukking vloog over zijn gelaat, terwijl hij mij even toelachte.

De statige optocht ging langzaam het geheele plein over en nam eindelijk plaats op de estrade.

De Graaf van Strahleck naderde de Vrijvrouwe, boog, wisselde eenige woorden met haar....

De hofmeester snelde naar de muzikanten.

Daar schertste en koosde en vleide de langzame, sleepende melodie van een menuet.

‘Neen,’ zei ik tot mijn danser en trok mijne hand uit zijn arm, ‘dezen dans kijk ik toe.’

Allen deden het met mij. Het hooge paar was de treden afgedaald, stond voor de estrade.... de sierlijke passen en wendingen begonnen; de fijne deftige Graaf van Strahleck en de vorstelijke Vrijvrouwe gleden elkaar voorbij en neigden en troffen samen en zweefden elkaar weer voorbij....

Niemand had gedanst. Toen de Graaf zijne danseres weer naar hare plaats had gevoerd, begon de pret eerst voor ons. De jolige paartjes vlogen in het rond.

‘Jammer dat gij den menuet van zoeven hebt gemist,’ zei ik tot den Heer Merlé, die juist terugkeerde.

‘Heeft de Vrijvrouwe *gedanst*?’ Het was of hij de vraag meer tot zichzelf dan tot mij richtte en alles vergat bij dien langen vorschenden blik op de Vrijvrouwe.

‘*Gedanst*?’

‘Was Wolfram thuis?’

Hij hoorde nauwelijks. Nog altijd keek hij naar de Vrijvrouwe, die rustig en bevallig hare plaats onder hare gasten had ingenomen, glimlachend de haar toegebrachte complimenten aanhoorde of beantwoordde, en langzaam den verkoelenden waaijer op en neer bewoog.

Het huis was gesloten geweest.

Zonderling! Zou de Vrijvrouwe hem zóo lang werk hebben gegeven?

De Slotvoogd had het druk met het overbrengen van invitaties: Bodo moest volgens een vooraf opgemaakte lijst met de dochters van de voornaamste beambten dansen.

Toen de Slotvoogd mij naderde, volgde Bodo hem op den voet en hij had mijne hand al gegrepen, voordat ik kon antwoorden. Nu, weigeren zou moeilijk zijn geweest.

De muziek speelde een wals.

Bodo sloeg zijn arm om mij heen en voort zweefden wij, zoo licht en gemakkelijk, als hadden wij vleugels aan de voeten.

Vlak bij de schetterende muzikanten hield hij stil. ‘Het goede

oogenblik om mij met Wolfram te vertoonen is lang voorbij,' zeide hij. 'Had ik geweten, dat Mama hem aan het werk zou gezet hebben, ik zou mijn meerderjarigheid hebben doen gelden en mijn vriend verlost hebben. Wolfram heeft van de inbeslagneming gebruik gemaakt om te ontsnappen. Zeg hem, Margreet, hoe ik het betreur, dat ik zijn handdruk en zijn gelukwensch op dezen dag heb gemist.'

Zijn arm was weer om mij heen.

'Was het geen prettige dans? - Ik zou ze wel alle met jou willen doen, Margreet.'

Wij zweefden verder op de teedere, wegsleepende, droomerige melodie.

De dans was uit en ik stond naast den Heer Merlé.

Hij had zoeven nog eens bij den portier naar Wolfram gevraagd.

De Heer Merlé had moeite zijn misnoegen te verbergen.

En wie niet kwam was Wolfram.

Reeds zwierden de vuurpijlen, draaiden en klapperden de zonnen en vlamden de kleurige Bengaalsche vuren...

Wij wachtten het einde niet af, maar gingen naar huis.

In de woonkamer was licht.

Wolfram zat in zijn huisjasje bij de tafel, het hoofd in beide handen. Was hij in slaap gevallen?

De Heer Merlé trad op hem toe.

'Ik ben verlangend om de reden van uw wegblijven te hooren,' zeide hij gestreng, *veel* te gestreng. Wolfram had zich toch waarlijk niet *verbonden* om te komen!

'Ik ben eerst een uur geleden teruggekomen; mijne verontschuldiging ligt dáar,' en hij wees op het blijkbaar in haast afgeworpen gala-costuum. - 'Na *mijne* verklaring hoop ik de *uwe* te hooren. - Vergeef mij: ik kan niet langer blindelings volgen, al ben ik overtuigd van de welwillendheid en belangloosheid van hen, die mij leiden.'

Er volgde eene pauze.

Bij Wolfram's: 'mijne verontschuldiging ligt daar,' had ik Merlé's oog even zien flikkeren.

Zijn toon was niet minder gestreng, toen hij antwoordde:

'Als gij mijn verzoek waart nagekomen, zoudt gij geene verklaring meer behoeven.'

'Ik herhaal mijne bede. Eenige dagen geleden hebt gij mij uw vermoeden medegedeeld, dat Wilbrant mij wederrechtelijk voor zijn zoon laat doorgaan, en geweigerd verdere vragen te beantwoorden...'

Hij droeg het haar nog zooals dien morgen. Weer viel mij de treffende gelijkenis met mijn peetvader op. Alleen de oogen verschilden; die waren veel donkerder en weemoediger.

Moeder ging naar hem toe en sloeg haar arm om zijn hals: ‘Vertrouw nog een poos op het doorzicht van hen, die u liefhebben.’

Wolfram schudde het hoofd.

‘De tijd van vertrouwen is voor mij niet voorbij, al is het uur om zelf te willen oordeelen aangebroken.’

‘Uwe verklaring!’ beval Merlé kort.

Wolfram zette zich op den hem aangewezen stoel.

‘Ik werd in de Boekerij gelaten. Kort daarop kwam de Vrijvrouwe. Bij haar binnentreden zag ik haar van schrik verbleeken en mij aanstaren. Daarna wendde zij zich af.... Toen zij zich een poos later tot mij keerde, was schrik noch verbazing meer op haar gelaat te lezen.

“Ik heb werk voor u. Deze stukken,” en zij wees op een pakket op tafel, “moeten nog heden verzonden worden. Gij zult ze copieeren en mij het afschrift ter hand stellen. - Laat mij waarschuwen als gij klaar zijt.”

Ik had onderwijl het pakket opgenomen en gezien, dat er geen papier om te copieeren was bijgevoegd.

“Beveelt Uwe Genade, dat ik hier zal schrijven? - Dan zal ik papier halen.....”

Ik bleef steken.

De wijze, waarop zij haardracht, rok, vest, kortom alles aan mij bekeek, was zoo krenkend, zoo beleedigend! Toen ik zweeg, ging zij met haar examen voort en deed zelfs een stap ter zijde om mij ook van een anderen kant op te nemen. De rok brandde mij op den rug, ik kreukte de manchetten en had ze wel willen afscheuren. Mijn haar had ik kunnen losrukken. Ik voelde mij reeds zoo weinig thuis in mijn ongewone plunje, en nu onder zulke oogen! - En altijd duurde het zwijgend onderzoek voort, met dienzelfden tergenden ach om hare lippen en dien koelen spot in haar oogen.

Eindelijk trad zij eenige schreden terug.

“Papier halen? - Dat behoeft niet.”

Langzaam liet zij de oogen over de rijen boeken langs den muur gaan. - Ik merkte eene snel voorbijgaande tinteling in hare oogen op. - “Hier vindt gij wat gij nodig hebt.” Zij wees naar eene plank boven mij.

“Ik zal bijna een dag nodig hebben om dit alles over te schrijven.”

Verstoord hief zij de hand op en wees andermaal naar de plank.

Ik moest mij op de teenen uitrekken om een tip van het papier te vatten. Ik trok het naar voren, maar ontmoette tegenstand, trok op haar ongeduldigen uitroep wat harder..... Daar goot zich een

stroom van inkt over mij uit. Papier en inktkoker bonsden tegelijkertijd op den vloer.

Ik was achteruit gesprongen, doch natuurlijk te laat. Hand, mouw, rok en vest dropen van het zwarte vocht. Ik schudde de druppels af en vermeerderde de spatten en vlakken op den vloer.

“Domoor!” zeide zij scherp.

“Daar, waar ik stond, was de inktkoker niet te zien, Genadige Vrouw,” voerde ik haar, trillend van verontwaardiging, toe. Die tinteling in haar oogen was mij eensklaps duidelijk geworden: zij had voorzien en gewenscht wat gebeurd was!

“Kunt gij niet opruimen, wat gij door uwe lomtheid hebt bedorven?” vervolgde zij, als had ik niet gesproken.

Hare oogen vlamden: al de haat, dien zij mij jaren lang heeft toegedragen, gloeide daarin.

“Schel!” gebod zij.

En tot den bediende:

“Laat dien boel opruimen.”

“Volg mij en neem de papieren mede,” beval zij, toen de knecht vertrokken was.

Ik gehoorzaamde.

Eigenhandig sloot zij mij in het Archief op.

Om negen uur kwam de Slotvoogd op haar bevel mij verlossen. “In zulke kleederen kon ik mij moeilijk op een feest vertoonen,” besloot Wolfram, terwijl hij opsprong en den geheel bedorven rok opnam en in de hoogte hield.

Hij ging zitten en keek den Heer Merlé aan.

Ik heb veel en scherp nagedacht vandaag; het is mij duidelijk geworden, dat de haat van de Vrijvrouwe voor mij vermengd is met - *vrees*. - Vrees voor mij? - Waarom?’

Wolfram sprak langzaam en met tusschenpoozen en hij streek zich herhaaldelijk over het voorhoofd, zooals hij altijd doet in oogenblikken van spanning.

Nu zweeg hij, alsof zijne bleeke lippen geen woord meer konden uitbrengen.

Droomde ik? Wilbrant, de Vrijvrouwe, Wolfram's gelijkenis met Baron Siegfried, Wilbrant's uitroep in de Boekerij, na de betichting der Vrijvrouwe: ‘het kind leeft!’ Was ik al dien tijd blind en stomp geweest; of was ik nu de speelbal van mijne verbeelding? Wat zou de Heer Merlé antwoorden?

‘Ik moet het antwoord schuldig blijven.’

Wolfram verbleekte. Een blik op den Heer Merlé zeide hem, dat

deze bij zijne weigering zou blijven volharden. Hij stond langzaam op, reikte ons de hand, boog voor Merlé en wilde de kamer verlaten.

Ik sprong op en stelde mij voor de deur.

‘Gij zijt wreed,’ riep ik Merlé toe. ‘Weet gij niet hoe Wolfram lijdt? - Laat hem zoo niet weggaan!’

‘Gij zijt eene onverstandige bondgenoot, Margreet,’ zeide de Heer Merlé en schoof mij met bedaarde, krachtige hand ter zijde.

Wolfram ging.

Ik snikte het uit.

‘Ik zal uw geheim raden. - De Vrijvrouwe is voor Wolfram geschrikt! - Zij is bang voor hem. - Wolfram lijkt op Baron Siegfried. - Hij is.... Zij meent.... Zij vreest in hem Baron Siegfried's eersten zoon te zien!’

‘Onvoorzichtige,’ verweet de Heer Merlé en wees achter mij.

De deur was opengebleven.

Wolfram stond doodsbleek op den drempel.

Hij klappertandde en keek ons beurtelings aan. Daarna liep hij op Moeder toe en greep hare handen.

‘Om Godswil, antwoord mij. - Is het waar wat Margreet zegt?’

Daartoe behoefde Moeder geen woorden. Haar oogen spraken verstaanbaar genoeg.

Wolfram zonk op een stoel neer. Goddank! maar eene seconde verborg hij het gelaat in beide handen.

‘Ik heb zulk een vader gehad en heb verre van hem gestaan!’

Een geruime poos sprak niemand.

Moeder wischte stil de tranen af, die telkens weer opwelden. Vader keek strak voor zich. De Heer Merlé had zich afgewend. Ik - nu ja - niemand zal verbaasd zijn, dat ik schreide.

De Heer Merlé verbrak het stilzwijgen. Zijne stem had nog dezelfde ongewone hardheid. Het was alsof hij daardoor eene moeilijke en onaangename taak hoopte te bespoedigen en te triomfeeren over eigen en anderer gemoedsbeweging.

‘Dat gij de doodgewaande zoon van den Vrijheer zijt, is voor ons duidelijk; maar, behalve voor ons en Martha Dolme, uwe min, voor niemand anders. Er zal nog veel moeten gebeuren, voordat het Hoog Gerechtshof van Westfalen uw eisch zal erkennen.’

Wolfram hief het hoofd op.

‘Berust *uwe* overtuiging op feiten?’

‘Op feiten, die, helaas! weinig waarde zullen hebben in de oogen der rechters, zoo lang het hoofdbewijs ontbreekt: Wilbrant's bekentenis. Wordt Wilbrant niet gevat, dan weet ik niet hoe die lacune te

vergoeden. Zijne vlucht heeft al mijne vorige plannen den bodem ingeslagen. Uw laatste en beste kans heeft de Vrijvrouwe vandaag verijdeld...'

'Mijn laatste kans?'

'Zeker, de beste om onpartijdigen te overtuigen en de aandacht op u te vestigen. Gij herinnert u het portret van den Vrijheer in het salon van de Vrijvrouwe? Ik werd daar gelaten toen ik haar opzocht. Al aanstonds viel het mij in het oog; onder het spreken moest ik er voortdurend naar kijken: uwe gelijkenis daarmede trof mij. Zóo gepoederd en gekapt, zóo gekleed moest die gelijkenis ook anderen opvallen en verbazen. - Dat portret achtervolgde mij na mijn onderhoud met de trotsche, heerschzuchtige, koel berekenende vrouw...'

Al sprekende was de Heer Merlé opgestaan, had Wolfram den gevlechten rok over de schouders geworpen en hem voor den kleinen spiegel getrokken.

Nu hield hij het licht in de hoogte.

'Gij hebt weinig gelet op het costuum, dat ik u overreedde te dragen; gij waart er over verwonderd, dat ik er vanmorgen op stond, voor kamerdienaar bij u te fungeeren. Kijk in den spiegel, Wolfram. Gij zult weten, waarom ik op dat alles heb aangedrongen.'

Wolfram keek lang en gretig. Zijne slapen klopten; het bloed schoot hem naar hals en ooren; zijne oogen, die eerst in angst en spanning elke lijn, elken trek hadden gevolgd, begonnen te schitteren: een diepe blos deed zijne wangen gloeien; de gelijkenis was volkomen.

'De Vrijvrouwe wist wel wat zij deed, toen zij u achter slot en grendel bewaarde en u verhinderde op het feest te verschijnen!' riep Merlé. 'Gij zoudt allen voor uwe belangen gewonnen hebben!'

'Hoe, - ik zou Bodo getroffen hebben op zijn feest? Tot zoo iets zou ik het werktuig zijn geweest?' riep Wolfram, verontwaardigd en onthutst. 'Nooit, *nooit!*' en hij wierp den rok van zich met eene beweging van schrik en van afschuw; 'nooit zal ik mij tot iets dergelijks leenen!'

'Gij weet niet wat gij zegt,' hernam de Heer Merlé op denzelfden harden toon. 'Uwe kansen zijn gering.'

'Mijne kansen gering? - Ja, tegenover de Vrijvrouwe, tegenover het Gerecht, waar zij zal optreden met al haar invloed en hare voorname vrienden. - Tegenover Bodo? - Eén woord, één wenk over de ware verhouding en hij zal de zaak aan een onpartijdig en nauwkeurig onderzoek onderwerpen! - Hij zal niet eens het einde daarvan afwachten, maar afstaan wat hem niet langer behoort, zoodra hij overtuigd is van mijn goed recht.'

‘Gelukkige jeugd, die over schatten en landgoederen beschikt alsof het knikkers en tollers waren,’ hervatte Merlé schouderophalend. ‘Bedenk, dat Bodo van Sturmfels zijne rechten hoog schat, dat hij zal staan tusschen zijne moeder en zijn vriend; dat de Vrijvrouw om het behoud van Sturmfels voor haar zoon zal kampen met alle middelen, die haar ten dienste staan; dat zij alles zal aanwenden om te overwinnen. - Laat u niet door overdreven grootmoedigheid verschalken. Bodo is geen kind. - Hij kent de geschiedenis van den kleinen Siegfried, weet dat de lijkschouwing niet tot een voldongen bewijs heeft geleid en dat moeilijkheden daaruit voor hem zullen voortspruiten, zoo er zich een pretendent voordoet. Hijzelf heeft mij dit alles gezegd. Wees verzekerd, dat ik hem toen de zaak niet licht heb voorgesteld. De slag zal hem niet onvoorbereid getroffen hebben.’

‘Het is waar, dat Jonker Bodo dit alles van jongsaf weet; maar meer dan een mythe, een sprookje is voor hem het mogelijk optreden van zijn oudsten broeder nooit geweest.’

‘Met het verlies van Sturmfels gaat voor hem aanzien, noch fortuin geheel verloren.’

‘Gij kent zijne gehechtheid aan Sturmfels niet! Zet twintig Wisburgen tegen één Sturmfels, en nòg zou de evenaar naar Sturmfels overslaan!’

‘Zooveel te meer is het noodzakelijk, dat wij hem voor een feit plaatsen. Dan zal hij zich eerder onderwerpen. - Wij moeten handelen: geene overijling, maar ook geene zwakheid, geene aarzeling. De getuigen zijn oud; gij kunt er geene missen. Door uwe afhankelijke positie van Wisburg zijt gij gebonden. Laat alles aan mij over; verleen mij volmacht om te handelen en uw recht te bewijzen.’

‘Niet voordat Bodo is voorbereid.’

‘Bedenk, dat het hier uw naam, uw toekomst en de toekomst geldt van allen, die u eenmaal dierbaar zullen zijn, en ook - dat gij, zoo lang uw recht niet is bewezen, tegenover de Vrijvrouw en haar zoon staat als onderdaan. Wij kunnen niet omzichtig genoeg te werk gaan.’

Wolfram zweeg een poos.

‘Ik blijf er bij: geen stap verder buiten Bodo om. Ik zal hem zelf alles zeggen.... Ik alleen weet wat hij dragen kan.... Ik ken hem: hij zal afstaan, hoe zwaar hem die afstand ook moge vallen. Wees daar zeker van.’

De zaak had slechter wending kunnen nemen. De Heer Merlé had Wolfram in de laatste minuten aangekeken, alsof hij zijne innigste gedachten peilen en zijne krachten berekenen wilde voor den ophanden strijd.

‘De pretendent had even goed ruw en onbeschaafd kunnen zijn. Nu is de rechtmatige eigenaar zijn vriend, zijn gelijke in beschaving, zijn meerdere in kunde.’

Een smeekend gebaar van Wolfram deed hem zwijgen.

‘De afstand blijft hard,’ zeide Wolfram gesmoord, ‘hard, vooral voor Bodo.’

Het was laat; wij scheidden. Toen Wolfram Moeder de hand gaf, trok zij hem naar zich toe en kuste hem op het voorhoofd.

Daar was eene stille sympathie tusschen die beiden.

Arme, lieve Moeder! - Ik begreep nu waarom zij van middag zoo bitter had geschreid.

25 September 1781.

Terwijl ik bezig was met het in orde maken van het ontbijt, hoorde ik den welbekenden galop van een paard.

‘Wolfram!’

Bodo stond al in het voorhuis.

‘Hoe gaat het hem, Margreet? Is hij nog boven? Hij is toch wel?’

Op den onrustigen avond was zeker een nog onrustiger nacht gevolgd. Wolfram was nog niet beneden. Bodo wilde de trap oploopen, toen ik hem weerhield.

‘Stoor hem niet. Gij begrijpt, dat Wolfram rust noodig heeft na den tweestrijd van gisteren.’

‘Ik vrees, dat ik vandaag in het geheel niet terug zal kunnen komen’ pleitte Bodo. ‘Zijne Hoogheid is van nacht wel weer teruggedreden; maar de meeste gasten - ik bedoel: die veraf komen - zijn er nog en blijven zeker nog een paar dagen. Eigenlijk heb ik nu ook geen tijd en moet maken voor het ontbijt terug te zijn. Mama is zoo vermoeid, dat zij mij de honneurs daarvan heeft opgedragen. - Nu, - groet Wolfram dan van mij en zeg, dat ik vóór mijn vertrek nog een dag hoop te komen.’

Ik was blij toen ik zijn vroolijk, onbezorgd gelaat niet meer voor mij had. Hoe lang zou dat zoo blijven?

Bodo *zonder* Sturmfels! Niet langer de gevierde, voorname Majoraatsheer, maar van zijn rang vervallen, een tweede zoon! Al won hij daardoor een engel tot broeder, de broeder zou hem niet welkom zijn!

Wij ontbeten laat. Niemand had geslapen. Wij waren in spanning om te hooren, wat de Heer Merlé van Wolfram was te weten gekomen. Het ambtshuis was gesloten, alle beambten hielden rust na het feest en Vader had dus den morgen tot zijne beschikking.

Voordat de Heer Merlé Göttingen had verlaten, had hij Martha Dolme voor beëdigde getuigen op het stadhuis hare herkenning van het litteeken op Wolfram's arm en hare herkenning als zoon van den Vrijheer laten herhalen, bij eede bekrachtigen en zich een afschrift van hare verklaring laten geven.

‘Drie dagen later was ik in de pastorie te Wisburg,’ vervolgde de Heer Merlé, ‘en vroeg Ds. Hatzfeld naar het verleden van de echtelieden Wilbrant. Hij wist daar weinig van, maar verwees mij naar eene zuster van Wilbrant's eerste vrouw.

Geert Kalden werd mij eene onuitputtelijke bron van bijzonderheden uit Wilbrant's leven.

Wilbrant had zijne verkeering met hare zuster plotseling afgebroken en zich niet meer om zijn meisje bekommerd, wier vaderloos kind den 10^{den} Februari 1758 op het gemeentehuis te Wisburg werd aangegeven.

De jonge moeder bleef aan Wilbrant hechten; zij had zich nog altijd met een huwelijk gevleid. Toen Wilbrant, na het overlijden van den Heer van Wisburg, naar Sturmfels was vertrokken en daar langen tijd bleef, was zij hem met haar zootje nagereisd. Op het slot had zij zich niet durven vertoonen. Zij had in den omtrek rondgedoold, in de hoop hem te zien en weder voor zich terug te winnen. In den nacht van de bestorming had angst om hem haar naar het slot gedreven...

Met Wilbrant was zij te Wisburg teruggekomen. Het kind had geleden door al dat zwerven; het had er teer en bleek uitgezien. Vrouw Wilbrant had er altijd overheen gepraat, als hare kennissen de verandering in het uiterlijk van den kleine hadden aangeroord, en later nooit meer over dien tijd gerept.

De toepassing ligt voor de hand. Wilbrant's zootje is te Sturmfels bezweken; de jonge moeder heeft den moord van den kleinen Siegfried voorkomen en hem onder hare bescherming genomen.

Twee drijfveeren spoorden haar daartoe aan: den man, dien zij liefhad, voor grooter misdaad te bewaren, en de kans om haar verloren overwicht op hem te herwinnen. Nu zij zijn misdadig voornemen kende, was Wilbrant in *hare* macht en het kind hare levende getuige tegen hem.

Eene verwisseling van kleederen moet bij het begraven van Wil-

brant's zoontje hebben plaats gehad, opdat, bij eene mogelijke ontdekking, aan Baron Siegfried's erfzoon zou worden gedacht en elk spoor van Wilbrant's misdaad zou verdwijnen. Wat Wilbrant tot het rooven en vermoorden van den kleine heeft aangezet, is mij nog altijd duister gebleven. Nobelededen zullen het wel niet zijn geweest, en ook zonder de tegenwerking der Vrijvrouwe zou het ons moeielijk zijn gevallen hem tot eene bekentenis te brengen.

Ik deed met Geert Kalden wat ik met Martha had gedaan: ik nam haar mede naar de pastorie en liet haar in het bijzijn van Ds. Hatzfeld en vertrouwbare getuigen het vertelde herhalen en door eede bekrachtigen. Ds. Hatzfeld stelde van het gehoorde een getrouw relaas op en voegde daarbij zijne persoonlijke opmerkingen: Wolfram had altijd zijn aandacht getrokken, daar hij in uiterlijk en karakter geheel met zijne broeders verschilde en geen de minste gelijkenis met zijne ouders had. Wilbrant had zich nooit een teerhartig vader betoond, maar voor Wolfram was hij de gevoelloosheid in persoon geweest.

Ik verzocht Ds. Hatzfeld en de getuigen voorloopig het stilzwijgen over het gehoorde te bewaren en vooral te zorgen, dat der overheid van Wisburg niets daarvan ter oore kwam. Evenals te Göttingen liet ik mij een duplicaat van het beschrevene geven.

Daarna naar Sturmfels, naar de Vrijvrouwe, om haar omtrent mijne vergissing in te lichten en mijn brief terug te vragen.

Zij had zich op dat onderhoud voorbereid!

Zij hoorde mij beschermend aan, behandelde de geheele quaestie alsof zij daaraan geene waarde hechtte en gaf te kennen, dat zij zich voor de hersenschimmen van een avonturier geen moeite zou geven. Zoo de brief niet was verscheurd, berustte die vermoedelijk bij de andere stukken, welke betrekking hadden op den dooden erfzoon. Toch, ondanks al haar zelfbeheersching, gevoelde ik, dat zij mijn optreden *vreesde*. Toen ik haar op het hart drukte de zaak door bevoegden te laten onderzoeken vóór de meerderjarigheid van haar zoon, om dezen grooter teleurstelling te besparen, overwon trots hare vrees: “Ik zal zelve de hand niet slaan aan de rechten van mijn zoon, noch toelaten, dat een ander dat straffeloos doet,” antwoordde zij hoog. “Het is mijne gewoonte niet aanstonds aan een beschuldiging geloof te hechten. Ik heb dat getoond na het lezen van den door u achtergelaten brief. Wilbrant heeft mij en den Vrijheer jaren lang gediend. Zijne ontkenning heeft meer gewicht in de schaal gelegd, dan uwe aantijging. Daarmede is echter niet gezegd, dat de eerste Majoraatsheer *niet* omgekomen is. Al werd de schuldige nooit gevat, de moord is bewezen. Daaromtrent bestaat twijfel bij mij, noch bij mijn zoon,

en evenmin zal het Gerecht daaraan twijfelen; dat zal allerminst geneigd zijn waarde te hechten aan de aanklacht van een Zigeunerhoofdman, die jaren geleden, ongevraagd, zwart op wit getuigenis van den volbrachten moord heeft afgelegd!”

Die slag was raak! Ikzelf had haar het wapen in de hand gegeven, dat zij tegen mij keeren zou!

Voorzichtigheidshalve had ik Wolfram's naam niet genoemd en alleen in algemeene termen van den doodgewaande gesproken. Had ik hem aangewezen, zij zou ook een wapen tegen Wolfram hebben gehad en hem voorzeker onder het een of ander voorwendsel verwijderd of in verzekerde bewaring genomen hebben. Nu zou Wolfram veilig zijn, zoo lang zijn betrekkelijk incognito bewaard bleef. Zij zou alles vermijden om de aandacht niet op hem te vestigen.

Mijn onderhoud met de Vrijvrouw had mij geleerd wat mij van haar te wachten stond: tegenwerking in allerlei vorm. Ik besloot mijn geheim voor Bodo en zelfs voor Wolfram voorloopig te bewaren, met de uiterste voorzichtigheid te werk te gaan, slimheid tegenover slimheid te stellen, de zaak in stilte verder te onderzoeken en niet op te treden, voordat ik alle bewijzen in handen zou hebben. Zoo Wilbrant door geld of list voor Wolfram gewonnen kon worden, was veel, ja, alles gevonden.

Dit begreep de Vrijvrouw ook, toen zij mij den volgenden dag naast den houtvester zag! Margreet kan getuigen op welk eene wijze zij een einde maakte aan ons gesprek en er naderhand voor zorgde, dat Wilbrant buiten mijn bereik bleef, zoo lang ik te Sturmfels vertoefde.

Nu heeft zij er voor gezorgd, dat ik hem niet meer zou terugvinden!

Maar ik gaf den moed nog niet op. Ik had gehoord van de schitterende wijze, waarop Bodo's meerderjarigheid zou gevierd worden, en verheugde mij in het samentreffen van zoovele hooge gasten. Hoe meer hoe liever! Alles, wat zij ten voordeele van haar zoon had bestemd, zou zich tegen haar keeren: niet voor Bodo, voor Wolfram zouden zij gewonnen worden!

Het portret van den Vrijheer stond mij voor den geest. Ik zond buiten weten van Wolfram zijne maat op en liet volgens mijne aanwijzing een costuum maken. Onder de genoodigden zouden vele kennissen en oud-kameraden van den overleden Vrijheer zijn; zeker zouden zij een oogenblik voor zijn portret poozen; in levenden lijve zouden zij het kort daarop hebben ontmoet en ik zou naast hem hebben gestaan; ik zou gezorgd hebben, dat aller aandacht zich op Wolfram zou vestigen!

De Heer Merlé stond op en liep driftig het vertrek op en neer.

‘Heeft de Vrijvrouw ooit van Baron Siegfried gehouden?’ vroeg ik verontwaardigd. ‘Wolfram gelijkt op zijn vader en zij heeft hem van den beginne af gehaat!’

‘Hij heeft den oogopslag van zijne moeder en *hare* stem,’ antwoordde Moeder peinzend. ‘Bedenk, dat de Vrijvrouw hem heeft *gevreesd*. In hem zag zij den vijand van haren zoon. Dag aan dag zag zij het gevaar naderen.... Wolfram was zelf het gevaar...’

‘Geene verontschuldiging voor haar, Moeder!’ riep ik boos. ‘Gisteren heeft zij den geheelen dag feestgevierd, terwijl zij wist, dat zij met eigen hand het geluk van den oudsten zoon van Baron Siegfried vernietigde!’

‘Of haar hare rol niet zwaar en moeilijk is gevallen, zou ik niet durven verzekeren, kind; hare gejaagdheid en hare bleekheid hebben mij herhaaldelijk getroffen. Wat heb ik haar menigmaal de hand aan het hoofd zien brengen!’

‘Geene genade voor haar,’ herhaalde ik. ‘Zij heeft vader en zoon van elkander gescheiden gehouden; zij heeft beiden hun geluk *misgund*; zij heeft alleen aan zichzelf gedacht!’

‘Aan haar zoon,’ verbeterde Wolfram. Hij had zich bij de laatste woorden tot mij gekeerd en zijne hand op mijn arm gelegd, bij dat: ‘Zij heeft vader en zoon van elkander gescheiden gehouden.’

Wat hij der Vrijvrouw ook zou vergeven, dat nooit!

‘De Vrijvrouw heeft lang vóór ons de ware toedracht begrepen,’ ging ik opgewonden voort, ‘zij heeft Wilbrant's getuigenis: “*het kind leeft!*” voor Baron Siegfried verborgen gehouden; drie maanden vóór zijn dood, na de ontvluchting van den Zigeunerhoofdman, heeft Wilbrant haar die woorden toegeroepen: wellicht waren ze eene *herhaling* van eene vroegere verzekering; zij wist, dat de Vrijheer Wolfram liefhad, dat de Vrijheer naar hem verlangde in dien nacht vóór zijn dood, en de Vrijvrouw gunde Wolfram nauwelijks een paar minuten samenzijn met zijn vader. En Wolfram moest buiten voor de deur van den stervende staan, terwijl zij wist, dat hij later nooit meer zou kunnen herstellen!’

Een snik stoorde mij: Wolfram poogde vruchteloos zijne aandoening te bedwingen.

De Heer Merlé staakte zijne wandeling. Een tevreden blik trof mij; ik had de pijnlijkste wonde aangeraakt: Wolfram zou niet langer weigeren zijne aanwijzingen te volgen.

Hij hernam zijne plaats en wachtte totdat Wolfram wat bedaard zou zijn.

‘Wilbrant's vlucht heeft eene geheele verandering van plannen noodig gemaakt. - De Vrijvrouw heeft hem uit den weg geruimd, voordat hij zich kon verspreken! - Gij weet hoevele bezwaren uwe verhouding tot Wisburg en de Vrijvrouw opleverde vóór uw optreden. Als minderjarige kunt gij niet spreken zonder de overheid; als eigenhoorige evenmin, en de overheid voor u is de u vijandig gezinde Vrijvrouw, wier belangen strijden met de uwe. Zij heeft alle macht in handen en zal het geringste voorwendsel aangrijpen om u onschadelijk te maken. - Er is maar één middel om u aan die macht te onttrekken: de tusschenkomst van den stadhouder van Westfalen. Gelukt het mij hem in stilte voor uwe zaak te winnen en u door hem te laten opeischen, zoo is alles op den goeden weg. De tijd voor een onderzoek is aangebroken; ik heb alle getuigen opgespoord en alle bewijzen in handen. Alleen Wilbrant's bekentenis ontbreekt; doch zijne lengte maakt eene vermomming haast onmogelijk; ik heb eene groote som voor zijn terugvinden uitgelooft en met de politie onderhandelingen aangeknoopt.... Hij zal opgespoord worden. - De Vrijvrouw zal u na het voorgevallene wel spoedig naar Wisburg terugzenden; alzoo - uit Wisburg moet gij opgeëischt worden...’

‘Geene opeisching voordat ik Bodo zal ingelicht hebben,’ viel Wolfram zacht, maar beslist in. ‘Geloof mij: hij zal zelf een onderzoek *eischen*. Hij zal niet willen behouden wat hem niet toekomt. Geen dwang zal noodig zijn om hem tot afstand te bewegen.’

‘Wanneer zult gij spreken?’ vroeg Merlé, teleurgesteld.

‘Zoodra ik kalmer ben en alle gasten vertrokken zullen zijn.’

‘Laat ons een termijn bepalen ter vermindering van noodelooze en gevaarlijke vertraging. Ik zal nu hier, dan daar zijn, en brieven zullen mij niet altijd langs den kortsten weg bereiken. Bodo's verlof is over acht dagen om. Laat ons veertien dagen stellen; dan hebt gij hem gesproken of geschreven. Afgesproken?’

‘Mij dunkt, dat drie weken niet te veel is,’ merkte Vader aan, bij Wolfram's beweging van schrik.

‘Drie weken, soit! maar dan ook geen uur later!’ riep Merlé, opspringend en Vader in den tuin volgend.

Wolfram naderde Moeder.

‘Vertel mij van mijne moeder,’ zeide hij; ‘gij hebt haar gekend.’

Ik droeg borden en kopjes naar de keuken. Het vragen en antwoorden gaat zooveel gemakkelijker als men te zamen alleen is.

Woensdag 26 September.

's Middags naar de naaischool. Gestemd was ik daarvoor niet, en de meisjes babbelden en klapperden honderd uit en van alles door elkaar.

Ik werd letterlijk aangevallen over Wolfram, die er uit had gezien als een prins, precies de Vrijheer, als hij wat grooter en steviger was geweest. Al de oudjes hadden het gezegd en hem nog eens willen zien, maar - jawel! - Wolfram had zich niet meer vertoond. Dat had men dan ook wel begrepen: zoo kort na het weglopen van zijn vader, die den kleinen Majoraatsjonker had vermoord. Als die niet was vermoord, zou men waarlijk meenen dat die was opgestaan. En als de Vrijvrouw Wilbrant niet zoo uitdrukkelijk voor dien moord liet vervolgen, zou men gaan denken, dat de Heer Merlé juist aan dat *vermoorden* twijfelde. Hij had zoovelen lang en nauwkeurig ondervraagd naar dien tijd, naar alles omtrent den moord en het opgraven van den kleinen jonker, zóo lang, en daarbij de geringste bijzonderheden opgeteekend, enz., enz. En dan verder over de waardigheid en gulheid van Bodo, de heuschheid van den Prins, de pracht van het toilet der Vrijvrouw, haar dansen met den Graaf...

Ik liet alle meisjes voorgaan, onder voorwendsel, dat ik nog even aan het posthuis naar brieven moest vragen. Ik wilde alleen, zonder gezelschap, naar huis gaan.

Huwelijksklemmen bedreigden mij niet langer op dien weg. Gisteren heeft de eerzame Jozef Kerner de oogen over de verzamelde meisjesschaar laten gaan en begrepen, dat hem elders beter en gemakkelijker vangst wacht dan Margaretha Albrecht.

De diligence was er net. - Eene zeer volle ditmaal! - Een levendig, vriendelijk oud heertje, arm en hand met stok, parapluie, overjas en valies beladen, was er zoo juist uitgestapt en bood nu den vrijen arm aan eene reisgezellin van tamelijken omvang, die moeite had om van haar zitplaats naar en uit het portier te komen, voortgeduwd als zij werd door de andere ongeduldige passagiers. Zij scheen van een zeer aandoenlijk gestel. Alles schokte aan haar en de reticule aan haar arm vloog. Het goede mensch was letterlijk in hare tranen te wasschen. Met de eene hand drukte zij een tip van een reusachtigen zakdoek tegen de oogen, met de andere greep zij den naar haar uitgestreken arm.

Ik was blijde haar veilig en wel op den grond te zien.

'Ach,' zeide zij, terwijl zij haar grooten zijden hoed recht schoof, haar kleurigen palmdoek beter om de schouders trok en de vormen uit haar japon klopte, 'het heeft mij zoo aangegrepen!'

Zij keek rond of zij elken boom, elk huis groette, en de zakdoek deed andermaal dienst.

‘Die kist is van mij. - Zet maar neer. - Die zal straks afgehaald worden,’ riep zij opeens met schelle stem tot den conducteur, maar keek daarbij den knecht aan, die de kist op de schouders had genomen.

‘Leeft Meester Toon Harmsen nog?’

Toon Harmsen was een vroegere postmeester, sinds jaren dood. De knecht, een nieuwelings uit Hohenlinde, had vermoedelijk nooit van den man gehoord.

Ik antwoordde voor hem.

De goede vrouw schudde met meewarig gebaar het hoofd en keerde zich tot mij.

‘Gij zijt hier goed bekend en zult mij ook wel kunnen zeggen waar - Dr. Wilbrant woont.’

De grenzenlooze minachting, waarmede zij den naam uitsprak, is niet weer te geven.

‘Dr. Wilbrant,’ herhaalde ik dan ook met bijzonderen nadruk en deftige afkeuring, ‘woont bij ons...’

Zij liet mij niet uitspreken, maar greep mijne beide handen en vereerde mij een klinkenden zoen.

‘Het kon niet mooier! - Gij moet de dochter van Dr. Albrecht zijn.’

‘Ik ben Margaretha Albrecht en...’

‘Ik wist het dadelijk. - Gij gelijkt op uwe moeder. - Ach ja, gij zult wel van alles afweten.... Uw moeder en de Genadige Vrouw zaliger...’

Zij schudde het hoofd en gebruikte haar zakdoek.

‘Mijn broeder zou mij komen halen; hij is er nog niet,’ zeide zij, zonder haar volzin te voltooien.

‘Zijt gij?...’

‘Martha Dolme, uit Göttingen, om u te dienen. Ik had niet gedacht, dat ik nog eens met zooveel voldoening Sturmfels zou binnenkomen,’ vervolgde zij met haar luide stem. ‘Mijn man en ik, wij zijn er eigenlijk vandaan gegaan, omdat iedereen ons met schele oogen aankeek. Ja, - daar waren er zelfs, die durfden beweren, dat ik mijn voedsterkind had achtergelaten en bij het zien der vlammen aan mijzelve had gedacht! Mijn eigen schoonzuster uit “het Gouden Paard” had er den mond vol van! Zij vertelde, dat ik het sprookje van den man in de kast maar verzonnen had! - En nu komt alles zoo mooi uit en kan ik mijn oude kennissen onder de oogen treden en hun mijn eigen Jonker Siegfried vertoonen. - Is de Jonker wel, en heelemaal hersteld van zijne ziekte?’

Het was voor het eerst, dat ik Wolfram zoo hoorde noemen. Ik bleef haar het antwoord schuldig. De heele straat scheen vervuld met den klank van hare woorden. Er had zich een groepje nieuwsgierigen om ons heen verzameld en Martha keek met voldoening in de rondte.

‘Ja, ja, de wegen des Heeren zijn wonderbaar,’ hernam zij nog luider en klopte op hare borst: ‘gegaan onder verdenking van Jonker Siegfried opgeofferd te hebben, gekomen om voor hem te getuigen!’

Met een gevoel van verlichting zag ik op dit oogenblik den waard uit ‘het Gouden Paard’ naderen. Een invallende gedachte deed mij Martha's hand grijpen.

‘Neem u in acht. Spreek noch te luid, noch te vroeg,’ fluisterde ik.

Zij keek mij verrast en onderzoekend aan.

‘Om Jonker Siegfried's wil of - om dien ander?’

‘Om beider wil. - Gij weet niet hoe lief Jonker Siegfried zijn halfbroeder heeft. - Ik kom spoedig bij u.’

De waard uit ‘het Gouden Paard’ had zijn stap verhaast op het zien van Martha's levendige gebaren en de gretig toeluisterende menigte rondom haar. Zijne vreugde over het wederzien van zijne schoonzuster had, naar het mij voorkwam, een harden kamp te strijden met de ontsteltenis en den angst.

‘Houd dien onzin toch binnen; dollepraat hebben we nu al genoeg gehoord in de laatste dagen, en al de domkoppen en kwalijk gezinden uit den omtrek steken de ooren op.’

Hij maakte zich meester van de bungelende reticule en voerde de voor een oogenblik overblufte Martha mede.

's Avonds kwam Bodo nog. Wolfram zat in den tuin.

‘Oef!’ zeide Bodo, zich naast hem neerwerpend. ‘De Graaf van Strahleck heeft mij gisteren en vandaag den geheelen tijd in touw gehouden. Hij wil verbeteringen invoeren op zijne goederen. - Geen seconde vrijen tijd! - Overmorgen gaat hij! - De laatste der gasten. - Hij neemt Georgiana meê. - En over acht dagen is mijn verlof al om.’

‘Weetje waarover Mama en ik vanmorgen gesproken hebben?’ vroeg hij een poos later. ‘Over *jou!* - Mama beweert, dat niemand je werk te Wisburg kan overnemen. Aan niemand anders durft zij het toe te vertrouwen. Zij heeft een hoogen dunk van je bekwaamheden; je zoudt opgekeken hebben bij haar oordeel! “Ik beschouw Dr. Wilbrant” - je weet: Mama is altijd even deftig, - “als een buitengewoon knap rechtsgeleerde. Hij heeft dadelijk den knoop

beet en ontwart dien met groote behendigheid. Een advocaat moet niet alleen scherpzinnig zijn: hij moet ook een zekere mate van sluwheid bezitten. Dr. Wilbrant is een geboren advocaat. Hij weet van het geringste voordeel partij te trekken.” - De “zekere mate van sluwheid” heb ik natuurlijk onmiddellijk van je programma van kundigheden geschraapt; - Wolfram,’ en Bodo keek hem met zijn trouwe oogen vroolijk aan, ‘Mama en ik, wij zijn overeengekomen, dat zij nog een jaar lang Sturmfels voor mij zal bestieren. Voor een heel jaar ga ik weg; Mama heeft voor mij eene plaats bij de Garde te Berlijn verkregen, en zij staat er op, dat ik nog een jaar hof- en stadlucht zal inademen om wat te ontbolsteren, eer ik voor goed op mijne goederen neerstrijk. Als ik na dat jaar terugkom, begint onze gulden tijd. Je zult volmacht hebben om te verbeteren en naar hartelust te hervormen en te kneden....’

Wolfram luisterde met afgewend hoofd.

Wanneer zou hij spreken? - Vandaag? - Morgen?

Ik was binnenshuis gebleven en had Bodo's groet uit de verte beantwoord. Het ging mij als Moeder: ik *kon* zijn vroolijke stem niet hooren.

Nu kwam hij op mij af en keek door het open venster naar binnen.

‘Margreet,’ zeide hij, ‘ik kom jou en Wolfram morgen voor eene wandeling afhalen, en als Wolfram niet medegaat, kom ik toch om jou.’

Ik schudde van neen, zonder van mijn werk op te kijken.

‘Jammer dat ik in geen geval kan, Jonker Bodo.’

‘Zooveel drukten? - Je spot er mede.’

‘Wij zijn geen kinderen meer, die zoo maar met elkaar uit wandelen gaan. Dat weet gij even goed als ik.’

‘Ik wil je spreken.’

‘Doe dat nu, als het niet te lang duurt.’

‘Neen.’

‘Zeg het dan aan Wolfram.’

Hij maakte eene ongeduldige beweging.

‘De Graaf van Strahleck vroeg mij wie toch dat allerliefste meisje in wit en rose was....’

‘Wel, wel, Jonker Bodo.’

‘Hij had nog nooit zulk mooi lang en zwaar haar gezien.’

‘Wel, wel,’ zeide ik andermaal; ‘dan heeft hij zeker in langen tijd niet naar zijne dochter gekeken. Freule Georgiana's haar is als gesponnen goud. Mooier haar bestaat er niet.’

‘Georgiana is een engel. - Wij zijn vanochtend als beste vrienden gescheiden. Wij kennen beiden de plannen van onze familie; wij

hebben openhartig met elkaar gesproken. Het gaat haar als mij, Margreet. Nu maar de twee hoofdpartijen niet willen, vermogen de ouders niet veel.'

'Als Wolfram beter is, ga je toch zeker mede, niet waar?' vroeg hij een oogenblik later, teleurgesteld door mijn zwijgen.

Mijn hart klopte sneller. Dàn in geen geval; dan zou Wolfram spreken en een eind maken aan dezen afschuwelijken toestand!

'Ik kan in geen geval, Jonker Bodo.'

'Hoe kun je zoo hard zijn. Als Wolfram je vroeg...'

'Ik kan niet,' herhaalde ik kleurend.

'Je *wilt* niet, Margreet. Zeg dat liever ronduit.'

Ik haalde de schouders op.

'Ik ben - niet wel. - Ik ben moe van het feest.'

Ik wist niet meer wat ik zou antwoorden.

Bodo leunde met beide handen op het kozijn en bleef mij aankijken.

'Vaarwel, Margreet,' zeide hij eindelijk, 'een hand zul je mij wel niet weigeren.'

Maar toen hij mijne hand had, liet hij die niet los.

'Men dient voorzichtig te zijn, als men je iets toestaat,' zeide ik, met eene poging tot scherts, terwijl ik mijne hand loswong.

'Alle listen zijn geoorloofd in oorlog en liefde,' citeerde Bodo. 'Jammer dat ik list te baat moet nemen om eene gunst van Margaretha Albrecht te verkrijgen.'

'Goed dat je mij vooraf waarschuwt, Jonker Bodo; ik zal aan die spreuk denken en - wie weet - daarnaar handelen.'

'Ik schertste, Margreet,' zeide hij, bijna ruw; 'jij maakt er ernst van.'

Hij greep nogmaals mijne hand en drukte die aan de lippen.

Ik ontsnapte. - De kamer werd mij te eng.

Morgen de wandeling! Morgen de onthulling!

Arme Wolfram, arme Bodo!

Iets in mij zegt, dat Bodo, bij den eersten schok, de hand zal terugstooten, die hem dien toebrengt.

Zou Wolfram hetzelfde vreezen?

Hij is zeer stil en zeer teruggetrokken.

O, kon ik helpen en een deel van hun last overnemen!

Donderdag 27 September.

Vanmiddag werd Vader bij de Vrijvrouwe geroepen.

'Ik heb u te spreken over den man, die zich thans Merlé noemt,' zeide zij strak.

'Ik heb hem tot nog toe beschouwd als een onscha-

delijk soort van maniac, - wiens leven vol avonturen zijne verbeelding heeft verhit!
- Nu dreigt hij boosaardig en lastig te worden. Hij heeft praatjes uitgestrooid, die onaangenaam zijn voor mij en mijn zoon, praatjes, die terecht mijn zoon zouden verbitteren, zoo zij hem ter oore kwamen, en die alleen in eene verhitte verbeelding konden worden uitgebroed.'

Zij poosde even, als wilde zij Vader gelegenheid geven iets te zeggen. Vader had die gelegenheid niet laten voorbijgaan.

'Uwe Genade verschoone. Ik heb den Heer Merlé leeren kennen als een eerlijk man, aan wiens woorden waarde moet gehecht worden.'

'Zoo verschillen wij van meening; ik had dat kunnen raden. - Gij hebt den man, die de rechten van mijn zoon durft aantasten, weken lang gastvrijheid verleend en u overal in zijn gezelschap vertoond. - *Zelfs binnen deze muren, - op het feest van den Vrijheer!* - Eindelijk zijt gij op het denkbeeld gekomen, hoe een langer herbergen van zulk een vreemdeling euvel kon worden opgenomen, en de zich noemende Merlé is vertrokken. - Tot hiertoe heb ik het spel lijdzaam toegezien. - Nu is mijne lijdzaamheid voorbij. Sturmfels is voortaan verboden grond voor hem. Wij beschouwen hem als een gevaarlijk persoon; hij wachte zich voor de gevolgen, zoo hij terugkomt. Aan u draag ik op hem dit te schrijven. Verwittig hem ook, dat ik aan het Hoog Gerechtshof te Munster kennis zal geven van zijn drijven en dreigen, als hij het waagt mij andermaal lastig te vallen.'

'Zou ik, die mij onder de trouwste dienaars van Sturmfels reken, mij aansluiten bij een intrigant, een *onwaardige*, Genadige Vrouw? Ik sta in voor den Heer Merlé. Eerst bij de ontdekking van het litteeken op den arm van den jonkman is hij er toe gekomen de zaak te onderzoeken, en te herstellen, wat hij door zijn brief had bedorven. Van zijne ontdekking heeft hij onmiddellijk aangifte gedaan. Hij zal niet rusten voordat hij *heeft* hersteld....'

'Moet ik u herinneren, Dr. Albrecht, dat uw ijver even ongepast is als uw toon?'

Haar stem was vast, hare houding rustig; toch was haar een schok door de leden gegaan, bij Vader's vermelding van het litteeken en de aangifte daarvan.

Er werd geklopt.

Een bediende bracht een beschreven papier binnen.

De Vrijvrouw doorliep het het trilde in hare handen.

'Martha Dolme - uit Göttingen,' las zij halfluid, 'op bezoek bij haar zwager, den waard uit 'het Gouden Paard.' Ditmaal was zij

hare ontroering niet meester; een vaal bleek had haar gelaat overdekt. - ‘Zoo heette de min van den gestorven Siegfried,’ ging zij luider voort. - ‘Dat schijnt hier langzamerhand een geheel complot te worden. - Weet gij daarvan? - Dr. Albrecht schroomt niet zich daarbij aan te sluiten? - Hij is wellicht het hoofd en Merlé de hand?’

De blik, die daarmede gepaard ging, was Vader door merg en been gegaan: een koude, scherpe blik en - tóch de blik van iemand, die, in de engte gedreven, zijne laatste krachten inspant om rustig en onvervaard te schijnen.

Toen Vader de kamer verliet, stond zij nog als versteend.

Zooeven bracht een bode aan Wolfram een schriftelijk bevel van de Vrijvrouwe om morgenochtend vroeg naar Wisburg te vertrekken. De cabriolet zou hem om zes uur komen halen.

Ondanks het late uur ging Wolfram nog naar het slot.

Hij kwam een uur later onverrichterzake terug.

‘De Vrijheer was bij Hare Genade en niet te spreken,’ had hij tot bescheid gekregen.

‘Dat is een antwoord van de Vrijvrouwe; daar weet Bodo niets van!’ riep ik uit.

‘Dan schiet mij niets anders over dan te schrijven,’ merkte Wolfram aan. ‘Schrijven is wellicht toch nog beter.’

‘Schrijf nu en zeg, dat je niet kunt vertrekken, voordat je Bodo gesproken hebt. - Bodo is meerderjarig en zijne moeder kan niet weigeren.’

‘Margreet, vergeet, dat Bodo niets met Wisburg heeft te maken en - dat ik Wolfram ben, zoo lang mijne rechten niet erkend zijn.’

Vrijdag, 28 September 1781.

Een tamelijk harde tik op de open voordeur deed Moeder en mij van ons naaiwerk opkijken. Op ons: ‘binnen!’ hoorden wij een zwaren, sloffenden stap in het voorhuis. De groote zijden hoed, de doek met de palmen en de wijde roodbruine japon werden zichtbaar: Martha stond op den drempel en bleef er een poos staan.

‘Ikzelve,’ zeide zij tot Moeder; ‘uwe dochter zal u van mij verteld hebben; anders zoudt gij mij wellicht niet herkennen.’

Haar blik gleed met een glimlach vol voldoening over hare in haar oog sierlijke kleeding.

‘Ach, Juffer Albrecht’, riep zij op eens, hare deftigheid vergetend bij het zien van Moeder's ontroering, ‘ik hoop, dat gij een even goed geheugen hebt als ik voor alles wat in dien tijd is voorgevallen, zoodat mijne reis niet vruchteloos zal zijn! - Ik heb al jaren verlangd om Sturmfels terug te zien en te weten hoe het daar gesteld was, maar ik wist niet hoe mijn broeder mij ontvangen zou. Mijn man en ik, wij zijn - nu niet in *te* beste verstandhouding met hem gescheiden. Als de menschen je uit naijver betichten van dingen, die je niet gedaan hebt, en maar niet naar de waarheid *willen* hooren, omdat die waarheid voor hun oog een krommen neus heeft, kan men lang praten en roepen zonder verstaan te worden en men krijgt het ten slotte te kwaad. - Nu was er eindelijk kans om verstaan en *bewonderd* te worden. Ik was het aan mijn eigen verplicht om die kans niet voorbij te laten gaan, na al de geleden vernedering en verguizing, en ik ben gekomen om te getuigen.... Getuigen zal ik, al moest ik er mijn tong en mijn adem bij verliezen! - Ik ben bereid om de waarheid desnoods van de daken te verkondigen! - Die voldoening moet ik hebben! - Ik heb er jaren op gevestigd, en nu ik weet, dat ik er Jonker Siegfried een dienst mede doe....’

Ik schoof haar een stoel toe. Zij liep nu al gevaar om haar adem te verliezen.

‘Mij dacht, ik moest hier eens naar toe gaan en mijn hart lucht geven,’ hernam zij. ‘Mijn broeder en zuster stoppen zich de ooren dicht, als ik den mond maar opendoe; zij sluiten ramen en deuren en kijken uit of niemand in de buurt kan luisteren. De menschen zijn gek van vrees, dat de Vrijvrouwe er iets van te weten zal komen en hun “het Gouden Paard” boven het hoofd zal in brand steken. - “Dat kost mij mijn nering, en op mijn ouden dag sta ik op straat,” kermt *hij*, en zijne vrouw doet mee. - Ik heb hun een kist vol presenten meegebracht, maar zij hebben er geen oog voor, als ik den naam van Jonker Siegfried noem. - Ik heb mij stilgehouden, - met azijn vangt men geen vliegen! - doch nu heb ik gehoord, dat de Vrijvrouwe Jonker Siegfried naar Wisburg heeft gesleept, naar dat nest, dat haar toebehoort en waar zij hem kan laten hangen en vierendeelen, al naar het haar belieft. - Mijn man is er ééns geweest: een slot, zoo hoog en zoo zwart als een gevangenis! - Dáar zal zij hem houden, totdat de Heer Merlé, en ik, en alle anderen dood zijn, die voor hem kunnen getuigen!’

‘Vrouw Martha,’ zeide ik, bedroefd en verschrikt, ‘Jonker Bodo zal niet dulden, dat Wolfram....’

‘Noem hem Jonker Siegfried, Juffertje; ik kan dien plompen naam

niet uitstaan. En wat dien anderen Jonker betreft, waarop gij zoo vertrouwt, ik geef om zijn edelmoedigheid geen zier. Die duurt juist zoo lang totdat het gevaar komt! - Wij hebben met Freule Aurora te maken, en die zal vasthouden wat zij bezit.'

Ik was op een stoel neergevallen.

Had Vader Wolfram niet moeten beletten naar Wisburg te gaan? - Maar wat daarna? - Had hij hem moeten laten ontsnappen? - Werd Wilbrant maar achterhaald, zoodat alles bewezen kon worden! - Ach, Wolfram bleef Wolfram tot het oogenblik van zijne erkenning, *geboren* te Wisburg, *afhankelijk* van Wisburg en nu *te* Wisburg, achter die door Martha beschreven hooge, zwarte muren, in de *macht* van de Vrijvrouwe!

'Trek het u zóo niet aan,' zeide Martha meewarig en tastte onwillekeurig naar haar zakdoek.

'Gij en Margreet maken van de Vrijvrouwe een monster en van Wolfram een martelaar,' zeide Moeder misnoegd. 'Wij leven niet meer in den tijd, toen de menschen als schapen naar de slachtbank werden gevoerd. De Vrijvrouwe heeft Wolfram te Wisburg werk opgegeven, waarschijnlijk om hem voor een poos van hier te verwijderen. Geen wonder waarlijk, nu iedereen over hem praat en gissingen en gevolgtrekkingen maakt, die onplezierig voor haar zijn. Maar als de zaak voor het Gerecht komt, wordt Wolfram opgeroepen; hij staat onder de bescherming der wet.'

Martha had zwijgend toegeluisterd; haar hoofd nam evenwel een levendig deel aan het gesprek: dat knikte trager of heftiger. Maar zij bleef getrouw aan hare opvatting.

'Al zou ikzelve naar Wisburg moeten gaan, ik wil er het fijne van weten,' besloot zij.

Juist ging de deur open en kwam Bodo binnen.

Binnenkomen is een onjuist woord, want zoodra hij Martha gewaar werd, bleef hij staan, de hand aan de kruk.

Hij keek van ons naar haar, en van haar naar ons.

'Ik zal op gelegener tijd terugkomen,' zeide hij, onaangenaam verrast, en trok de deur weer dicht.

Moeder had hem wel willen naloopen, geloof ik. Maar reeds ging hij voorbij, bedaard en afgemeten....

Martha was als een paal blijven zitten. Alleen was zij vuurrood geworden. Nu waaide zij zich verkoeling toe met een tip van haar omslagdoek.

'De jonge Heer heeft al wat minder praats,' merkte zij aan.

'Ja, het *is* nu eenmaal niet anders,' hernam zij, daar Moeder noch

ik antwoordden. ‘Sturmfels kan maar één Heer hebben en Jonker Siegfried is nu aan de beurt. Het is jammer voor den ander, maar het kan niet anders.’

Daar viel weinig tegen te zeggen.

‘Ik wilde, dat ze dien Wilbrant maar vingen en alles gauw zijn beslag kreeg,’ vervolgde Martha. ‘Eerst als die schoelje spreekt, wordt de zaak helder als glas. Nu, de Heer Merlé doet er moeite genoeg voor! Op mijn weg van Göttingen hierheen zag ik overal papieren voor de herbergen aangeplakt, waarin hij een grooten prijs uitlooft voor opsporing en aanhouding.’

Hoe zal Bodo te moede zijn, als alles aan het licht komt? Ik durf mij in zijn toestand niet in te denken. Moeder drukte zoo juist mijn gevoelens uit, toen zij zeide:

‘Bodo heeft zulk een zonnig gelaat. Men zou elke schaduw daarvan verre willen houden.’

Zondag, 29 September.

Hij kwam mij vanmiddag achterop.

Was de zonneschijn al minder? - Zijn gelaat was strak.

‘Maar voor een paar minuten,’ zeide hij, terwijl hij gelijken tred met mij hield.

‘Zijn er al berichten van Wolfram?’

Wolfram had dus nog niet geschreven; Bodo wist van niets, door *hem* althans niet. Zou de Vrijvrouwe niets gezegd hebben? Ook niet op dien avond, dat hij Wolfram niet had kunnen ontvangen?

Mijne overleggingen vertraagden mijn antwoord.

Bodo herhaalde zijne vraag.

‘Je antwoord kost je moeite, Margreet.’

‘Niets gehoord en gij evenmin, naar ik merk.... Waarom heb je hem op dien avond vóór zijn vertrek niet ontvangen?’

‘Had hij mij iets van belang te zeggen?’

‘*Iets van belang!*’ - Ik voelde mijne wangen gloeien bij de gedachte.

‘Neen, - ja, - neen,’ stotterde ik. ‘Hij zal u dat zelf beter kunnen vertellen.’

Hij scheen grooten lust te hebben om op duidelijker antwoord aan te dringen.

‘Ik had zijn terugkeer naar Wisburg niet zoo spoedig verwacht. Mama had mij daar niets van gezegd.... bij zooveel drukten en beslommingen van allerlei aard is dat waarlijk niet te verwonderen. Er viel zooveel te regelen en te bespreken, vooral dien avond....’

zoodat ik order had gegeven om mij niet te storen,' ging hij voort, toen ik bleef zwijgen. 'Mama was niet wel en had mij laten roepen...' Hij zuchtte en poosde even. 'Zij heeft zich te veel vermoeid in den laatsten tijd, zich te veel ingespannen op het feest, zonder rekening te houden met de vermaning van Kolff, dat zij zich meer rust moest gunnen. Zij is er de vrouw niet naar, om medelijden op te wekken of door hare houding een feest te bederven! Zij wilde er de ziel van zijn en zij is dat geweest. Maar na de overspanning is dan ook uitputting gevolgd. De ontdekking, dat Wilbrant de moordenaar van den kleinen Siegfried is, heeft haar zenuwgestel al zeer geschokt, zoo zeer geschokt, dat zij blijkbaar na dien tijd daarmede altijd in gedachte bezig is geweest en in groote spanning de pogingen om hem in handen te krijgen volgt. Zij neemt geen courant op, zij opent geen brief, zij ontvangt geen bezoek of zij meent iets van hem te zullen hooren. Ik had die gejaagdheid al dadelijk bij mijne thuiskomst opgemerkt, maar eerst op dien Donderdagavond heeft zij mij die bekend. Alles, wat haar aan den schurk herinnert, maakt haar zenuwachtig. Wolfram allermeeft.'

Ik zei niets en Bodo ging voort, vol bevreemding over mijn zwijgen, mijne wisselende kleur en mijne verwarring.

'Mama heeft zeer tegen het vertrek van Georgiana opgezien en het valt mij moeielijk haar nu alleen te laten. Mama is niet wel; zij klaagt niet, - wanneer heeft Mama dat ooit gedaan? - maar alles verraadt, dat zij zich met moeite goed houdt. "Laat mij voor een paar maanden verlof vragen," smeekte ik. Zij wil daar niets van hooren. "Vóór je vertrek ben ik de oude," beweert zij. "Ik sta er op, dat je nog een jaar bij de Garde dient." Daarbij is het gebleven, want mijn aanhouden vermeerderd hare onrust. Ik heb toch buiten haar om verlenging van verlof gevraagd. Als de dokter uit Bermen mij niet volkomen geruststelt over Mama, ga ik niet. Ik heb hem door onzen goeden Kolff in stilte laten ontbieden. Vanavond verwacht ik hem. Dan rijd ik hem tegemoet om hem eerst van alles in te lichten. Hij is wellicht gelukkiger in het uitdenken van geneesmiddelen om Mama van haar slapeloosheid te verlossen. Begrijp, Margreet, sinds maanden heeft zij geen enkelen rustigen nacht gehad. Uren achtereen zit zij op, en meer dan eens heeft hare kamenier de kussens ternauwernood gebruikt gevonden.'

Hij brak even af.

'Gistermorgen kwam ik het blauwe salon binnen. Mama zat er voor hare schrijftafel, de pen in de hand, den brief, dien zij wilde beantwoorden, voor haar. Ik kreeg geen antwoord op mijne vraag....

Zij hoorde mij niet; hare oogen waren als glas; zij was doodsbleek en het zweet stond haar op het voorhoofd. Langzaam kwam zij bij. Zij ontroerde toen zij mij zag en verbood mij van hare "lichte flauwte" te reppen. De kamenier vertelde later op mijn aandringen, dat Mama, in den nacht na mijn feest, ook zulk een toeval heeft gehad.

'Donderdagavond liet zij mij roepen. Je weet, Margreet, dat ik Mama van hardheid en koelheid heb durven beschuldigen! Geene beschuldiging was ooit onrechtvaardiger! Alleen bezorgdheid, liefde voor mij heeft haar in dezen toestand gebracht!'

Zijne sterke ontroering belette hem voort te gaan.

'Heb je Mama na het feest niet meer gezien? Vindt je vader niet, dat zij er zeer slecht uitziet? Ik maak mij zeer, zéer ongerust over haar.... Mama lijdt sinds jaren, Margreet!' riep hij opeens, met al de gulle vertrouwelijkheid, al de onstuimigheid van vroeger; 'zij verbergt dat voor iedereen, zij draagt haar kommer in stilte. Terwijl ik alleen aan vreugde en zonneschijn dacht, zag zij het onweder aangroeien, aangroeien.... Om Vader te sparen, om mij te sparen, heeft zijzelve, en alleen, alle kwellingen en zorgen gedragen.'

'Doet zij dat nu niet meer; heeft zij u alles gezegd?' vroeg ik haastig zonder op te kijken.

Hij was zelf te veel geschokt om mijne gemoedsbeweging op te merken.

'Jaren lang heeft zij alles gedragen,' hervatte hij zacht en snel. 'Nu zij mij eindelijk een deel daarvan heeft toevertrouwd, begrijp ik wat zij geleden heeft.... Wat zeg *jij* van den Heer Merlé, Margreet?' vroeg hij, eensklaps zijne ontboezemingen afbrekend.

'Ik houd van hem. Hij is opgewekt en weet veel....'

'Kennen je ouders zijn verleden? Ken *jij* dat?'

'Ja.'

'En gij zijt allen met hem ingenomen? Geen oogenblik is er wantrouwen of argwaan bij u opgekomen?'

'Nooit! Bij u *wel*?'

'Ik heb hem aan Wolfram's ziekbed leeren kennen..... of beter: zijne hulpvaardigheid, - niet den man-zelf. Ik heb mij van niets rekenschap gegeven; dankbaarheid heeft alles overstemd... Je hebt menigmaal de geschiedenis van den kleinen Siegfried gehoord: hoe zijn lijkje werd opgegraven, te misvormd, helaas, om geheel herkend te worden, maar zijne kleederen bewezen dat hij het was.... Welnu, een schelm, een handige deugniet heeft op dat *niet totaal ongeschonden opgraven* een geheel gebouw van leugens en gissingen opgetrokken. Men wil mij Sturmfels betwisten, Margreet.'

‘Als gij met den schelm, den deugniet, den Heer Merlé bedoelt, moet gij uwe woorden terugnemen,’ antwoordde ik vast.

‘Hij heeft u allen betooverd. De ellendeling!’

‘Gij moet onderzoeken, als *hij* zoo iets zegt.’

‘De schelm heeft zelf jaren geleden Wilbrant aangeklaagd!’

‘Eene vergissing is mogelijk in zulk een nacht en onder zulke omstandigheden.’

‘Wilbrant's vlucht maakt zijne eerste beschuldiging tot waarheid. Ook jij bent betooverd, Margreet!’

‘Wilbrants vlucht!’

Ik kon toch niet zeggen wat ik vermoedde: dat de Vrijvrouwe hemzelf tot die vlucht had gedreven en dat hare gejaagdheid alleen ontstond uit hare vrees dat hij gevat zou worden!

Wij waren bij het hek. Martha zat voor het raam van onze woonkamer.

Bodo's gelaat betrok.

‘Die komt dikwijls en treft goede ontvangst.’

Zijn toon was hard, en voordat ik iets kon zeggen, was hij weg.

Martha hield mij een brief voor.

‘Van den Heer Merlé,’ zeide zij; ‘een jongen bracht mij dien, met verzoek hem onmiddellijk aan uw vader te overhandigen. Komt hij altijd zoo laat thuis? Er is haast bij. Nu ben ik weer uitgerust...’

Zij schommelde voort in den warmen zonneschijn.

Wilbrant was gezien te Amsterdam!

Dat hij voor een poos het vasteland zou verlaten, had de Heer Merlé vermoed en aan de politie van de voornaamste havensteden van Holland en Noord-Duitschland geschreven. Wilbrant's buitengewone lengte maakte het opsporen gemakkelijk. Maar tusschen Wilbrant's vlucht en de aankomst van Merlé's brief te Amsterdam lagen 14 dagen, - dat kon niet anders, al had Vader onmiddellijk per renbode aan den Heer Merlé van die vlucht kennis gegeven; - Merlé had bericht gekregen, dat een persoon, beantwoordende aan het opgegeven signalement, twee dagen te Amsterdam had vertoefd en per *Zeemeeuw* naar Engeland was overgestoken.

De Heer Merlé had gehoopt, dat zijn brief nog vóór Wolfram's aankomst zijne bestemming zou hebben bereikt. Een onkundig man, zooals Wilbrant, zou vermoedelijk wel niet den kortsten weg hebben gevonden. Dit was evenwel toch gebeurd. De weg was hem vermoedelijk aangegeven.

‘Wie zal hem nu daar vandaan halen?’ vroeg ik, nadat Vader ons den brief had voorgelezen.

‘De Heer Merlé is te Bermen en verlangt mij te spreken,’ antwoordde Vader. ‘Om zeven uur vanavond zal hij aan den grenssteen van Birkenbach zijn. Breng mij; zoek onderwijl in het dorp een van je kennisjes op; na mijn gesprek kom ik je afhalen en wij wandelen samen terug.’

Ik bracht Vader tot aan den grenssteen.

De Heer Merlé was er al en wuifde ons toe.

Ik ging mede om hem even de hand te drukken.

Terwijl wij zoo bijeenstonden, kwam Bodo voorbij. Zoodra hij den Heer Merlé zag, zette hij zijn paard aan, groette strak en reed door.

Zondag.

De Vrijvrouw is werkelijk ernstig ongesteld. Bodo's bezorgdheid was dus niet overdreven.

Toen zij vanmorgen wilde opstaan, werd zij door eene duizeling overvallen en zou neergestort zijn, zonder den steun van eene harer kamervrouwen.

Zij had zich laten kleeden en was aan het ontbijt gekomen, doch om, op Bodo's verzoek, weer even spoedig naar boven te gaan.

Vader is moeder en zoon tegengekomen, terwijl Bodo, een arm om haar midden geslagen, haar langzaam en zorgzaam de trap opleidde.

De inspanning hinderde haar. Zij had gepoosd bij elke trede. Halverwege was haar hoofd op Bodo's schouder neergezegen. Vader was toegeschoten en had met Bodo de bewustelooze naar boven gedragen.

De dokter uit Bermen is andermaal gehaald. Hij heeft op rust aangedrongen. De Vrijvrouw moet te bed blijven.

Bodo verlaat haar niet.

Vanmiddag moest Vader hem even spreken.

Martijn verzocht hem mede te gaan naar de kleedkamer van de Vrijvrouw. Hij zou den Vrijheer waarschuwen.

Die kleedkamer heeft door eene tusschendeur gemeenschap met de slaapkamer.

‘Wie is daar?’ hoorde hij de Vrijvrouw vragen.

Aan haar scherp gehoor ontsnapt niets.

‘Dr. Albrecht, Mama.’

‘Blijf niet te lang weg.’

Vijf minuten later had zij Bodo laten roepen.

‘Ik moet gaan,’ had Bodo gefluisterd, ‘Mama is zeer zwak en onrustig. Zij heeft het gedurig benauwd. Ik kan haar het snelst

en gemakkelijkst helpen. De dokter komt vanavond nog terug en zal druppels voor den nacht medebrengen. Mama *moet* slapen.'

Maandag, 2 October.

Onder het ontbijt kwam de Sturmfelser bode voorbij.

Hij tikte tegen het raam.

'Op het kasteel hangt de vlag halfstok,' zeide hij.

Halfstok! - Een doode!

Vader was de deur al uit en den weg naar Sturmfels op.

De Vrijvrouwe dood!

Wij staarden elkander aan en vonden geen woorden.

Ik kon mij Sturmfels niet zonder haar statigen stap en gebiedende houding voorstellen; zij had allen en alles zoozeer rondom haar beheerscht; alles scheen anders te worden; een nieuw tijdperk begon.

Martijn kwam het ons uit Bodo's naam aanzeggen. De oude was zenuwachtig en verslagen.

'Om acht uur vanochtend is het gebeurd,' zeide hij. 'Jonker Bodo is nog niet uit de sterfkamer geweest. Hij zit als versteend voor het bed en houdt de hand der doode vast. 'Deze dood is afschuwelijk,' fluisterde hij, toen ik voor het eerst bij hem kwam. 'Vader is zacht en kalm *berustend* uitgegaan.... Ik *wist*, dat hij sterven moest. Moeder *wilde* niet sterven; zij heeft geworsteld met den dood.... *Ik heb het niet begrepen*.... Zij is mij ontvallen.... midden in een volzin.'

De oude pinkte een traan weg.

'Er is onmiddellijk een rijtuig naar Wisburg gezonden om Dr. Wilbrant te halen. Johan moest mede en kreeg order om dubbele fooien aan de postillons te geven en de paarden niet te sparen. Morgenochtend vroeg kan Dr. Wilbrant hier zijn, als hij dadelijk meegaat.'

Vader kwam niet terug.

Wij wachtten tot elf uur. Toen gingen Moeder en ik naar het slot.

Er was al een groote menigte op voor- en binnenplein bijeen.

Vader bracht ons boven.

De Vrijvrouwe was zoo juist afgelegd. Bodo was teruggekomen en stond voor het bed. Toen wij binnenkwamen, schoof hij het zware ledikantgordijn ter zijde, zoodat het licht beter op de ontslapene kon vallen.

Hij bemerkte ons ternauwernood, verzonken in den aanblik zijner doode....

Het was alles zoo stil geworden in het gelaat, dat mij zoo menig-

maal vertoornd en doordringend had aangekeken; elke trek van hartstocht en lijden was uitgewischt; de immer onvermoeide handen rustten saamgevouwen op het dek; het wazig wit, de fijne fronsels en kanten van het batisten nachtkleed deden de mat ivoren tint nog meer uitkomen.

Bodo hoorde ons rouwbeklag aan met eene lijdzaamheid, die aan koelheid grensde. Noch Vader's hartelijke handdruk, noch Moeder's omhelzing gingen tot zijn hart. Hij was vervuld met de doode. Toen ik hem de hand gaf, keek hij even op, met een weemoedigen en tevens onderzoekenden blik.

Hij duldt niemand in de kamer dan Martijn.

Toen hij zich eindelijk ter rust begaf, waren zijn laatste woorden:

‘Laat Dr. Wilbrant bij mij, zoodra hij komt.’

Dinsdag.

Wolfram kwam vanochtend. Om acht uur was hij op het slot.

‘Goddank!’ riep Bodo, en voor het eerst barstte hij in tranen uit.

‘Gij alleen zult met mij medegevoelen. Er is veel gebeurd, veel veranderd, meer dan je kunt gissen in die enkele week, Wolfram. Alles wankelt om mij. Ik heb soms een gevoel of heel de wereld een masker draagt en ik niemand meer kan vertrouwen, nu Moeder weg is.’

Langzamerhand was Bodo wat tot kalmte gekomen.

‘Ik heb bittere dagen doorleefd,’ zeide hij; ‘de eene schok heeft den anderen opgevolgd. Het is mij of er jaren in plaats van dagen na ons laatste samenzijn zijn verlopen. En wat ik *dagen* heb gedragen, heeft Mama jaren en jaren getorst, met de zelfbeheersching, die haar eigen was, en den heldenmoed, zooals zij dien alleen bezat,’ eindigde hij.

‘Op den avond vóór je vertrek heeft zij mij voor het eerst ingewijd in een deel van hare zorgen. Niet omdat zij die niet langer wilde dragen! - Haar geestkracht was onverflauwd, al voelde zij de krachten van haar lichaam slinken - maar omdat zij een langer zwijgen tegenover mij niet wenschelijk achtte. - De laatste dagen waren een lange, pijnlijke worsteling om die krachten te behouden. Zij heeft zich gedwongen om voedsel te nemen, al walgde zij van spijzen; zij dwong zich tot rust... maar de inspanning roofde hare laatste krachten. - Zij *kon* niet rusten. Een schrikbeeld achtervolgde haar; daartegen baatten geen droppels. - Voet voor voet sloop het nader; zij zag het in allerlei vormen en gestalten, zij las het in

veler oogen... *Had* zij kunnen slapen, *was* de rust gekomen, zij ware behouden gebleven.

‘Maar hare gejaagdheid nam met elke minuut toe. Het eene oogenblik scheen zij te willen spreken, het volgende oogenblik zweeg zij en drukte het gelaat tegen den muur, ongevoelig voor mijn smeeken. “Ik gevoel, dat ik beter zal worden,” zeide zij dan; “ik gevoel, dat deze uitputting een gevolg is van vroegere overspanning,” en zij perste de lippen op elkaar, of sprak, zoo zij die later opende, over mijne toekomst. - “Dit jaar te Berlijn, bij de Garde, zal je goed doen, Bodo. Je zult kennis maken met de eerste familiën van het land, inzien welke eischen je stand en positie je zullen stellen. Je jongelingsdroomen zullen daar verbleeken. Als je terugkomt, zal de ervaring je veel geleerd hebben en zullen onze wenschen niet meer uiteenloopen.”

Je moest haar dit alles hooren vertellen, Wolfram, met hijgende borst en gloeiend gelaat, met droge, brandende lippen en oogen, die telkens dieper, dieper in hun kassen schenen weg te zinken.

En deze nacht, deze laatste nacht!...

De dokter was gekomen om te blijven. Hij wilde de werking der medicijnen nagaan en die vermeerderen of verminderen, naar gelang der omstandigheden. Verder dan de kleedkamer mocht hij evenwel niet komen. Mama duldde niemand bij zich dan mij.

In de kleedkamer dan gaf hij mij fluisterend zijn aanwijzingen. Van elke verandering moest ik hem verslag doen. Zoo de toegediende druppels niet hielpen, wilde hij de dosis verdubbelen, maar alleen in den uitersten nood. “Zie toe wat gij door uw invloed vermoogt om haar tot rust, tot kalmte te brengen,” vermaande hij ernstig. “Vermijd alles wat haar kan prikkelen. Wees kalm, vertoon een opgeruimd gelaat. De rust *moet* komen - tot *elken* prijs.” - Hij hief het fleschje op. - “Als de sterkere dosis *niet* helpt, vermag de wetenschap niets meer.”

Hij had die woorden zacht, maar met klem uitgesproken.

Zoo keerde ik tot Moeder terug en diende haar den door den dokter bereiden drank toe en zette mij naast haar bed, zóo, dat zij mij kon zien, als zij de oogen opsloeg; zoo zat ik daar van zeven uur 's avonds tot zeven uur 's morgens - twaalf uren - een machteloze getuige van hare marteling.

Na de eerste druppels - was het verbeelding of werkelijkheid? - was er verademing. Zij sloot de oogen. - Ik hield den adem in...

Eensklaps waren zij weer wijd open. “Wij zullen een kundigen,

ervaren advocaat nemen. Beloof mij, dat gij niet overijld zult handelen. - Gij luistert gewoonlijk meer naar uw hart dan naar uw verstand. - In deze zaak moet het verstand beslissen. - *Het verstand*, hoort gij mij, Bodo?" herhaalde zij dringend.

Gij weet door mijn brief wat Mama bedoelde. De zorg, die haar jaren lang had gekweld, had in den laatsten tijd eene gestalte aangenomen, en zij had mij op strijd voorbereid.

"Ik ben niet ziek: het is eene voorbijgaande zwakte," beweerde zij telkens; "een uur slapens zal mij beter maken.

Maar de slaap kwam niet. Alles in en buitenshuis was rustig. Ik had de pendule in de kamer laten stilstaan, had order gegeven om alle klokken in huis en zelfs de klok op den toren te laten ophouden, zoodat niets aan Mama het voorbijgaan der uren zou verraden.

Het scheen wel of de rust rondom haar gejaagdheid nog vermeerderde. "Voel hoe mijn hart slaat," zeide zij meer dan eens en drukte mijne hand tegen haar borst; "elke slag gonst en galmt door mijn hoofd en trilt door de toppen van mijne vingers. Kon ik het maar éene minuut *niet* hooren."

Om vier uur volgde de dokter mij even naar binnen. De medicijn, die hij mij daarna aanbood, was donkerder gekleurd. Mama dronk. "Sterker," hoorde ik haar mompelen. "Hoe laat is het?" vroeg zij huiverend. - "Een uur," antwoordde de dokter voor mij.

Zij wierp zich achterover in hare kussens, sloot de oogen, hield ze dicht, sprak niet; maar het kloppen van haar slapen, het zweet op haar voorhoofd, de wisselende kleur op haar gelaat verrieden, dat niet de slaap, maar haar wil haar dus bewegingloos hield.

De morgen brak aan. Ik had zorg gedragen 's avonds de luiken te sluiten en de zware gordijnen dicht te trekken. Geen lichtstraal, geen geluid drong naar binnen; onhoorbaar slopen de ontwaakte bedienden door de gangen...

Daar begon de dorpsklok in de verte zacht en langzaam te slaan. Alleen met westenwind is die klok te hooren.

Een - twee - drie - flauw, bijna onhoorbaar, vier - vijf...

"Vijf uur."

Ik schrikte. Mama had gesproken. In de laatste seconden had ik mij van haar afgewend, mij voorover gebogen om naar het slaan te luisteren...

"Vijf uur," herhaalde zij. - Hare oogen stonden wild en strak. "De slaap wil niet komen. - De wetenschap vermag niets meer."

Zij had de gefluisterde woorden van den dokter opgevangen!

Vermocht de dokter werkelijk niets? - Ik riep hem. Mama keek

hem een oogenblik doordringend aan. Daarna weerde zij hem af.

“Gij kunt niets meer. Ik wil alleen zijn met mijn zoon,” en zij sloeg de armen om mij heen. “Gehoorzaam. - Laat mij alleen met mijn zoon, dien ik... boven alles heb liefgehad,” fluisterde zij met een blik, dien ik nooit zal vergeten.’

Bodo brak af. Snikken versmoorden zijne stem.

‘Die zoon heeft het haar slecht vergolden,’ ging hij voort. ‘Ik heb haar nooit begrepen; koel en hard heb ik haar durven noemen! Al hare gedachten waren voor *mij*, voor *mijn* welzijn, *mijne* toekomst! Aan Sturmfels, dat mij lief was van mijn kinderjaren af, aan Sturmfels, dat mij zou toebehooren, heeft zij al hare krachten gegeven; Sturmfels heeft zij groot gemaakt voor mij. En nu men mij dat wil betwisten, wil zij het voor mij verdedigen, zooals zij dat eenmaal voor mijn vader heeft gedaan!...

‘Zij was eene groote, eene heldhaftige vrouw!’

Bodo kon langen tijd niet spreken.

‘Zelfs nu bleef zij groot en sterk in de ontzettende uren die volgden, in hare worsteling met den dood. Zij wilde blijven leven om *mij*. Tot het einde toe dacht zij alleen aan *mij*.

Hare armen sloten zich vaster om mij heen; zij hief het hoofd, dat op mijn schouder was neergezegen, op: “Bodo, mijn eenige, ik heb - lang - den dood voor oogen gehad, heb - lang begrepen dat - geen lichaam - lang tegen - zulke kwellingen - bestand zou - zijn. - Ik wilde - Sturmfels voor je behouden. Je recht gaat boven dat van ieder ander. - Niemand - kan er aan twifelen, dat - je een zoon van Sturmfels zijt! - Houd het vast. - Voor jou heb ik gewerkt. - *Ik* heb het verdedigd, - *mijn* bloed heeft er voor gevloeid. - *Die andere heeft er niets voor gedaan; niets! Zij kon alleen kermen en zuchten.* - Ik maak aanspraak op Sturmfels - voor *mijn* zoon!”

Hare armen vielen neer; zij zonk achterover. Ik legde haar zachtjes neer.... De bleeke lippen praatten voort, zacht en onzamen hangend, onverstaanbaar, alsof zij niet rusten *konden*....

Eindelijk werden zij stil.’

Is het wonder, dat Wolfram in de eerste dagen niet kon spreken? - Elk woord zou tegen de Vrijvrouwe getuigen. Het ware *te* wreed!

Vader heeft den Heer Merlé den dood der Vrijvrouwe gemeld en uit Wolfram's naam uitstel *geëischt*. Hij zal Wolfram's besluit billijken.

‘*Die andere heeft er niets voor gedaan; ik* maak aanspraak op Sturmfels voor *mijn* zoon!’

Bij die woorden hadden wij elkaar aangekeken; hier werd ons de sleutel tot het gedrag van de doode gegeven.

9 October 1781.

Het is druk geweest op Sturmfels.

Allen, die het feest hebben bijgewoond, zijn voor de begrafenis overgekomen. Velen kwamen van uren en uren ver. Etiquette en gastvrijheid eischten, dat hun en hunnen bedienden en paarden ververschingen of logies werd aangeboden. De meesten moesten daarvan gebruik maken; de herbergen in den omtrek waren weinig geschikt om zulke aanzienlijke gasten te ontvangen. Dat gaf een drukte, eene beweging! Al kwamen die grootendeels voor Slotvoogd en Hofmeester, Bodo moest zijne gasten toch ontvangen en te woord staan; zoo ging het dagen achtereen, nog zelfs na de plechtige teraardebestelling.

Eerst van morgen zijn de laatsten vertrokken en kon Wolfram Bodo ongestoord behulpzaam zijn bij het regelen en nazien van velerlei.

‘Ik ga nu alleen naar Berlijn om mijn ontslag in te dienen en' zal ongeveer twee maanden wegblijven,’ zeide Bodo, terwijl hij na het middagmaal met Wolfram het kabinet in het ambtshuis binnentrad. ‘Wil je zoo lang mijne plaats innemen?’

Die wending was voor Wolfram even onverwacht als ongewenscht. Natuurlijk was Vader daarvoor de aangewezen persoon, niet hij, en Wolfram had dat gezegd.

Bodo had heftig het hoofd geschud.

‘Ik wil niemand anders hebben! - Je staat nog buiten alles, Wolfram, en weet niet hoeveel hier is veranderd, noch hoeveel kwaad Merlé heeft aangericht. - Ik heb op dien man vertrouwd als op mijzelf! Hij is een avonturier van het gevaarlijkste soort, een onruststoker en een falsaris! Hij heeft dolle praatjes onder het volk uitgestrooid, hun de koppen warm gemaakt door geheimzinnige wenken en toespelingen. Wat hij met al zijn drijven voorheeft, is mij een raadsel. Als die erfenis te Göttingen geen verzinsel is, kan geldzucht de oorzaak niet zijn....’

‘Gij doet den Heer Merlé onrecht....’

‘Zwijg. - Ik wil zijn naam niet hooren! Hij is het, die Mama

heeft vermoord. - Als hij het waagt, zich hier te vertoonen, laat ik hem over de grenzen ranselen!’

‘Gij ziet, dat mijn tijd om te spreken nog niet is gekomen, lieve pleegvader,’ eindigde Wolfram, nadat hij ons dit gesprek had medegedeeld.

12 October.

Wanneer zal die tijd komen?

Dat vraag ik mijzelf af elken morgen en elken avond. Wolfram leest die vraag in mijne oogen, telkens als hij van het slot terugkeert. Mijne vrees, dat Wolfram zijne vooruitzichten door zooveel vertraging zal benadeelen, wordt grooter.

‘Heb je gesproken?’ vroeg ik, toen Wolfram mij bij het naar huis gaan achterop kwam.

‘Alweer niet! - Waar moet het toch heen? - Neem een kloek besluit en zeg het hem. Laat er van komen wat wil. - Het *moet* immers gezegd worden. - Zeg het hem; anders benadeel je je eigen kansen. - Zal Bodo ooit gestemd zijn om te hooren, dat Sturmfels hem niet toekomt? - Was het nu maar geen Majoraat! Anders kondt gij broederlijk te zamen deelen.’

En ik herinnerde mij wat Vader over Majoraatsgoederen aan Moeder had uitgelegd: Majoraatsgoederen zijn ondeelbaar en onverkoopbaar. De Majoraatsheer - altijd de oudste zoon van de oudste lijn - erft niet van zijn vader of voorganger, maar van den voorvader, die het Majoraat heeft gesticht; hij is verplicht al diens instellingen en voorwaarden na te komen. Hij regeert en geniet van alle voorrechten en inkomsten, zonder aansprakelijk te zijn voor de schulden, die zijn voorganger mocht hebben nagelaten....

‘Verontrust je niet, Margreet. Ik ken den weg tot zijn hart.’

‘Zijn hart staat niet langer open. Zijne moeder heeft er eene wacht voor geplaatst: wantrouwen.’

Wolfram haalde de schouders op.

‘Zooveel te meer voegen mij zachtheid, geduld en voorzichtigheid.’

‘O, leefde Baron Siegfried nog! Hij zou den knoop hebben doorgelukt. Bodo zou nu voor een feit staan. De schok zou hevig zijn geweest....’

‘De schok zou *te* hevig zijn geweest, Margreet. Maar bovendien: ik zou nu niet *kunnen* spreken.... ik kan het niet zonder de nagedachtenis van de onlangs gestorvene aan te tasten. Je hebt zooeven Baron Siegfried genoemd; herinner je, dat zijne laatste gedachten

voor Bodo zijn geweest: “Wees zijn vriend; verlaat hem niet - om mijnentwil.” Die woorden zijn mij in de ziel gebrand! Ik wil handelen in Vader's geest. Hij zou Bodo ook gespaard en tijd gelaten hebben. Ik mag hem nu niet treffen in het liefste wat hem rest.’

‘Ik voorzie het al,’ riep ik half boos, half verdrietig: ‘Als het je blijkt, dat Bodo het niet kan dragen, zul je in het geheel niet spreken.’

‘Mijn recht om mijns Vader's naam te dragen, zal ik niet prijs geven; wees daar zeker van. Maar ik kan wachten.’

‘Zóo lang totdat alle getuigen dood zijn en je alleen staat!’

Wolfram antwoordde niet.

‘Gelukkig, dat de Heer Merlé weet waar Wilbrant is! Kon hij hem maar met een zacht lijntje hierheen krijgen. Wellicht zou hij komen, als hij wist, dat de Vrijvrouw dood is en er kans van welslagen bestaat voor den pretendent.’

Ik had nog lang kunnen voortgaan. Ik bemerkte op eens, dat Wolfram's gedachten verre waren afgedwaald.

Wij waren al bij het hek.

Wolfram legde zijne hand op mijn arm en hield mij tegen.

‘Ik heb je iets te vragen, Margreet,’ zeide hij stilstaande, ernstig en langzaam.

‘Verzwaar mijne taak niet door mij telkens te wijzen op datgene wat ik kan verliezen. Wijs mij veel meer op dat, wat ik kan behouden: Bodo's liefde en Bodo's geluk.’

Het was voor het eerst dat Wolfram klaagde. Ik las strijd op het vermoeide gelaat, dat hij nu naar mij toekeerde. Wat hij zeide, was maar àl te waar: wij hadden hem voortgejaagd op den weg, *dien hij niet gaan wilde*, maar waarop hem toch ook eigen wenschen en belangen voortdreven. Een gevoel van schuld overweldigde mij. Ik greep met beide handen de hand, die hij mij toestak.

‘Voor het laatst zult gij daarover gehoord hebben,’ zeide ik, ‘al valt het hard om u te zien vergeten, dat naam en alles, àlles voor u van die zaak afhangt.’

Hij trok mij dicht naar zich toe.

‘Niet mijn naam, niet het voorrecht mij Baron Siegfried's zoon te noemen, zal ik opgeven, Margreet. Ik heb eene oplossing gevonden. Zoodra Bodo in staat is mij rustig aan te hooren, zal ik hem zeggen wie ik ben en hem mijne plannen mededeelen. *Ik wil erkend* worden, maar mijn eerstgeboorterecht sta ik af. Ik zal hem eene ruil voorstellen....’

‘Wisburg tegen Sturmfels! - Een slechte ruil.’

‘Met *zijn* geluk?’

‘Zal Bodo aannemen?’ - Wolfram's grootmoedigheid stond mij

zoo helder voor oogen. ‘Hij zal toegeven, Margreet, en begrijpen dat het mij ernst is. Waarom schreit gij?’

Ik had het niet kunnen zeggen. - Mijn hart was vol.

Zijn arm was om mij heen. Ik had het hoofd tegen zijn schouder gedrukt....

Hij hief het op en gaf mij een kus.

Op dat oogenblik vloog de deur open.

Bodo stormde er uit. Hij liep op ons toe, Wolfram rakelings voorbij, wien hij de vuist in het aangezicht stiet.

‘Dàt is vriendschap!’ beet hij hem toe.

Wolfram staarde hem verpletterd na.

Ik wikkelde mij zachtjes los.

Ik was vergeten.

Stil sloop ik naar mijne kamer, sloot de deur af en wierp mij voor een stoel neer, de handen voor het gelaat.

Veel was mij in dat laatste oogenblik duidelijk geworden.

Wolfram was mijn wereld, en ik was hem - niets!

Toen ik beneden kwam, was het nauwelijks een uur later. - In voorhuis en woonkamer was niemand. In Vader's kamer hoorde ik praten.

Werktuigelijk begon ik de tafel voor het avondeten gereed te maken, toen Moeder uit Vader's kamer kwam.

‘Is Wolfram al naar het slot?’ vroeg zij bezorgd in het voorbijgaan. ‘Hij heeft ons met een paar woorden het gebeurde verteld en wil het misverstand ophelderen.... Jonker Bodo heeft een kwartier op hem in de woonkamer gewacht. Hij heeft u zien aankomen....’

Zij schudde het hoofd en ging naar de keuken.

Wij wachtten lang voordat Wolfram terugkwam.

‘Ik heb Bodo niet gezien,’ zeide hij. ‘Johan meende, dat de Vrijheer thuis was. Ik klopte aan zijne kamer en opende de deur, toen ik geen antwoord kreeg. - De kamer was leeg. - Ik ondervroeg Martijn, Hofmeester en Slotvoogd. - Niemand had den Vrijheer gezien. - “Hij *is* thuis,” verzekerde Frans. - Ook het kabinet was leeg. - Straks ga ik weer. Ik moet hem spreken.’

Niemand lette op mij, of zoo men het al deed, schreef men mijn afgetrokkenheid toe aan het voorgevallene met Bodo.

Wolfram gunde zich nauwelijks tijd om een paar beten naar binnen te krijgen.

Hij ging weer.

Anderhalf uur later kwam hij moedeloos terug.

‘Bodo is thuis, is al dien tijd thuis geweest,’ zeide hij. ‘Johan en

de portier hadden gelijk. - Maar hij heeft zich schuilgehouden en zich opgesloten in het ambtshuis. Met den Zondag was dat natuurlijk ongebruikt en viel het niemand in hem daar te zoeken. Toen Martijn er hem eindelijk vond en eten wilde brengen, weigerde hij de deur te openen. - Op mijn aankloppen kreeg ik geen antwoord. - Een oogenblik later werd er hevig gescheld. - “Zorg, dat de wachtkamer vrij blijve en dat niemand mij stoort” - hoorde Johan zich toeroepen. - “Dr. Wilbrant....” - “Verstaat ge mij niet? Maak, dat de wachtkamer vrijkomt,” hernam Bodo heftig. - Beproof wat gij vermoogt,’ bad Wolfram tot Vader.

Ook Vader kwam onverrichterzake terug.

Bodo was nog op de kanselarij. Hij had er zich licht laten brengen en bevolen, dat iedereen zich op den gewonen tijd ter rust zou begeven. Bij Vader's heengaan was hij er nog.

‘Wacht niet op mij. - Ik kom denkelijk niet vóór morgen terug,’ zeide Wolfram ongerust, terwijl hij zich gereed maakte om nogmaals naar het slot te gaan.

Wij weerhielden hem niet.

Ik was blijde toen de dag om en ik alleen was.

Ik deed mijn licht uit, liet de luiken open en zette mij voor het raam.

Wolfram kon terugkomen en hij had den sleutel niet medegenomen.

Maar alles bleef stil buiten.

Ik wilde aan Bodo, aan zijn toorn, zijn smart, aan Wolfram's miskening en aan een middel ter verzoening denken.... Helaas, ik dacht alleen aan mijzelve. Of beter: ik dacht niet. Ik zat als wezenloos. Alles was leeg rondom mij.

Mijn hart was ook leeg en mijn hoofd was moe.

‘*Ik ben hem niets.*’ - Die woorden stonden overal geschreven: op de muren van mijne kamer, buiten in de duisternis en in mijn hart.

Toen het eene uur na het andere verliep, zonder dat Wolfram terugkwam, begreep ik, dat de beide vrienden elkaar hadden gevonden en het misverstand opgeheven was.

Ik ging naar bed. Niet om te slapen. Er was eene soort van rust van uitputting over mij gekomen.

Maandag.

‘Wel, kind, men ziet het je aan, dat je ook weinig hebt geslapen,’ merkte Moeder aan, toen zij mij 's morgens aan mijn dagelijksche bezigheden vond. ‘Na het ontbijt gaat Vader hooren hoe alles afgeloopen is.’

Nog sprak zij, toen een bode een boodschap voor Vader bracht.

De Vrijheer liet hem verzoeken een kwartier vroeger in het ambtshuis te komen.

‘Is Dr. Wilbrant nog op het slot?’

‘Hij is in het ambtshuis.’

‘En de Vrijheer?’

‘In zijn kabinet. - Verschoon mij, ik moet ook de andere Heeren waarschuwen,’ en de man liep op een draf verder.

Het werd twaalf uur voordat Vader terugkwam. Wolfram was bij hem. De laatste ging naar zijne kamer.

Vader's gelaat stond strak en bezorgd.

‘Breng wijn, Margreet.’

Hij schonk zich een glas in met bevende hand en ledigde het langzaam. Daarna vulde hij een tweede en wilde dat naar Wolfram brengen, toen hij zich bedacht en het Moeder in handen gaf:

‘Breng gij het liever en laat hem zijn hart bij u uitstorten.’

Vader zat neer. Ik schoof mijn stoel bij en wachtte in spanning wat hij verhalen zou.

Toen Wolfram den vorigen avond op het slot terugkeerde, had het licht op de kanselarij verraden, dat Bodo daar nog was.

Hij had aangeklopt.

‘Doe open om onzer vriendschap wil.’

Geen antwoord.

Bodo had het kabinet niet verlaten. Vermoedelijk had hij geschreven. Wolfram had hem laden hooren opentrekken, kasten ontsluiten, papieren verscheuren. Tegen den morgen was alles stil geworden. Bodo had zich door de binnendeur uit het kabinet verwijderd.

Toen Wolfram had beproefd de deur te openen, was die niet langer gegrendeld geweest.

De kaarsen brandden nog, de luiken waren gesloten.

Ja, Bodo had geschreven. De weggeschoven stoel, de geopende inktkoker, de achteloos neergeworpen pen bewezen dit.

Wolfram had een oogenblik gedraald, voordat hij de binnendeur van het kabinet beproefde te openen. Met het oor daartegen had hij geluisterd.

De deur was aan den anderen kant afgesloten.

De torenklok had zes geslagen. Het was niet langer stil in het slot. Alle bedienden waren op en druk in de weer, eene ongewone drukte, naar het Wolfram was voorgekomen.

Hij had naar Martijn gevraagd.

Die was bij den Vrijheer.

‘Johan?’

‘Eveneens.’

De bedienden liepen door elkaar; er werden kisten en koffers te voorschijn gehaald; de stallen stonden open.

Wolfram had zich tot den Slotvoogd gewend.

‘Zijne Genade vertrekt hedenmorgen om negen uur.’

Hij had zich pen en papier laten brengen.

‘Hoor mij aan vóór uw vertrek. Ga niet onder den indruk eener valsche voorstelling. Laat mij dit misverstand ophelderen,’ had hij geschreven.

‘Zijne Genade verzoekt u in het ambtshuis op hem te wachten.’

In het ambtshuis! - Niet in de kamer, waar hij Bodo met harde, stroeve stem bevelen hoorde geven.

Met een beklemd gemoed was hij teruggegaan. Meer dan een uur was verlopen, zonder dat Bodo was gekomen.

Half negen.

Eindelijk had hij Bodo's stap in het kabinet gehoord.

Maar de deur bleef toe.

De zware reiskoets rolde aan; de koffers werden opgeladen.

Wolfram beproefde andermaal de deur te openen.

‘Om Godswil, Jonker Bodo, doe open, laat mij binnen,’ smeekte hij.

Geen antwoord.

De beampten kwamen en namen hun gewone plaats in.

Wolfram wachtte niet langer. Nauwelijks restte hem een kwartier, en hier, in het bijzijn van zoovelen, kon hij niet spreken.

Met haastigen stap spoedde hij zich door de voordeur naar den toegang van het kabinet.

De deur stond aan. Bodo zat in reiskleeding voor de tafel; een stapel papieren lag voor hem. Hij was doodsbleek en steunde het hoofd met de hand.

Getroffen was Wolfram blijven staan.

Maar Bodo was al opgesprongen.

‘Er uit!’ had hij bevolen, met schorre stem en een gebiedend gebaar naar de deur.

‘Hoor mij om uwszelfs, om ons aller wil.’

‘Er uit!’ had Bodo stampvoetend herhaalde. ‘Uwe plaats is in de kanselarij.’

Hij had Wolfram bij de schouders gegrepen, de kamer uitgeduwd en de deur toegesmeten.

Een oogenblik had Wolfram gearzeld. Bodo zou hem niet aanhooren; hij zou zich slechts aan nieuwe vernederingen blootstellen. Waarom niet

liever naar huis gegaan en geschreven als Bodo wat bedaarder zou zijn?

Het was bij die opwelling gebeven. Het lijden van dien eenen nacht had zulk eene verandering in Bodo's gelaat gebracht! Ten koste van alles wilde hij Bodo voor langer lijden behoeden.

Hij was naar het ambtshuis teruggekeerd.

Alle beambten waren daar thans bijeen.

Vader was hem op zijde gekomen....

Juist werd de deur van het kabinet opengestooten.

Bodo stond op den drempel, een bundel papieren in de hand.

'Mijne Heeren,' had hij gezegd, 'ik vertrek vanmorgen en verzoek Dr. Albrecht mij voorloopig in alles te vervangen. Met dit stuk verleen ik hem daartoe volmacht. Dr. Wilbrant...'

Bodo had even gepoosd om den geroepene gelegenheid tot naderkomen te geven.

'Dr. Wilbrant,' en hij had hem een toegevouwen papier overgereikt, 'gij zult nog vandaag naar Wisburg vertrekken en deze instructies volgen. *Nog hedenmiddag*, en ik stel Dr. Albrecht verantwoordelijk voor dat vertrek.'

Bodo's stem had niet getrild. Alleen bij die laatste woorden was zij schor en hard geworden. De aderen op zijn voorhoofd waren gezwollen, en hij had vermeden Wolfram aan te zien.

Wolfram was blijven staan, het papier in de hand.

Na een kort woord, een vermaning tot allen om hun plicht te doen en Dr. Albrecht te gehoorzamen, na een nog korter groet, was Bodo in zijn kabinet teruggekeerd.

Vader was hem daar gevolgd.

Martijn stond met zijns meesters reismantel over den arm. Reeds wenkte Bodo hem, toen Vader vooruittrad.

'Ga niet voordat dit misverstand is opgehelderd. Ik, uw vroegere leermeester, verpand mijn woord, dat gij u hebt vergist.'

Een oogenblik, eene seconde weifelens....

'Ik stond voor het raam van uwe woonkamer en heb goede oogen, Dr. Albrecht.'

Het was alles wat hij antwoordde. Hij had zich den mantel laten omhangen en was de kamer uit.

In de voorgang wachtten de beambten en bedienden. Wolfram stond in de voorste rij.

Vastberaden was hij vooruitgetreden, toen Bodo hem voorbijging, en had hem het straks ontvangen papier overgereikt.

'Ik neem de aanstelling niet aan,' zeide hij, 'en verzoek Uwe Genade om mijn ontslag.'

Bodo stond stil. Eene rilling overviel hem; tot zelfs zijne lippen werden wit.

Vader kon het hem aanzien: hij was er niet op verdacht geweest, dat Wolfram zich van *hem* zou kunnen losscheuren.

Voor het eerst keek hij Wolfram aan met eene harde, honende uitdrukking op zijn gelaat.

‘Uw ontslag?’ herhaalde hij op luiden, sleependen toon, zoodat allen hem hooren konden. ‘Gij schijnt te vergeten, dat ik Heer van Wisburg ben en dat gij eerst over uzelf beschikken kunt, zoodra uwe vijf-en-twintig jaren voltallig zijn.’

Wolfram was achteruit getuimeld bij de wreede woorden, die hem ten aanhoore van allen tot bastaard stempelden. Hij ook was doodsbleek geworden en had willen spreken, maar Bodo was de deur al uit, was ingestegen en had zelfs het portier dicht geslagen. Twee bedienden sprongen achterop. Dreunend rolde het rijtuig de donkere poortgang door en verdween uit het gezicht.

Wolfram staaarde het na.

Vader had zijne hand gegrepen en Wolfram had zich laten voortleiden, verre van de medelijdende of schampere blikken der omstanders, den weg op naar huis.

Er was geen woord tusschen hen gewisseld, en zwijgend had Wolfram zijne kamer opgezocht.

Tegen den avond kwam Wolfram beneden. Hij scheen kalm en bedaard.

‘Wilt gij een rijtuig naar Wisburg voor mij bestellen?’ vroeg hij Vader.

‘Gij wilt gehoorzamen?’

‘Natuurlijk. - Verzet zou Bodo nog meer prikkelen. Als ik hem uit Wisburg schrijf, zal hij meer geneigd zijn om te luisteren. - Ik heb verkeerd gehandeld door mijn onstuimig aandringen om gehoor. Hij was nu in geene stemming om rustig te luisteren. Wie zou dat ook zijn, als men zich bedrogen waant door hen, die men met zijn gansche hart heeft vertrouwd en liefgehad! - Hij is diep gewond. - En hij is alleen, - hij, die zooveel behoefte heeft aan meegevoel en genegenheid.’

‘Gelukkige, die zoo spoedig eene beleediging kunt vergeten!’ riep ik halfluid.

‘Margreet!’

In Wolfram's oogen lag iets anders dan lijdzame onderwerping; maar hij drukte de lippen op elkaar en zweeg. Toen hij eindelijk antwoordde, was zijne stem heesch.

‘Mijn vader zou Bodo beklagd en vergeven hebben. - Mij past geen andere houding.
- Op deze wijze alleen kan ik zijn hart weer voor mij openen.’

Hij is nu vertrokken.

Vader en Moeder brachten hem tot aan den wagen. Op het oogenblik van instijgen miste Wolfram mij en keek rond.

‘Waar is Margreet? - Groet haar nog eens voor mij; ons afscheid was zoo vluchtig.’

Hij was den wagen al in bij die laatste woorden.

Ik ben hem niets.

18 October 1781.

‘Mijn brief aan Bodo ligt klaar,’ schrijft Wolfram. ‘In de eerste dagen kon ik mij niet daartoe zetten; ik had volkomen rust noodig om tot mijzelven te komen. Ik had veel te bespreken, uit te leggen en op te helderen, en dat op eene wijze, die hem krenken, noch verbitteren kon. Ik geloof, dat ik ben geslaagd: als Bodo mijn brief gelezen heeft, zal hij mijn strijd, mijne gevoelens en plannen kennen en zal alle misverstand opgeheven zijn.’

Wisburg kwam hem stiller en eenzamer dan ooit voor. Hij had zijne gewone bezigheden hervat, was op het slot gehuisvest en vond in den Heer Kern een aangename chef. Ds. Hatzfeld had hem hartelijk begroet; bij den Schout had hij daarentegen een koel onthaal gevonden. De instructiën, hem door de Vrijvrouwe ten opzichte van Wolfram gegeven, speelden hem klaarblijkelijk door het hoofd, en de lastbrief van den Vrijheer scheen hem dezelfde gedragslijn voor te schrijven.

‘Onder geen voorwendsel met verlof naar Sturmfels; vast op de plaats; geene vrijheid om zich te verwijderen; Kern is daarvoor aansprakelijk,’ had hij gemompeld. En met deze brommerij en een genadig knikje had hij Wolfram laten gaan.

Wolfram's toorn is opgewekt. Wij behoefden niet bekommerd om hem te zijn: met den dood der Vrijvrouwe was alle gevaar voor hem geweken; hij vertrouwde op zijn goed recht en op Bodo's genegenheid; wij zouden bemerken, dat hij zich met geene hersenschimmen had geveleid.

Wolfram's brief zou Bodo ongeveer den 22sten October te Berlijn bereiken.

Daar schrikte een brief van den Heer Merlé, gedateerd 16 October, ons uit onze rust op.

‘Wolfram's zaak vordert. Ik heb het geluk gehad een open oor bij den Stadhouder te vinden. Toen ik hem alles uitgelegd en mijne bewijzen voorgelegd had, beloofde hij mij zijne hulp; hij begreep, dat de behandeling spoed eischte, en zond reeds dezen morgen een schriftelijk bevel aan den Schout van Wisburg om Wolfram's overkomst naar Munster te gelasten.’

De Heer Merlé heeft alzo Vader's brief met het bericht van den dood der Vrijvrouwe en zijn betoog over de noodzakelijkheid van een uitstel niet ontvangen en zich aan den bepaalden termijn gehouden.

De Schout zal Bodo wel onmiddellijk met dat opontbod in kennis hebben gesteld. Die kennisgeving is hem vermoedelijk tegelijk met Wolfram's brief geworden....

Zal Wolfram's schrijven onder deze omstandigheden de uitwerking hebben, die hij zich voorstelt?

De zaak zal niet meer in der minne tot stand komen! Bodo, die alles beschouwt als eene handig opgezette intrige van den Heer Merlé, zal gekrenkt en verbitterd zijn door dat optreden van den Stadhouder. Hij zal Wolfram minachten om zijn haastig grijpen naar eigen recht en voordeel, zoo kort na het door hem geleden verlies en den nog smartelijker schok van het gewaande bedrog. Zijne moeder heeft zijn wantrouwen wakker gemaakt, de omstandigheden hebben dat doen aangroeien; het zal elk beter gevoel verstikken. Al was Wolfram een engel uit den hemel en had hij engelentaal gebruikt om Bodo in te lichten, zijne woorden zullen toch als dissonanten in Bodo's ooren vallen. - Vader en Wolfram meenen Bodo alleen te kennen; ik ken hem ook! Hij zal hardheid en hoogheid stellen tegenover het gewaande onrecht en oor en hart sluiten.

Vader had geschreven, Wolfram had dat gedaan en hunne brieven waren onbeantwoord gebleven.

Vermocht niemand iets op hem? - Die vraag achtervolgde mij.

24 October.

Gisteravond wendde ik moeheid voor, sloot mij op in mijn kamertje en zette mij voor mijne schrijftafel: *ik* zou aan Bodo schrijven.

Maar ik vorderde niet. Nu eens was mijn brief te stijf, dan te warm, dan te koel! Ik wilde elke verkeerde uitlegging voorkomen, alleen voor Wolfram's vriendschap en onbaatzuchtigheid getuigen, zonder te verraden, wat mij na die wandeling met Wolfram telkens voor oogen sprong: 'gij hebt Wolfram lief; gij hebt hem lief!'

Het was mij of ik mijn eigen hart uit mijne borst scheurde, uitspreidde op mijne hand en plek voor plek betastte in die doodsche, nachtelijke uren, bij dat berekenen en afvragen hoeverre ik kon gaan, zonder Bodo te kwetsen, zijn argwaan te versterken of hem tot nieuwe hoop te prikkelen; bij dat angstvallig wikken en wegen om mijne liefde voor Wolfram te verbergen, de onbeantwoorde liefde, die nooit tegen Wolfram kon getuigen, - hij vermoedde immers niet eens, dat die bestond! - maar die Bodo hem toch nooit zou vergeven.

Of had Bodo in dat oogenblik bij het hek die liefde in mijn oog gelezen en was Wolfram in dat geval niet de hoofdschuldige, al was Bodo's toorn ook tegen hem losgebarsten?

Legde ik, door thans te schrijven en voor Wolfram's onschuld te pleiten, die liefde niet andermaal bloot; zou ik Bodo niet op nieuw verbitteren? Ik moest hem wel duidelijk onder het oog brengen, dat Wolfram niets voor mij gevoelde en van alles onbewust was, al had hij - Bodo - mijne liefde geraden!

Bodo behoefde zich over die liefde waarlijk niet te verontrusten; zelfs al werd die Wolfram later bekend - iets waartegen ik waken zou met alle kracht, - die liefde zou alleen Wolfram's medelijden opwekken!

Ik boog het gloeiend hoofd en vouwde de handen en bad, dat mij mijn weg duidelijk mocht worden.

'Wolfram heeft nooit opgehouden uw vriend te zijn. Hij heeft uitstel *geëischt* na den dood uwer moeder. Het verloren gaan van Vader's brief aan den Heer Merlé is oorzaak, dat daaraan geen gevolg werd gegeven.

Vertrouw Wolfram. - Ik ben hem niets.

Margaretha Albrecht.'

Weinige woorden, maar in elke letter klopte mijn hart. Mochten ze de twee hereenigen, die Baron Siegfried zoo liefhad! Ik had aan hem gedacht onder het schrijven, en het was mij als hoorde ik zijne stem:

'Petekindje, je hebt een goed werk gedaan.'

Dat vonden Vader en Moeder ook. Ik las het den volgenden morgen in hun blik.

In Moeder's oogen las ik nog meer bij dat: *ik ben hem niets*, - een innig meegevoel, eene stille vraag, eene bede om vergiffenis. Eergisteren hadden de klokken geluid ter eere van een jong paar. Ds. Kerner had het huwelijk van zijn zoon met Dora Kolff ingezegend; de pastorie van Hohenlinde was tot hunne ontvangst gereed. Onder de plechtigheid had ik Moeder's oogen zien afdwalen en een zucht opgevangen. Lief, best Moedertje, zij zou mij zoo gaarne bezorgd zien! Er zal immers een tijd komen, dat Vader en zij er niet meer zijn en ik alleen zal staan?....

Ik verborg mijn hoofd aan hare borst, toen wij alleen waren.

'Hebt gij daar zekerheid van gekregen?' vroegen hare om mij heen gestrengelde armen met hun innigen druk, en haar kus op mijn voorhoofd zeide: 'Moed, mijn lieveling; laat de smart zich niet tegen u keeren en bitterheid in uw hart strooien.'

'Kon ik Wolfram maar helpen en gelukkig zien! Ik wensch niets anders.'

Moeder keek mij aan alsof zij heel iets anders en veel meer voor mij wenschte, maar zij zeide niets en kuste mij de tranen van de wangen.

19 November.

Veertien dagen wachtte ik in spanning antwoord op mijn brief. Het kwam in den vorm van een brief aan Vader:

WelEdelGestrenge Heer,

'Door Zijne Excellentie den Stadhouder van Westphalen en door een brief van Dr. Wolfram Wilbrant, ben ik onderricht van de pretentiën van dezen laatsten, pretentiën, welke allereerst ter kennis hadden behooren gebracht te worden van *mij*, Land- en Gerechtsheer op Wisburg.

Mijn zaakgelastigde, Dr. Friedrich, zal zich binnen een paar dagen te Sturmfels aanmelden. Wil hem ontvangen, behoorlijk in het slot huisvesten en met uwe kennis ter zijde staan.

Bedank uwe dochter voor hare belangstelling.'

Dat was à! Die korte, droge, harde brief was van Bodo. Hij is gekrenkt, te recht gekrenkt. Wat kan dat inroepen van de hulp van den Stadhouder in zijn oog anders zijn dan een bewijs van wantrouwen?

Dezelfde post bracht een brief van den Heer Merlé, waarbij Wolfram eenige regels had ingesloten.

Wolfram had Wisburg in groote gemoedsbeweging verlaten. De komst van den bode, de opeiseling van den Stadhouder had hem overrompeld. Tot schrijven aan Bodo had men hem geen tijd gelaten. De last luidde: den beambte onmiddellijk te volgen. Hij had den Heer Kern opgedragen zijn leedwezen aan den Vrijheer te betuigen, dat de zaak buiten hem om zulk eene wending had genomen, en zijn brief aan Bodo aan hem ter bezorging gegeven.

Te Munster had de Heer Merlé hem op zijne kamers ontvangen en gehuisvest.

Reeds den volgenden dag was hij met Wolfram bij den Stadhouder op audiëntie geweest.

De Stadhouder had zich lang met hem onderhouden en naar vele bijzonderheden uit zijne jeugd gevraagd en hem ten slotte laten weg gaan met een ernstig en nadrukkelijk: 'Ik heb den Vrijheer van Sturmfels persoonlijk gekend; zijne eerste vrouw was mijne nicht van moeders zijde; een beroep op mijne tusschenkomst uit haar naam wilde ik niet ongehoord laten voorbijgaan. De rechtmatige eigenaar van Sturmfels kan op mijne hulp rekenen; een onrechtmatige eischer op - eene voorbeeldige straf.'

Wolfram had na zijne aankomst te Munster andermaal aan Bodo geschreven.

De brief van den Heer Merlé meldde ons zijn aanstaand vertrek naar Londen.

'Ik heb alle bewijzen voor Wolfram's identiteit met den oudsten zoon van den Vrijheer in tegenwoordigheid van den Stadhouder gedeponereerd. Wilbrant's zuster en Martha Dolme heb ik laten overkomen en van haar getuigenis is andermaal proces-verbaal opgemaakt. Nu nog Wilbrant's bekentenis. Eerst dan is de zaak in orde. Zonder die bekentenis hangen alle bewijzen in de lucht en is Wolfram's aanspraak van geene waarde.

Ik ben toegerust om Wilbrant terug te lokken! De Stadhouder heeft mij een vrijebrief voor drie weken voor Wilbrant bezorgd, zoo hij wil komen en volledige bekentenis afleggen. Door mijn zaakgelastigde te Londen weet ik, dat Wilbrant daar op tamelijk grooten voet leeft. Ik heb bij aanplakbiljetten in het Duitsch met reuzen-letters den dood der Vrijvrouwe te Londen bekend laten maken en tevens de som vermeld, welke ik uitloof voor een ieder, die een overtuigend bewijs voor het in leven blijven van den jongen Majoraatsheer kan aanbrengen.

Wilbrant zal zich laten vinden!’

De Heer Merlé wilde zijn weg over Amsterdam nemen. Hij zou Bermen aandoen, incognito. ‘Ik heb in den laatsten tijd, meer dan mij lief is, de aandacht van het publiek op mij gevestigd,’ schreef hij. Als Vader hem op zijn doortocht daar wilde bezoeken, om nog een en ander met hem te bespreken, zou hem dat genoeg doen.

Wolfram zou gedurende zijne afwezigheid te Munster blijven op de kamers, die zij nu te zamen hadden bewoond.

Hedenmiddag is Vader van Bermen teruggekomen. De Heer Merlé is vol moed. Hij denkt, dat er ongeveer éene maand met zijne reis en zijne bemoeiingen te Londen zal gemoeid zijn.

De Heer Merlé heeft bij het vallen van den avond Bermen verlaten. Vader heeft hem een heel eind weegs begeleid. De straten zijn op dat uur eenzaam; buiten de stad was het donker, maar de maan zou later opkomen; van verdwalen kon geen sprake zijn op den grooten weg; bovendien had de Heer Merlé zich nog van eene dieven-lantaarn voorzien.

‘Zoodra ik iets naders omtrent Wilbrant weet, meld ik het u,’ waren zijne laatste woorden. ‘Schrijf mij poste restante te Londen. Hebt gij nieuws, dat spoed eischt, zoo adresseer uw brief naar het hoofdbureau der politie aldaar. Ik zal mij onmiddellijk in verbinding met die heeren stellen. Lukt het mij niet Wilbrant te *lokken*, zoo zal ik hem met geweld op een der Duitsche of Hollandsche vaartuigen zien te krijgen. Dan voer ik hem met geweld mede.’

Nog een krachtigen handdruk en de Heer Merlé was met vluggen, veerkrachtigen stap verder gegaan.

29 December.

Meer dan eene maand is om. De Heer Merlé is nog niet terug.

Vader heeft trouw aan het opgegeven adres geschreven en vermeld wat er te vermelden viel. Dit was weinig: Wolfram was nog altijd te Munster, Bodo had niets meer van zich laten hooren. Door Wolfram wisten wij, dat hij Wolfram's laatsten brief ongeopend had teruggezonden.

Oorlog alzoo tusschen die beiden! Wat zal het einde zijn, als Bodo van het bezit van Sturfels vervallen wordt verklaard? ‘Een proces,’ zegt Vader, ‘dat jaren kan duren.’ - En dat proces zal beider levenslust en levensbloei verteren! Wat hadden ze gelukkig kunnen zijn!

Kunnen zijn! - Is er geluk mogelijk in eene wereld, waarin een vriend moedwillig den vriend benadeelt, waarin hartstocht oog en hart toeknijpt?

In al dien tijd taal noch teeken van den Heer Merlé! Ook Wolfram heeft niets van hem gehoord. Vader werd dat langer lijdzaam afwachten nu te machtig en hij schreef aan het hoofdbureau der politie te Londen, met verzoek zijn ingesloten brief aan den Heer Merlé te overhandigen.

Voor Wolfram is dat lange uitblijven pijnlijk. Hij werd tweemaal bij den Stadhouder ontboden; op al diens vragen over Merlé moest hij het antwoord schuldig blijven. De Heer Merlé zou geschreven hebben, en hij had niets van den Heer Merlé gehoord.

Nog eene andere zorg drukt Wolfram. Het geld, door den Heer Merlé achtergelaten, raakt op. Hij heeft een veel bescheidener woning betrokken in de voorstad.

Dr. Friedrich is sedert een paar weken op het slot, een ernstig, afgemeten man. Sinds jaren is hij de vertrouwde en raadsman van den Graaf van Strahleck, bij wien de jonge Vrijheer veel aan huis komt. Voorzeker zal hij den vriend van zijne moeder om raad en voorlichting hebben gevraagd.

Kort na zijne komst hier had Vader een lang gesprek met Dr. Friedrich. Het is zooals wij vreesden: Bodo beschouwt Wolfram als Merlé's dupe. Hij acht Merlé een gevaarlijk tegenstander, nu het hem zelfs gelukt is een Wolfram te verschalken, en hij heeft de aandacht van vele invloedrijke personen op 'den intrigant en den avonturier,' zooals hij Merlé noemt, gevestigd. 'Die Merlé zal overtuigende bewijzen moeten aanvoeren,' eindigde Dr. Friedrich, 'om niet als bedrieger en oplichter het land uitgezet te worden.'

2 Februari 1782.

Geen brief werd afgehaald, geen pas ter afteekening aangeboden, de Heer Merlé is niet te Londen!

Verstomd van schrik staarden wij elkaar aan. Wij durfden niet uitspreken wat wij vreesden.

'Vermoord,' zeide ik eindelijk en sloeg de handen voor het gelaat.

'Sinds maanden heeft Merlé geen overlast gehad van zijne vroegere lotgenooten; sedert maanden zijn er geen in den omtrek van Bermen gezien,' merkte Vader aan.

'Eén is voldoende geweest voor het gruwelstuk,' snikte ik; 'wie zal op een enkelen hebben gelet?' en de verschijning van den spion in den tuin te Göttingen en van den muzikant in den onzen stond mij levendig voor den geest.

En Wolfram's aanspraken? En Wilbrant's getuigenis? Hoe zou het daarmede afloopen?

Vader talmde niet. Hij zocht Dr. Friedrich op en verzocht hem verlof voor eenige dagen.

Thuiskomende vond hij een schrijven van Wolfram.

‘Help mij! Kwaadwilligen schromen niet het wegblijven van den Heer Merlé eene vlucht te noemen. De Vrijheer heeft eene aanklacht tegen hem ingediend en hem beschuldigd van lasterlijke geruchten tegen hem en zijne moeder te hebben verspreid. Driemaal ben ik op het stadhoudelijke paleis ontboden en heeft men mij naar alles, den Heer Merlé betreffende, ondervraagd. Sedert het vertrek van den Heer Merlé ben ik niet meer tot den Stadhouders zelf toegelaten. Ware het niet onzinnig te beweren, dat hooggeplaatsten zich met mij bezighielden, ik zou zeggen, dat de belangstelling van Zijne Excellentie voor mij is verflauwd, ja, in wantrouwen is veranderd, sedert het verblijf van den Erfprins van Pruisen hier ter stede.

Kom over, als gij kunt. Getuig voor den edelen man, wiens wegblijven voor mij eene geheel andere beteekenis heeft. Komt hij niet terug, laat hij niets van zich hooren, dan is er een ongeluk, wellicht - eene misdaad gebeurd. En te denken, dat mij de middelen ontbreken om hem te laten opsporen! Ik kan hem alleen roemen als den onbaatzuchtigsten en edelmoedigsten vriend en beschermer.

Ik heb sedert gisteren mijne voorkamer met een zolderkamertje verwisseld. Van mijne pogingen om schrijfwerk te krijgen is niets gelukt. Aan terugkeeren naar Wisburg is niet te denken. Ik heb een gevoel alsof ik bespied word en men mij niet zou laten gaan.

Hedenochtend heb ik andermaal eene oproeping gekregen om mij ten paleize te vervoegen.’

Vader is zooeven naar Munster vertrokken.

12 Februari.

‘Een brief van Vader!’

Moeder weerde mij af.

‘Straks, Margreet,’ en de deur van Vader's kamer viel achter haar en den brief dicht.

Vreesde Moeder voor slecht nieuws?

Hare vrees bleek, helaas, juist.

Op Wolfram's kamertje gekomen, had Vader gehoord, dat Wolfram daar sedert vier dagen niet meer was teruggekomen, dat het weinige

wat hij bezat was doorzocht en medegenomen, en dat hij in hechtenis was.

Vader had zich daarop naar het paleis gespoed om te hooren waarheen Wolfram was gebracht, wat hem ten laste werd gelegd en wanneer Zijne Excellentie audiëntie verleende. Hij had zich daarop laten inschrijven, zich vervolgens aan de gevangenis aangemeld, was niet bij Wolfram toegelaten en had eindelijk, moe naar lichaam en geest, een onderkomen voor den naderenden nacht gezocht.

Den volgenden middag was hij bij den Stadhouder toegelaten. Eerbiedig en vast had hij zijne beden en bezwaren voorgedragen; maar bij het noemen van Merlé en Wolfram was het uit geweest met de kalmte van den Stadhouder.

‘Twee schurken, die het hebben gewaagd mij onder het mom van eerlijkheid en oprechtheid te naderen en te winnen voor hun lage plannen en bedoelingen,’ was hij losgebarsten. ‘Weken lang ben ik doof geweest voor allen, die mij op dat mom hebben opmerkzaam gemaakt. - Die Merlé *had* een gezicht om vertrouwen te wekken! - Lang nadat hij zich uit de voeten had gemaakt, ben ik in hem blijven gelooven en heb nasporingen en oproepingen om hem bevolen. Daar zijn mij nu staaltjes uit zijn verleden in Frankrijk ter oore gekomen, die mij de schellen van de oogen hebben doen vallen! - En wat dien Wolfram betreft, die, God betere 't, voor den zoon van mijne nicht wilde doorgaan, en zich vermeten heeft het gezag van zijn wettigen Heer aan te randen, ja, zichzelf in diens plaats te stellen, wij zullen hem den lust tot verdere rebellie doen vergaan!’

Het had niet gebaat wat Vader had aangevoerd; zijn smeeken om geduld te oefenen, totdat het gebleken zou zijn, dat Merlé niet gevlucht, maar vermoord was op zijn tocht om Wilbrant te vangen, was niet aangehoord geworden. Het eenige, wat hem de audiëntie had opgeleverd, was de kennis, dat de Stadhouder Wolfram in handen van het Gerecht gesteld en zijne veroordeeling als oplichter had geëischt.

Eén middel bleef Vader nog over: aan Bodo te schrijven, hem kennis te geven van het gevaar, waarin Wolfram verkeerde, en zijne voorspraak voor den onschuldige in te roepen.

28 Februari.

Bodo heeft niet geantwoord.

24 Mei.

Veroordeeld!

Wolfram veroordeeld, wegens moedwillige misleiding en oplichterij, tot vijf jaar - dwangarbeid!

26 Mei.

Ik had niet verder gehoord. Ik had mij naar buiten gesleept, naar de bank tegen den muur.

Veroordeeld!

Alles was nacht om mij geworden, en ik wenschte, dat het nooit meer dag zou worden.

Ik wensch het nog!

12 Juli.

Vader is op het slot ontboden.

Dr. Friedrich had een schrijven van den Vrijheer ontvangen; hij treedt af als zaakgelastigde en zal Vader het bestuur overgeven. Tegelijkertijd overhandigde hij Vader zijne aanstelling.

‘Neem niet aan; weiger, Vader. - Gij zoudt recht spreken en bevelen over Sturmfels, in naam van Bodo, die geen recht heeft; gij zoudt tijd en krachten geven aan hem, die Wolfram's ongeluk heeft gewild!’

Bodo *had* dat gewild. Niemand kon mij dit uit het hoofd praten. Wel was Bodo, zoodra hij van de veroordeeling had gehoord, naar Munster gerend om den Stadhouder tot zachter straf te bewegen; wel had hij daarna om gratie bij den Koning aangehouden; maar voordat de slag gevallen was, had hij geweigerd zijn invloed te doen gelden: hij had lijdzaam toegezien. Eerst toen het te laat was, was hij opgeschrikt en had den wanhopige gespeeld, - bah!

‘Als zaakgelastigde en vertegenwoordiger van den Vrijheer moet ik op het slot wonen,’ ging Vader tot Moeder gewend voort; ‘in mijne aanstelling wordt daarvan ook uitdrukkelijk gewag gemaakt. Mijne betrekking zal dus niet van korten duur zijn. De Vrijheeren van Sturmfels hebben altijd op hunne bezittingen gewoond; ik had niet gedacht, dat Jonker Bodo daarop eene uitzondering zou maken.’

Had ik goed verstaan: zou Bodo niet terugkomen?

‘Vermoedelijk in langen tijd niet,’ antwoordde Vader met een bezorgden blik naar Moeder.

Sturmfels, 27 Maart 1783.

Acht maanden liggen achter mij - sombere, doodsche kolossen, die dreigend oprezen, met langzame, doffe stappen voorbijgingen en neerzonken, om plaats te maken voor volgende kolossen: acht maanden, acht van de zestig, die moeten komen, voordat Wolfram wordt ontslagen!

Ik weet niets dan dat hij *bestaat*. Hij is viermaal in het Hospitaal geweest, viermaal ziek geweest. 'Dat kwam alleen door uitputting,' schreef de opzichter van zijne sectie; 'kwaad was er niet bij. 116 was betrekkelijk gezond; kwalen had hij niet. Gewoonlijk kon hij na een tweetal weken weer aan zijn werk gezet worden.'

Wat dat werk was? - Langen tijd kon ik dat niet te weten komen. Kettinggangers zijn er niet te Sturmfels en te Bermen, en niemand wilde mijne vraag beantwoorden: Vader en Moeder hadden daarvoor gezorgd; zij wilden voor mij verbergen wat Wolfram moest lijden. Voor mij was zelfs het *weten* te veel!

Zelden werd er bij ons over Wolfram gesproken, al wist ik, dat Vader briefwisseling hield met Merlé's advocaat te Munster, van elken stap ten bate van Wolfram kennis droeg en voortging met het uitloven van belooningen voor elke aanwijzing omtrent Wilbrant's oponthoud en Merlé's verdwijnen. Ik wist ook, dat Vader zijne bemoeiingen voor Wolfram's rechtvaardiging niet voor Bodo geheim hield, maar hem daarover vrijelijk had geschreven en gezegd, daarmede te zullen voortgaan; ook dat hij hem zijn ontslag had aangeboden, welk ontslag door Bodo niet was aangenomen.

Voor mij was zelfs het *weten* te veel!

Maar ik *wilde* het kennen, *wilde* met hem mede leven, *wilde* met hem mede lijden!

Het was alles wat ik kon!

En ik *kwam* het te weten.

Ik was te Bermen en deed in een boekwinkel eene bestelling voor Vader.... Ik zag een werkje liggen: 'Beelden uit de lijfstraffelijke rechtspleging'.... Ik kocht het en ging met mijn schat naar huis. 's Avonds - alleen - sneed ik het open met bevende vingers.

Dat is nu twee maanden geleden.

Maar het was wel of mijne natuur tegen mij samenspande dien avond. Mijne oogen weigerden; de letters liepen door elkaar en losten zich op in bloedig rood. Mijn hart hamerde, en in bloedrooden nevel zonken boek en kamer en heel de wereld voor mij weg. Op het oogenblik dat ik het zou weten, durfde ik niet; - ik schrikte terug.

En daarna, daarna!....

Ik was voor mijn bed neergezonken: ik wist alles. Ik had de lange rij van bleeke, havelooze gestalten, twee aan twee aan elkaar geketend, in hun bruine pakken zien voorbijtrekken; ik had die geschoren hoofden en verwilderde gelaatstrekken aanschouwd; ik had ze gezien, heengebogen over hun zwaar, eentonig werk, bij felle hitte en stroomenden regen, bij sneeuwstorm of hageljacht; ik had Wolfram gezien te midden dier woeste, verstompte, verdierlijkte wezens, gebukt onder te zware vracht, de handen gewond door het lompe gereedschap, de oogen verdoofd door ontbering en kwelling, vermagerd en geknakt! - Ik was hem gevolgd bij het uitreiken der grove, schrale spijs; ik had hem den houten nap aan den mond zien brengen; was hem gevolgd in de slaaplouken, op den harden grond, onder zijn dunne, grauwe deken, met moeite ademhalend in die dikke, vuile lucht; *bedorven* lucht, bezwangerd door de uitwasemingen van zooveel in betrekkelijk kleine ruimte, verontreinigd door de taal van onreine monden.

En ik kon niets, niets voor hem doen!

Niemand kon dat. Moeder was kort na Wolfram's deportatie op reis gegaan om hem te zien; zij had kleinigheden medegenomen: een paar boeken, warme kleedingstukken; niemand werd tot de veroordeelden toegelaten en zij mochten niets ontvangen.

Hoe ik de eerste dagen en nachten na *dien* nacht door ben gekomen, weet ik niet. Ik geloof, dat de menschen zeiden dat ik koorts had. Dora's vader schreef medicijnen en rust voor. *Rust* behoefde men mij niet voor te schrijven: alles scheen in mij gebroken; de vreeselijke rust kwam van zelf, de *hatelijke* rust, waaraan ik mij moest onderwerpen om te hooren wat ik altijd hoorde, en te zien wat ik altijd zag, na dat afschuwelijke boek! O, die verbrijzeling der onmacht om niets te kunnen doen, nu er zooveel te doen overbleef: Wilbrant op te sporen en tot bekentenis te dwingen en het lijk van den Heer Merlé te zoeken. Het baatte niet of Vader mij verzekerde, dat de Bermensche weg uren ver was onderzocht, dat er nog altijd gewerkt werd, dat Merlé's advocaat naar Londen was geweest en daar de politie aan het werk had gezet om Wilbrant op een Duitsch of Hollandsch koopvaardijfchip te lokken en zoo terug te voeren, - Engeland levert geen misdadigers uit.

Langzaam, heel langzaam rees er in mij op wat ik voor goed gestorven waande: de hoop. Waren er onder Baron Siegfried's vrienden geene invloedrijke personen, wier voorspraak ik voor Wolfram kon winnen? Mijn eerste gedachte was aan Kolonel von Hompesch ge-

weest; ik had hem slechts een paar maal gezien, maar zijn edel gelaat had mij getroffen. Ach, succès zou ik bij hem niet hebben, daar hij vóór Baron Siegfried's tweeden zoon gewonnen was! En ook: zou *voorspraak* baten? Bodo was onmiddellijk na de veroordeeling naar Berlijn gerend en had om gratie, herroeping van het vonnis, vermindering van straf gesmeekt.... De Koning was doof geweest.

Wat moest er gedaan worden? Liet God, de Rechtvaardige, toe dat de onrechtvaardigheid zou zegevieren?

Als *ik* naar Berlijn ging en een voetval voor den Koning deed? Bodo, bekend met de etiquette, bekend met vormen en gebruiken aan het Hof, had gepleit en gesmeekt onder den druk van die etiquette, belemmerd en ingesnoerd tusschen die vormen en gebruiken; maar ik, die van niets afwist dan van de majesteit des Konings en het onrecht, aan Wolfram gepleegd, ik zou mij niet laten terugdringen; als ik mij voor hem neerboog en mijn hart uitstortte, zou ik *gehoord* worden; ik zou verhooring *eischen*, als smeeken niet wilde helpen.

‘De weg tot Wolfram's verlossing en eerherstelling leidt niet door het Hof van den Koning, Margreet,’ zeide Vader.

‘Eerherstelling!’ Ik had alleen aan verlossing van het lichamelijk lijden gedacht in den laatsten tijd. Vader had gelijk: Wilbrant's getuigenis en het terugvinden van Merlé waren noodig.

Ik zin mijn hoofd stomp op middelen om daartoe te komen.

Ik heb gelegenheid tot ongestoord denken! Sturmfels is als eene gevangenis: zóo groot, zóo somber en zóo stil. Het uitgestorven Heerenhuis staat met zijne gesloten ramen als een doode op het binnenplein. Van tijd tot tijd werpt Martijn een raam open en tuurt naar buiten, met een trek van weemoed en teleurstelling op zijn trouw, eerlijk gelaat, als vraagt hij of die vertrekken nooit meer zullen bewoond worden. Tegen ons spreekt hij nooit over Bodo's terugkomst. Hij begrijpt, dat wij daar niet naar verlangen.

Arme oude! Hoe lang heeft hij niet uitgezien naar een oproeping van zijn jongen meester om met een gedeelte van het dienstponeel over te komen en het familiehuis te Berlijn voor hem in orde te maken! Dat de Vrijheer daar alleen een gemeubeld kwartier bewoont, acht hij in strijd met de waardigheid en het aanzien van het geslacht Sturmfels.

Wij zijn nu gewend aan onze woning op het slot. Wat geeft het ook of de hooge daken der tegenover liggende gebouwen de zonnestrallen afweren, lang voordat die ter rust gaan, en hun zwarte schaduw de schemering tot duisternis maakt, voordat de nacht aanbreekt!

Lief Moedertje is stil geworden; Vader is nog kras, maar oud, veel

ouder in de laatste maanden. Het viel mij vanmiddag op. Wij zaten onder de groote linden bij de slotgracht in het zonnetje, Vader met den Bermenschen, zoo juist gebrachten Nieuwsbode in de hand, Moeder in haar paarse kleed en sneeuw wit mutsje naast hem, luisterend naar de snippers en brokjes, die hij haar voorlas, ik peinzend en verstrooid, als naar gewoonte het hoofd vervuld met die éene groote vraag: hoe te helpen? - toen wij gestoord werden.....

Frans de portier kwam op een draf aanloopen; achter hem Martijn en de Slotvoogd. Frans hield een brief in de hand en zwaaide daarmee, als wilde hij onze aandacht trekken. Hij was rood van ontroering!

‘Uit Berlijn, van mijn zoon, Heer Dokter,’ riep hij al uit de verte- ‘De Vrijheer is....’

Vader had den brief al in handen en poogde Johan's hanepooten te ontcijferen. Martijn en de Slotvoogd waren dichterbij gekomen. Ik las groote bezorgdheid op het gezicht van den eersten.

‘Schrik niet. - Erg is 't, maar alweer niet het ergste. De Vrij. heer ligt te bed en slaapt rustig, terwijl ik dit schrijf.

Zóo is 't gebeurd: Graaf August van Strahleck had den vorigen dag eene weddenschap verloren en moest trakteeren.

Met het mooie weer waren alle Heeren in den tuin van de officieren-sociëteit bijeen. Zij waren juist van tafel opgestaan en nu aan het kegelen. Wij - wij liepen zoo wat in het achterhuis rond om bij de hand te zijn, als men ons mocht noodig hebben, ook om wat te kijken en te luisteren; - de Heeren halen soms dolle stukjes uit, als de tafel wat lang heeft geduurd.

Het kegelen vlotte goed dezen keer; de ballen gierden langs de gladde baan, dat het een lust was om te zien, en ik boog mij juist uit het raam om den Vrijheer te zien mikken, - Jonker Bodo is altijd een baas in het kegelen geweest; zoo zoetjes aan, zonder merkbare inspanning, maar altijd raak, hoor! - toen het mij opviel, dat hij vanavond al bijzonder stroef uit de oogen keek. Hij heeft zijn vroolijkheid lang verleerd; als hij van tijd tot tijd eens meedoet met zijne kameraden en tot uitgelatenheid overslaat, is dat heel wat anders dan vroolijkheid, maar zoo stroef als van avond had ik hem in lang niet gezien. Het viel mij ook op, dat hij Graaf August uit den weg ging. Deze scheen dit niet te bemerken, maar hem te volgen en tot mikpunt van zijne aardigheden te maken. De Vrijheer deed met die grappen als met den man zelf: hij sloeg er geen acht op en behandelde hem zooals een bulhond 't een kleinen keffer zou

doen. Lang, alevel, moest het niet meer duren: dat zag ik aan den rimpel tusschen zijne wenkbrauwen.

Nu was er 's morgens wat gebeurd, dat ik eerst moet vertellen. De oude Graaf van Strahleck was bij den Vrijheer geweest en had hem al het geld teruggebracht, dat zijn zoon, buiten hem om, telkens en telkens had geleend en vergeten terug te geven. Een groote som! Daar lag een hoop goudstukken van belang op tafel, toen ik even daarna binnenkwam.

Hoe de oude Graaf daar achter was gekomen, weet ik niet. Nu, hij zal zijn zoon onderhanden hebben genomen!

Ik geloof waarlijk, dat Graaf August er den Vrijheer van verdacht den boel verklapt te hebben. Aan tafel had hij daarop al toespelingen gemaakt en twist met hem gezocht, wat hem bijna zou gelukt zijn, als de anderen niet tusschenbeide waren gekomen.

Nu is die Graaf August mij een doorn in 't oog geweest, van het eerste oogenblik af. Hij heeft zulk een manier om de menschen in 't ootje te nemen en zijn spotlust op anderen te koelen. Ik weet er van mee te praten! En nu vanavond had hij het op den Vrijheer gemunt.

Het spel was uit. Er was een onderwerp op het tapijt gekomen, waarover de Heeren het dien middag aan tafel druk hadden gehad: eene zangeres met een Italiaanschen naam en mooie oogen. Ze hadden een dronk op haar ingesteld en veel drukte over haar gemaakt. Nu viel het een der Heeren in, dat Jonker Bodo zijn glas bij die gelegenheid had laten staan. Hij was wat verstrooid geweest of had niet geluisterd, wat weet ik het! Met opzet was het niet gebeurd. Men omringde en plaagde den Vrijheer, die beloofde een volgenden keer zijn verzuim goed te maken en een extra-merk te harer eer te laten rondschenken....

Ik zag Graaf August's oogen van boosaardige vreugde glinsteren. “De vrienden hadden daarop niet moeten letten,” zeide hij. “Sturmfels had nog maar alleen oog en oor voor de schoonen op zijn eigen goederen en was daar door gulle ontvangst verwend. - Sapristi!” en hij had zijn gezicht in een dwazen plooi getrokken en was met uitgebreide armen op onzen Vrijheer aangelopen, die stokstijf met dreigend gezicht was blijven staan. Graaf August was te verblind, of te opgewonden, of te veel vervuld met zijn plan om den Vrijheer te kwetsen, om dat te zien.

“Mijn Bodo,” zuchtte hij.

Klets, daar vloog het glas van den Vrijheer hem in zijn hatelijk gezicht. En toen volgde er een rumoer of er een troep ganzen was

losgebroken. Zij schreeuwden en raasden door elkaar, en boven al dat geraas, hoorde ik Graaf August's stem, die zijne woorden weigerde terug te nemen, daar ze waarheid waren....

Het was opeens heel stil geworden. "Achteruit, voort," snauwde de Vrijheer mij en een paar anderen toe in het voorbijgaan. Wij waren zoo langzamerhand in den tuin gekomen. Wij weken terug - voor een paar minuten. Toen slopen wij weer vooruit, den tuin dieper in, naar het groote grasveld, waar omheen zich allen hadden geschaard. Ik hoorde een geklikklak van staal, eindelijk een doffen smak.... Ik drong de omstanders uiteen.... De vechtenden hadden den rok afgeworpen. Jonker Bodo was gevallen! Een dunne straal bloed sijpelde uit zijne rechterzijde. Toen ik toesprong, poogde hij nog zich op te richten en de hand op de borst te brengen, maar zijne hand viel neer en hij zonk terug.

Ik kan niet beschrijven, Vader, wat ik toen in dat oogenblik heb uitgestaan! Ik dacht niet anders dan dat hij dood was. Ik had wel hardop kunnen schreeuwen van blijdschap, toen hij eindelijk de oogen opende en beweging maakte. Ik had hem opgetild en steunde hem in den rug. 't Zou wel gaan, meenden de anderen, hij moest maar probeeren om op te staan, - voor een draagkoets was al gezorgd, - dan kon hij thuis komen. De Vrijheer probeerde met mijne hulp, maar toen hij op was, braakte hij een plas bloed van geweld uit en viel in mijne armen achterover. Toen kwam er een dokter, die een verband lei en zei, dat de gewonde moest liggen en rust hebben. Met moeite kwamen wij thuis; op de trap braakte hij nog eens, maar niet zoo veel. Toen hij te bed lag, werd hij heel stil en sliep in. "Niet wakker maken," zei de dokter; "hij mag zich niet bewegen en volstrekt niet opzitten."

Nu zal ik zorgen dat hij niet gestoord wordt! Ik heb Jozef aan de voordeur en Koenraad op de gang gezet om alle levenmakers af te weren.

Terwijl ik vannacht bij zijn bed zat, viel mij in, dat de post vanmorgen vroeg vertrekt. Ik ben nog juist met mijn brief klaar. Over acht dagen met de eerste post verder.

Ik heb nog vergeten te zeggen, dat de oude Graaf van Strahleck gekomen is, zoodra hij het gebeurde heeft gehoord, en den Vrijheer bij zich aan huis wilde hebben. Maar de dokter wil geen verdere beweging toestaan. In geen dagen mag hij vervoerd worden. "Zoodra dat mag, leg ik beslag op uw patiënt, dokter," zei de Graaf en drukte de hand van den Vrijheer. Die oude Graaf is zoo best als de jonge slecht is. De jonge is er ook niet zonder kleerscheuren

afgekomen! Onze Vrijheer heeft hem heel netjes eene venijnige streep over zijn brutaal gezicht gehaald. Toen hij dat voelde, heeft Graaf August maar toegestooten, veel dieper dan hij vermoedde. Genoeg over den leelijkheid; ik wou dat hij arrest kreeg, totdat Jonker Bodo beter is.'

Vader gaf den brief terug.

'Een leelijk geval, Heer Dokter,' merkte de Slotvoogd aan.

'Een leelijk geval,' herhaalde Martijn, een groot verlangen in zijn oogen.

Moeder kwam op hem toe en legde haar hand op zijn arm.

'Martijn is in gedachten al op reis om zijn jongen meester op te passen.'

'God zegene u, Juffer Albrecht, dat ben ik,' zeide de oude met een blik op Vader.

'Dan moeten wij zorgen, dat hem de diligence van overmorgen niet ontsnapt.'

'Met de blessen en over Hohenlinde kan ik die van Alderen nog halen en kom drie dagen vroeger te Berlijn, Heer Dokter. - De wond heeft te beteekenen en een kleine onoplettendheid - je jongen is een beste, Frans, maar ervaring heeft hij niet - een kleine onoplettendheid, zie je, Heer Dokter, een *klein* verzuim....' De oude wischte zich het angstzweet van het gelaat.

'Martijn heeft gelijk,' zeide Moeder met een vriendelijk knikje, 'de Vrijheer zal rustiger zijn en zich beter naar zijn toestand voegen, als Martijn de leiding van de ziekenkamer op zich neemt. De Vrijheer zal zich meer door hem laten gezeggen. Hij is het nog niet vergeten, dat Martijn hem op zijne schouders door slot en tuin heeft gedragen en Baron Siegfried heeft opgepast.'

'Over een half uur ben ik klaar,' zeide Martijn, met een blik op zijne kleeding en een ijver of hij zestien in plaats van zestig was, 'wij moeten geen tijd verliezen.'

Wij gingen naar binnen, Vader om nog een en ander voor de reis te bespreken en het benodigde geld te halen, Moeder om van haar beste confituren en geleien een proefje voor den zieke mede te geven. 'Ik weet wel, dat hij het daar best zal hebben, kind, maar Sturmfelser confituren zullen hem toch nog heel anders smaken.'

De wagen was al voor, eer Moeder met het inpakken gereed was. Martijn wenkte en wuifde ongeduldig en was al driemaal den wagen uitgesprongen....

'Hier,' riep Moeder met haar vrachtje op hem toeloopende, 'en mijne beste wenschen daarbij.'

Hendrik's zweep klapte door de lucht en de bessen draafden er op los. Bij de poortgang keerde Martijn zich nog eens om.

‘Hij zal het goed hebben; ik zal er hem doorhalen!’ las ik op zijn van voldoening blinkend gelaat.

Ik was binnen gebleven.

Moeder's beste wenschen voor Bodo!

Ik schudde hare hand af, toen zij binnenkwam.

‘Bodo is nog meer te beklagen dan Wolfram,’ zeide zij zacht. ‘En niemand, die zich om hem bekommert of hem in liefde gedenkt. Hij staat alleen.’

Wolfram stond ook alleen, ook zonder steun, zonder troost, en - zonder naam, zonder lucht, zonder vrijheid! Een bedrieger, een oplichter, een galeiboef!

Pastorie van Helmdal, 1 Mei 1783.

Sinds vier dagen ben ik gelogeed bij Anna Kerner, wier man hier beroepen is. Langer te Sturmfels te blijven, kon ik niet. Helmdal ligt drie uur rijdens boven Bermen, aan den grooten straatweg; ben ik thuis noodig, zoo ben ik spoedig terug.

Ik kon te Sturmfels niet langer blijven. Sedert Martijn's vertrek kregen wij elke week bericht uit Berlijn; de wond stond goed, beweging was verboden en aan reizen viel heelemaal niet te denken. Maar, zooals het gaat, een zieke verlangt gewoonlijk naar iets wat hem verboden wordt; - Martijn zal hem wel over het verlaten Sturmfels hebben gepraat! - in 't kort: Bodo wilde naar Sturmfels terug en wel zoo spoedig mogelijk. Hij gevoelde zich zwak, de lucht van Berlijn deugde voor hem niet, hij zou alleen beter worden te Sturmfels, enz.

Nu schijnt dat verlangen naar Sturmfels zelf een soort van ziekte geworden te zijn, een verlangen dat hem nooit verlaat, dat hem 's nachts uit den slaap houdt en overdag onrustig maakt. Martijn kan hem nooit genoeg van Sturmfels vertellen. Hij is zoo koortsig en opgewonden geworden, dat hij opnieuw bloed heeft opgegeven. Zijn dokter heeft er een tweeden bijgeroepen en te zamen zijn zij overeen gekomen, dat hij den eersten Mei heel langzaam, - want de wond is inwendig nog niet in orde, - de reis mocht beginnen.

Dat schreef Johan. Volgens berekening zou de reis tien dagen duren. Ik wilde Bodo niet zien en Vader en Moeder keurden het goed, dat ik bij Anna belet vroeg voor een poos.

Daar zit ik den 26sten April in het achterhuis van 'het Gouden Paard' te Birkenbach, om naar Martha te vragen, die te Sturmfels wil terugkomen, toen ik op eens een drukte en loopen op straat verneem. 'De diligence,' zegt de waard en gaat naar buiten. Wat kan mij de diligence schelen! Ik blijf bedaard met Martha's zuster voortpraten, terwijl het rumoer nadert, het voorhuis vol menschen loopt en de deur van de achterkamer wordt opengeduwde door den waard, die achteruitlopend met tal van buigingen eerst den doorgang verspert en...

Ik meende door den grond te zinken. In het volgend oogenblik was ik op en keek uit naar eene gelegenheid om weg te komen. Bodo, gesteund door Martijn en Johan, werd naar binnen geleid.

Hoe hij er uitzag, weet ik niet: ik had geen oogen voor hem, alleen voor zijn drift, zijn trots, zijn zelfzucht en zijn wantrouwen, zijn kleinzielig wantrouwen!

Ik kon niet ongemerkt weggelopen; de achterdeur was dicht; hij had mij gezien, mij alleen. Ik merkte het op aan zijne houding, aan zijne poging om zich op te richten en den steun te weigeren van Martijn en Johan. Het was hem pijnlijk zoo zwak en hulpbehoevend voor mij te staan en - zijne wilskracht triomfeerde: hij *stond* alleen.

Ik ging langzaam naar hem toe en keek hem strak aan - zonder te zien, zonder te zien! God is mijn getuige; ik zou anders niet zoo wreed hebben *kunnen* zijn! - maar in mijne gedachte stond Wolfram naast hem en Wolfram leed door *hem*! Ik raakte bijna zijne neerhangende hand aan. Rakelings ging ik hem voorbij, oog in oog. Wat hij in het mijne las? Haat, verachting? Ja, het was alles vuur binnen in mij en zijn blik was aan den mijnen geketend.

Ik was de deur uit, stormde naar huis, sloot mij op, opende voor niemand.

Een uur later rolde de reiskoets door de poortgang. Behoedzaam werd de half bewustelooze er uitgetild. In 'het Gouden Paard' was andermaal eene bloedbraking gevolgd, *andermaal*, want na de inspanning van de reis was het wederzien van Sturmfels te veel voor hem geweest. Bij het binnenrijden van Birkenbach had hij naar lucht gesnakt, had hij de koets laten stilhouden, was er tusschen Martijn en Johan uitgestapt; maar de aandoening had hem te veel aangegrepen: hij had een paar maal bloed opgegeven. De verandering was hem toch een soort van verademing geweest. In 'het Gouden Paard' had hij nog even willen poozen, voordat hij de reis zou voortzetten. Als hij geweten had welk eene verpoozing hem daar wachtte!

In de woning van den Slotvoogd werd hij op een rustbed gelegd. Het Heerenhuis was niet gereed.

Moeder nam plaats naast zijn rustbed.

Hij had het niet langer te Berlijn kunnen uithouden, vertelde Martijn haar. De dokters hadden begrepen, dat langer tegenstand zijn gestel nog meer zou prikkelen dan de reis, en zij hadden zich niet langer daartegen verzet. Bodo had verboden over zijn vervroegd vertrek te reppen. Hij wilde onaangemeld komen!

Ik bleef binnen. Ik had Martijn in de verte gezien. Ik durfde hem niet ontmoeten.

Ik wilde weg. Vader bracht mij den volgenden ochtend hier.

Ik ben wreed geweest, schandelijk wreed!

2 Mei.

‘Moeder heeft haar intrek in het Heerenhuis genomen,’ schrijft Vader. Zij deelt de verpleging met Martijn en Johan. De dokter, die hem te Berlijn heeft behandeld, zal overkomen. Kolff weet geen raad en de dokter uit Bermen evenmin.

Zóo erg? - Heb ik den doodzwakke zóo gewond?

Bodo is rustig. - Eene rust zooals ik heb gekend na lezing van dat boek?

Hij moet liggen, mag weinig of niets praten.

In den beginne sloot hij de oogen of wendde het hoofd af, als hij Moeder zag, ofschoon zijn handdruk haar bewees, dat hij haar dankbaar was; nu is hij blij en tevreden als zij komt en wenscht hij dat zij blijft.

Het blauwe salon is tot ziekenkamer ingericht. Als hij zooveel beter is dat hij mag uitgaan, behoeft hij geene trappen te klimmen.

Er wordt dan toch op beterschap gehoopt!

Alles, wat hem ontroeren kan, moet vermeden worden.

Anna kwam mij halen. Achter in den tuin wilde zij een priëel laten timmeren. Ik moest zien of zij daar geen mooi plekje heeft uitgekozen, bij de groote kastanjeboomen, waar men een heel eind van den weg kan overzien. Die weg is het glanspunt van Helmdal, de zichtbare schakel, die het kleine, onbeduidende dorpje aan de wereld verbindt; zonder dien weg zouden de Helmdalers zich verloren en vergeten wanen. Elk bewoner wil er wat van hebben: geen tuintje zoo klein, of het heeft een kijkje op den weg; geen hutje zoo schamel, of het heeft deur of venster naar den weg gekeerd. Het groote événe-

ment, de diligence, schokt er om den anderen dag langs en een paar maal per jaar de jachtwagens of de berline van Hoogheim, een klein Jachtslot, dat aan een jongeren tak der familie von Hompesch behoort en een paar maanden in den jachttijd door den eigenaar bewoond wordt.

4 Mei.

Zooverre was ik eergisteren gebleven.

Wij gingen naar den tuin, Anna voorop met den arbeider, die al een paar palen in den grond had geslagen, maar beweerde, dat er nog meer struiken uit den weg moesten worden geruimd; dan zou het uitzicht nog mooier worden. 'Men zou tot aan de bosschen van Hoogheim kunnen zien,' en hij wees naar de donkere streep, die de vlakte afsluit en waar boven een klein, spits torentje even den vergulden weerhaan uitsteekt. 'Niet alleen den grooten straatweg, maar ook den Hoogheimer rijweg kan men afkijken en als de Generaal dan met zijne bruinen voorbij draaft...'

Ik luisterde niet meer. Toen Vader mij hier had gebracht en wij uit de diligence waren gestapt, had hij mij de richting aangegeven, die de Heer Merlé in dien nacht na zijn vertrek van Bermen moest gevolgd zijn. Dezen weg moest hij langs zijn gekomen... herhaaldelijk waren sloten, greppels, tuinen en akkers onderzocht, van Bermen tot aan de grenzen... Daar waren al ruim anderhalf jaar na zijn verdwijnen voorbijgegaan. Daarvan zal wel nooit meer iets aan het licht komen.

'Droom je weer, Greta?' zei de ruwe, maar goedhartige Anna, terwijl zij mij meetrok; 'wij zullen den weg opwandelen, mijn man tegemoet gaan en meteen eens kijken hoever ze met de brug gevorderd zijn.'

Die brug, of liever die oprit, was ook te zien waar wij stonden. Er werd druk aan gewerkt: een eenvoudige steenen boog, die van den straatweg naar den hooger gelegen Hoogheimer rijweg leidde.

'Nog lang niet af,' bromde de daglooner, die even van zijn werk rustte en er heen keek. - 'Hola, ze krijgen twist met elkaar. Roode Peer is geen klant om zonder handschoenen aan te pakken. - Ze gaan waarachtig vechten. - Heidaar,' riep hij, als konden de arbeiders hem hooren.

Eensklaps wierp hij zijn spade op den grond, sprong over den greppel, die den tuin van den weg scheidde, en holde naar de brug.

‘Ik geloof waarachtig dat ze hem hebben, en ik heb zoo naar hem gezocht!’ riep hij woedend.

Wie? Merlé?

Natuurlijk dat velen moeite hadden gedaan om de uitgelofde som te winnen! Een blik op Anna, die in spanning den man nakeek...

Zij kon mij niet terughouden: ik vloog meer dan ik liep.

De nieuwe brug was naast de oude gebouwd. Ze was zoover klaar, dat men vandaag een begin had gemaakt met het wegruimen der oude. Bij het loswoelen van den grond had men....

Met een gil stortte ik voorover, bij de plek.

Het was Merlé!

Toen men mij bijgebracht, naar de pastorie teruggeleid en op de sofa gelegd had, liet men mij eene portefeuille zien, die nog tamelijk ongeschonden in een binnenzak was gevonden. Ik herkende zijn schrift en legde daarvan getuigenis af in het bijzijn van den Schout, Anna en haar man en de arbeiders, die ons waren gevolgd. In dezelfde portefeuille werd ook nog een brief van Vader aan den Heer Merlé gevonden en door mij herkend, ook het vrijgeleide van den Stadhouder.

Aan Vader werd geschreven. Hij kwam gisteren, bevestigde wat ik had gezegd, liet van het gebeurde een verslag opstellen en naar het Hof te Munster zenden.

Een eerste stap tot Wolfram's bevrijding! Tot Wolfram's erkenning!

Vader vertrok weer. Bodo maakte het goed.

5 Mei.

Wolfram's bevrijding!

Ik kon aan niets anders denken.

Gisteren werd het lijk op plechtige wijze begraven. Ik volgde, en velen met mij. Wijd en zijd wisten de menschen, dat de vermoorde zijn leven voor eene goede zaak had gegeven.

De deelneming was groot. Zelfs de Generaal van Hoogheim had op het gemeentehuis den Schout daarover aangesproken en het lijk willen zien.

‘Is Generaal von Hompesch op het slot?’ vroeg Anna aan haar man.

‘Hij schijnt zijn ontslag te hebben genomen en dezen zomer op Hoogheim te zullen doorbrengen,’ antwoordde Ds. Balder. ‘Hij heeft familie over.’

‘Logeert Kolonel von Hompesch bij hem?’

Balder keek mij aan.

‘Dat is de Generaal zelf.’

‘Is Hoogheim mooi?’ vroeg ik een poos later; ‘mag men in de bosschen wandelen?’

‘Wij zullen er heengaan,’ zeide Anna, ‘juist iets voor Margreet; zij zal genieten als zij weer boomen rond zich ziet.’

‘Zij kan er vanmiddag al een proefje van hebben, als zij terug wil wandelen,’ zeide Balder: ‘ik rijd het hek langs.’

Zoo ging ik er heen. Toen de boerenwagen uit het gezicht was, stapte ik, *niet* naar het park, maar naar het slot, een laag, maar tamelijk uitgestrekt gebouw.

Vele ramen staarden mij aan, toen ik de zes treden van het bordes beklom en den klopper liet neervallen.

‘Is de Generaal thuis?’ vroeg ik den bejaarden bediende, die opendeed. ‘Vraag hem of hij een oogenblik de dochter van Dr. Albrecht uit Sturmfels te woord wil staan.’

Ik zag niets van het kleine zijvertrek, waarin ik gelaten werd. Een duizeling overviel mij en ik moest mij aan een stoel vasthouden.

‘Juffer Albrecht uit Sturmfels?’

De Generaal stond voor mij. Ik had hem niet hooren aankomen. Hij bood mij een stoel aan en ging zitten.

‘Agiteer u niet; ik heb tijd.’

Of het kwam door de vele schokken, in den laatsten tijd ondervonden, of het mijn angst was voor een weigerend antwoord, of het schroom was om openlijk voor den man, dien ik liefhad, in de bres te springen, weet ik niet. Geen woord wilde mij over de lippen, mijne tanden klapperden, mijne slapen sloegen....

De Generaal schelde en beval een glas water te brengen.

‘Wees rustig, mijn kind,’ vermaande hij. ‘Hebt gij iets te vragen, dat u moeilijk valt?’

Ik knikte. Ik kon nog niet spreken.

De Generaal opende eene binnendeur. ‘Ik kom aanstonds weer bij u terug,’ zeide hij vriendelijk.

Hij scheen iemand gewenkt te hebben. Ik keek op.....

Freule Georgiana kwam naar mij toe, deed mij neerzitten, nam mij hoed en doek af en liet mij drinken.

Ik vertelde haar het doel van mijne komst: haar oom te winnen voor Wolfram's belangen.

Zij kende hem, zij had hem meermalen gezien, had van hem gehoord. Wolfram een bedrieger? het was immers niet mogelijk? - Was zijne gelijkenis met den Vrijheer haar nooit opgevallen? - Als

zij hem had gezien op het feest van den jongen Vrijheer, zouden zij en niemand hebben getwijfeld, en de Vrijvrouw had dat begrepen, toen zij hem eigenhandig in het archief had opgesloten! - Ik vertelde haar van Martha's ontdekking van het litteken op zijn arm; van Wolfram's grootmoedigheid om Bodo te sparen; van den haat der Vrijvrouw, die haar zoon tegen hem had opgezet; van Wolfram's lijden en Wolfram's goed recht; van Baron Siegfried's voorliefde voor hem, van ons *aller* liefde en genegenheid. Ik behoefde niet meer naar woorden te zoeken; zij stroomden! Met horten en schokken, met herhalingen, - onzamenhangend, naar ik vrees, maar overweldigend, maar overtuigend, ik gevoelde dat ze van hart tot hart gingen. Ik zag het edel, zacht gelaat vóór mij beurtelings gloeien van verontwaardiging en verbleeken van sympathie, zag tranen in hare oogen.... Ik had mij voor haar neer laten glijden... Ik vertelde van Wolfram's veroordeeling; van het ontbreken van Wilbrant's getuigenis; van de onwaardige verdenking na Merlé's verdwijnen; van den *nooddrang* om andermaal de tusschenkomst van de Justitie in te roepen, voor Merlé te getuigen en Wilbrant te lokken en tot bekentenis te dwingen, om Wolfram te verlossen en hem zijne eer terug te geven en in zijn recht te herstellen!

Zij gaf mij een kus.

‘Arm kind,’ zeide zij zacht.

‘Arme Wolfram,’ zei ik, boos over de afwijking, en ik schilderde haar zijn lijden, schilderde zijne omgeving, de holen waar hij moest ademen, de loopgraven waar hij werkte, de zweep van de drijvers, die de moeden aanspoorden!... ‘Zeg uw oom, dat Baron Siegfried's oudste zoon daar onschuldig wordt doodgemarteld; de zoon, die hem het meest nabijkomt in grootheid en goedheid van hart; die op hem gelijk.... Kolonel von Hompesch heeft hem zelf als Bodo van Sturmfels aangesproken op zijn weg naar Sturmfels. Ik roep zijne hulp in, uit naam van zijn vriend Vrijheer van Sturmfels. Ik begrijp, dat het hem moeielijk zal zijn tegen den tweeden zoon op te treden, maar recht is recht en gaat boven alles!’

Ik kuste hare handen. ‘Wees mijne voorspraak,’ snikte ik, ‘help hem.’

Niet zij, het was de Generaal die antwoordde:

‘Gij hebt niet te vergeefs een beroep op mijne vriendschap gedaan. Ik zal zien wat ik vermag.’

‘Ik waag er eene reis naar Engeland aan! Weken heb ik stilgezeten! - Ditmaal zult gij mij niet weerhouden, denk ik, Oom.’

Er was nog iemand met den Generaal binnengekomen.

De Generaal knikte hem toe, een lang, breed geschouderd jonkman, met een door weer en wind gebruind gelaat. Zijne levendige, donkere oogen keken op mij neer met eene mengeling van medelijden en nieuwsgierigheid. ‘Dievenvanger; dat baantje heb ik nog niet bij de hand gehad!’

‘Spot niet!’ merkte de Generaal aan met eene beweging van ongeduld of misnoegen.

‘Spot is verre van mij, Oom. - Ik zal den klant hier brengen, lief kind, al had hij een dubbel stel handen en voeten. Wees gerust. Zulk eene toewijding verdient belooning.’

‘En eerbied,’ hernam de Generaal met nadruk en een strengen blik op zijn neef.

Hij wees mij een stoel aan: ‘Als gij rustig zijt, kan ik u hooren.’

Ik dwong mij tot kalmte en beantwoordde zijne vragen over Merlé Wilbrant en Wolfram's kinderjaren.

‘Ik neem Wilbrant voor mijne rekening, als Oom mijn buidel voor de reis wil vullen,’ riep de neef, zich oprichtende. Uitgestrekt op de canapé, de handen onder het hoofd, had hij achteloos geluisterd. ‘Over vier of vijf weken breng ik hem aan uwe voeten. Wat zal dan mijne belooning zijn?’

‘Mijn innigen dank,’ zeide ik, zonder de oogen neer te slaan voor zijn spotachtigen, overmoedigen blik, ‘en de voldoening eene rechtvaardige zaak te hebben gesteund.’

‘Top, ik neem aan! - Uw Wolfram zult gij terugzien, als het van mij afhangt. Toen ik zijn naam in de dagbladen las, herinnerde ik mij kennis met hem gemaakt te hebben op reis in de diligence...’

Freule Georgiana leidde mij weg.

‘Mijn neef is wat ruw,’ zeide zij zacht en zij kuste mij de nu gloeiende wangen; ‘maar hij zal houden wat hij belooft.’

Ik schreef aan Vader. De jonge von Hompesch zou op weg gaan, zoodra zijn pas in orde was....

‘Over vier of vijf weken.’

Ik kon niet slapen dien nacht. Ik wenschte, dat de weken uren in plaats van dagen telden.

11 Mei.

‘Nieuws uit Londen?’

Aan Freule Georgiana deed ik die vraag, ofschoon ik wist, dat daarop geen antwoord kon zijn. Daar waren nauwelijks zes dagen na mijn bezoek te Hoogheim verlopen. Zij had ander nieuws: de

Generaal had onmiddellijk na mijn vertrek aan den Duitschen gezant te Londen geschreven en zijne medewerking verzocht.

Goddank, dàt was de juiste weg! Zóo was de zaak nog nooit aangepakt. Ik luisterde als naar hemelsche muziek.

Freule Georgiana had naast mijn bed plaats genomen en geen oog van mij af gehad. Sinds den schrik bij de brug was ik moe en koortsig geweest. Anna en haar man hadden den dokter laten roepen, hoezeer ik mij daar ook tegen had verzet, en deze had mij bevolen voor een paar dagen te bed te blijven.

‘Weten uwe ouders dat gij ziek zijt?’

‘Ziek?’ - Ik was niet ziek; alleen de neerslag na de overspanning! Ik zou ziek worden als ik naar huis ging, of als Vader en Moeder wisten dat ik ziek was en zij hier kwamen. Moeder had op Sturmfels ook een zieke te verzorgen. Ik had Anna gevraagd om niet over mij te schrijven. Ik wilde vrij zijn, *vrij om te doen wat ik verlangde!* En ik had ook goed nieuws: een langen uitvoerigen brief van Vader. Als Freule Georgiana tijd had....

Zij *had* tijd en had mijn gloeiende hand al in hare zachte, koele handen genomen.

De Sturmfelser lucht scheen Bodo werkelijk goed te doen. Na de zwakte en totale uitputting der eerste dagen, was er eene gunstige wending gevolgd. Bij nader inzien was het toch wellicht meer Moeder's zorg dan de Sturmfelser lucht, die deze had te weeg gebracht. Moeder had hem gekoesterd als ware hij haar kind, en Bodo had zich tot haar gekeerd, gewonnen door haar zachtheid, ontdooid, herboren door haar liefde.

‘Blijf nog,’ had hij gesmeekt, toen zij haar ontslag als oppasseres had willen nemen; ‘als ik u zie, vergeet ik, dat - ik alleen sta.’

Moeder had toegegeven en was blijven komen, had hem vergezeld bij zijn eersten tocht naar buiten, naar een koel rustig plekje in den tuin.

Na lezing van mijn brief had zij zich geluk gewenscht te hebben toegegeven. Niet alleen het lichaam, ook de ziel wilde zij verplegen; de gretigheid, waarmede Bodo zich tot den zonneschijn in haar gemoed keerde, versterkte haar in het denkbeeld, dat zij hem helpen zou. En - zij had nog andere plannen!

‘Moeder Lina,’ hij noemde haar weer zooals hij vroeger als kleine jongen placht te doen, ‘Moeder Lina,’ had hij een paar dagen later gezegd: ‘allen hier in huis hebben mij hard beoordeeld, - *veroordeeld*, niet waar? Alleen gij hebt mijne zaak van twee kanten willen beschouwen, alleen gij zijt op de gedachte gekomen, dat ik - naast

Wolfram - te beklagen was, ik, wien in éene week tijds Moeder, en vertrouwen op de menschheid, en vrienden, alles, *alles* werd ontrukkt en wien stoot op stoot werd toegebracht - door hen, die mij het hoogst en het dierbaarst waren! Ik heb - schuld; ik had mij in den beginne niet zoo spoedig van Wolfram moeten afwenden, maar hem uitdrukkelijker wijzen op het gevaarlijke en laakbare van zijne overgave aan Merlé. Ik heb het eens gedaan, na zijn eersten brief, maar - Wolfram werd door Merlé *beheerscht*, Wolfram zag noch hoorde dan door dien avonturier, die hetzelfde spel reeds tegen mijne moeder was begonnen. En Wolfram's zaak was eene *scheeve* zaak! Wilbrant's vlucht had dat al dadelijk bewezen....'

'En geen oogenblik is het bij u opgekomen, dat Wolfram recht kon hebben en te goeder trouw handelde? Ook dat men zijne kans om te slagen zeer heeft belemmerd, door noch het einde van de nasporingen omtrent Merlé, noch Wilbrant's inhechtenisneming af te wachten?'

'Er is *gewacht*, er is *onderzocht!* - De Stadhouders heeft eerst drie maanden na Merlé's verdwijnen, nadat *alle pogingen om hem terug te vinden ijdel* waren, en nadat het hem duidelijk was geworden, dat er met hem was gespeeld, bevel gegeven tot inhechtenisneming van Wolfram.'

'En niets heeft in uw hart voor Wolfram gesproken: noch uwe vroegere genegenheid, noch de herinnering aan zijn open, loyaal karakter!'

'Wolfram was niet langer Wolfram; hij was de dupe van Merlé.'

'Ook Margreet's briefje is zonder uitwerking gebleven.'

'Uwe dochter was niet langer onbevooroordeeld.'

Bodo had langen tijd zwijsend den tuin ingetuurd. Later was hij nog eens over Wilbrant's vlucht begonnen.

'Ik weet, dat Merlé's advocaat moeite noch geld heeft gespaard om Wilbrant hierheen te lokken, of te laten vatten en met geweld te vervoeren. De schurk zou zich wel voor eene beloning hebben laten vinden, als hij tevens kans had gezien weder te ontkomen.'

'Gij weet dus niet, dat die pogingen mislukten of moesten afgebroken worden door gemis aan geld na Merlé's vertrek? - Wolfram's vrienden konden zoo weinig voor hem doen! - Ware Wilbrant maar gevat en tot bekentenis gedwongen! - Zoo lang het verschil omtrent het al of niet in leven blijven van den kleinen Siegfried niet volkomen is opgehelderd, is voor alle weldenkenden de zaak niet uitgemaakt, maar met geweld *gesmoord*.'

'En Wolfram voor u en - allen hier in huis *rechtthebbende*?'

Bodo was opgestaan en alleen naar huis gekeerd. Twee dagen daarna had hij Vader laten roepen en hem een wissel van twee duizend daalders ter hand gesteld.

‘Laat Wilbrant opsporen. - Is daar meer toe noodig, zoo ben ik ook daartoe bereid.’

Dàt was het goede nieuws in Vader's brief!

‘En uw Vader heeft den wissel aan Oom opgezonden.’

Ik drukte hare handen tegen mijn gelaat.

‘Gij ook, gij kunt geen onrecht dulden, niet waar?’

12 Mei.

Freule Georgiana kwam weer.

De dag was lang geweest; het was heerlijk haar te zien. Anna Balder was heel goedig, maar zij overstelpte mij met vragen en holde twintigmaal de trap naar mijn warm zolderkamertje op, gewoonlijk met de eene of andere lekkernij, die mij afschuwelijk smaakte. ‘Klots, klots,’ gingen haar zware schreden op mijn arm bonzend hoofd. Freule Georgiana kwam als een zonnestraal binnen.

Zij sprak weinig en ik lag haar maar aan te kijken. Toen zij op Sturmfels logeerde, was ik - had ik - haar niet zoo kunnen bewonderen als nu. Ikzelf bestond niet meer; wat van mij was overgebleven, was één groot, hartstochtelijk verlangen om Wolfram bevrijd en erkend te zien.

‘Antwoord uit Londen?’

‘Oom zou u daar meer van kunnen vertellen.’

‘Meer!’

Ik zat op in bed en streek mij de verwarde haren uit de oogen.

Zij had het rijtuig laten wachten...

Ik liet mij aankleeden, in een grooten mantel hullen. Tusschen Freule Georgiana en Anna strompelde ik de trap af en het rijtuig in; ik ving nog even een blik van verstandhouding op tusschen mijne beide helpsters, een blik, dien ik op dat oogenblik niet begreep.

‘Ik zou meer hooren!’ - Ik juichte toen de paarden aantrokken.

Zoo kwam ik op Hoogheim, waar alles voor mijne komst was bereid: een luchtige, ruime benedenkamer, een bed even heerlijk als dat te Sturmfels, en - stilte en kalmte. Den Generaal had ik gesproken: Wilbrant was nog altijd te Londen, maar hield zich schuil; zijn geld was op; hij had schulden gemaakt en wilde naar Amerika. Het kwam er op aan hem dat te beletten. De geheime agent der politie hield een nauwlettend oog op de schepen die zeilree lagen.

Nu of nooit was het tijd om Wilbrant eene groote belooning voor te houden.

Ik sliep in, voor het eerst na zooveel slapeloze nachten. Den volgenden middag liet Georgiana mij eenige regels insluiten bij haar brief aan Moeder.

‘Met komen,’ schreef ik. Moeder behoefde niet ongerust te zijn; ik was in een hemel van zorg en goedheid en heerlijkheid, en Freule Georgiana verpleegde mij als eene zuster. Mijne koorts was over en morgen mocht ik uit.

Moeder kwam toch, - even maar - zij kon moeielijk te Sturmfels gemist worden. Ik zag haar blik van dankbaarheid aan Georgiana. ‘Aan niemand ter wereld zou ik anders je verzorging afstaan,’ fluisterde zij mij toe. Zoo lang ik wilde, mocht ik bij haar blijven.

Nu, ik dacht er niet aan om naar Sturmfels terug te keeren!

Ging het goed met Bodo?

Zij keek mij aan, een stil verwijt in hare zachte oogen.

Neen, naar Sturmfels zou ik in lang niet teruggaan! - Was Vader wel? - en niets van Wolfram?

Van den laatsten niets. Welhaast zou zijne verlossing volgen!

24 Mei.

‘Mislukt!’

De Generaal kwam het priëel binnen, waar Georgiana en ik zaten, en wierp den brief van zijn neef op tafel.

De schipper van den Bremer koopvaarder, die gereed lag om terug te keeren, was in het geheim; op zijn bodem zou de inhechtenisneming plaats gehad hebben. Het goed overlegde plan was in het laatste oogenblik mislukt: Wilbrant had argwaan opgevat en geweigerd, den voor ditmaal als stuurman van een Amerikaansch schip uitgedosten von Hompesch te volgen!

De brief was per renbode uit Bremen bezorgd. De Generaal tuurde daarop met gefronst voorhoofd. De tijd drong.

‘Wij *moeten* hem hebben! Als de klant ontsnapt, is de laatste kans verkeken om achter het geheim te komen,’ riep hij. ‘Hugo schrijft, dat Wilbrant zich vermoedelijk in eene voorstad aan de Theems ophoudt en al tweemaal op het punt is geweest om zijne schuldeischers te verschalken. Den laatsten keer scheelde het geen haar, maar de boot, waarvan hij zich bediende om naar den Amerikaan te roeien, bleek lek.

‘Kondt gij mij een geschikten helper zenden, een nieuw element, Oom, iemand, waarop Wilbrant niet verdacht is en op wiens samenwerken wij ons geheel kunnen verlaten, ik zou

niet wanhopen om de zaak tot een goed einde te brengen. Maar spoedig, spoedig. Onze kans om te slagen staat voorloopig slecht; de schurk heeft haviksoogen; hij heeft ons al in allerlei vermommingen gezien; hij kent en speurt ons een uur in de verte, en elk oogenblik kan hij ons voor goed door de vingers glippen.'

De laatste kans, - spoedig, spoedig!

De Generaal en Freule Georgiana waren opgestaan en de oprijlaan al pratend ingewandeld, zij aanhoudend en haar oom met rappe woorden achtervolgend, hij haar eerst met korte afwijzingen in de rede vallend, maar eindelijk zwijgend en luisterend...

Werktuigelijk nam ik den brief aan, dien de bediende mij een oogenblik later bracht. - Van Moeder. - Vader was vertrokken om bij den commandant een goed woord voor Wolfram te doen. Wolfram scheen ditmaal ernstig ongesteld.

Ik wankelde naar mijne kamer en viel voor mijn bed neer.

Voor de koffietafel van vieren kwam Georgiana mij roepen.

'Moed, lieve,' zeide zij met bezorgden blik. 'Ik heb goed nieuws. 'Morgenochtend vroeg gaat Oom naar Munster om den Stadhouder te spreken. Hij heeft het rijtuig tegen zeven uur besteld. Alle hoop is nog niet verloren.'

De Generaal vertelde mij zijne plannen. Onduidelijk en als in een droom kwamen zijne woorden tot mij.

'Rust wat,' zeide Georgiana en bracht mij naar mijne kamer.

Ik zat neer. Tot geregeld denken was ik niet in staat. Een eindelooze weg ontrolde zich voor mij: Amsterdam, de overtocht naar Londen, de groote stad, de onbekende omgeving, de schurk. Ik bekeek onwillekeurig mijne handen; zij hadden zoo lang rust gehad, zij waren nu zoo blank en teer; handen om gebroken te worden, niet om te breken; nuttelooze, krachtelooze handen.

Rusten kon ik niet. Ik liep het huis uit en dwaalde de lanen door. Alle ramen stonden open; Georgiana noch de Generaal was te zien. Zeker hielden de voorbereidselen voor de reis hen bezig.

De kamer van den Generaal stond open. Ik liep binnen.

Het is zonderling hoe soms opwellingen en gedachten, die ons dagen en weken onbestemd hebben achtervolgd, eensklaps vorm en kleur verkrijgen door een onbeduidend voorval.

De kamer was leeg. Als in een droom was ik binnengekomen en had de oogen laten rondgaan, gedrukt door dat tergend gevoel van onmacht en hulpeloosheid, dat sinds dagen hoofd en hart, en alles in mij met looden zwaarte gevangen hield. Ik wilde nu wéer

terugkeeren, toen ik een papier onder de schrijftafel zag liggen. Werktuigelijk raapte ik het op, nog werktuigelijker sloeg ik er de oogen in:

‘haar: donkerbruin en golvend; oogen: blauw; mond: gewoon; lengte: middelmatig; handen.....’

Ik herinnerde mij den pas, dien de Generaal voor den zoon van zijn jager voor Holland had aangevraagd. Dat signalement, groote God! paste op mij.

Ik sloop als een dief met den pas naar mijne kamer, sloot de deur af en haalde uit mijn koffer een lederen beursje te voorschijn met acht goudstukken: verjaargeschenken van mijn peetvader. Bij mijn vertrek van Sturmfels had ik ze medegenomen: ik kon ze noodig hebben, meende ik, voor dat groote, onbestemde plan, dat mij voorzweefde sinds Wolfram's veroordeeling.

Acht goudstukken èn den pas èn het adres van den Jonker von Hompesch.... Nu ontbrak mij niets dan eene passende vermomming!

Het had zooeven half zes geslagen; dertien uren bleven mij nog over vóór het vertrek van den Generaal.

Ik ontsnapte door de achterdeur naar het jagershuis. Voor een goudstuk gaf de vrouw mij wat ik verlangde: wambuis, vest, broek, pet en kousen en een ouden regenmantel daarbij.

Ongezien kwam ik op mijne kamer terug. Ik had verder tijd tot niets meer vóór het avondeten om half acht.

Maar daarna!

‘Gij zijt moe; wij zullen nu afscheid nemen in plaats van morgenochtend; blijf liggen; slaap geeft kracht en uw gestel heeft vele schokken doorstaan,’ zeide de Generaal goedgehartig.

Zoo wenschte ik hem goede reis en ging, sloot deur en vensters van mijne kamer af en stak alle kaarsen op.

De kleederen pasten, nadat ik ze hier en daar wat had ingenaaid. Zes goudstukken stikte ik in den broeksband; één liet ik er in de beurs en voegde daarbij al het klein geld, dat ik had. Ik rolde eenig linnengoed bijeen in den regenmantel en maakte daarvan een bundel.

Daarop nam ik mijn schrijfgereedschap....

Mijn eerste brief was aan mijne ouders.

‘Wat ik ga doen, zult gij afkeuren, ja, wellicht onzinnig en onnut noemen; daarom vraag ik geen raad. Gij zoudt mij weerhouden; daarom ga ik zonder dat gij het weet, of iemand uit mijne omgeving het vermoedt. Maanden lang heeft éenzelfde gedachte mij vervuld: helpen. Maanden lang heb ik geworsteld om niet te gaan en

op anderen te vertrouwen. Nu dringt de tijd en zegt iets in mij dat ik slagen zal, waar iedereen, zelfs de Jonker von Hompesch, heeft gefaald. Vergeving, dat ik u leed en spanning moet aanbrenge. Maar is de hemel niet overal en zal God's hand mij niet overal volgen? - Ik zal slagen en terugkomen, en kan dat niet zoo zijn, zoo bedenk, dat niemand ooit straffeloos de inwendige stem heeft vermoord, die zeide: 'Op, het is uwe taak.'

De tweede was aan Bodo: eene bede om vergiffenis voor mijne hardheid; de derde aan Georgiana: een woord van dank.

Er bleef mij nog één offer te brengen; de schaar lag gereed.

Een voor een vielen mijne zware, glanzende tressen naast mij op den grond. - Wat nood! Voor Wolfram hadden ze geen waarde.

Ik trok mijne nieuwe kleederen aan, sloot mijn koffer, blies de lichten uit en wierp mij op mijn bed.

Eene rust, zooals ik in lang niet had gevoeld, kwam over mij en ik sliep in.

Om half elf werd ik gewekt. Eene zachte hand poogde de deur te openen, eene vriendelijke stem vroeg fluisterend: 'Slaap je?' en ging, niets hoorende, verder.

'God zegene u,' fluisterde ik voor haar onhoorbaar terug.

De Mei-nacht was zoel en stil. Laag, tusschen eene opening van het bosch, klom de roode maan uit een meer van dauw omhoog. Zij zou mijn eersten tocht begeleiden.

Ik liet mij behoedzaam uit het raam op het gras neerglijden, sloot zacht het raam, wierp mijne bagage over mijn schouder en ging.

Mijn plan was goed overlegd. Niemand zou mij missen vóór acht uur. Dan waren Generaal, koetsier, lijfknecht en paarden verre en een anderen kant uit. Reeds den vorigen dag was het tweede span naar de eerste posthalte gezonden; wilde Georgiana mij laten achterterhalen, dan moest zij eerst bij de boeren in den omtrek om hulp vragen.

Dicht bij Bermen woonde een man, die paard en wagen ter beschikking van reizigers hield. Verder van daar naar den Rijn, op een der vele beurtschepen, die de rivier afzakten....

Ik gevoelde vermoeienis, noch bezorgdheid, alleen een diep en levendig bewustzijn van vrijheid. Elke stap was een schrede naar Wolfram's rechtvaardiging.

Brief van Von Hompesch aan den generaal.

Londen, 25 Mei 1783.

‘*Waarde Oom,*

“Wie rondloopt met hangende ooren, hoort niet; en wie rondhuppelt met kromme knieën, vangt niet,” placht Jochem, Vader's oude jager, te zeggen. Ik heb aan hem gedacht dezer dagen! - Hangende ooren en kromme knieën hadden wij nu wel niet, edoch wij hoorden noch vingen. Alles bleef stil, alles scheen na de mislukking van mijn subliem plan in het water te vallen, de lange schelm, dien wij op de hielen zaten, haast inclus. Toen die had bemerkt, dat zijne lekke boot hem niet tot het schip zou brengen, had hij rechtsomkeert gemaakt en was sedert dien tijd verdwenen tusschen de huizen, mazen van het steenen monsternet, dat Londen heet.

Onder den indruk van die teleurstelling schreef ik mijn laatsten brief, hield een oog in het zeil en wachtte op de dingen, die komen zouden.

Onderwijl vergunde ik mij een diner bij onzen Gezant, waar ik veel at, veel dronk en nog meer praatte. Nu, gij weet, Oom, zonder grootspraak, dat, *als* ik eenmaal aan mijne avonturen begin, het gezelschap de ooren naar mij keert en andere praters hunne tong vacantie kunnen geven.

Den volgenden dag eene zeilpartij op de Theems. Lord Sackton had mij eene plaats op zijn jacht aangeboden, een sneege zeiler, coquet als eene belle van twintig, proper en glad, neus in de lucht, alle zeilen bij, voortgierend over den plas, bij den frisschen Noord-Ooster, die de golfjes opstuwde tot golven en de oevers met krinkelend schuim omzoomde. Ik, vóór op de plecht, uitgeslapen en bij de hand, altijd één oog op den stuggen Amerikaan, die sedert dagen op de reede lag en nog niet van zins scheen om te gaan, *de* Amerikaan, waarheen mijn lange vriend koers had willen zetten. - Een heerlijke tocht! - Links en rechts een drijvende stad van driedekkers, galjoenen en galjooten, van schepen van allerlei vorm en grootte, de donkere rompen aaneengesloten, of stroom en zeeboezem niet ruim genoeg waren om hun afzonderlijk plaats te gunnen, masten en tuigage hoog opstaand tegen de lucht, de kleurige, vergulde spiegels weerkaatst in het blanke, zilverachtige water, dat met zachte schommelingen hun hooge flanken lekte en liefkoosde. En

later, verder op, de volle, blinkende zee, die ontelbare schepen droeg, eene vlucht van reuzenzwanen, dommelend in den zonneschijn of met uitgespreide vleugels aanzwierend met het tij op de kust.

Potz-blitz, daar was mijne aandacht afgeleid en gevangen! - Boven een der statig naderende schepen wapperde de vrije Bremervlag: "Antwoord uit Hoogheim", en ik overreedde Lord Sackton om bij te praaieren....

Brieven uit de maan wellicht, maar geene voor mij uit Hoogheim.

Sackton had onderwijl laten opdisschen en hij hield mij aan boord, lang nadat wij weer aan wal waren teruggekeerd, totdat eene opkomende onweersbui mij den weg naar huis deed kiezen. Water onder en boven,... dat was te veel voor een landrot.

Op een draf liep ik naar mijne kamers en nog even het politiebureau voorbij om te hooren hoe het mijn speurhonden was gegaan. Opperbest - voor het nagejaagde wild altijd. Niets gevangen.

Ik loop mijne trap op en meende dubbel te zien; daar stond of liever zat, op de bank in de gang, half in elkaar gedoken, een Westphaalsche boer, in het wijde, wanstaltige tenu, dat de landlieden er bij ons op nahouden, en sloeg de vakerige oogen op, tot ze klaar wakker werden en mij wakker maakten van den weeromstuit.

Mijn brein leek plotseling gezuiverd van al de dampen van Sackton's zwaren romanée.

"Wat wil je?" vroeg ik.

"U spreken, - maar binnen," antwoordde de onbekende in zuiver Duitsch en wees op mijne kamerdeur.

"Gehoorzame dienaar," zei ik en ging voor.

Mijn Joris had licht opgestoken; ik hanteerde voorzichtig den snuiter, zette mij en nam mijn bezoeker van het hoofd tot de voeten op: zoowat tusschen de zeventien en achttien jaar, gebruind, haast *bruin* van huid, zindelijk in de kleeren, een tamelijk onbeduidend exemplaar van het genus landlieden uit onze buurt

"Ik kom uit Hoogheim, - van den Generaal, - om mijn diensten aan te bieden bij de opsporing van Wilbrant," zei het jonge mensch ongevraagd.

"Ei, zoo." - De knaap blikte noch bloosde bij mijn spottenden toon. "Weet je wie ik ben?"

"De Jonker von Hompesch - en Koen Valck zal hem wel niet onbekend zijn."

"Koen Valck!" - De jongen had een bekend gezicht; dat was mij al aanstonds opgevallen. Koen Valck, juist zoo; - zeker de zoon van den een of anderen boerenkinkel van Oom's landgoed!

“De Generaal zendt je dus, en je plannen?”

“Zijn heel eenvoudig. Als Uw Edelheid mij een stel andere kleeren kan bezorgen, zoek ik nog dezen nacht logies in eene herberg aan den buitenkant, zie daar uit naar eene plaatsing als knecht, - het Engelsch ken ik genoeg om te verstaan en verstaan te worden, - en wacht af. Wilbrant zal ik herkennen uit duizenden. Als hij weg wil, moet hij immers den buitenkant op?”

Ik liet den knaap doorpraten. Zijn onnoozel gezicht moest een masker zijn ook tegenover mij, want met den overmoed van een kind, dat geen gevaar kent, en de zekerheid van iemand, die alle bezwaren overwogen en alle hindernissen voorzien heeft, ontvouwde hij mij zijne plannen. Als gesneden koek legde hij mij die voor: afwachten, uitkijken, lokken in eene herberg, hem een slaapmiddel toedienen in drank of spijs; - het slaapmiddel moest ik leveren, daartoe zag mijn jonge helper geen kans: hij zou het alleen toedienen; - mijne speurhonden moesten, hoewel uit de verte, toch nooit het oog van hem, den knaap, afwenden. Zoodra het slaapmiddel werkte, moest Wilbrant opgepakt en aan boord van een Duitsch of Hollandsch vaartuig gevoerd worden.

Het was kostelijk den knaap dit alles te hooren opdisschen met neergeslagen oogen en gedempte, hoewel vaste stem; kostelijk dat mengelmoes van onverstoort zelfvertrouwen en bescheidenheid te aanschouwen. Als mijn knecht hem nu kleeren kon verschaffen en daarna naar eene herberg brengen, en in het voorbijgaan een politiebureau wilde aanwijzen, was alles gevonden. Hij zou binnen kort het slaapmiddel komen halen, - *gebracht* mocht het niet worden, *volstrekt* niet! - om geen achterdocht te wekken. Wilbrant kende immers mij en mijne satellieten? - En dan, nog één verzoek: of ik dezen brief, - een brief zonder adres, - aan den Generaal zou willen insluiten: zijne ouders zouden dan gerustgesteld zijn over zijne behouden aankomst.

En daarmede ging de knaap, vergezeld van Joris.

Een fameus exemplaar. Eere aan uwe vondst, Oom! Nu, men kan nooit weten hoe eene koe een haas vangt.

Met een: “hij leve!” uit de verte aan uw adres, mijne onderdanigste groeten aan mijne schoone nicht en eene buiging voor het alleraardigste ding, die mij tot haar ridder heeft gemaakt,

Uw onderdanige neef,
HUGO VON HOMPESCH.’

Margreet's dagboek.

‘Niet verder, dank je,’ zeide ik tot Joris, toen ik het bungelend uithangbord in de verte gewaar werd.

Joris keerde om en liet mij alleen, zóo alleen in de donkere steeg, klam en grauw van den pas neergevallen regen, die zich met moeite voortwong tusschen de smerige, vuile muren en gebouwen ter weerszijden, dat ik hem in het eerste oogenblik wel luidkeels had willen terugroepen. Ik moest mij vermannen om voort te gaan en het rosse licht onder het uithangbord te naderen. Voordat ik de klink oplichtte, sloeg ik een blik door de ramen. Goddank, in de zaal, - als de berookte, lage, flauw verlichte ruimte zoo mocht genoemd worden, waren nauwelijks een zestal mannen, die hun pint bier dronken en hun pijp rookten. Door den dikken tabakswalm kon ik ternauwernood de gelaatstrekken der vrouw onderscheiden, die aan het einde tinnen bekers omspoelde en ze daarna op de toonbank omkeerde en liet uitdruipeu.

Ik stootte de deur open en ging binnen....

Vier dagen later stond ik naast die vrouw, vulde kroezen of dompelde ze in den spoelbak. - Ik had geveinsd niet langer te kunnen betalen en te willen gaan. Ik zou trachten ergens als knecht mijn brood te verdienen; een matig loon, zelfs alleen kost en inwoning, zou mij in den beginne genoeg zijn.

‘Blijf dan,’ zei de vrouw; - er zou eene veemarkt in de buurt gehouden worden, - en ik was gebleven.

's Morgens had ik een vrij uur bedongen. Dan naar de kade en een praatje gemaakt met schippers en sjouwerlui.

Drie dagen geleden kwam ik daar wat later. Tegen een ducdalf zat een oud man, met gekromden rug en grijs haar, in lompen gehuld, haast in tweeën gebogen. Zeker had hij zich daarheen op de krukken gesleept, die nu naast hem lagen. Hij stak de hand uit, toen ik voorbijging, en smeekte om een aalmoes, meer door gebaren dan door woorden. Ik ving alleen een paar klanken op. Maar die enkele klanken hadden hem toch voor mij verraden.... Wilbrant!

Ik ging door, de kade langs, den hoek om, vlugger en vlugger...

Ik stortte het politie-bureau binnen, gaf verslag van mijne ontdekking en ging naar de kamers van den Jonker von Hompesch. - Niemand moest dien bedelaar lastig vallen met vragen; niemand!

Op mijn terugweg - hij zat er nog! - ging ik hem weer voorbij en liet een penny in zijne geopende hand vallen.

Sedert dat oogenblik stond ik op den uitkijk: de steeg loopt op de kade uit. Als ik maar eenmaal zijne krukken had gehoord, zou ik ze overal herkennen.

Dienzelfden avond hoorde ik krukken in de steeg! - Ramen en deur van de gelagkamer stonden wijd open; het was drukkend heet, trots den laten avond. De krukken naderden, - poosden, - lang, - een eeuwigheid! - ik moest mij geweld aandoen om niet op te kijken en mijn sloffenden gang en goedig onnoozel gezicht te bewaren. - Hij hinkte naar binnen en bleef aan den ingang staan.

‘Geef den man een korst brood en laat hem vertrekken,’ zei de vrouw. - ‘Een slok water zou mij liever zijn,’ bromde de man, smakte met de lippen en keek begeerig naar de kroezen.

Mijne hand was in mijn zak bij het kostbare fleschje. - Eén oogenblik was het of de kamer met mij ronddraaide. - Zou de vrouw zijn blik begrijpen? - Zijzelve was dorstig en de warmte groot.

Ik kreeg een wenk. - De kroes ontglipte mijne hand en rolde achter de toonbank. - De kurk schoot los: de inhoud in den kroes. Klok, klok, gulpte het bier bij mijn haastig omdraaien van de kraan. Het zweet stond mij op het voorhoofd, toen ik den drank toereikte.

- Het was alles gekomen zooals ik mij had voorgesteld!

Hij dronk met lange, gretige teugen, slurpend en diep ademhalend, dronk met dorstige, breede lippen. Elken slok deed ik mede. Eéne seconde keek ik op. - Leeg! - Hij gaf mij den kroes terug, groette met eene plompe handbeweging, zette de krukken onder zijne armen.... Voort ging het, de deur en de steeg uit, kloppend en schokkend over den ongelijken vloer, altijd flauwer en flauwer.... de steeg, de wereld uit!

Dát had ik *niet* voorzien, dáarop was ik *niet* verdacht, dát had ik niet eenmaal gevreesd! Hier had hij moeten blijven en ik zou hem bewaakt en om den Jonker von Hompesch gezonden hebben!

Ik hoorde den kloppenden tred niet langer!

Als een waanzinnige vloog ik het huis en de steeg uit. Op de kade was hij niet! - Een andere steeg in, verder en verder, een doolhof van slijmerige, afschuwelijke gangen en krochten....

Niet te zien, niet te zien!

Daar werd ik eensklaps bij een arm gegrepen. Een walgelijk gezicht drong zich bijna tegen het mijne aan; eene hand betastte mijn wang; oogen, zooals ik nooit had gezien, boorden in de mijne.... Dat wezen was eene vrouw.... zij droeg *vrouwenkleederen*, - schit-

terende zelfs, - was *gekapt* als eene vrouw, kunstig; een gouden versiersel blonk bij het zachte, gele huisavondlicht tusschen de zware, vettige vlechten.... Dat wezen - wilde mij - helpen!

‘Zitten ze je achterna, lievert? - Kom maar mee; ik zal je verstoppen.’

En ik kon mij niet losscheuren. Meerdere wezens kwamen op en vulden de straat met booze oogen en nog boozere woorden. Ik snakke naar lucht, en nog altijd was ik gevangen in den greep dier vrouw, die - weinige jaren ouder scheen dan ik.

‘Genade,’ kermde ik en stortte neer.

Toen ik bijkwam, lag ik in een groot verwelfd vertrek, waar vele lichten brandden. - Nog voordat men mij had kunnen opnemen, was de politie toegeschoten en had men mij in het politiebureau gebracht. - Ik hoorde een eindeloos rondlopend geschuifel en gefluister; was dat de zee? - Daarop onderscheidde ik vage vormen, menschen. - Waar was ik? De vrouw met de vreeselijke oogen was er niet!

In het volgend oogenblik kwam ik tot bezinning: Wilbrant!

Ik had den naam als een gil uitgestooten; hij galmde voort onder het gewelf; menschen keerden zich om en kwamen en bogen over mij heen.

‘Gevat,’ zei eene stem uit den hemel in het Duitsch. Ik gevoelde hoe iemand mijne hand greep en drukte. Toen werden de lichten uitgebluscht en verdween alles; een groote rust kuste mijn vermoeid hoofd en vermoeide ledematen; ik zonk diep, diep weg, door den vloer heen, door de aarde; een zacht en zalig wegsterven.... Wolfram was gered!

Vier weken later ontwaakte ik in eene stille achterkamer, door de zorgen van von Hompesch voor Vader en mij opgespoord: stil en rustig, hoog boven andere woningen en kamers. Uit mijn raam bespeurde ik groen noch boomtoppen, enkel schoorsteenen en huizenruggen, op en neer, op en neer, zoover het oog reiken kon, en daarboven lucht, eindeloze grijze lucht. Voor mijn bed stond een tafeltje met drankjes en poeders; een grootere tafel was voor het open raam geschoven en daarvoor zat iemand te schrijven, die zich bij mijne lichte beweging omkeerde.

Moeder!

Zij kwam naar mij toe, eerst langzaam, met voorover gebogen hoofd en groote vragende oogen, als iemand, die lang en vruchteloos hoop heeft gekoesterd; - daar sprak een geheele geschiedenis van leed en kommer uit dien blik!

‘Vergeving,’ was al wat ik kon uitbrengen.

Zij lag al op de knieën voor mijn bed; al haar liefde en blijdschap stroomden mij toe; ik voelde haar kus op mijn voorhoofd.

‘Vergeving,’ zei ik nog eens, luider met stille tranen. Zachtjes aan beantwoordde zij mijne vragen en vertelde mij alles: hun schrik, Georgiana's bezoek, mijn brief met een begeleidend woord van den Generaal en dien brief van zijn neef, Vader's vertrek naar Engeland, zijne aankomst te Londen op den dag toen ik Wilbrant had herkend, zijn bezoek aan von Hompesch, het verraden van mijne vermomming, hun komst in de herberg, kort nadat ik die in wilden ren had verlaten, het verhaal der herbergierster....

‘En Wilbrant?’

‘Hij was bewaakt en gevolgd, van het oogenblik mijner herkenning af. Men had hem de herberg zien binnengaan, hem later in een achterhuis zien verdwijnen. Dáar had men zich van hem meester gemaakt. Hij had zich verweerd en zich op de bescherming der Engelsche wet beroepen; maar zijn tong was reeds dik en zijn gezicht beneveld geweest. Men had hem gekneveld en aan boord van den Bremer gevoerd, die Vader had overgebracht. Een paar dagen later was het schip teruggezeild.

Von Hompesch was medegegaan.

‘Hij had zich met uws vader's brief aan mij belast; hij wilde mij zelf bericht van u brengen. Zoo kwam hij te Sturfels....’

‘En Wolfram?’

‘Het opzenden van Merlé's portefeuille met het proces-verbaal aan den Stadhouder, het bezoek van den Generaal hadden reeds gunstig gewerkt. De commandant kreeg order om Wolfram wegens zwakte voorloopig op de ziekenlijst te plaatsen, minder werk en beter rantsoen te geven. Wolfram is nu betrekkelijk wel.... Wilbrant wordt dezer dagen voorgebracht. De Generaal heeft eene beschuldiging van moord tegen hem ingediend.... Alle getuigen zijn op nieuw opgeroepen....’

‘Van moord....’ het schemerde mij voor de oogen.

‘Wees overtuigd, dat Wilbrant zich verdedigen en geene bijzonderheid sparen zal om den strop te ontkomen!’

Ik glimlachte. Wolfram vrij en in volle eere op de plaats die hem toekwam!

Moeder bleef staan, als verwachtte zij nog eene andere vraag.

‘Vergeet je Bodo geheel en al? Hij heeft een lijdensweg afgelopen en nog te doorloopen, Margreet. Het licht, dat op Wolfram's pad valt, wordt aan het zijne ontnomen. Wilbrant zal *niemand* sparen.’

‘Arme Bodo!’

‘Alles ontvalt hem! Tot nu toe weet hij niets. Op last van den dokter moest alles vermeden worden wat emotie kon opwekken. Zelfs het lezen van couranten werd hem ontzegd. Ook paardrijden, elke forsche of lang aanhoudende lichaamsbeweging. Hij heeft zijn ontslag nog niet aangevraagd, maar het zal er wel toe komen. Toen ik wegging, zag hij er goed uit, voor een oppervlakkig beoordeelaar althans. De dokter had eer van zijn raad. Bodo's kleur was gezond; hij was in de laatste weken bij den dag bijgekomen, ofschoon de geringste inspanning hem nog kortademig en koortsig maakt.

‘Heeft hij mijn briefje mogen lezen?’

‘Ik was bij hem in den tuin, toen het bezoek van Freule Georgiana werd aangekondigd. Onder voorwendsel van haar even de hand te drukken, ging hij mede, haar tegemoet. - Hij wist, dat gij bij haar gelogeed waart! - Freule Georgiana had twee brieven in de hand. Bodo had uw schrift en zijn adres herkend, voordat de eerste groeten gewisseld waren. Met eene levendigheid, die aan vroegere dagen herinnerde, legde hij beslag op zijn “eigendom” en ging daarmee heen, om ons gesprek niet langer te storen. Sinds dien brief is zijn wil om beter te worden, herboren.’

Moeder zweeg en keek mij even aan.

‘Lang konden wij je vertrek niet voor hem verbergen, ook de reden niet, evenmin het vertrek van je vader, die wilde oversteken met het eerste schip, dat uit Bremen naar Londen zou gaan; noch de komst van den jongen von Hompesch en zijn aanbod om mij te begeleiden: mijne overkomst was dringend noodig, - je waart zwaar, zwaar ziek Margreet.’

‘Heeft Bodo den Jonker von Hompesch gesproken?’

‘De jonge Vrijheer drong er op aan, dat hij den nacht op het Heerenhuis zou doorbrengen en met hem het avondmaal gebruiken. Gelukkig dat het bezoek niet langer gerekt kon worden. De beide jonge Heeren verstonden elkaar niet heel best bij slot van rekening. De wijze, waarop von Hompesch over je sprak, maakte Bodo boos. Je hadt zijn gelaat moeten zien, toen von Hompesch over je uitweidde: “Uwe dochter is een heldin! Leefden wij in den riddertijd, ik zou haar sluier om mijn helm winden en geen ander versiersel mijn leven lang begeeren.”

Bodo wilde den volgenden morgen von Hompesch niet zien. “Groet hem voor mij,” fluisterde hij bij het afscheid; “zeg dat ik hem nu niet kan zien; zeg alles wat gij wilt. Spaar mij. Laat mij niets merken van uw beider vertrek. - *Ik* had mede moeten gaan!”

“Heeft Bodo niets voor Wolfram gedaan in al dien tijd?”

“Morgen meer,” antwoordde Moeder afwijzend; “wij hebben nu al te veel gepraat.”

Verscheidene dagen verliepen, zonder dat Moeder zich hare belofte scheen te herinneren. Ik vroeg dagelijks naar tijding; ik had gezien hoe druk het verkeer tusschen Engeland en het vasteland was; elk schip *kon* immers brieven medebrengen!

Eindelijk kwam er een, een lijvig pakket van Vader, dat Moeder eerst doorlas.

Ik zat op, door kussens gesteund, en volgde de wisselende indrukken op haar gelaat. Ten laatste kon zij hare ontroering niet meer verbergen.

“Om Godswil, zeg mij alles,” bad ik. De vrees, dat Wolfram een nieuwe slag had getroffen, martelde mij.

“Bodo had zijn ontslag aangevraagd,” schreef Vader. De dokter was overgekomen, was zeer tevreden geweest, maar had op Bodo's ernstige vraag bekend, dat zijn patiënt niet meer in staat zou zijn in oorlogstijd te dienen. Na deze verzekering had Bodo niet langer een rang in het leger willen innemen.

Sinds dat bezoek van den dokter, had Bodo zich geheel aan het bestier van Sturmfels gewijd en evenals Baron Siegfried de morgenuren in het kabinet doorgebracht. Eenige dagen geleden had hij Vader laten roepen. Een brief, dien hij juist scheen ontvangen te hebben, lag voor hem:

“Van een mijner kameraden uit het leger,” zeide hij. “Hij schrijft over het terugvinden van Merlé's *lijk*. Waarom werd dat voor mij verborgen gehouden?”

“Op last van den dokter moest alles vermeden worden, wat u kon schokken.”

“Zwijg nu niet langer. De eerste schok is doorstaan. Ik ben hersteld.” - Hij wees mij een stoel aan. - “Vertel alles.”

Zoo deed ik: alles wat betrekking had op Merlé's terugvinden.

“De man werd overvallen en vermoord; daar is geen twijfel mogelijk.” - Hij zweeg een poos. - “Gij hebt altijd gunstig over hem gedacht, Dr. Albrecht.”

Hij sprak op half vragenden, half beslisten toon. Ik haastte mij te zeggen, dat mijne achtung nog was toegenomen voor den man, die kracht, tijd, geld en leven niet had gespaard om eene rechtvaardige zaak te dienen.

De jonge Vrijheer keek mij zeer scherp aan bij dat: *rechtvaardige* zaak. “Ik dank u,” zeide hij en ik ging.

Ook dien middag sleet hij in het kabinet. Hij liet zich alle stukken en bescheiden brengen, die het verdwijnen, opsporen, terugvinden en begraven van den kleinen Siegfried betroffen.

Tegen den avond werd ik andermaal bij hem geroepen.

“Deze stukken spreken duidelijk; ook zij laten geen twijfel toe,” zeide hij. “Tusschen het vermissen van het kind en den aanvang der opsporingen liggen twaalf uur. De brand, de bestorming, de verwarring daarna maakten vóór dien tijd een geregeld zoeken onmogelijk. Het is niet te denken, dat een kind van drie maanden, eerst verraderlijk geroofd en daarna den dood ontkomen, door den ontvoerder zelf gered zou zijn, om vervolgens, doof voor de uitgelofde belooning, verborgen en als zoon aangenomen te worden! Zulk eene aaneenschakeling van onwaarschijnlijkheden zou zelfs den lichtgeloovigste te kras zijn! - En toch heeft Merlé zijn aanval hierop gebouwd. - Van het terugvinden van Merlé's lijk zal aan de Justitie aangifte zijn gedaan, niet waar? Heeft dat tot een vernieuwd onderzoek geleid; heeft dat verzachting van straf ten gevolge gehad voor - den veroordeelde?”

“Wolfram is galeiboef gebleven.”

Het was een hard woord, het hardste, dat ik kon gebruiken; maar waarom langer vergoelijkt en gezwegen? De Vrijheer was hersteld, was gezond. Het ware onrecht geweest zijn gevoel langer ten koste van Wolfram te ontzien. Hij wist immers welke straf Wolfram onderging!

Bodo bleef zitten als had hij niets gehoord; maar de hand, die op de stukken rustte, trok krampachtig te zamen en alle kleur vloeide weg uit zijn gelaat. Hij sprak langen tijd niet.

“Sedert weken heb ik geene couranten gezien,” zeide hij eindelijk met schorre stem. “Geef last dat ze mij voortaan geregeld worden gebracht.”

Hij sliep nog altijd in het blauwe salon der Vrijvrouwe. Toen Johan het dien avond binnenkwam om alles voor den nacht gereed te maken, kreeg hij order om versche kaarsen op te steken, *niet* te komen voordat hij geroepen zou worden en te gaan slapen.

Eerst tegen vijf uur 's morgens werd hij gewekt door het schellen van zijn meester. Bodo was nog op, was nog niet te bed geweest. Alle laden van zijn moeder's secretaire waren open; de tafel lag vol papieren.

“Zend een courier naar Helmdal en bestel versche paarden tegen twee uur; laat Hendrik de reiscoupé tegen tien uur gereed houden; roep Dr. Albrecht om half negen en zeg dat ik hem spreken wil. Stoor mij niet vóór dien tijd.”

Al sprekende had hij de papieren opgenomen en geborgen. Johan had nog gezien, hoe de Vrijheer zich gekleed op zijn bed had geworpen.

Om half negen was ik bij hem.

“Ik vertrek om tien uur naar Munster en zal ongeveer een tiental dagen uitblijven. Aan dit logement zal ik afstappen; zend mij daarheen bericht uit Engeland.”

“Gaat Martijn mede?” vroeg ik, getroffen door zijne bleekheid en heesche stem.

Hij schudde ontkennend het hoofd.

“Johan en een paar der jongere bedienden zijn voldoende. - Berusten er te Munster afschriften van de stukken, die gij mij gisteren hebt gebracht?”

Ik antwoordde bevestigend.

Hij sloot de secretaire open en haalde ze er uit om ze mij terug te geven. Dat hij zenuwachtig en overspannen was, verried elke beweging. Zijne handen beefden, toen hij de papieren bijeen zocht, beefden zoo sterk, dat de stukken gedeeltelijk op den grond vielen. Ik bukte mij om die op te rapen. Dof en afgetrokken keek hij toe, zonder eene hand uit te steken. Eene huivering was hem door de leden gegaan bij het opensluiten der schrijftafel; die huivering scheen hem met verlamming te hebben geslagen. Maar eensklaps bukte hij zich en duwde mijne uitgestoken hand terug. Half verscholen tusschen de stukken, lag een afgescheurd brok papier, door de fijne, duidelijke hand der Vrijvrouwe beschreven: korte aantekeningen van eene reis naar Holland. Bodo had er den voet opgezet. Hij staarde mij aan met wilde, verbijsterde oogen. “Hebt gij begrepen?” schenen ze te vragen.

“Laat maar liggen.... Ik zal ze u straks laten brengen,” zeide hij eindelijk met klanklooze stem.

Ik liet hem alleen. Dat papier, die aantekeningen.... Namen van plaatsen, die Wilbrant had aangedaan bij zijne vlucht, had ik daarop gelezen.

Het had algemeen verbazing en achterdocht opgewekt, dat het een onbeschaafde als Wilbrant was gelukt, den kortsten weg naar Amsterdam te vinden; hier was de oplossing van het raadsel: de Vrijvrouwe had zelf zijn weg aangegeven!

Bodo had begrepen. Hij had dien nacht vermoedelijk het verraderlijk strookje papier gevonden!

Ik mocht hem in zulk eene stemming niet alleen laten gaan. Inderhaast maakte ik eenige toebereidselen voor de reis, gaf Rechter

Mastel kennis van mijn vertrek en maakte hem attent op eenige zaken, die geen uitstel gedoogden....

Ik was klaar toen de coupé voorkwam!

De jonge Vrijheer keek nog meer onthutst dan verwonderd, toen hij mij in reis-tenue zag.

“Een woordje,” zeide ik, hem volgend in het blauwe salon, waarvan ik de deur achter mij toetrok.

“Laat mij niet achter,” smeekte ik, “in naam van uw vader.”

Hij had zich in een stoel laten neervallen, niet van zins om te luisteren. Bij die laatste woorden stak hij mij de hand toe.

“Gij meent het goed, Dr. Albrecht, maar ik ga liefst alleen. Het zal mij gemakkelijker zijn...”

“Laat mij medegaan, Jonker Bodo,” herhaalde ik, terugvallend in den toon van vroeger; “ik zal doof, stom en blind zijn.”

“Als gij - wist...”

Het spreken viel hem moeilijk.

“En *als* ik wist en - voorzag,” zeide ik zacht, zonder mij te laten afschrikken door den gloed van schaamte, smart en toorn, die zijn gelaat plotseling deed vlammen, als ik juist daarom wilde medegaan?”

‘Het was gewaagd om zoo te spreken, om dus het mes in het trillende, pijnlijke vleesch te zetten!...

Bodo antwoordde niet. Hij drukte de eene hand op zijne oogen; ik zag iets glinsteren tusschen zijne vingers.

“Kom dan,” zeide hij heesch, na een lange pauze.

Op den middag van den tweeden dag kwamen wij aan. Wij hadden nauwelijks een woord gedurende de reis gewisseld. De Vrijheer zond Johan onmiddellijk met een reeds op Sturmfels geschreven brief naar den Stadhouder. Den geheelen avond bracht hij op het paleis door. Hij kwam moe en opgewonden terug.

Ik wachtte hem op.

“Dr. Albrecht,” zeide hij, zonder op te kijken, “Zijne Excellentie wacht u morgen. Gij kunt op eene goede ontvangst rekenen. Goeden nacht.”

“Goeden nacht,” herhaalde ik en drukte zijne koude hand. “God sterke u.”

Hij ging en sloot zijne deur af.

Den volgenden morgen werd ik bij Zijne Excellentie toegelaten. Ik moest vele vragen beantwoorden en hoorde veel van het besprokene van den vorigen avond.

Toen ik terugkwam, vond ik Bodo op mijne kamer. Eerst toen sprak hij mij over het doel van zijne reis naar Munster: een her-

nieuwd gerechtelijk onderzoek naar afkomst en aanspraken van den veroordeelde.

“Gij zoudt juist van mij gehoord hebben, Vrijheer von Sturmfels,” had de Stadhouder tot hem gezegd. “Het vermoorden van Merlé maakte reeds een tweede onderzoek tot plicht, en daarbij - de schurk, de eenige, die volgens Merlé licht kon werpen op deze duistere zaak, is te Londen gevat en reeds te Bremen aangekomen.”

“Daarop heb ik aangedrongen, dat Wilbrant's verhoor met gesloten deuren mocht plaats hebben,” eindigde Bodo met afgewend gelaat, ter wille van eene doode, wier nagedachtenis door den beklagde niet zou gespaard worden.’

Met die toezegging was hij teruggekeerd.

En met nog iets: een schriftelijk bevel om tot Wolfram toegelaten te worden.

Bodo vertrok dienzelfden middag.

Vier dagen later kwam hij terug. De reis en de geweldige aandoeningen hadden hem gebroken. Langzaam en hijgend kwam hij de trap op.

“Vergeven,” fluisterde hij, “vergeven.”

Het laatste woord moest ik raden. Bloed verfde zijne lippen en hij zakte achterover.’

Moeder hield op.

Ik snikte.

‘Ik had het u nog moeten sparen,’ zeide zij, hare tranen afwisschende.

‘Verder, verder,’ drong ik.

‘Op verlangen van den Stadhouder had Bodo in het paleis zijn intrek genomen, zoodra de dokter dit had vergund. De drukte in het logement maakte zijne verpleging haast onmogelijk.

Wilbrant was voor geweest. Hij had zich als een razende verdedigd tegen de beschuldiging van den Generaal en zich tot staving van zijne woorden beroepen op de reeds vooraf opgekomen getuigen. Hij had alles aangegrepen om zijne onschuld te bewijzen en de Vrijvrouw niet gespaard.

“Die trotsche vrouw had het bij de bestorming gewaar moeten worden, dat zij mijne hulp niet kon ontberen!” had hij uitgeroepen. Hij had haar willen treffen in haar hoogmoed, in iets dat haar triomf kon beletten! Woedend na hare belediging was hij weggelopen. Hij zou den vijand den weg wijzen om Sturmfels binnen te dringen! Hij had bij zijn ronddolen vóór de bestorming een sluippoortje in den buitenmuur ontdekt. Daardoor zou hij hen binnenlaten.

Hij had op het punt gestaan zich reeds te laten afglijden, toen hij bemerkte, dat de bestorming in vollen gang was. Hij had meer kans om overhoop gestoken te worden door eene bende, die geen Duitsch verstond!

Het kind was hem te binnen geschoten. Daarvan zou hij zich meester maken! Hij was teruggekeerd en onder begunstiging van de algemeene verwarring het Heerenhuis binnengeslopen. Daar had hij zich in eene kast op de bovengang dicht bij de vertrekken van de Burchtvrouw verborgen, om het tijdstip af te wachten, waarop hij zijn plan ten uitvoer zou kunnen brengen. In die kast had hij eene deur en daarachter een gang ontdekt. Zoo was hij aan de kleine trap en het sluippoortje gekomen. Aan dien kant waren de muren blind; de bestorming was op een geheel ander gedeelte gericht.

Nauwelijks was hij op zijn post in de kast teruggekeerd, toen de deur door de min werd geopend.

Hij had haar het kind ontrukkt en was de nauwe gangen doorgesneld. Onbespied was hij, naar hij meende, de gracht overgestoken. Op het oogenblik, dat hij het kind uit den weg had willen ruimen, was hij overvallen.... Hij had los weten te komen, was voortgerend in blinde vaart, het kind tegen zich aangedrukt.... Hij was op een nieuw beletsel gestuit: op het meisje, dat hem met haar kind was nagereisd.

Zij had het kind buit verklaard en gezorgd, dat hij het niet meer in handen had gekregen. *Haar* kleine was dien morgen gestorven. Een vreeselijke nacht was gevolgd in de verlaten hut, waar zij zich hadden opgehouden. Zij had het levende kind in hare bescherming genomen en gezegd, dat niemand iets van zijne misdaad zou te weten komen, als hij haar wilde trouwen. Onderwijl had zij de kleertjes der kinderen verwisseld.

“Mijne woede was over,” had Wilbrant verklaard; “maar den volgenden dag brak die weer los: daar zag ik het trotsche, hooge nest, dat zich bezoedeld had geacht, toen ik haar even had aangeraakt, met tranen in de oogen en deemoedig als eene slavin opkijken tot den Vrijheer! Meegaan naar Wisburg, zooals Coba eischte, zonder Freule Aurora nog eens duchtig geknepen te hebben? Daar dankte ik voor! Ik liet Coba optrekken, met belofte haar te volgen, en bleef in het bosch op de loer.”

Nu, het beste bewijs, dat hij *geen* moord op zijn geweten had, was Wolfram zelf, dien de Vrijvrouwe nooit had kunnen uitstaan, - alzoo was Wilbrant geëindigd, na zijne ontmoeting met Freule Aurora te hebben beschreven. Hij had daarna elk onderhoud na zijne terugkomst op Sturmfels geschetst: zijne bekentenis dat het kind leefde

den schrik, den strijd, de jarenlange foltering der Vrijvrouwe. Het was eene worsteling tusschen zijne slimheid en hare kracht geweest, eene worsteling, waarvan het herdenken zijne oogen nù nog van trots en zelfbehagen had doen gloeien. Hij had al van jongsaf geweten wat er in Freule Aurora stak! Die vrouw was tien mannen de baas; *hem* alleen niet! Hare bevelen had zij met goud moeten betalen; zijne vlucht naar Engeland had haar niet weinig gekost!

Bodo had van verre het verloop der strafzaak gevolgd. Nog vóór het einde daarvan, had hij eene akte van overdracht uit Sturfels ten behoeve van zijn lang verloren gewaanden broeder in handen van den Stadhouders neergelegd. Zoodra de uitspraak was gevallen, mocht niets Wolfram's optreden als Vrijheer van Sturfels vertragen.

Ik behoef u wel niet te zeggen, hoe al deze schokken Bodo's gestel hebben aangegrepen, schreef Vader. Kom over, zoo spoedig gij kunt. "Groet Margreet van mij," zeide hij, toen hij hoorde, dat ik aan u schreef: "ik zou haar zoo gaarne nog eens de hand drukken."

'Moeder, laat ons gaan!' riep ik uit, op dat oogenblik mijne zwakte en zelfs Wolfram's bevrijding vergetende.

'Als de dokter het toestaat. - De Jonker von Hompesch heeft mij gezegd, dat er een Bremer koopvaarder op gunstigen wind wacht om uit te zeilen.'

'Laat ons gaan, laat ons gaan,' smeekte ik. Alles was vergeten en vergeven; ik wist alleen, dat Bodo veel, onbeschrijfelijk veel geleden had, dat ik hard was geweest en dat hij naar een weerzien vóór zijn heengaan verlangde.

Ik wilde opzitten en mijne krachten beproeven; ik wilde den Jonker von Hompesch, die elken dag aan onze kamerdeur kwam vragen, afwachten en met hem Moeder overreden om te vertrekken.

De dokter en allen waren het met mij eens, dat de onrust, de spanning van een langer verblijf nadeeliger voor mij zouden zijn dan eene zeereis in dit seizoen. Wij gingen. De Jonker von Hompesch tilde mij in en uit de boot om mij aan boord te helpen. Ik zag Londen wegzinken en verdwijnen tusschen zijne groene heuvels en tallooze, statige schepenrijen.

Den meesten tijd bracht ik op het dek door, op een legertje, door von Hompesch uitgedacht; het weder bleef zacht en heerlijk, de zeelucht versterkte en verkwikte mij, de wind was gunstig. Gewoonlijk hield ik het oog op de zeilen. 'Danst maar, golven,' dacht ik; 'als die daar boven zwellen en bollen, wil ik uwe schommelingen geduldig dragen.'

Ook Moeder deed de zeereis goed. Al het vreemde was daarvan weggenomen door de tegenwoordigheid van den Jonker von Hompesch. Die draafde en zorgde en dacht voor tien.

‘Wat zijn wij u veel verplicht,’ zeide ik hem, even vóór onze aankomst te Bremen. ‘Wat al bezwaren zonder u; zonder u zouden wij hier nog niet zijn,’ en ik wees naar de grauwe huizenrijen en torens, die zich tegen den rosgouden horizont afteekenden in het licht van den Augustusmorgen.

‘Veel verplicht, Juffer Margreet! Ik wilde wel, dat je het nog meer waart, zóoveel, zóoveel...’

Hij eindigde den volzin niet. Schrik, droefheid en teleurstelling waren zoo duidelijk op mijn gelaat te lezen. Hij drukte mijne hand aan zijne lippen en zweeg.

Ik was hem dankbaar voor zijne kieschheid.

Te Bremen stonden de door Vader bestelde postpaarden gereed. Moeder bood von Hompesch eene plaats aan in den wagen, maar hij weigerde.

‘Gij hebt mij niet meer noodig,’ zeide hij en nam afscheid.

Eindelooze uren, al vlogen de paarden. Tegen den avond schemerden de lichten van Munster ons tegen. Moeder vatte mijne hand.

‘Leeft hij nog?’

Aan wien ik de vraag deed, weet ik niet. Na de donkere postchais was de verlichte vestibule verblindend. Een trap op, een gang door, geleund op Moeder's arm...

Daar werd een deur geopend. Ik stond op den drempel van een groot hoog vertrek: midden in een rustbed; aan het hoofdeinde eene tafel met armluchters; armluchters op den schoorsteen; gestalten rond het rustbed.

Zij weken terzijde bij mijne komst.

‘Margreet!’

Bodo stak de hand naar mij uit. Ik boog mij tot hem over... Zijne armen snoerden zich vast om mijn hals, trokken mij naar hem toe:

‘Geen harde oogen meer, Goddank!’

Hij liet mij los, als wilde hij zeggen:

‘Heb je geen woord voor mij nu ik heenga?’

Ik kuste zijne handen.

‘Kus mij op den mond, Margreet,’ fluisterde hij met een glimlach, ‘dat is lang geleden,... lang geleden.’

‘Bodo, mijn lieveling,’ snikte Moeder. Hij hoorde niet meer; - alles was voorbij.

‘Wil je iemand aanhooren, die veel, bijna alles aan je te danken heeft, Margreet?’

Zijne stem! - *Hij* stond voor mij, tenger en bleek, een trek van lijden op zijn gelaat, weemoed en berusting in zijne stille, donkere oogen. Ik keek naar zijne handen, smalle, aristocratische handen, nu verweerd en vereelt door arbeid boven zijne krachten.

Niet uit *zijn* mond had ik de geschiedenis van die vreeselijke maanden gehoord. Na Bodo's dood was ik met Moeder naar de door Vader gehuurde kamers gegaan; rust en afzondering waren ons beiden noodig. Vader had mij verteld....

Ik kan niet herhalen, kan niet andermaal Wolfram's ellende onder woorden brengen! Toen Vader dat deed, grijsde mij elk woord aan, was elk woord een beeld.... zij drongen op mij aan en kneusden mij. Het was of de nacht van ellende zich opnieuw over Wolfram uitbreidde.

Zijn lichaam heeft geleden, - hoe kan het anders? - zelfs zijne stem is zwak en gedempt geworden; hij zal zich nooit meer in het openbaar kunnen laten hooren. Ook dat zal hij zich voortaan moeten ontzeggen. Zijne publieke loopbaan moet hij er aan geven; maar, - ‘op Sturmfels zal mij genoeg te doen overblijven,’ heeft Wolfram gezegd; ‘daar kan ik door voorbeeld en daden bewijzen wat ik in theorie had willen verkondigen....’

‘Kun je mij aanhooren, Margreet?’

Wolfram herhaalde zijne vraag. - Ik - zweeg, *vond* geene woorden! - Nu hij, aan wien ik zooveel en zoolang had gedacht, voor mij stond, schoot het mij hel en klaar voor oogen, hoe ik ongevraagd en openlijk voor hem had getuigd en gestreden. Dat had alleen de liefste en dierbaarste mogen doen; dat zou hij alleen van de liefste en dierbaarste met blijdschap kunnen aannemen!

‘Daar was niemand anders en - ik mocht niet langer wachten; - ik zag alles zoo duidelijk en eenvoudig voor mij - en bij slot van rekening heb ik niets gedaan,’ stamelde ik.

Wolfram nam mijne hand.

‘Ik zal je altijd dankbaar blijven.’

Dankbaar blijven....

Ik was lang alleen, maar nog meende ik die woorden te hooren.

O, ik wenschte thuis te zijn, niet op Sturmfels, maar op Birkenhof, in de stilte van mijn eigen kamertje en in langen tijd geene bekenden meer te zien of te hooren!

Ik stond op.... Het logement ligt bij het stadhouderslijk paleis en uit mijn raam kan ik in den tuin daarachter zien.

Drie personen wandelden daar: de Generaal, Georgiana en Wolfram; de beide laatsten naast elkaar. Een treurig onderwerp - zeker Bodo's dood - hield hen bezig. Georgiana had haar gelaat naar Wolfram gekeerd en sloeg nu en dan de zachte, schoone oogen onder het luisteren op. Wat mij altijd in haar getroffen had, trof mij ook nu: de samenvloeiing van teederheid en vastheid, van zachtheid en waardigheid: zij was vrouw en koningin tegelijk.

Wolfram zag het ook, - wie kon daar blind voor zijn? - Er lag als een glans op zijn gelaat, telkens als hij hare oogen ontmoette.

27 September 1783.

De nieuwe Vrijheer heeft zijn intrede op Sturmfels gedaan, geene blijde, eene zeer stille en plechtige intrede. Voorop ging de zwaarbehangen lijkkoets met het gebalsemde lijk, in volle staatsie, zooals de teraardebestelling van een Majoraatsheer dat medebrengt, en getrokken door zes met zwart behangen paarden. Niets, hoe gering ook, had mogen verzuimd worden wat voor die plechtigheid was voorgeschreven. Aldus wilde het Wolfram.

Zoodra de stoet op Sturmfelser grond was, steeg Wolfram uit, plaatste zich met ontbloot hoofd naast den lijkwagen en ging den langen weg naar de kerk te voet verder.

Bij het kerkhof nam hij de plaats van een der dragers in; *zijne* handen waren het, die den altijd beminden broeder in den grafkelder in de groeve neerlieten.

Het eenige en laatste wat hij voor hem kon doen!

Nauwelijks twee jaren waren verstreken, sedert wij den feestzang te zijner eer hadden aangeheven. Nu hieven wij zijn lijkzang aan.

Na de begrafenis schreed de stoet stil en langzaam door de poortgang naar het binnenplein.

Alle beambten en bedienden waren in diepen rouw; Wolfram had dat zoo gewenscht. Nergens eene vlag; geen wimpel, geen bloemruiker, geen takje groen zelfs.

Het was of eeuwigdurende rouw op Sturmfels was neergedaald.

Herinnerdet gij u nog, oude muren, hoe vroolijk gij er uitzaagt op Bodo's feest, toen hij in het midden van zijne vreugde naar Wolfram zocht, om hem voor het oog van allen de hand te drukken en te

getuigen, dat de misdaad van den vader den zoon niet kan treffen?

Ik merkte op hoe Wolfram daaraan dacht en met gebogen hoofd de groote gang van het Heerenhuis betrad.

Voor het eerst ging hij daarbinnen als Heer, voor het eerst droeg hij zijn naam, voor het eerst vielen hem eer en voorrechten van zijn rang en stand te beurt, maar - het ouderlijk huis was ledig, de harten, die voor hem hadden geklopt, waren stil, den Vader, wiens zoon hij naar geest en gemoed had kunnen zijn, had hij alleen met schroom mogen naderen, had hij alleen als Heer en beschermer gekend. En hij was vijf-en-twintig jaar en in den bloei en de kracht van het leven, en bloei en kracht waren weg - waren *gestolen!*

Er was roof aan hem gepleegd....

Dat hebt gij gedaan, Vrouwe Aurora, gij, de krachtige en hooge, die bij al uwe kracht en hoogheid toch te zwak en te *klein* waart om plicht en recht hoog te houden!

Ik sloot de oogen; het was mij als zag ik haar over Wolfram heengebogen, de zoon van hem afwerend, zijn hartebloed drinkend; als zag ik haar met heur handen alles in en aan hem knakken en ten offer brengen aan glans en grootheid van haar en haar zoon....

Ik was wellicht de eenige onder den talrijken stoet van genoodigden, die niet naar binnen ging; ik zag allen in de gang volgen: Vader, Moeder, den Generaal, Georgiana.... Niemand zou mij missen, en zoo ja, - Moeder zou mij verontschuldigen om mijne zwakte.

28 September.

Vele gasten bleven over vannacht; onder hen de Generaal en zijne nicht. Wolfram kon vanochtend zijne gasten niet recepieeren. Hij heeft koorts en moet zijne kamer houden. Alle gasten zijn vertrokken; de Generaal en Georgiana niet.

Tegen den avond kwam hij toch in de Boekerij.... Uit mijn raam kon ik het drietal zien zitten.

29 September.

'Kan ik je even spreken, Margreet?'

Daar lag iets ongewoons in Wolfram's houding, in Wolfram's stem.

Ik had mijn schroom, mijne beklemdheid tegenover hem nog niet afgelegd en hem, waar ik kon, ontweken. Ik gevoelde op dit oogenblik hoe die beklemdheid eer was toe- dan afgenomen.

Hij nam mijne hand, evenals op dien middag kort na Bodo's dood.

‘Ik heb u eene ernstige vraag te doen. - Word mijne vrouw. Gij hebt Sturmfels lief zooals ik; wij zullen er te zamen werken en zorgen voor veler belangen.’

Ik liet hem doorspreken en hoorde hem aan, al zou ik niet durven beweren, dat meer dan de bovenstaande woorden tot mij kwamen. Mijne beklemdheid was plotseling geweken. Eene groote smart was daarvoor in plaats gekomen.

‘Heb ik te vroeg gesproken, Margreet,’ ging hij zachter voort, ‘te vroeg na den dood van hem, dien wij beiden zoo missen en betreuren? Neem dan tijd en laat mij weten wanneer ik uw antwoord mag hooren.’

Toen volgde eene bittere ure, een ure van verzoeking, van strijd, en opstand, en vertwijfeling. Hier werd mij aangeboden, wat ik jaren, jaren lang had gewenscht en gedroomd: een leven naast en met hem, *één* met hem in werken en hopen en trachten; *bij* hem om hem te verplegen en te troosten en - zoo God hem vóór mij wilde oproepen - om hem de oogen toe te drukken en zijne laatste wenschen na te komen!

Moest ik weigeren, mocht ik mijn geluk van mij stooten? Zou die andere hem begrijpen, waardeeren, aanhangen, *dienen* zooals ik? *Neen* en duizendmaal *neen!* Ik durfde den kamp opnemen tegen elke vrouw ter wereld!

En dan weer de snerpande, vlijmende smart: de twijfel, de *vrees*, dat Wolfram meer uit dankbaarheid had gesproken....

‘O mijn God, help mij!’ en ik boog de knieën, ‘Gij komt als wij roepen, Gij draagt ons in Uwe kracht als de onze te kort schiet.’

Het leven zonder Wolfram was zoo koud, zoo leeg, zoo eenzaam, zoo dor!

‘Heer, wat wilt gij dat ik doen zal?’

Ik wist het. Mijn brief aan Wolfram was klaar.

Het offer was gebracht: hij zou vrij zijn en zich ontheven gevoelen van den drukkenden last der dankbaarheid.

‘Heeft mijn pleegbroeder vergeten hoe wij altijd voor elkaar in de bres sprongen? Ik heb dezen keer lang genoeg gewacht, eer ik eene poging waagde! En, - zooals ik heb gezegd, - ik zou het nòg niet hebben gedaan, als de tijd niet had gedrongen of iemand beters zich had voorgedaan. Kom nooit meer op de zaak terug; gij zoudt mij de oogen laten neerslaan en mij krenken. Heb ik werkelijk zooveel bijzonders gedaan in uwe oogen? Hadt gij verwacht, dat ik tot het einde toe rustig zou stilzitten, *ik*, die nooit onrecht heb kunnen dulden? - Gij kent mij immers en weet dat ik niet tot de lijdzamen behoor!’

1 October.

Geen antwoord. - Niets! - Het offer is volkomen.

2 October.

Hij is ziek! - De snel op elkaar volgende gebeurtenissen hebben hem te diep geschokt. Hij is ziek! - De Generaal is nog niet vertrokken. Hij heeft de Boekerij tot zitkamer verkozen.... om in de buurt van Wolfram's kamer te zijn. Meestal is hij bij hem.

Gisteren gebruikten de Generaal en zijne nicht een haastig middagmaal in de Boekerij. Aan het dessert koos zij de sappigste peren uit, schilde ze, sneed ze aan smalle repen - voor hem, voor den zieke! Ik sloeg de fijne, blanke vingers gade; ik zag haar bleek, bezorgd gelaat.

Neen, mijn offer is alleen gebracht in woorden. Ik wil bij hem zijn. - Ik *kan* mijne plaats niet afstaan!

Mijn lichaam is hier, mijne ziel dáar!

10 October.

Voor het eerst opgeweest, voor het eerst naar buiten. Die eene lange, heftige koorts heeft zich niet herhaald. Hij neemt in beterschap toe.

Zooeven ging hij met zijne gasten over het binnenplein. Morgen vertrekken die. Ik heb een blik, een woord opgevangen:

‘Is uw vertrek besloten?’ vroeg Wolfram.

‘*Ga niet!*’ klonk daar doorheen.

20 October.

Ik heb met Moeder over een plan gesproken, dat zij goedkeurt. Toen ik bij Freule Georgiana logeerde, heeft zij mij menigmaal over eene vrouwen-vereeniging gesproken, die zich ten doel stelt arme zieken en kinderen te verplegen. Ds. Kerner had daarover een schrijven ontvangen, met eene uitnoodiging daarvoor helpsters te winnen, en er Vader van verteld. Te Bermen was een ziekenhuis opgericht.

Moeder begreep, dat eene verandering voor eenigen tijd mij welkom zou zijn; zij was nog gezond en krachtig en heeft er niet tegen, dat ik mij voor eenigen tijd bij die vereeniging zal aansluiten.

Wolfram's afscheid was eenvoudig en hartelijk.

‘Je begrijpt het, Margreet, als ik je van dienst kan zijn, als ik iets voor je doen kan, zal ik mij gelukkig achten.’

Juist: *van dienst kan zijn*. Dankbaarheid heeft hem toen zijn leven willen laten ten offer brengen. Ik had recht op zijn leven en hij bood het mij aan: *ernstig* en met het vaste voornemen om gelukkig te maken, *spoedig* - heeft Wolfram ooit gearzeld waar zijn plicht heeft gesproken? - en in dit geval sneller dan anders, daar er zooveel viel te vragen, te schikken en te regelen voor zijn huwelijk met eene vrouw uit lager stand. De toestemming van den Koning was daartoe noodig en ik weet niet meer welke andere formaliteiten!

20 Juni 1784.

Vader heeft zijn ontslag verzocht. Hij verlangt naar rustiger, bescheidener werkring en stiller woning. Birkenhof staat nog altijd leeg....

‘Ik zal Birkenhof voor u in orde laten maken, kies een weskring, doe zoo weinig of zooveel als gij wilt,’ bad Wolfram; ‘maar trek u niet geheel terug. Ik kan u niet missen, lieve pleegvader.’

De verhuizing bracht velerlei drukten mede; zoo was ik teruggekomen om te helpen.

Ik heb hem wedergezien. Verbeeldde ik mij, dat zijne stem zonderling mat klonk? Komt dat doordien hij zich te veel heeft ingespannen? Hij brengt vele uren in het kabinet door. Gevoelt hij zich eenzaam? Waardoor?

Wolfram is in den laatsten tijd dikwijls op Hoogheim geweest. Georgiana heeft haar oom sinds lang niet meer op zijne bezoeken naar Sturmfels begeleid.

23 Juni.

Een briefje van Georgiana om mij vaarwel te zeggen. Zij keert voor goed naar Berlijn terug.

Vandaar Wolfram's matheid! Zou zij - hem - afgewezen hebben?

Mijn hart klopte hevig. Als Wolfram haar niet meer zag, zou ik....

24 Juni.

Wolfram kwam vandaag bij ons. Hij moest Vader spreken. Toevallig bracht Moeder het gesprek op Georgiana. Eenigen tijd geleden had deze haar kinderboeken ter lezing gezonden voor de school te

Birkenbach; die waren uitgelezen. Wellicht wilde Wolfram die medenemen, als hij naar Hoogheim reed om afscheid van Freule Georgiana te nemen. Wolfram bleef het antwoord een oogenblik schuldig. Hij was doodsbleek geworden.

‘Ik heb afscheid genomen,’ zeide hij eindelijk.

Ik sloop de kamer uit. Op de gang moest ik mij aan den muur vasthouden.

Daar was iets voorgevallen. Ik moest weten wat. Waartoe het mij langer te verhelen, dat die twee elkaar liefhadden?

25 Juni.

‘Ik zou gaarne afscheid van Freule Georgiana willen nemen,’ zeide ik vanochtend vroeg tot Moeder, en ik liet inspannen.

Zij zat op hare kamer, de handen gevouwen in haar schoot. Ik had mij niet laten aandienen.

Met een blos keek zij op, staarde mij aan en pinkte haastig een traan weg.

‘Komt gij afscheid nemen?’ en hare lippen trilden.

Ik was nader gekomen en zij sloeg een arm om mij heen. ‘Goed dat gij gekomen zijt, lieve,’ vervolgde zij zacht en kustte mij. ‘Wij hebben zooveel met elkaar doorleefd. Een brief als laatste afscheid was wel wat heel koel.’

Ik liet mij op mijne knieën voor haar nedervallen, zooals dien eersten keer in de spreekkamer, en vatte hare handen.

‘Ik kom weer als smeekelinge,’ zeide ik, zonder de oogen neer te slaan.

Een gloeiend rood overtoog haren hals, hare wangen, haar voorhoofd bij die woorden. Zij poogde hare handen los te maken, maar ik hield ze vast.

‘Mijne, lieve, dappere, nobele Margreet,’ zeide zij en hare oogen schoten vol tranen.

‘Niets van dat alles,’ hervatte ik, snel sprekende, ‘op *mijne* dapperheid komt het heden niet aan; op de uwe, Freule Georgiana. Hebt gij moed om een onrecht te erkennen en te herstellen, om woorden terug te nemen, die diep, diep getroffen hebben?’

Zij had begrepen. Ik voelde hare handen beven tusschen de mijne. Weer poogde zij ze los te maken en weer omsloot ik ze vaster.

Eene lange pauze volgde, waarin zij de oogen sloot, zoodat ik gelegenheid had het schoone gelaat voor mij gade te slaan.

‘Een iegelijk zij verantwoordelijk voor zijne daden,’ antwoordde zij vast en ernstig.
‘Ik neem geen woord terug.’

Ik voelde mijn weerstand slinken bij haar vasten toon. ‘*Gij of ik*’, - ‘*gij of ik*,’ gonsde het door mijn hoofd. Nog stond het aan mij mijn offer terug te nemen; mijne toekomst lag nòg in mijne hand!

Zij boog het bleeke gelaat dieper tot mij:

‘Laat mij dikwijls van je hooren, als ik weg ben. Mijne liefste wenschen zijn voor je welzijn.’

Zij sprak geen woord meer, maar ik las haar heure gedachten van het voorhoofd: ‘gij zult hem dierbaar worden; gij hebt hem lief; hij zal je leeren waardeeren als ik weg ben.’

‘Wat hebt gij hem gezegd? - Hebt gij hem van - u - afgestooten?’

‘Ik heb hem eene scheiding van twee jaar opgelegd.’ En zij zou heengaan, ik gevoelde het, zij zou hare woorden niet terugnemen! *Twee jaren van geluk ontroofd aan Wolfram's leven, dat zoo arm aan geluk was geweest!*

Toen liet ik hare handen los en verborg het gelaat in haar schoot.

‘Om Gods wil, verspeel uw beider geluk niet om een drogbeeld, eene hersenschim. Ik heb hem lief als eene zuster; als eene zuster heb ik voor hem gestreden, als eene zuster kom ik voor hem smeeken!’

‘Je bedriegt je zelve, Margreet...’

‘Stil,’ zeide ik, het hoofd opbeurende; ‘laat mij hooren, dat gij Wolfram wilt gelukkig maken, en mijne *blijdschap* zal u zeggen, dat gij u vergist.’

Ik wachtte ademloos op antwoord. Zij - was nog bleeker geworden.

Zij keek mij lang, lang aan.

‘Nobele, dappere Margreet,’ zeide zij andermaal, maar nu meer met de oogen dan de lippen.

Ik stond haar blik door.

‘Gelooft gij mij *nu*?’ vroeg ik fluisterend, met eene stem, die mij hard en schel in de ooren klonk.

Hare lippen sloten zich vast opeen.

‘Verloren,’ kermde ik. Hoe zou ik haar tegenstand overwinnen? Lang kon ik het niet meer uithouden; het was of mijn bloed drop voor drop wegvloeide in dien strijd van ziel tegen ziel.

‘Maak hem gelukkig; laat mij hem de blijde boodschap brengen, dat gij hem morgen wilt zien,’ smeekte ik. ‘Ik weet, dat hij u heeft bewonderd en liefgehad van den beginne af. - Straf mij niet voor mijn haastig optreden; onthoud Wolfram niet wat waarde aan zijn herwonnen leven moet geven... Ik heb mij op zijn weg geworpen om hem te helpen en gelukkig te maken, niet om zijn weg te versperren... Denk aan zijn geluk. Vernietig het niet.’

Ik herhaalde die woorden in het oneindige; ik rustte niet voordat ik hare belofte had gehoord.

Onder het naar huis rijden betastte ik mijne slapen en bekeek werktuigelijk mijne vingertoppen. Als daar bloed aan had gekleefd, zou ik niet verwonderd zijn geweest. Alles in mij bloedde.

28 Juni.

Den volgenden dag was Wolfram op weg naar Hoogheim. Ik had hem geschreven.

Stralend van geluk kwam hij dienzelfden avond terug. Tegen het najaar zullen zij een paar zijn.

Vader en Moeder zijn te Birkenhof; alles is daar op orde en ik vertrek naar Bermen. Ik heb behoefte aan arbeid. Ik kan niet denken. Ik wil geen dag vooruit zien.

Vijf jaren liggen achter mij, jaren die te beteekenen hebben voor mijn zieleleven.

Ik arbeide en werkte voort of daar geen geluk meer voor mij mogelijk was...

Maar het geluk wordt ons niet in één enkelen goudklomp gegeven; in kleine penningen wordt het ons zoo dikwerf in den schoot geworpen. Heil mij die daarvoor oog en heb.

Ik heb vele penningen vergaard. En Wolfram en Georgiana waren gelukkig; die gedachte sterkte mij.

Nu ben ik weer op Sturmfels terug. Om eene zeer treurige reden. Typhouse koorts en heerschten in den omtrek. Georgiana was er door aangetast.

‘Gij hier,’ en Wolfram greep mijne beide handen: ‘zoo iemand dan zult gij Georgiana redden.’

Daar viel niet meer te redden. Vier dagen later werd de familiegrafkelder ontsloten voor de jonge Vrijvrouwe van Sturmfels.

Bij mij zocht Wolfram troost. Hij gevoelde, dat niemand zijn leed zoo ten volle zou begrijpen.

Kort daarop eischte Moeder mijne hulp. Voor kort, helaas!

‘Nu blijf ik bij u, Vader,’ zeide ik, toen wij haar naar hare laatste rustplaats hadden gebracht.

September 1807.

Jaren zijn voorbijgegaan. Zij hebben storm gebracht.

Wat zich bij Wolfram in zijne kinderjaren al in kiem had geopenbaard: opstand tegen onrecht, afkeuring van alles wat naar heerschzucht of willekeur zweemt is tot volle ontwikkeling gekomen en heeft schoone vruchten afgeworpen.

Maar dezelfde drang is ook opgestaan in andere gemoederen. Wat voor Wolfram's edel gemoed een spoorslag is geweest tot daden van zelfverloochening, heeft minder hooggestemde naturen op een dwaalweg gedreven, een weg ten verderve. De leuze van vrijheid, gelijkheid en broederschap is eene leuze, een dekmantel voor baatzucht, ontucht, teugellooze woede en onmenselijke wreedheid geworden. In Frankrijk is de storm opgestoken; ook over ons gaat die heen.

Ja, als eene stormzee hebben zij zich de laatste jaren over land en leven uitgestort, eene zee van ellende. Tegen alles slaan de golven aan, tegen hoog en laag. Het land is verdeeld, overstroomd door indringers; de velden van Jena en Auerstadt hebben bloed gedronken; Napoleon is in Duitschland, te Berlijn; de koning gevlucht, Jérôme Napoleon te Kassel, waar hij hof of liever *feest* houdt!

En om ons heen eene even wilde zee van hartstochten. Alles drijft, alles eischt...

Kalm, te midden van die stormen, uiterlijk kalm althans, staat Wolfram Siegfried. Geen Vrijheer vóór hem, zelfs Baron Siegfried niet, die zijne taak zoo nauwgezet, zoo *hoog* heeft opgevat. Hij heeft zich geheel aan Sturmfels gewijd.

Arbeiderswoningen, scholen en bewaarscholen heeft hij laten bouwen, eene spaarbank opgericht te Hohenlinde, een doorgangshuis voor ontslagen gevangenen gesticht en zoo ruim begiftigd, dat zij, die werk verlangen, daar maanden kunnen doorbrengen. De grauwe vlakke verschaft werk tegen billijk loon en wordt langzamerhand ontgonnen en in bouwland herschapen.

Kalm en onvermoeid gaat Wolfram voort op den eenmaal ingeslagen weg. Zijne hulp en zijn raad worden menigmaal ook buiten Sturmfels ingeroepen: hij heeft die nooit geweigerd, al is zijn tred langzamer en zijn glimlach stiller geworden na Georgiana's dood.

‘Wat is het geheim van uw werklust en uwe blijmoedigheid?’ vroeg ik hem dezer dagen, toen hij zeer moe van Hohenlinde was teruggekomen. Zijne logeergasten daar bezorgen hem zoo dikwijls moeielijke uren!

‘Behoeft Margreet dat te vragen, Margreet, die zooveel doet voor

anderen?’ antwoordde hij. ‘Ik zal je met Kerstmis het antwoord zenden,’ eindigde hij glimlachend.

‘Wat is alles schoon en heerlijk hier op aarde voor ons toebereid,’ dacht ik onder het naar huis wandelen, ‘en toch wordt er zooveel geleden en gaat er zooveel geluk te loor!’

Het was een zachte, heldere najaarsmiddag; de zon ging onder; het bosch hief roerloos zijne gelende kruinen tegen den roodgouden hemel; beneden lag de vlakte in bleekrooden weerschijn. Alles was stil en vreedzaam, uren en uren in het rond; hemel en aarde keken elkaar voor een oogenblik innig en ongestoord aan.

Die vrede, die schoonheid hinderde mij. Ik was wrevelig gestemd na mijne ontmoeting met Wolfram. Alles wat hij had ontbeerd, alles wat hij nu moest missen, stond mij levendiger dan ooit voor den geest; al het geluk, dat hij had kunnen hebben en dat was weggenomen, stapelde zich op tot een wolk, die zich langzamerhand uitbreidde over alles, zon en hemel uitdoofde en de aarde in vale plooiën hulde. Wat kwam het er eigenlijk op aan of de aarde schoon was, terwijl er zooveel werd geleden, de Dood daarboven zijn sikkel zwaaide en booze menschen de hand uitstrekten naar het geluk van hunne medemenschen!

Langzaam liep ik voort en liet mijne gedachten gaan. Allen, die heen waren, stonden plotseling voor mij en staarden mij aan; langzaam doemde het verleden op...

Ik was zelf weer kind, en naast mij gingen Grootvader en Baron Siegfried; ik keek Moeder in het zachte, vriendelijke gelaat; Bodo rende op ons af uit de verte; zijn gulle lach stroomde ons toe, zijne oogen lachten mede, en alles rondom werd tot een lach, tot een gemurmel van lichte, heldere stemmen... En even plotseling als zij waren verrezen, traden de dooden terug; hunne oogen werden star, hunne leden werden slap, de vroolijke stemmen doften weg tot kil en hopeloos zwijgen...

‘Mismoedig, kind?’ vroeg Vader, nadat hij mij had aangehoord. ‘Niet alleen de Dood, niet alleen de booze menschen zijn onze vijanden, wij, *wijzelf* zijn dat evenzeer. Er blijft nog zooveel geluk over, als wij werkelijk het goede wenschten en daartoe wilden samenwerken. Getuige Wolfram, die niet moedeloos is neergevallen bij zijn verbrijzeld geluk, maar die alle brokken zorgvuldig heeft verzameld en dienstig gemaakt voor een groot en edel doel: het geluk van anderen. Het middel tot samenwerking is zoo - eenvoudig: eigen wil te buigen naar den wil des Hoogsten, te luisteren naar de stem in ons, die spreekt van het goede en schoone en reine. - Maar reeds van

kindsbeen af trachten wij eigen zin en lust door te drijven, zonder ons om de belangen van anderen te bekommeren. Zooveel individuën, zooveel stroomingen van *wil*. - De bende trekt er op los: milliarden en milliarden eischen ruim baan, een ieder voor zijne genoegens, zijne inzichten, zijn wil, zijne belangen en grillen; hortend, duwend, stootend, dringt en elleboogt en slaat de een den ander, niemand heeft oog dan voor zichzelf en zijn kleineren kring. Zoodra iets hindert of niet aanstaat, grijpen wij moedwillig in eigen of anderer lot in en verspelen blindelings onze kans op geluk. En *is* die verspeeld, dan werpen wij de schuld op anderen of op den Schepper. Zelden zijn *wij* hoofdschuldigen in eigen oog. Toch zijn wij dat. Als wij rustig en - eerlijk onderzoeken, komen wij tot dat besluit.'

'De erkenning geeft weinig troost,' hervatte ik. 'Het blijft moeilijk om blijmoedig en berustend voort te gaan.'

Over Vader's gelaat speelde de fijne, weemoedige glimlach van vroeger.

'Ook de besten onder ons zijn ondankbaar. Wij krijgen, wij ontvangen en - keeren zelf ten kwade wat de Heer ten goede zendt, omdat wij het geluk willen zooals *wij* dat verstaan, en het goede *eischen* alsof ons dat toekomt, en het kwade niet willen dragen. Alsof wij zonder "het kwade" zouden leeren begrijpen wat ons hindert en mismaakt en wat ons in den weg staat om waarlijk gelukkig te worden! Zelfs als ons leven tot deze aarde was beperkt, zouden wij nog geen recht tot klagen hebben; het leven hier *is wat wij er van maken*: een jammerdal of een louteringsweg. Wie zal ons zeggen wat vóór of na dit leven ligt? - Het bleef verborgen, zeker omdat wij het gansche weten nog niet kunnen omvatten en gedeeltelijk weten gevaarlijk zou zijn.'

Kort daarop kwam Wolfram bij ons.

'Gij zijt oud en ik ben niet sterk,' zeide hij, toen Vader en hij alleen waren. 'Ik zou gaarne weten of gij voor Margreet's toekomst hebt kunnen zorgen. Gij hebt u zoovele geldelijke opofferingen opgelegd na Merlé's dood om mijne aanspraken te bewijzen, en het kon zijn...'

'Dat er niet heel veel meer is overgebleven,' voltooide Vader, die zijne bedoeling ried.

'Ik ben bezig mijn testament te maken. Met mij sterft het geslacht der Vrijheeren van Sturmfels uit en vervallen de goederen aan de Kroon. Ik zou, krachtens eene bepaling van den stichter, in overleg met den Koning een opvolger uit eene mij bevriende familie kunnen aanwijzen, maar dan werd het Majoraat behouden. En dit wensch ik niet. Er zijn weinige handen, krachtig genoeg, om over zoo

groote weelde van voorrechten, macht en rijkdom in volle vrijheid te beschikken. Macht verhardt of sust; in beide gevallen maakt het ongevoelig voor het leed van anderen. Het Majoraat vervalle met al zijne voorrechten en misbruiken.'

Hij brak af en keek een poos voor zich.

'Ik wil alles vooraf regelen. Is daar een wensch van u of uwe dochter, dien ik door mijn testament kan vervullen of bevorderen?'

'Zorg voor Margreet; zorg, dat zij een plekje op Sturmfels vindt, waar zij zich later kan terugtrekken. Ik ken haar: zij is dapper en veerkrachtig en zal haar werkkring overal vinden; maar als wij allen weg zijn, zal het haar goed doen te rusten, waar zij met ons heeft geleefd.'

22 Dec. 1808.

Wederom heeft de dood op Sturmfels aangeklopt. Wolfram heeft zich in den laatsten tijd veel vermoeid en is telkens, ondanks het barre weder, naar Hohenlinde gereden. Eene bezetting op de borst noodzaakte hem eindelijk te bed te blijven. Drie dagen geleden werden wij 's morgens vroeg geroepen en drukte hij ons voor het laatst de hand.

'Zorg voor hen, die ik achterlaat; gij zult veel te doen vinden, Margreet...'

Zijn blik dwaalde af naar Vader, die er op dit oogenblik zoo oud uitzag, geschokt en overweldigd door de smart, dat dit jonge, warme leven hem nog in den dood moest voorgaan.

'Ik heb gezorgd,' fluisterde hij tot hem met innigen blik.

Zooeven zijn wij uit de kerk gekomen.

Oude Martijn strompelde snikkend uit den familie-grafkelder.

'Ik heb hem zoo lang de plaats van mijn Jonker misgund,' zeide hij met trillende lippen. 'O, kon ik nog honderd jaar leven, om aan iedereen te zeggen hoe goed hij is geweest, de beste en edelste van allen!'

Met Kerstmis zou ik het antwoord hooren, had Wolfram mij gezegd. Het kwam een paar dagen later op Kerstavond in eene groote, platte kist uit Munster.

Ik herkende Wolfram's hand op het adres. De kist bevatte eene groote, zeer schoone staalgravure, voorstellende Christus te midden zijner discipelen, en daaronder de woorden: '*Zoo iemand achter mij wil komen, die verloochene zichzelf en neme zijn kruis op en volge mij, want al wie zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen; maar wie zijn leven verliezen zal om mijnentwil, die zal het vinden.*'

Het leven - het geluk.

En ik dacht ook aan de woorden, eens in Wolfram's arm, gewond kinderhart gevallen en welig opgeschoten:

‘Zalig zijn de zachtmoedigen.’

Buiten luidden de klokken en riepen op tot bede en lof voor den grooten, zachtmoedigen Meester, wiens beeld mij tegenstraalde; voor Hem, die alle geheimen van het menschelijke hart kent en alle wonden heeft gepeild, en die allen geneest, die Hem liefhebben en volgen, wars van dogmen en schoonsprekingen, in allen eenvoud, met een open oog voor *Zijne* grootheid en voor eigen kleinheid, om Zijn zelfswil, om Zijn voorbeeld en groote, onuitputtelijke liefde en genade.

Maart 1840.

Dertig jaren zijn voorbijgegaan sedert het hierboven geschrevene.

Ons Koningshuis heeft de kroon van Pruisen herwonnen; Westphalen is niet langer een speelbal in vreemde handen; het Majoraat van Sturmfels heeft opgehouden te bestaan...

Wolfram heeft geene bepalingen of beschikkingen verzuimd ten voordeele van zijn vroegere onderhoorigen; zijn spaarbank heeft wonderen gewrocht; de huurders van huisjes en hutten, de kleinere pachters zijn langzamerhand eigenaren geworden van de door hen bewoonde perceelen of gepachte gronden; de grondeigendom van Sturmfels is gesplitst en verdeeld. Van de oorspronkelijke, uitgebreide bezittingen zijn alleen het slot, de bosschen en eenige groote pachthoeven overgebleven.

Na mijn dood zullen ook daar veranderingen plaats hebben; zoo lang ik leef moet er alles geëerbiedigd worden.

Veel is anders geworden rondom mij; velen heb ik zien sterven; een nieuw geslacht is opgekomen.

Sedert lang heb ik den vroeger door ons bewoonden vleugel in het slot weer betrokken. Toen de cholera uitbrak, kon ik zooveel verplegen in de groote, droge vertrekken van het slot en er later zoovele zwakken opkweeken en versterken.

Gezegend mijn Wolfram, die mij door het toekennen van eene groote, groote som daartoe in staat heeft gesteld!

Dat geld zal ook verder na mijn dood in zijn geest besteed worden. Het zal vruchten afwerpen en de herinneringen aan hem levendig houden.

Ik heb bloemen gebracht op de rustplaats mijner lieven. Voor het eerst was de mand mij te zwaar en moest ik die laten dragen. Eene kleine vermaning, dat het einde spoedig zal komen? Het kome; ik ben bereid!

Toch doet het mij leed om te gaan. Er blijft nog zooveel te doen over, maar - lang zou ik niet meer kunnen werken: hand en voet zijn niet meer de gewillige dienaren van hoofd en wil.

Op mijn hoofd ligt de sneeuw van den ouden dag, maar geen kilheid heeft mijn hart aangeraakt; dat is warm en jong gebleven. Werken, arbeiden, doen wat onze hand vindt om te doen, daarin ligt de kunst om ontevredenheid en ondankbaarheid daarbuiten te houden, om niet onder te gaan, als ons of onzen dierbaren wordt ontnomen, wat in onze oogen geluk is. Hoe kunnen wij beoordeelen wat noodig is? Wat weten wij van aanleg, bestier, plan en doel van dien Grootmachtige, die zijne zonnen en starren strooit in de blauwe ruimten boven, onder en nevens onze aarde, en die hen houdt in hunne vaste banen?

Waar zou het heen als wij konden beslissen, elk voor zichzelf?

Vertrouwende op dien Albestuurder verder gearbeid!

Vader en Wolfram hadden gelijk; het leven is: *wat wij er van maken*; een schat, die ons ter bewerking werd toevertrouwd, een groote, heilige schat...

En toch heb ik het leven nog niet eens in zijn volheid mogen kennen. Ik heb mij nooit mogen geven aan een eenige, heb nooit een eigen, klein, hulpbeheevend wezentje in mijne armen mogen koesteren en juichen: 'ik moet u alles zijn; daarvoor ben ik, leef ik! Kom, ik zal u groot maken, want ik zal u geven het beste van mijne kracht, van mijn bloed, van mijne ziel!' En ik zou overgelukkig zijn geweest...

Ja, zoo liefde te geven en te ontvangen is het hoogste geluk.

Ik heb *veel* gemist en *veel* geleden... Stil, *veel* genoten ook. Heeft het geluk niet den boventoon gehad nu ik terugzie?

En wat zijn de gelukkigste dagen geweest?

Die, waarin ik mij heb vergeten voor anderen en gevoelde nuttig en noodig te zijn.

Het leven is eene weldaad.

EINDE.